

รายงานการสำรวจสภาวะผู้สูงอายุ ในประเทศไทย

A Report on the Survey of the Welfare of Elderly
in Thailand

305.26
ท 1975
ท.1

ภาพอชโยวธอน และจอห์น โนเดอ

ธันวาคม 2539

เอกสารฉบับนี้ หมายเลข 246/39

ISBN 974-635-173-7

สถาบันประชากรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Report on the Survey of the Welfare of Elderly in Thailand

Napaporn Chayovan
John Knodel

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายงานโครงการสำรวจสภาวะผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2538

โดย

นภาพร ชโยวรรณ และ จอห์น โนเดล

สถาบันวิจัยประชากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ธันวาคม 2539

117348365

ลิขสิทธิ์ของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พิมพ์ครั้งที่ 1 จำนวน 500 เล่ม ธันวาคม 2539

การผลิตและลอกเลียนหนังสือเล่มนี้ไม่ว่าแบบใดทั้งสิ้น
ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจาก
สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารสถาบัน หมายเลข 246/39

ISBN 974-635-173-7

จัดพิมพ์โดย : สถาบันประชากรศาสตร์
อาคารวิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10330
โทร. 218-7340, 218-7413
โทรสาร (662) 255-1469
e-mail : ipschula@netserv.chula.ac.th
URL = <http://www.chula.ac.th/INSTITUTE/IPS/INDEX.HTML>

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

305.26

ค.19๙๕

ค.1

- 4 ธ.ค. 2539

กิตติกรรมประกาศ

โครงการสำรวจสภาวะผู้สูงอายุในประเทศไทย เป็นความร่วมมือของสามหน่วยงานคือ กระทรวงสาธารณสุข สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข และสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณหน่วยงานทั้งสามที่ให้การสนับสนุนทั้งกำลังเงินและบุคลากร อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งให้การดำเนินงานของโครงการฯ ลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แพทย์หญิงจันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ หัวหน้าทีมของคณะทำงานฝ่ายเลขานุการของการสำรวจฯ ซึ่งได้ประสานงานและดูแลงานภาคสนามอย่างดียิ่ง บุคลากรแพทย์และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขของกระทรวงสาธารณสุขที่ได้ทุ่มเททั้งกำลังกายและความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจนได้ข้อมูลที่มีคุณภาพมาตรฐาน สำนักงานสถิติ อนุเคราะห์การเลือกตัวอย่างของการสำรวจนี้ Prof. Albert I. Hermalin ให้คำปรึกษาและแนะนำเกี่ยวกับการคำนวณค่าถ่วงน้ำหนัก คุณศิริวรรณศิริบุญ และคุณบุศริน บางแก้ว ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการประมวลและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล รองศาสตราจารย์มาลินี วงษ์สิทธิ์ ช่วยอ่านและตรวจสอบต้นฉบับ และคุณวนิดา เชื้อสกุล ที่ให้ความอดทนยิ่งในการพิมพ์รายงานฉบับนี้ และสุดท้าย โครงการสำรวจนี้จะสำเร็จลงไม่ได้หากปราศจากความร่วมมืออย่างดียิ่งจากผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านที่เสียสละเวลาอันมีค่าในการตอบแบบสอบถาม ข้อผิดพลาดและความคิดเห็นต่างๆ ที่ปรากฏในรายงานนี้ ผู้เขียนขออภัยแต่เพียงผู้เดียว

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

		หน้า
คำนำ		
สารบัญ		
สารบัญตาราง		
บทที่ 1	ประวัติความเป็นมาและระเบียบวิธีวิจัย	1
1.1	คำนำประวัติความเป็นมา	1
1.2	นโยบายและบริการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	3
1.3	วัตถุประสงค์ของการสำรวจ	6
1.4	ระเบียบวิธีวิจัย	6
	1.4.1 การเลือกตัวอย่าง	6
	1.4.2 หน่วยงานที่รับผิดชอบการสำรวจ	6
	1.4.3 การดำเนินงานสนาม	8
	1.4.4 แบบสอบถาม	8
	1.4.5 ผลการสัมภาษณ์	9
	1.4.6 ค่าตัวงน้าหนัก	12
1.5	ลักษณะทั่วไปของตัวอย่าง	12
บทที่ 2	ลักษณะทางประชากรและสังคม	19
2.1	สถานภาพสมรส/การสมรส/คู่สมรส	19
2.2	การศึกษา	21
2.3	ศาสนา	22
2.4	ภาษาที่ใช้พูด	22
2.5	เชื้อสาย	23
2.6	สถานที่เกิดและระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน	24
2.7	จำนวนบุตร	25
2.8	สถานภาพของบิดามารดา	26
2.9	หัวหน้าครัวเรือนและความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน	28

สารบัญ (ต่อ)

		หน้า
บทที่ 3	การทำงาน	59
3.1	การทำงาน	59
3.2	เหตุผลที่ไม่ได้ทำงาน	60
3.3	อาชีพในรอบปีที่ผ่านมาและอาชีพที่ทำนานที่สุด	61
3.4	สถานภาพการทำงาน	62
3.5	สถานที่ทำงาน	63
3.6	การหยุดทำงานหรือเกษียณ	63
3.7	เหตุผลของการหยุดทำงาน	65
3.8	ความต้องการทำงาน	66
3.9	ลักษณะงานที่ต้องการทำ	67
บทที่ 4	สถานะทางเศรษฐกิจ	81
4.1	รายได้	81
4.2	แหล่งสำคัญของรายได้	83
4.3	บุคคลหลักในการหาเลี้ยงคนในบ้าน	84
4.4	ความพึงพอใจกับภาวะทางเศรษฐกิจปัจจุบัน	85
4.5	ลักษณะบ้านที่อาศัยและทรัพย์สิน	86
บทที่ 5	การอยู่อาศัยและการติดต่อกับเครือข่าย	105
5.1	โครงสร้างครัวเรือน	105
5.2	การอยู่อาศัย	107
5.3	สถานที่อยู่ของบุตร	108
5.4	การอยู่อาศัยและการติดต่อกับบุตร	109
5.5	การอยู่อาศัยและการติดต่อกับญาติอื่น	111
บทที่ 6	การแลกเปลี่ยนการเกื้อหนุน	123
6.1	การเขียนเขียนและการแลกเปลี่ยนด้านวัตถุ : การวิเคราะห์จากบุตร	123
6.2	การเขียนเขียนและการแลกเปลี่ยนด้านวัตถุ : การวิเคราะห์จากผู้ให้สัมภาษณ์	127
6.3	ทรัพย์สิน และการถ่ายทอดมรดก	130

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า	
บทที่ 7	ภาวะสุขภาพและพฤติกรรมทางเพศ	143
7.1	การประเมินสุขภาพของตนเอง	144
7.2	การเจ็บป่วยหรือเป็นโรคต่างๆ	146
7.3	ปัญหาการขับถ่าย	147
7.4	ปัญหาการทำกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง	147
7.5	ปัญหาการเคลื่อนไหวร่างกาย	148
7.6	อุบัติเหตุหรือการบาดเจ็บ	148
7.7	การมองเห็น	149
7.8	การตรวจสุขภาพ	150
7.9	ความรู้สึกลึกเหงา	150
7.10	พฤติกรรมทางเพศ	151
บทที่ 8	การใช้บริการด้านสาธารณสุขและพฤติกรรมอนามัย	177
8.1	การเจ็บป่วย	177
8.2	แหล่งที่ไปรับการรักษา	178
8.3	การเข้าพักรักษาในสถานพยาบาล	180
8.4	การสูบบุหรี่ ดื่มสุรา และกินหมาก	180
บทที่ 9	การเตรียมการเพื่อยามสูงอายุ และความรู้และทัศนคติในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุ	193
9.1	การเตรียมการเพื่อยามสูงอายุ	193
9.2	แหล่งเกื้อหนุนหลักด้านการเงินที่คาดหวังสำหรับยามสูงอายุ	194
9.3	กิจกรรมที่ทำเพื่อพักผ่อน	195
9.4	ความรู้และการใช้สวัสดิการต่างๆ ของรัฐ	195
9.5	ทัศนคติเกี่ยวกับการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ	197
9.6	ความพึงพอใจกับที่อยู่อาศัยปัจจุบัน	198
9.7	การเป็นสมาชิกและเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม/ชุมชน	199
บทที่ 10	สรุป	217
บรรณานุกรม		226
ภาคผนวก	การเลือกตัวอย่างและการคำนวณค่าถ่วงน้ำหนัก	227

สารบัญตาราง

	หน้า	
ตาราง 1.1	จำนวนครัวเรือนเข้าข่าย และผู้ให้สัมภาษณ์เข้าข่ายที่ถูกเลือก และที่สัมภาษณ์ได้ตามภาค	10
ตาราง 1.2	การกระจายร้อยละของตัวอย่างที่สัมภาษณ์ ตามจำนวนสมาชิกที่มีอายุ 50 ปีและมากกว่าในครัวเรือน จำแนกตามภาคและกลุ่มอายุ	14
ตาราง 1.3	ร้อยละที่ให้ข้อมูล โดยผู้ให้สัมภาษณ์แทนของผู้เข้าข่ายที่ถูกเลือก ที่สัมภาษณ์ได้ จำแนกตามภาคและกลุ่มอายุ	15
ตาราง 1.4	การกระจายร้อยละของผู้เข้าข่ายที่ถูกเลือกที่สัมภาษณ์ได้ ซึ่งให้ข้อมูลโดยผู้ให้สัมภาษณ์แทน ตามเหตุผลของการให้สัมภาษณ์แทน จำแนกตามอายุ และเพศ	15
ตาราง 1.5	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า ตามลักษณะ ภูมิหลังบางประการ จำแนกตามกลุ่มอายุ, SWET 2538	16
ตาราง 1.6	อัตราส่วนเพศของตัวอย่าง จำแนกตามกลุ่มอายุ และเขตที่อาศัย	18
ตาราง 2.1	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามสถานภาพ สมรส จำแนกตามกลุ่มอายุและเพศ	30
ตาราง 2.2	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามจำนวนครั้ง ของการสมรส จำแนกตามเพศและศาสนา	31
ตาราง 2.3	อายุเฉลี่ยที่แตกต่างกันระหว่างสามีและภรรยา และการกระจายร้อยละของ ประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามอายุที่แตกต่างกันระหว่างคู่สมรส จำแนกตามจำนวนครั้งที่สมรสและกลุ่มอายุ	32
ตาราง 2.4	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่เป็นหม้าย ตาม จำนวนปีที่คู่สมรสได้เสียชีวิต จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการ และกลุ่มอายุ	34
ตาราง 2.5	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามระดับความ สามารถในการอ่านหนังสือ จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและ กลุ่มอายุ	35
ตาราง 2.6	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามระดับ การศึกษาที่จบ จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	36

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า	
ตาราง 2.7	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามศาสนาที่นับถือ จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	38
ตาราง 2.8	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามภาษาส่วนใหญ่ ที่ใช้พูดคุยกับคนในบ้าน จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและ กลุ่มอายุ	39
ตาราง 2.9	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามระดับความ คล่องในการพูดภาษาไทยกลาง จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการ และกลุ่มอายุ	40
ตาราง 2.10	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามกลุ่มเชื้อสาย จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	41
ตาราง 2.11	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามสถานที่เกิด จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	42
ตาราง 2.12	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามระยะเวลา (ปี) ที่อยู่ในชุมชน จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	43
ตาราง 2.13	ระยะเวลาเฉลี่ย (ปี) ที่อยู่ในบ้านปัจจุบันของประชากรอายุ 50 ปีและมาก กว่า จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	44
ตาราง 2.14	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามประเภทของ บุตรที่มี จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	45
ตาราง 2.15	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามจำนวนบุตร ที่มีชีวิตอยู่ (รวมบุตรเลี้ยงและบุตรบุญธรรม) จำแนกตามลักษณะภูมิหลัง บางประการและกลุ่มอายุ	47
ตาราง 2.16	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามสถานภาพ การมีชีวิตของบิดามารดา จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและ กลุ่มอายุ	48
ตาราง 2.17	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่บิดายังมีชีวิตอยู่ ตามลักษณะบางประการของบิดา จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการ และกลุ่มอายุ	49

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตาราง 2.18	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่มารดายังมีชีวิตอยู่ ตามลักษณะบางประการของมารดา จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	51
ตาราง 2.19	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่บิดาหรือมารดาไม่มีชีวิต ตามจำนวนปีที่บิดาหรือมารดาได้เสียชีวิต จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	53
ตาราง 2.20	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามบุคคลที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนจริง จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	54
ตาราง 2.21	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	56
ตาราง 3.1	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามประสบการณ์การทำงาน จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	68
ตาราง 3.2	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า ซึ่งไม่ได้ทำงาน ช่วง 7 วันก่อนการสำรวจ จำแนกตามเพศ เขตที่อาศัย และอายุ	69
ตาราง 3.3	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า ซึ่งทำงานในช่วงหนึ่งปีที่ผ่านมามาตามลักษณะงานอาชีพ จำแนกตามเพศ เขตที่อาศัย และอายุ	70
ตาราง 3.4	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า ซึ่งเคยทำงานตามอาชีพที่ประกอบมานานที่สุด จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	71
ตาราง 3.5	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า ซึ่งทำงานในช่วงหนึ่งปีที่ผ่านมามาตามสถานภาพการทำงาน จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	72
ตาราง 3.6	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า ซึ่งทำงานในช่วงหนึ่งปีที่ผ่านมามาตามสถานที่ทำงาน จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	73

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตาราง 3.7	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามความเห็นเกี่ยวกับสถานะการทำงานในปัจจุบันของตนเอง จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	74
ตาราง 3.8	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า ซึ่งหยุดการทำงานโดยสิ้นเชิงหรือกึ่งหยุดตามเหตุผลที่หยุด จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	75
ตาราง 3.9	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามความต้องการและความสามารถในการทำงาน จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	76
ตาราง 3.10	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่อยากทำงานและทำไหว ตามลักษณะงานที่อยากทำมากที่สุด จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	78
ตาราง 4.1	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามรายได้ของตนเองและคู่สมรส จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	90
ตาราง 4.2	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามรายได้ของครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมา จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	92
ตาราง 4.3	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามแหล่งสำคัญที่สุดของรายได้ จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	94
ตาราง 4.4	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามบุคคลที่เป็นหลักในการหาเลี้ยงคนในบ้าน จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	96
ตาราง 4.5	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามความพอใจในรายได้ จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	98
ตาราง 4.6	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามแบบของบ้านที่อาศัยอยู่ จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	99

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตาราง 4.7	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามสภาพของบ้านที่อาศัย (ประเมินโดยนักสำรวจ) จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	100
ตาราง 4.8	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามชนิดของส้วมที่มี และร้อยละที่อยู่ในบ้านที่มีไฟฟ้า	101
ตาราง 4.9	ร้อยละที่มีทรัพย์สินแต่ละชนิด ร้อยละที่มีหนี้ และร้อยละครัวเรือนมีสิ่งของบางอย่าง จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการ	103
ตาราง 5.1	จำนวนเฉลี่ยของสมาชิกในครัวเรือนและการกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	114
ตาราง 5.2	ร้อยละที่อาศัยอยู่กับสมาชิกครัวเรือนแต่ละแบบของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	115
ตาราง 5.3	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามการอยู่อาศัย (ในแง่อยู่กับคู่สมรส บุตร และอื่นๆ) จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	116
ตาราง 5.4	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามสถานที่อยู่ของบุตรคนที่อยู่ใกล้ที่สุด จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	117
ตาราง 5.5	ร้อยละที่อยู่กับบุตรของผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีบุตรมีชีวิตอย่างน้อยหนึ่งคน จำแนกตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัย	118
ตาราง 5.6	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามความบ่อยครั้งของการมาเยี่ยมของบุตร จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	119
ตาราง 5.7	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามความบ่อยครั้งของการพบปะเยี่ยมเยียนกับพี่น้อง จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	120
ตาราง 5.8	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามการไปมาหาสู่กับหลานสายตรง จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	121

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า	
ตาราง 5.9	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามการไปมาหาสู่อย่างสม่ำเสมอกับหลานอื่น (ลูกของพี่ชาย/สาว น้องชาย/สาว หรือญาติอื่นๆ) จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	122
ตาราง 6.1	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามลักษณะของบุตร และการแลกเปลี่ยนการเกื้อหนุนกับบิดามารดา	134
ตาราง 6.2	ร้อยละที่มีการไปมาหาสู่กันในรอบปีที่ผ่านมาระหว่างผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุและผู้สูงอายุ กับบุตรที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน จำแนกตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัย	137
ตาราง 6.3	ร้อยละที่ได้มีการเยี่ยมเยียนกันระหว่างผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุและผู้สูงอายุ กับบุตรที่อยู่นอกชุมชน จำแนกตามเพศ เขตที่อาศัย และกลุ่มอายุ	138
ตาราง 6.4	ร้อยละที่มีการให้อาหารและเสื้อผ้าในรอบปีที่ผ่านมาสำหรับผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุและผู้สูงอายุ กับบุตรที่ไม่ได้อยู่บ้านเดียวกัน จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการ	139
ตาราง 6.5	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามการให้หรือรับเงินจากบุตรในรอบปีที่ผ่านมา จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการ	140
ตาราง 6.6	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามบุคคลที่เป็นเจ้าของบ้านและบุคคลที่เป็นเจ้าของที่ดินที่ปลูกบ้าน จำแนกตามอายุและเขตที่อาศัย	141
ตาราง 6.7	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามความคิดเห็นเกี่ยวกับการยกทรัพย์สินมรดก, การยกทรัพย์สินมรดก การทำพินัยกรรม และร้อยละที่เห็นว่าผู้สูงอายุควรทำพินัยกรรม จำแนกตามอายุและเขตที่อาศัย	142
ตาราง 7.1	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามการประเมินสุขภาพกายในปัจจุบันของตนเอง จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	154
ตาราง 7.2	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามการเปรียบเทียบสุขภาพกายของตนเองกับคนในวัยเดียวกัน จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	156

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า	
ตาราง 7.3	ร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่รายงานว่าเจ็บป่วยเป็นโรคแต่ละโรคในช่วง 6 เดือนก่อนการสำรวจ จำแนกตามเพศ เขตที่อาศัย และกลุ่มอายุ	157
ตาราง 7.4	ร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่มีปัญหาการจับถ่ายในช่วง 6 เดือนก่อนการสำรวจ จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	158
ตาราง 7.5	ร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่มีปัญหาการทำกิจกรรมด้วยตนเองตามกิจกรรมแต่ละด้าน จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	159
ตาราง 7.6	ร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่มีปัญหาการเคลื่อนไหวร่างกายแต่ละด้าน จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	160
ตาราง 7.7	ร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่ได้รับบาดเจ็บอย่างน้อย 1 ครั้ง ตามสาเหตุของการบาดเจ็บแต่ละสาเหตุ จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	161
ตาราง 7.8	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามระดับการมองเห็นถ้าไม่ใส่แว่นสายตา จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	162
ตาราง 7.8.1	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามการใส่แว่นสายตา จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	163
ตาราง 7.8.2	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่มีแว่น ตามระดับการมองเห็นถ้าใส่แว่น จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	165
ตาราง 7.9	ร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่ได้รับการตรวจสุขภาพในเรื่องต่างๆ ในช่วง 6 เดือนก่อนการสำรวจ จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	166
ตาราง 7.10	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามความรู้สึกเหงา จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	167

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตาราง 7.11	ร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่มีเพศสัมพันธ์ในช่วง 1 เดือนก่อนการสำรวจ จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	168
ตาราง 7.12	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามจำนวนครั้งของการมีเพศสัมพันธ์ในช่วง 1 เดือนก่อนการสำรวจ จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	170
ตาราง 7.13	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามจำนวนเดือนที่ผ่านมามีเพศสัมพันธ์ครั้งสุดท้าย จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	172
ตาราง 7.14	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามความบ่อยครั้งของความต้องการทางเพศ จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	174
ตาราง 8.1	ร้อยละที่เจ็บป่วยเล็กน้อยๆ ในเดือนที่แล้ว ร้อยละที่เจ็บป่วยมากในปีที่แล้ว และจำนวนวันเฉลี่ยที่ป่วยมากของผู้ที่ป่วยหนักในรอบปีที่แล้ว จำแนกตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัย	184
ตาราง 8.2	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามแหล่งหลักที่ไปรับการรักษาเมื่อป่วย จำแนกตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัย	185
ตาราง 8.3	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามสถานที่แห่งแรกที่ไปรับการรักษา และสถานที่สองแห่งแรกที่ไปรับการรักษาของผู้ที่เจ็บป่วยเล็กน้อยๆ ในช่วงหนึ่งเดือนที่ผ่านมา จำแนกตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัย	187
ตาราง 8.4	ร้อยละที่เข้าพักรักษาในสถานพยาบาลในปีที่แล้ว และ 5 ปีที่แล้ว และจำนวนวันเฉลี่ยที่พักรักษาในสถานพยาบาลในปีที่แล้วของผู้ที่เข้าพักรักษาในสถานพยาบาล จำแนกตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัย	188
ตาราง 8.5	ร้อยละที่เคยและร้อยละที่ยังมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพแต่ละอย่าง (สูบบุหรี่ ดื่มสุรา กินหมาก) จำแนกตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัย	189

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า	
ตาราง 8.6	จำนวนบุหรี่ที่สูบต่อวันในผู้ให้สัมภาษณ์ที่ยังสูบบุหรี่อยู่ และความบ่อยครั้งของการดื่มสุราในผู้ให้สัมภาษณ์ที่ยังดื่มสุรา จำแนกตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัย	190
ตาราง 8.7	อายุเฉลี่ยเมื่อเริ่มมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพแต่ละอย่าง (สูบบุหรี่ ดื่มสุรา และกินหมาก) และร้อยละที่ได้ยุติพฤติกรรมแต่ละอย่างที่เคยทำ จำแนกตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัย	191
ตาราง 9.1	การกระจายร้อยละของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ (อายุ 50-59 ปี) ที่ให้สัมภาษณ์เอง ตามการเตรียมการเพื่อยามสูงอายุแต่ละเรื่อง จำแนกตามเพศและเขตที่อาศัย	202
ตาราง 9.2	การกระจายร้อยละของประชากรที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ (อายุ 50-59 ปี) ตามแหล่งเกื้อหนุนหลักยามสูงอายุที่คาดหวัง จำแนกตามลักษณะเพศและเขตที่อาศัย	204
ตาราง 9.3	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามความบ่อยครั้งของการทำกิจกรรมเพื่อพักผ่อนแต่ละกิจกรรม จำแนกตามเพศ เขตที่อาศัย และกลุ่มอายุ	205
ตาราง 9.4	ร้อยละที่เคยได้ยิน โครงการบัตรสุขภาพ, ร้อยละที่มีสมาชิกในครัวเรือนมีบัตรสุขภาพ, ร้อยละที่เคยได้ยิน โครงการให้การรักษาฟรีแก่ผู้สูงอายุ, และร้อยละที่มีสมาชิกในครัวเรือนไปใช้บริการรักษาฟรีแก่ผู้สูงอายุของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า จำแนกตามเพศ เขตที่อาศัย และกลุ่มอายุ	207
ตาราง 9.5	ร้อยละที่เคยได้ยินเกี่ยวกับ โครงการให้เงินช่วยเหลือประจำเดือน (เบี้ยยังชีพ) แก่ผู้สูงอายุ, ร้อยละที่มีผู้สูงอายุในบ้านได้รับเงินเบี้ยยังชีพ และร้อยละที่เคยได้ยินเกี่ยวกับบ้านพักคนชราของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า จำแนกตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัย	208
ตาราง 9.6	การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามความเห็นว่าคุณสูงอายุควรอยู่กับครอบครัวหรือบ้านพักคนชรา จำแนกตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัย	209

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตาราง 9.7	210
การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามสถานที่ที่ ต้องการอยู่อาศัยสูงอายุ จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและ กลุ่มอายุ	
ตาราง 9.8	211
การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตาม <u>ความพึงพอใจ</u> <u>ในสภาพการอยู่อาศัย</u> ด้านต่างๆ จำแนกตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัย	
ตาราง 9.9	213
การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามการเป็น <u>สมาชิกของกลุ่ม</u> ต่างๆ จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและ กลุ่มอายุ	
ตาราง 9.10	216
ร้อยละที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน จำแนกตามลักษณะ ภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ	

บทที่ 1

ประวัติความเป็นมาและระเบียบวิธีวิจัย

1.1 คำนำ/ประวัติความเป็นมา

สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดำเนินงานวิจัยเกี่ยวกับผู้สูงอายุไทย ติดต่อกันเป็นเวลานานกว่า 10 ปี กล่าวคือในปี พ.ศ.2527 สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เริ่มต้นโครงการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผู้สูงอายุในประเทศไทย ภายใต้ชื่อ “โครงการวิจัยผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย” (The Socio-Economic Consequences of the Ageing of the Population in Thailand, SECAPT) โครงการดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของโครงการประชากรอาเซียนขั้นที่สาม (ASEAN Population Programme, Phase III) ซึ่งได้รับการสนับสนุนด้านการเงินจากรัฐบาลออสเตรเลีย มีประเทศต่างๆ ร่วมโครงการ 5 ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และประเทศไทย โครงการ SECAPT นับเป็นจุดเริ่มต้นของงานวิจัยผู้สูงอายุไทยของสถาบันฯ ที่ดำเนินการติดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

โครงการ SECAPT ประกอบด้วยงานวิจัย 2 ชั้น : ชั้นแรกเป็นการศึกษาทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยเกี่ยวกับผู้สูงอายุในประเทศไทย และใช้ข้อมูลที่มีอยู่ศึกษาแนวโน้มการเพิ่มประชากรผู้สูงอายุ และลักษณะต่างๆ ของผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยมีเป้าหมายเพื่อใช้การศึกษาดังกล่าวเป็นแนวทางในการพัฒนางานสำรวจเก็บข้อมูลที่ต้องการเกี่ยวกับผู้สูงอายุไทยอันเป็นงานวิจัยขั้นที่ 2 ของโครงการ SECAPT ผลผลิตของงานวิจัยขั้นแรกนี้ปรากฏในรายงานฉบับ 2 ฉบับคือ The Thai Elderly Population : A Review of Literature and Existing Data และเอกสารประกอบการสัมมนาผู้สูงอายุในประเทศไทย โดย นภาพร ชโยวรรณ และคณะ รายงานทั้งสองฉบับจัดพิมพ์โดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในปี พ.ศ.2529 สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ทำการสำรวจระดับประเทศเกี่ยวกับผู้สูงอายุไทย โดยการสัมภาษณ์ผู้ที่มีอายุ 60 ปีหรือมากกว่าที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนตัวอย่างทั่วประเทศกว่า 10,000 ครัวเรือน ได้ผู้สูงอายุที่สัมภาษณ์จำนวน 3,252 ราย ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้แก่ ประวัติภูมิหลังของผู้ให้สัมภาษณ์ การทำงาน ภาวะสุขภาพ การอยู่อาศัยและบทบาทและสถานภาพของผู้สูงอายุ นอกจากนี้การสำรวจดังกล่าวยังได้ทำการสัมภาษณ์คนหนุ่มสาวอายุ 15-44 ปี จำนวน 2,113 ราย เกี่ยวกับภูมิหลัง การดูแลเกื้อหนุนบิดามารดาผู้สูงอายุ และทัศนคติเกี่ยวกับการทำงาน การดูแล และสถานภาพและบทบาทของผู้สูงอายุไทย อาจกล่าวได้

ว่าโครงการ SECAPT เป็นการสำรวจระดับประเทศครั้งแรก ซึ่งให้ข้อมูลพื้นฐานหลายด้านเกี่ยวกับผู้สูงอายุไทย ข้อมูลของ SECAPT ได้ถูกนำไปใช้อย่างกว้างขวางทั้งในด้านนโยบาย และวงวิชาการ มีงานศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผู้สูงอายุไทยที่ใช้ข้อมูล SECAPT ของผู้สูงอายุและคนหนุ่มสาวทั้งหมดมากกว่า 30 ชิ้น

ตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ.2532 - ปัจจุบัน สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เข้าร่วมโครงการศึกษาเปรียบเทียบผู้สูงอายุในเอเชีย 4 ประเทศ โดยมี Prof. Albert Hermalin จาก Population Studies Center, University of Michigan เป็นผู้ประสานงานโครงการและได้รับการสนับสนุนด้านการเงินจาก National Institute of Ageing/NIH ของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศที่เข้าร่วมโครงการนี้ได้แก่ ฟิลิปปินส์ ไต้หวัน สิงคโปร์ และไทย โครงการนี้มี 2 ชั้น (phases) ชั้นแรกเริ่มระหว่างปี พ.ศ.2532-2537 และชั้นที่สองจากปี พ.ศ.2537-2541 ในขั้นแรก ของโครงการ สถาบันฯ ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุไทยหลายด้าน โดยใช้ข้อมูลที่มีอยู่แล้ว เช่น สัมมะโนประชากรฯ การสำรวจสวัสดิการและการอนามัยฯ การสำรวจแรงงาน และการสำรวจโครงการวิจัยผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมของประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย (SECAPT) ภายใต้โครงการศึกษาเปรียบเทียบผู้สูงอายุในเอเชีย 4 ประเทศ สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ศึกษาวิจัยนำเสนอข้อมูลหลายด้านซึ่งไม่ได้มีการศึกษากันมาก่อนเกี่ยวกับผู้สูงอายุ เช่น ผลกระทบของการลดภาวะเจริญพันธุ์ต่อระบบครอบครัวอุปถัมภ์ของผู้สูงอายุในประเทศไทย การเข้าพักรักษาตัวในโรงพยาบาลของผู้สูงอายุไทย เป็นต้น ผลการศึกษาเรื่องผู้สูงอายุของประเทศไทยภายใต้โครงการศึกษาเปรียบเทียบผู้สูงอายุในเอเชีย 4 ประเทศ ปรากฏในรายงานการวิจัยของโครงการฯ มากกว่า 10 ชิ้น

จากประสบการณ์การทำงานวิจัยด้านผู้สูงอายุของนักวิจัยหลักจากประเทศต่างๆ ที่เข้าร่วมโครงการศึกษาเปรียบเทียบฯ ในช่วงปีสุดท้ายของขั้นแรกของโครงการศึกษาเปรียบเทียบฯ นักวิจัยหลักทั้งหลายมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ข้อมูลที่มีอยู่เกี่ยวกับผู้สูงอายุยังมีข้อจำกัดทั้งด้านเนื้อหา และความหลากหลาย ทำให้มีความจำกัดสาขางานวิจัยเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และควรมีการพัฒนาทิศทางใหม่ในการวิจัยเกี่ยวกับผู้สูงอายุ โดยควรให้ความสนใจกลุ่มประชากรที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ นอกเหนือจากกลุ่มผู้สูงอายุเอง

สืบเนื่องจากความต้องการข้อมูลที่ทันต่อเหตุการณ์และครอบคลุมหลายด้านเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และผู้ที่เข้าสู่วัยสูงอายุในประเทศไทย คณะผู้วิจัยของโครงการศึกษาเปรียบเทียบฯ ได้ขอความร่วมมือสนับสนุนการวิจัยด้านทรัพยากรบุคคลและการเงินจากกระทรวงสาธารณสุข และสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุขในการดำเนินการสำรวจสถานะผู้สูงอายุในประเทศไทย (A survey of the welfare of elderly in Thailand, SWET) ซึ่งคำขอนั้นได้รับความร่วมมือและอนุเคราะห์อย่างยิ่ง ดังนั้นในปลายปี พ.ศ.2537 จึงได้มีการเตรียมงานสำรวจสถานะผู้สูงอายุไทยระดับประเทศด้วย

ความร่วมมือของ 3 หน่วยงานคือ กระทรวงสาธารณสุข สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข และสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.2 นโยบายและบริการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุในประเทศไทยนับว่ายังได้รับความสนใจดูแลน้อยกว่าทั้งภาครัฐและเอกชน นโยบายและบริการต่างๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุมักได้รับการมองว่าเป็นเรื่องไม่เร่งด่วน และมีความสำคัญเป็นอันดับรองเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรกลุ่มอายุอื่น เช่น กลุ่มแรงงาน สตรีและเด็ก เป็นต้น

เรื่องผู้สูงอายุเริ่มได้รับความสนใจจากรัฐด้วยแรงกระตุ้นจากภายนอกประเทศ การจัดตั้งคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติในปี พ.ศ.2525 เป็นผลสืบเนื่องจากการประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2521 ขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งได้ชักชวนให้ประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยจัดตั้งคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติเพื่อกำหนดแผนสำหรับผู้สูงอายุ สำหรับประเทศไทย คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2525 จัดตั้งคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ ชุดแรกเพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบาย วางแผนและดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และคณะกรรมการดังกล่าวได้จัดทำ “แผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ.2525-2544” ซึ่งนับเป็นแผนแรกเกี่ยวกับผู้สูงอายุในประเทศไทย ในแผนระยะยาวนี้กล่าวถึงปัญหาของผู้สูงอายุ กำหนดนโยบาย และมาตรการด้านสุขภาพ การศึกษา ความมั่นคงของรายได้ ด้านสังคม วัฒนธรรมและสวัสดิการ สังคมอย่างกว้างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาและปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม มาตรการต่างๆ ที่ระบุไว้ในแผนฯ ไม่ได้มีการติดตามผล

ในปี พ.ศ.2535 คณะทำงานพิจารณานโยบายและมาตรการหลักเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุ ได้จัดทำ “สาระสำคัญของนโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว (พ.ศ.2535-2554) เพื่อใช้สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 โดยมีเป้าหมายให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพของวัยและสภาพแวดล้อม ได้รับการดูแลจากครอบครัวและสังคม และการสงเคราะห์อื่นๆ ด้วย

สาระสำคัญของนโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว (พ.ศ.2535-2554) กำหนดนโยบายมาตรการระยะยาวด้านสุขภาพอนามัยและโภชนาการ สวัสดิการสังคม การทำงาน สังคม วัฒนธรรมและจิตใจ และวิจัยและพัฒนาสำหรับผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังระบุถึงโครงการและหน่วยงานรับผิดชอบดำเนินงานโครงการต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 โครงการส่วนใหญ่เป็นงานให้บริการด้านสุขภาพอนามัยแก่ผู้สูงอายุ

นอกจากนี้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ได้มีนโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุระบุไว้ในส่วนที่ 4 แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม บทที่ 2 การพัฒนาจิตใจ วัฒนธรรมและสังคม ข้อ 2 (2.3) ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้ โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้น้อย เด็กด้อยโอกาส คนไร้ที่พึ่ง และผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งให้ได้รับสวัสดิการสังคมและบริการสังคมพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและเป็นธรรมยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถพัฒนาตนเองและเป็นการพัฒนาประเทศต่อไป

ในร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ส่วนที่ 2 การพัฒนาศักยภาพของคนไทย บทที่ 6 การพัฒนาประชากรกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ซึ่งมีกลุ่มผู้สูงอายุที่ยากจนไม่มีญาติหรือผู้เลี้ยงดู เป็นหนึ่งในประชากรกลุ่มด้อยโอกาส ในแผน 8 จะพัฒนากลุ่มผู้สูงอายุดังกล่าวโดย

(1) จัดสวัสดิการ เพิ่มเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ (จากปัจจุบันซึ่งได้รับ 200 บาทต่อเดือน) และขยายบริการรักษาพยาบาลโดยไม่คิดมูลค่า ตลอดจนลดหย่อนค่าโดยสารสำหรับพาหนะเดินทางทุกประเภท และบริการสาธารณสุขต่างๆ แก่ผู้สูงอายุที่ยากจนทั้งในเมืองและชนบทในรูปแบบที่เหมาะสม

(2) ส่งเสริมให้ครอบครัวเห็นความสำคัญและเอาใจใส่ดูแลผู้สูงอายุควบคู่ไปกับการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว รวมทั้งพิจารณาให้สิ่งจูงใจแก่บุตรหรือญาติที่ดูแลผู้สูงอายุที่ยากจน

(3) สนับสนุนให้องค์กรเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรสาธารณประโยชน์ องค์กรกุศลสาธารณะ องค์กรศาสนา และชุมชน เข้ามามีส่วนช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบต่างๆ พร้อมทั้งกำหนดให้มีมาตรการทางกฎหมายในการกำกับ ดูแลและส่งเสริมหน่วยงานภาคธุรกิจเอกชนที่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุให้มีการดำเนินงาน และจัดบริการตามมาตรฐานขั้นต่ำที่เหมาะสมและเป็นธรรมแก่ผู้รับบริการ

นอกจากนี้ในส่วนที่ 3 การพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมให้ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคน บทที่ 3 การเสริมสร้างความรู้ความเข้มแข็งของชุมชนและครอบครัวด้วยการดำเนินการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนและครอบครัว โดยปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนทั้งในและนอกระบบโรงเรียน ซึ่งมาตรการหนึ่งของการปฏิรูปคือ ส่งเสริมให้มีการนำศักยภาพของผู้สูงอายุที่มีความรู้ความสามารถด้านต่างๆ มาใช้ประโยชน์ตามความเหมาะสมแก่ตนเอง ชุมชน และสังคมโดยรวม

อาจกล่าวได้ว่า นโยบายและมาตรการต่างๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุของประเทศไทยเท่าที่ผ่านมา เน้นให้ครอบครัวหรือเครือญาติเป็นหน่วยหลักในการดูแลเกื้อหนุนผู้สูงอายุ

นอกจากนโยบายและมาตรการระยะยาวเกี่ยวกับผู้สูงอายุแล้ว ยังมีบริการด้านต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 2 ด้านใหญ่ๆ คือ บริการด้านสุขภาพอนามัย ซึ่งมีกระทรวงสาธารณสุขเป็นผู้รับผิดชอบหลัก และบริการด้านสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ ซึ่งมีกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ

กระทรวงสาธารณสุข ให้บริการด้านสุขภาพอนามัยและการรักษาพยาบาลแก่ผู้สูงอายุ โดยผ่านระบบสาธารณสุขและระบบสถานพยาบาลในสังกัดของกระทรวงสาธารณสุข นโยบายการให้บริการรักษาพยาบาลแก่ผู้สูงอายุโดยไม่คิดมูลค่าเริ่มขึ้นในปี พ.ศ.2530 และได้มีการนำมาปฏิบัติในปี พ.ศ.2535 โดยเริ่มในจังหวัดที่พร้อมก่อน ปัจจุบันการให้การรักษาพยาบาลฟรีแก่ผู้สูงอายุครอบคลุมทั่วประเทศ

กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ให้บริการด้านสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุ 3 ด้านใหญ่ๆ คือ

(ก) บริการด้านที่อยู่อาศัย โดยสร้างบ้านพักคนชราแห่งแรกที่บางแค ในปี พ.ศ.2496 จำนวนบ้านพักคนชราได้เพิ่มขึ้นเป็น 15 แห่งในปัจจุบัน กระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ นครสวรรค์ ชลบุรี พระนครศรีอยุธยา นครปฐม จันทบุรี นครราชสีมา (2 แห่ง) มหาสารคาม ชุมพร และยะลา อย่างไรก็ตาม บ้านพักคนชราเหล่านี้สามารถรองรับผู้สูงอายุได้เพียง 2,300 คน ซึ่งไม่ถึงร้อยละ 1 ของประชากรสูงอายุทั้งหมด

(ข) บริการสวัสดิการสังคม โดยจัดตั้งศูนย์บริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุมาใช้บริการในเวลากลางวัน ศูนย์ดังกล่าวเริ่มต้นขึ้นเป็นศูนย์แรกในบ้านพักคนชราบางแค ในปี พ.ศ.2522 ปัจจุบันมีศูนย์บริการสวัสดิการสังคมทั้งหมด 8 แห่ง (กรุงเทพมหานคร 2 ศูนย์ นครราชสีมา มหาสารคาม พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี พิษณุโลก และยะลา จังหวัดละศูนย์)

(ค) ให้เงินสงเคราะห์หรือเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่ยากจนไม่มีญาติดูแล โดยให้เดือนละ 200 บาท สวัสดิการดังกล่าวเริ่มในปี พ.ศ.2536 มีผู้สูงอายุได้รับสวัสดิการนี้จำนวน 20,000 ราย ปัจจุบันในปี พ.ศ.2539 มีผู้สูงอายุได้รับเบี้ยยังชีพประมาณ 180,000 ราย และคาดว่าในปี พ.ศ.2540 จะเพิ่มเป็น 200,000 ราย

นอกจากบริการสวัสดิการต่างๆ จากภาครัฐแล้ว องค์กรเอกชนได้จัดบริการต่างๆ แก่ผู้สูงอายุเช่นกัน สวัสดิการที่องค์กรเอกชนให้แก่ผู้สูงอายุมีตั้งแต่การให้ที่พักอาศัยและบริการต่างๆ ฟรีแก่ผู้สูงอายุ เช่น มูลนิธิวัยวัฒนาภิวัตน์ มูลนิธิเซนต์หลุยส์ เป็นต้น ปัจจุบันเริ่มมีภาคเอกชนที่จัดสร้างที่อยู่อาศัยและการดูแลสุขภาพพยาบาลสำหรับผู้สูงอายุโดยคิดค่าบริการ อย่างไรก็ตาม ความสามารถในการให้บริการสวัสดิการฟรีของภาคเอกชนแก่ผู้สูงอายุก็ยังมีขอบเขตที่ค่อนข้างจำกัด

1.3 วัตถุประสงค์ของการสำรวจ

1. เพื่อเก็บข้อมูลระดับประเทศของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า สำหรับใช้เป็นฐานข้อมูลศึกษาสภาวะด้านต่างๆ (สุขภาพ การอยู่อาศัย รายได้/ฐานะทางเศรษฐกิจ การเกื้อหนุน และอื่นๆ) ของผู้สูงอายุ และผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในประเทศไทย
2. เพื่อใช้ข้อมูลจากการสำรวจนี้ประกอบกับข้อมูลจากการสำรวจผู้สูงอายุครั้งก่อนๆ ศึกษาการเปลี่ยนแปลงภาวะด้านต่างๆ ของผู้สูงอายุไทย
3. ใช้ข้อมูลจากการสำรวจศึกษาเปรียบเทียบสภาวะของผู้สูงอายุไทยกับผู้สูงอายุในประเทศต่างๆ ที่รวมในโครงการฯ ซึ่งได้แก่ ฟิลิปปินส์ ไต้หวัน สิงคโปร์ และสหรัฐอเมริกา

1.4 ระเบียบวิธีวิจัย

โครงการสำรวจสภาวะผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2538 เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยวิธีการสัมภาษณ์ประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า ซึ่งอาศัยเป็นปกติในครัวเรือนบุคคลที่ตกเป็นตัวอย่างตามแบบสอบถามที่ได้เตรียมไว้แล้ว

1.4.1 การเลือกตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษาของโครงการ SWET คือประชากรที่มีอายุ 50 ปีและมากกว่า ที่อาศัยเป็นปกติในครัวเรือนส่วนบุคคลที่ตกเป็นตัวอย่าง ตัวอย่างของ SWET เป็นตัวอย่างระดับประเทศที่เลือกโดยความน่าจะเป็นของการถูกเลือก การเลือกตัวอย่างใช้วิธีการเลือกการแบ่งชั้นภูมิหลายขั้นตอน (stratified multistage sampling) ใช้ข้อมูลจำนวนประชากร/จังหวัดจากสำมะโนประชากรปี พ.ศ.2533 เป็นกรอบ รายละเอียดของวิธีการเลือกตัวอย่างบรรยายในภาคผนวก

1.4.2 หน่วยงานที่รับผิดชอบในการสำรวจ

ดังกล่าวมาข้างต้น การสำรวจสภาวะผู้สูงอายุไทยเป็นความร่วมมือกันของหลายหน่วยงาน ในส่วนของการดำเนินการปฏิบัติงานภาคสนาม กระทรวงสาธารณสุข และสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข ทำหน้าที่หลักในการบริหารจัดการ จัดทีมเก็บข้อมูล 24 ทีม โดยแต่ละทีมจะรับผิดชอบการเก็บข้อมูลของ 1 จังหวัดที่ตกเป็นตัวอย่าง (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร ซึ่งใช้หัวหน้าทีมและพนักงานสัมภาษณ์จากทีมที่อยู่ในจังหวัดของภาคกลางเป็นส่วนใหญ่) แต่ละทีมจะประกอบด้วยหัวหน้าทีม 1 คน ผู้ช่วยหัวหน้าทีม 1 คน และพนักงานสัมภาษณ์ประมาณ 15-20 คน และพนักงานขับรถ

(ก) ผู้ควบคุมทีม ผู้ช่วยฯ และพนักงานสัมภาษณ์

หัวหน้าทีมคือ แพทย์จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำหรับพนักงานสัมภาษณ์คือ บุคลากรสาธารณสุข ซึ่งมีวุฒิการศึกษาขั้นต่ำพยาบาลมีระดับไม่ต่ำกว่า ระดับ 4 และมีประสบการณ์ในการทำวิจัยจากจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ

(ข) การอบรมผู้ควบคุมทีม ผู้ช่วยฯ และพนักงานสัมภาษณ์

คณะวิทยากรซึ่งประกอบด้วยคณาจารย์และนักวิจัยอาวุโสของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข ซึ่งเป็นคณะทำงานจัดทำแบบสอบถาม เป็นผู้อบรมผู้ควบคุมทีม ผู้ช่วยฯ และพนักงานสัมภาษณ์ การอบรมแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ อบรมในสถานที่ และฝึกภาคปฏิบัตินอกสถานที่ การอบรมในสถานที่ใช้เวลา 3 วัน เนื้อหาการอบรมประกอบด้วย การบรรยายขบวนการต่างๆ ของงานสนาม วิธีการสัมภาษณ์ และการบันทึกข้อมูล การเลือกบุคคลเข้าข่ายเพื่อให้สัมภาษณ์แบบสอบถามครัวเรือนและแบบสอบถามบุคคล คำจำกัดความและการถามคำถามแต่ละข้อในแบบสอบถาม หลังจากการจบภาคบรรยายแล้ว มีการฝึกปฏิบัติในสถานที่ โดยให้พนักงานสัมภาษณ์ฝึกการสัมภาษณ์และบันทึกข้อมูล ส่วนการฝึกภาคปฏิบัตินอกสถานที่ ผู้ควบคุมทีม ผู้ช่วยฯ และพนักงานสัมภาษณ์จะฝึกการบริหารและสัมภาษณ์ การบรรยายแบบสอบถามในหมู่บ้านที่ไม่ได้ตกเป็นตัวอย่าง หลังจากการฝึกภาคปฏิบัติ มีการสัมมนาถึงปัญหาของการสัมภาษณ์และทำความเข้าใจในคำถามต่างๆ ที่ไม่กระจ่าง

ในการอบรมได้แบ่งทีมของจังหวัดต่างๆ เป็นภาคทั้งหมด 5 ภาค โดยมีช่วงเวลาการอบรมของทีมในภาคต่างๆ ดังนี้

ภาค	ช่วงเวลาทีมอบรม
ใต้	3-7 เมษายน
กลาง	20-25 เมษายน
เหนือ	26 เมษายน - 1 พฤษภาคม
ตะวันออกเฉียงเหนือ	2-7 พฤษภาคม
กรุงเทพฯ	29-30 มิถุนายน

ระยะเวลาของการอบรมเพื่อการปฏิบัติงานสนามในกรุงเทพฯ สั้นกว่าของทีมในภาคอื่นๆ เนื่องจากงานสนามของกรุงเทพฯ ใช้ผู้ควบคุมทีม และพนักงานสัมภาษณ์จากทีมต่างๆ ในภาคกลาง ซึ่งบุคคลเหล่านั้นได้ผ่านการอบรมเรื่องงานสนามและแบบสอบถามมาแล้ว การอบรมของกรุงเทพฯ จึงเป็นลักษณะของการสัมมนา ทบทวนแบบสอบถาม และซักถามถึงปัญหาต่างๆ ของคำถามในแบบสอบถามเพื่อความกระจ่างขึ้น

1.4.3 การดำเนินงานสนาม

โครงการ SWET ทำการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนเมษายน - ตุลาคม 2538 แม้ว่าช่วงเวลาปฏิบัติงานสนามจะดูค่อนข้างยาว แต่ส่วนใหญ่ของการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลของทุกภาค (ยกเว้นกรุงเทพฯ) จะทำในช่วง 3 เดือนคือ เมษายน - มิถุนายน 2538 เนื่องจากการทำงานสนามของกรุงเทพฯ ใช้พนักงานสัมภาษณ์และหัวหน้าทีมต่างๆ จากจังหวัดในภาคกลาง จึงต้องรอให้งานสนามของทีมเหล่านั้นเสร็จก่อน

1.4.4 แบบสอบถาม

แบบสอบถามของโครงการ SWET ได้รับการพัฒนาโดยอิงแบบสอบถามที่ใช้ในการสำรวจเกี่ยวกับผู้สูงอายุของหลายประเทศ รวมทั้งของประเทศไทย เช่น จาก Health and Retirement Survey และ Ageing and Health in America (AMEAD) ของ Institute for Social Research, the University of Michigan ; Cross-National Study of Health and Social Status of The Elderly ของ World Health Organization - EMRO ; Five Country Epidemiological Survey of the Elderly ของ World Health Organization - SEARO ; 1989 Survey of Health and Living Status of the Elderly in Taiwan ของ Taiwan Provincial Institute of Family Plannings ; Indonesian Family Life Survey 1993 ของ RAND ; และ SECAPT ของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น

แบบสอบถามของ SWET ได้ผ่านการร่างจากนักวิจัยและผู้เชี่ยวชาญชาวนีทั้งไทยและต่างประเทศ ซึ่งร่วมในโครงการ Comparative Study of The Elderly in Four Asian Countries โดยมีเป้าหมายศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ด้านต่างๆ ของผู้สูงอายุ และการเตรียมการเพื่อยามสูงอายุ แบบสอบถามที่ร่างจึงมีคำถามหลักที่คาดว่าจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพการทำงาน การเกษียณอายุ การอยู่อาศัย และการแลกเปลี่ยนการเกื้อหนุนของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ซึ่งประเทศต่างๆ ที่ร่วมในโครงการจะพยายามคงไว้ซึ่งคำถามหลักเหล่านั้น สำหรับประเทศไทย ได้มีการทดสอบแบบสอบถาม 2 ครั้งเพื่อปรับลักษณะคำถามให้เข้ากับสังคมไทย โดยพยายามคงคำถามหลักไว้ ขณะเดียวกันก็มีการเพิ่มเติมคำถามที่คาดว่าจะประโยชน์ต่องานนโยบายและแผนปฏิบัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุของไทย โดยสรุปแบบสอบถามของ SWET แบ่งออกเป็น 2 ชุดคือ แบบสอบถามครัวเรือน และแบบสอบถามบุคคล :

แบบสอบถามครัวเรือน - ถามข้อมูลภูมิหลังบางประการของสมาชิกแต่ละคนในครัวเรือน เช่น ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน เพศ อายุ ปีเกิด สถานภาพสมรส ระยะเวลาที่อาศัยในที่อยู่ปัจจุบัน ระดับการศึกษาชั้นสูงสุดที่จบ การทำงานและอาชีพ นอกจากนี้ยังเก็บข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะด้านกายภาพและการมีสิ่งของใช้ต่างๆ ของครัวเรือน

ข้อมูลจากแบบสอบถามครัวเรือนให้จำนวนสมาชิกเข้าข่ายสำหรับการสัมภาษณ์บุคคล สมาชิกเข้าข่ายในครัวเรือนคือ สมาชิกที่มีอายุ (เมื่อวันเกิดครั้งสุดท้าย) 50 ปีและมากกว่า ในแต่ละครัวเรือน จะเลือกสัมภาษณ์สมาชิกที่เข้าข่ายเพียง 1 คน ดังนั้นครัวเรือนที่มีสมาชิกเข้าข่ายมากกว่า 1 คน จะใช้ตารางสุ่มเลือกมาเพียง 1 คน (วิธีการเลือกอธิบายในภาคผนวกของการเลือกตัวอย่าง)

แบบสอบถามบุคคล - แบบสอบถามนี้ใช้สัมภาษณ์สมาชิกเข้าข่ายที่ถูกเลือกคำถามในแบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 11 ส่วน คือ :

- A. ภูมิหลังของผู้ให้สัมภาษณ์ (ผู้เข้าข่ายที่ถูกเลือก)
- B. ภูมิหลังของคู่สมรสของผู้ให้สัมภาษณ์
- C. ประวัติการมีบุตร
- D. ประวัติพ่อแม่ของผู้ให้สัมภาษณ์ และพ่อแม่ของคู่สมรส
- E. การทำงาน
- F. ความสัมพันธ์กับญาติพี่น้องในและนอกครัวเรือน
- G. การแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือ
- H. สุขภาพ และพฤติกรรมสุขภาพ
- J. ความรู้และทัศนคติในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุ
- K. สภาพทางเศรษฐกิจ
- L. การสังเกตของนักสำรวจ

1.4.5 ผลการสัมภาษณ์

ดังได้กล่าวมาข้างต้น การสำรวจก่อนการสำรวจจริง (pre-survey) ทำให้สามารถเลือกครัวเรือนที่เข้าข่ายสำหรับการสำรวจจริงได้ จำนวนครัวเรือนเข้าข่ายตัวอย่าง จำแนกตามภาคแสดงในสดมภ์ที่ 1 ของตาราง 1.1 โดยรวม อัตราการสัมภาษณ์ครัวเรือนเข้าข่าย นับว่าค่อนข้างดีคือ ร้อยละ 94 อัตราการสัมภาษณ์ได้สูงสุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และต่ำสุดในกรุงเทพฯ สังเกตว่าอัตราการสัมภาษณ์ได้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเกิน 100% เนื่องจากค่านิยมของครัวเรือนบุคคลที่ใช้ คือ “ครัวเรือนที่ประกอบด้วยบุคคลคนเดียวหรือหลายคนที่อาศัยอยู่ในบ้านหรือที่อยู่อาศัยเดียวกัน และจัดหาหรือใช้สิ่งอุปโภคบริโภคอันจำเป็นแก่การครองชีพพร้อมกัน บุคคลเหล่านี้เป็นญาติหรือไม่เป็นญาติก็ได้” เมื่อนักสำรวจไปยังครัวเรือนเข้าข่ายพบว่า ในที่อยู่บางที่อยู่มีจำนวนครัวเรือนตามค่านิยมที่ใช้มากกว่า 1 ครัวเรือน ลักษณะดังกล่าวพบมากที่สุดในพื้นที่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สำหรับการสัมภาษณ์บุคคลหรือผู้เข้าข่ายที่ถูกเลือก อัตราการสัมภาษณ์โดยรวมสูงกว่าอัตราการสัมภาษณ์ได้ของครัวเรือนเข้าข่ายคือ ร้อยละ 97 ทั้งนี้จะเป็นเพราะว่าเมื่อสัมภาษณ์ครัวเรือนเข้าข่ายได้ โอกาสที่จะสัมภาษณ์บุคคลเข้าข่ายที่ถูกเลือกก็จะมีสูงขึ้น อัตราการสัมภาษณ์บุคคลเข้าข่ายแปรผันเล็กน้อยตามภาค โดยมีพิสัยระหว่างร้อยละ 95 - 99 การที่กรุงเทพฯ มีอัตราการสัมภาษณ์ได้บุคคลสูง เนื่องจากจำนวนผู้เข้าข่ายที่เลือกในกรุงเทพฯ ต่ำกว่าเป้าหมาย และการปฏิบัติงานสนามและการเลือกตัวอย่างของกรุงเทพฯ แตกต่างจากการปฏิบัติงานสนามของภาคอื่น

จากประสบการณ์การสำรวจผู้สูงอายุในอดีต ซึ่งพบว่าผู้สูงอายุบางส่วนไม่สามารถให้สัมภาษณ์ได้เพราะปัญหาสุขภาพ เพื่อหลีกเลี่ยงความลำเอียงของตัวอย่าง อันเนื่องจากการได้ข้อมูลเฉพาะผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีพอจะให้สัมภาษณ์ได้เท่านั้น การสัมภาษณ์ของโครงการ SWET จึงผ่อนปรนให้มิให้ผู้ให้สัมภาษณ์แทน (ให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เข้าข่ายที่ถูกเลือก) ในกรณีที่จำเป็นจริงๆ และประเด็นนี้อาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้โครงการ SWET มีอัตราการตอบแบบสอบถามบุคคลที่ค่อนข้างสูงกว่าโครงการสำรวจอื่น

ข้อมูลในตาราง 1.1 แสดงจำนวนประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่การสำรวจครั้งนี้สัมภาษณ์ได้จำนวน 7,713 ราย อย่างไรก็ตาม เมื่อตรวจสอบข้อมูลอายุ และเดือนปีเกิดพบว่า ผู้ที่สัมภาษณ์ได้จำนวน 5 ราย มีอายุเมื่อวันเกิดครั้งสุดท้ายต่ำกว่า 50 ปี การวิเคราะห์เสนอผลในรายงานฉบับนี้จึงได้ตัดผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีอายุต่ำกว่า 50 ปีเหล่านั้นออกไป เหลือจำนวนตัวอย่างทั้งหมด 7,708 ราย

ตาราง 1.1 จำนวนครัวเรือนเข้าข่าย และผู้ให้สัมภาษณ์เข้าข่ายที่ถูกเลือก และที่สัมภาษณ์ได้
ตามภาค

ภาค	ครัวเรือนเข้าข่าย			เป้าหมาย	ผู้เข้าข่าย		
	เลือก	สัมภาษณ์ ได้	อัตรา การตอบ		เลือก	สัมภาษณ์ ได้	อัตรา การตอบ
เหนือ ชนบท	1,509	1,419	94.0	1,500	1,419	1,389	97.9
ตะวันออกเฉียงเหนือ ชนบท	1,505	1,524	101.3	1,500	1,524	1,511	99.1
กลาง ชนบท	2,007	1,967	98.0	2,000	1,967	1,870	95.1
ใต้ ชนบท	999	956	95.7	1,000	956	926	96.9
เมืองอื่น	1,257	1,165	92.7	1,200	1,165	1,135	97.4
กรุงเทพมหานคร	1,448	899	78.3	1,000	889	882	99.2
รวม	8,425	7,930	94.1	8,200	7,920	7,713	97.4

ระยะเวลาเฉลี่ยของการสัมภาษณ์แบบสอบถามครัวเรือนประมาณ 10.3 นาที และแบบสอบถามบุคคล 67.0 นาที โดยมีความแตกต่างในระยะเวลาเฉลี่ยของการสัมภาษณ์ระหว่างภาคเล็กน้อย แบบสอบถามครัวเรือนใช้ระยะเวลาเฉลี่ยในการสัมภาษณ์สูงสุดในกรุงเทพฯ (11.6 นาที) ต่ำสุดในภาคกลาง (9.6 นาที) ส่วนแบบสอบถามบุคคลมีระยะเวลาเฉลี่ยของการสัมภาษณ์สูงสุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (76.7 นาที) ต่ำสุดในกรุงเทพฯ (60.0 นาที)

กว่าครึ่งหนึ่งเล็กน้อย (ร้อยละ 51) ของผู้เข้าข่ายที่สัมภาษณ์ได้ อยู่ในครัวเรือนที่มีสมาชิกเข้าข่าย 1 คน ที่เหลือร้อยละ 49 อยู่ในครัวเรือนที่มีสมาชิกเข้าข่ายมากกว่า 1 คน (ตาราง 1.2) ลักษณะดังกล่าวไม่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ มีข้อสังเกตว่า สัดส่วนของตัวอย่างที่อยู่ในครัวเรือนที่มีสมาชิกเข้าข่ายเพียง 1 คน น่าจะมีมากเกินความจริง ทั้งนี้เนื่องจากการออกแบบการเลือกตัวอย่างที่กำหนดว่า จะสัมภาษณ์ผู้เข้าข่ายเพียง 1 คนต่อ 1 ครัวเรือน ดังนั้น โอกาสที่ผู้เข้าข่ายที่อยู่ในครัวเรือนที่มีสมาชิกเข้าข่ายเพียง 1 คนจะถูกเลือก จึงมีสูงกว่าของผู้เข้าข่ายที่อยู่ในครัวเรือนที่มีสมาชิกมากกว่า 1 คน และนี่เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ต้องมีการถ่วงน้ำหนักของตัวอย่าง

โดยรวม เพียงร้อยละ 3.4 (ไม่ถ่วงน้ำหนัก) ของตัวอย่างเป็นการได้ข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์แทน (ตาราง 1.3) เป็นไปตามที่คาดหวัง กลุ่มผู้สูงอายุมีระดับการให้สัมภาษณ์แทนสูงกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุประมาณเท่าตัว (ร้อยละ 4.3 เปรียบเทียบกับร้อยละ 2.1) อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่าข้อมูลของ SWET ส่วนใหญ่มาจากการให้หรือตอบโดยเจ้าของข้อมูลเอง

ระดับการให้สัมภาษณ์แทนของกลุ่มผู้สูงอายุสูงที่สุดในภาคใต้ ตามด้วยภาคเหนือและกรุงเทพฯ (ซึ่งมีระดับใกล้เคียงกัน) ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ระดับการสัมภาษณ์แทนสูงสุดในภาคเหนือและใต้เท่าๆ กัน (ร้อยละ 5) รองลงมาคือ ภาคกลาง ส่วนกรุงเทพฯ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีระดับการสัมภาษณ์แทนต่ำมาก (ไม่ถึงร้อยละ 1) ซึ่งส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในกรุงเทพฯ ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหารุนแรงทางสุขภาพ และผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่อยู่บ้านพอจะให้สัมภาษณ์เองได้

ตาราง 1.4 แสดงเหตุผลของการให้สัมภาษณ์แทน พบว่า สำหรับกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เกือบครึ่งหนึ่งของการสัมภาษณ์แทน เป็นเพราะไม่ทราบว่าคุณเข้าข่ายที่ถูกเลือกจะกลับมาเมื่อไหร่ ขณะที่เหตุผลของการสัมภาษณ์แทนของกลุ่มผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับสุขภาพ (ป่วยหนัก, มีปัญหาความจำ, ปัญหาทางประสาท, หรือการได้อื่น) เป็นส่วนใหญ่ มีเพียงร้อยละ 15 เท่านั้นที่ต้องสัมภาษณ์แทน เพราะไม่ทราบว่าคุณเข้าข่ายที่ถูกเลือกจะกลับมาเมื่อไหร่ เหตุผลของการสัมภาษณ์แทนแตกต่างกันเล็กน้อยระหว่างเพศชายและหญิง เพศชายมีร้อยละที่ไม่ทราบ

จะกลับเมื่อไหร่ ป่วยหนัก และมีปัญหาด้านภาษา สูงกว่าเพศหญิง ส่วนเหตุผลอื่นที่เหลือน้อยกว่าเพศหญิง

1.4.6 ค่าถ่วงน้ำหนัก

ดูรายละเอียดของการเลือกตัวอย่างและการคำนวณค่าถ่วงน้ำหนักในภาคผนวก

1.5 ลักษณะทั่วไปของตัวอย่าง

ดังที่ได้อธิบายในส่วนของการเลือกตัวอย่างและการคำนวณค่าถ่วงน้ำหนัก เพื่อให้ผลการวิจัยเป็นตัวแทนระดับประเทศของประชากรอายุ 50 ปีหรือมากกว่า โดยมีการกระจายตามเขตเมือง ชนบท และภาคตามที่คาดหวัง ผลการวิจัยที่นำเสนอในรายงานฉบับนี้จะเป็นผลที่ได้รับการถ่วงน้ำหนักแล้ว

โครงการสำรวจสถานะผู้สูงอายุในประเทศไทย สัมภาษณ์ผู้ที่มีอายุ 50 ปีหรือมากกว่า จำนวนทั้งสิ้น 7,708 ราย แบ่งเป็นผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ (อายุ 50-59 ปี) จำนวน 3,222 ราย (ชาย 1,536 ราย และหญิง 1,686 ราย) และผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีหรือมากกว่า) จำนวน 4,486 ราย (ชาย 1,808 ราย และหญิง 2,678 ราย)

เพื่อให้สามารถนำผลการศึกษานี้ไปเปรียบเทียบกับการศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุของการศึกษาก่อนๆ และเพื่อให้ทราบข้อมูลแนวโน้มของผู้สูงอายุในอนาคต การเสนอผลการวิจัยในรายงานฉบับนี้จะแบ่งกลุ่มประชากรที่ศึกษาเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ (ประชากรที่มีอายุ 50-59 ปี) และกลุ่มผู้สูงอายุ (ประชากรที่มีอายุ 60 ปีหรือมากกว่า) ในกลุ่มผู้สูงอายุเอง เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบความแตกต่างของผู้สูงอายุที่มีอายุต่างกัน จะแบ่งผู้สูงอายุเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ ผู้สูงอายุที่อายุน้อย (อายุ 60-69 ปี) และผู้สูงอายุที่อายุมาก (70 ปีหรือมากกว่า)

ข้อมูลในตารางที่ 1.5 แสดงว่า ทั้งกลุ่มผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุและผู้สูงอายุ มีสัดส่วนประชากรที่เป็นหญิงมากกว่าชาย กล่าวคือ ร้อยละ 54.5 เป็นหญิง และร้อยละ 45.5 เป็นชาย โดยรวมประชากรไทยที่อายุ 50 ปีหรือมากกว่ามีจำนวนประชากรชายน้อยกว่าประชากรหญิงในทุกกลุ่มอายุ อัตราส่วนเพศ (จำนวนประชากรชายต่อจำนวนประชากรหญิง 100 คน) แสดงว่า ในทุกๆ ประชากรหญิงอายุ 50 ปีและมากกว่า 100 คนจะมีประชากรชายเพียง 83 คน (ตาราง 1.6) อัตราส่วนเพศแตกต่างกันระหว่างเขตเมืองและชนบท กล่าวคือ อัตราส่วนเพศสูงสุดในเขตชนบท ค่าสุดในกรุงเทพฯ นอกจากนี้ในทุกเขตที่อาศัย อัตราส่วนเพศลดลงตามอายุที่เพิ่มขึ้น สะท้อนอย่างชัดเจนถึงการมีผู้สูงอายุหญิงมากกว่าชายในกลุ่มผู้สูงอายุที่อายุมาก ทั้งนี้มีสาเหตุสำคัญจากอัตราการตายของประชากรชายที่สูงกว่าหญิงในทุกกลุ่มอายุ

การกระจายอายุของกลุ่มผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ พบว่า ร้อยละ 46 มีอายุ 50-54 ปี และร้อยละ 54 อายุ 55-59 ปี (ข้อมูลชุด 2 ตาราง 1.5) ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 62) ของกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นผู้สูงอายุที่อายุน้อย (60-69 ปี) ร้อยละ 16 เป็นผู้มีอายุปานกลาง (70-79 ปี) อีกร้อยละ 10 เป็นผู้สูงอายุที่อายุมาก (80 ปีหรือมากกว่า)

การกระจายตามเขตเมืองและชนบทของประชากรที่ศึกษาเป็นไปตามการกระจายคาดประมาณที่ใช้ กล่าวคือ ทั้งกลุ่มประชากรสูงอายุและประชากรที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ส่วนใหญ่อยู่ในเขตชนบท ร้อยละ 9-10 อยู่ในกรุงเทพฯ และร้อยละ 8-9 อยู่ในเขตเมืองอื่น

ในกลุ่มผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ สัดส่วนที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง (รวมกรุงเทพฯ) อยู่ในระดับสูงสุดเท่ากันคือ ร้อยละ 34 รองลงมาคือ ภาคเหนือ (ร้อยละ 21) และภาคใต้เพียงร้อยละ 11

สำหรับประชากรผู้สูงอายุมีสัดส่วนที่อยู่ในภาคกลาง (รวมกรุงเทพฯ) สูงที่สุด (ร้อยละ 35) รองลงมาคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 29) ภาคเหนือ (ร้อยละ 23) และภาคใต้ (ร้อยละ 14)

กลุ่มผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีร้อยละที่มีคู่สมรสสูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุมาก (ร้อยละ 82 เปรียบเทียบกับร้อยละ 62) ทั้งนี้เนื่องจากระดับการตายที่แตกต่างกันระหว่างเพศ (กล่าวคือ เพศชายมีระดับการตายที่สูงกว่าหญิง) และแนวโน้มของการสมรสใหม่หลังจากคู่สมรสตายในเพศชายจะสูงกว่าเพศหญิง ขณะที่กลุ่มหลังมีร้อยละที่เป็นหม้ายสูงกว่ากลุ่มแรกกว่า 2 เท่า (ร้อยละ 32 เปรียบเทียบกับร้อยละ 10) ส่วนร้อยละที่หย่า แยก เลิก ของประชากร 2 กลุ่มอายุไม่แตกต่างกันมากนัก แต่มีแนวโน้มว่าผู้สูงอายุในอนาคตจะมีร้อยละที่หย่า แยก เลิก และเป็นโสด สูงกว่าผู้สูงอายุในปัจจุบัน

เช่นเดียวกับประชากรไทยทั่วไป ทั้งผู้สูงอายุและผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาคือ ศาสนาอิสลาม และคริสต์ ตามลำดับ

สถาบันวิจัยประชากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 1.2 การกระจายร้อยละของตัวอย่างที่สัมภาษณ์ได้ ตามจำนวนสมาชิกที่มีอายุ 50 ปีและมากกว่าในครัวเรือน จำแนกตามภาคและกลุ่มอายุ

ภาค/อายุ	จำนวนสมาชิกอายุ 50 ปีและมากกว่า				จำนวนตัวอย่าง ไม่ถ่วงน้ำหนัก
	1	2	3-5	รวม	
รวม	51.2	45.5	8.3	100	7,708
เหนือ	48.2	49.1	2.7	100	1,669
ตะวันออกเฉียงเหนือ	50.8	47.2	2.0	100	1,808
กลาง	51.2	44.6	4.2	100	2,243
ใต้	54.5	42.9	2.6	100	1,106
กรุงเทพฯ	53.3	40.8	5.9	100	882
50-59	51.0	45.6	8.4	100	3,222
เหนือ	49.6	47.3	3.1	100	678
ตะวันออกเฉียงเหนือ	50.7	47.2	2.2	100	825
กลาง	49.1	46.0	4.9	100	894
ใต้	56.4	41.0	2.6	100	468
กรุงเทพฯ	51.8	43.7	4.5	100	357
60+	51.3	45.5	8.3	100	4,486
เหนือ	47.2	50.4	2.4	100	991
ตะวันออกเฉียงเหนือ	50.9	47.2	1.9	100	983
กลาง	52.6	43.7	3.7	100	1,349
ใต้	53.1	44.2	2.7	100	638
กรุงเทพฯ	54.3	38.9	6.9	100	525

หมายเหตุ : ร้อยละที่แสดงไม่ได้ถ่วงน้ำหนัก

ตาราง 1.3 ร้อยละที่ให้ข้อมูล โดยผู้ให้สัมภาษณ์แทนของผู้เข้าข่ายที่ถูกเลือกที่สัมภาษณ์ได้
จำแนกตามภาคและกลุ่มอายุ

ภาค	รวม		50-59		60+	
	%	N	%	N	%	N
รวม	3.4	7,708	2.1	3,222	4.3	4,486
เหนือ	4.7	1,669	4.6	678	4.7	991
ตะวันออกเฉียงเหนือ	1.2	1,808	0.5	825	1.8	983
กลาง	2.6	2,243	1.1	894	3.6	1,349
ใต้	7.0	1,106	4.5	468	8.9	638
กรุงเทพฯ	3.1	882	0.8	357	4.6	525

หมายเหตุ : ผลที่แสดงไม่ได้ถ่วงน้ำหนัก

ตาราง 1.4 การกระจายร้อยละของผู้เข้าข่ายที่ถูกเลือกที่สัมภาษณ์ได้ ซึ่งให้ข้อมูลโดยผู้ให้
สัมภาษณ์แทน ตามเหตุผลของการให้สัมภาษณ์แทน จำแนกตามอายุและเพศ

เหตุผลของการสัมภาษณ์แทน	รวม	อายุ		เพศ	
		50-59	60+	ชาย	หญิง
ป่วยหนัก	19.6	19.7	19.6	24.0	16.2
มีปัญหาความจำ	23.0	11.3	26.7	16.3	28.1
มีปัญหาทางประสาท	5.4	5.6	5.3	4.7	6.0
มีปัญหาการได้ยิน	20.6	4.2	25.8	17.8	22.8
ไม่ทราบว่ากลับเมื่อไหร่	22.6	47.9	14.7	25.6	20.4
มีปัญหาด้านภาษา	4.7	1.4	5.8	7.0	3.0
อื่นๆ	1.4	2.8	0.9	1.6	1.2
ไม่ทราบ	2.7	7.0	1.3	3.1	2.4
รวม	100	100	100	100	100
จำนวนตัวอย่าง	296	71	225	129	167

หมายเหตุ : ผลที่แสดงไม่ได้ถ่วงน้ำหนัก

ตาราง 1.5 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า ตามลักษณะภูมิหลังบางประการ จำแนกตามกลุ่มอายุ, SWET 2538

ลักษณะภูมิหลัง	รวม			50-59			60+		
	%	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก	จำนวน ตัวอย่าง ไม่ถ่วง น้ำหนัก	%	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก	จำนวน ตัวอย่าง ไม่ถ่วง น้ำหนัก	%	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก	จำนวน ตัวอย่าง ไม่ถ่วง น้ำหนัก
เพศ									
ชาย	45.5	3504	3344	45.5	1459	1536	45.5	2045	1808
หญิง	54.5	4203	4364	54.5	1751	1686	54.5	2452	2678
อายุ									
50-54	19.3	1484	1560	46.2	1484	1560	-	-	-
55-59	22.4	1726	1662	53.8	1726	1662	-	-	-
60-64	20.7	1598	1480	-	-	-	35.5	1598	1480
65-69	15.4	1188	1207	-	-	-	26.4	1188	1207
70-74	9.9	766	802	-	-	-	17.0	766	802
75-79	6.1	470	499	-	-	-	10.4	470	499
80-84	3.5	267	303	-	-	-	5.9	267	330
85+	2.7	208	195	-	-	-	4.6	208	195
เขตที่อาศัย									
กรุงเทพฯ	9.5	732	882	9.2	295	357	9.7	436	525
เมืองอื่น	8.9	686	1133	9.7	311	503	8.3	375	630
ชนบท	81.6	6289	5693	81.1	2604	2362	82.0	3685	3331

ตาราง 1.5 (ต่อ)

ลักษณะภูมิหลัง	รวม			50-59			60+		
	%	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก	จำนวน ตัวอย่าง ไม่ถ่วง น้ำหนัก	%	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก	จำนวน ตัวอย่าง ไม่ถ่วง น้ำหนัก	%	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก	จำนวน ตัวอย่าง ไม่ถ่วง น้ำหนัก
ภาค									
เหนือ	21.8	1678	1669	20.5	657	678	22.7	1021	991
ตะวันออกเฉียงเหนือ	31.1	2394	1808	34.0	1092	825	28.9	1302	983
กลาง (รวม กทม.)	34.4	2654	3125	34.1	1094	1251	34.7	1560	1874
ใต้	12.7	981	1106	11.4	364	468	13.7	614	638
สถานภาพสมรส									
กำลังสมรส	70.6	5439	4677	82.3	2642	2446	62.2	2796	2231
หม้าย	22.9	1767	2397	10.4	333	479	31.9	1434	1918
หย่า, แยก	3.9	302	427	4.2	136	189	3.7	166	238
โสด	2.6	199	207	3.1	99	108	2.2	100	99
ศาสนา									
พุทธ	95.5	7353	7197	94.5	3032	2974	96.2	4321	4223
อิสลาม	3.9	302	455	4.9	156	226	3.3	146	229
คริสต์	0.6	45	50	0.6	20	20	0.6	25	30
รวม	100	7707	7708	100	3210	3222	100	4496	4486

ตาราง 1.6 อัตราส่วนเพศของตัวอย่าง จำแนกตามกลุ่มอายุ และเขตที่อยู่อาศัย

กลุ่มอายุ	รวม	กรุงเทพฯ	เมืองอื่น	ชนบท
50-54	84.1	56.4	86.1	88.0
55-59	82.6	57.4	90.4	84.8
60-64	97.9	95.8	58.8	103.1
65-69	78.9	79.7	65.6	80.7
70-74	84.1	68.8	82.1	86.4
75-79	69.7	61.8	60.9	71.8
80-84	70.1	80.0	50.0	70.4
85+	60.0	41.7	38.5	64.8
รวม	83.4	68.8	73.7	86.5

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

ลักษณะทางประชากรและสังคม

คำนำ

ลักษณะทางประชากรและสังคมของผู้สูงอายุ และผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ สะท้อนภาวะที่เป็นอยู่และศักยภาพของผู้สูงอายุไทย และมีความเกี่ยวข้องอย่างสำคัญกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ลักษณะทางประชากรและสังคมของประชากรสูงอายุและที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุที่พิจารณาในส่วนนี้ได้แก่ สถานภาพสมรส การสมรส การศึกษา ศาสนา ภาษา เชื้อสาย การย้ายถิ่น จำนวนบุตร สถานภาพของบิดา/มารดา และหัวหน้าครัวเรือนและความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน

สถานภาพสมรส/การสมรส/คู่สมรส

ในรายงานนี้ แบ่งสถานภาพการสมรสเป็น 4 กลุ่มคือ โสด (ไม่เคยสมรส) สมรสหรือกำลังสมรส (ยังอยู่กินกับคู่สมรส) หม้าย (คู่สมรสเสียชีวิตแล้วและไม่ได้สมรสใหม่) และหย่า แยก หรือเลิกกับคู่สมรส

ข้อมูลในตาราง 2.1 แสดงว่าสถานภาพสมรสของประชากรที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุและสูงอายุแปรผันตามอายุและเพศอย่างชัดเจน กล่าวคือ ยิ่งอายุมากขึ้น ร้อยละที่สมรสจะลดลง ขณะที่ร้อยละที่เป็นหม้ายจะเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าร้อยละที่สมรสของทั้งประชากรชายและหญิงจะลดลงตามอายุที่เพิ่มขึ้น แต่ระดับการมีคู่สมรสของเพศชายจะสูงกว่าเพศหญิงอย่างมากในทุกกลุ่มอายุ ขณะที่ร้อยละที่เป็นหม้ายของประชากรหญิงจะเพิ่มอย่างรวดเร็วในกลุ่มอายุมากๆ ความแตกต่างตามเพศในร้อยละที่สมรสเนื่องจากความแตกต่างในระดับการตายระหว่างเพศชายและหญิง ซึ่งเพศชายจะมีระดับการตายที่สูงกว่าเพศหญิง

ความแตกต่างระหว่างเพศในเรื่องสถานภาพสมรสที่มีอย่างชัดเจนอีกด้านหนึ่งคือ ความเป็นโสด ข้อมูลในตาราง 2.1 สะท้อนอย่างชัดเจนว่าเพศหญิงมีร้อยละที่เป็นโสดสูงกว่าเพศชายในทุกกลุ่มอายุ โดยรวมประมาณร้อยละ 1 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ และผู้สูงอายุชายเป็นโสดเปรียบเทียบกับร้อยละ 4-5 ของเพศหญิง นอกจากนี้ยังพบว่าร้อยละที่หย่า แยก หรือเลิกของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุและผู้สูงอายุที่เป็นหญิงสูงกว่าชายในทุกกลุ่มอายุเช่นกัน เหตุผลสำคัญที่มีส่วนทำให้ร้อยละที่หย่า แยก หรือเลิกของเพศชายต่ำกว่าเพศหญิง น่าจะเป็นเพราะทั้งโอกาสและการสมรสใหม่ของเพศชายมีสูงกว่าของเพศหญิง

ตาราง 2.2 แสดงการกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า ตามจำนวนครั้งของการสมรสและกลุ่มอายุ พบว่าร้อยละที่สมรสเพียงครั้งเดียวในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุสูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ ในกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุที่อายุมาก มีร้อยละที่สมรสครั้งเดียวต่ำกว่าผู้สูงอายุที่อายุน้อย และเพศชายต่ำกว่าเพศหญิง ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามมีร้อยละที่สมรสมากกว่า 1 ครั้งสูงกว่าผู้ที่นับถือศาสนาพุทธและคริสต์

โครงการ SWET ถามผู้ให้สัมภาษณ์ถึงอายุและเดือนปีเกิดของกลุ่มสมรสคนสุดท้าย พบว่าทั้งในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุและกลุ่มผู้สูงอายุ เพศชายมีอายุเฉลี่ยสูงกว่าคู่สมรส โดยที่กลุ่มแรกมีอายุสูงกว่าคู่สมรสโดยเฉลี่ยประมาณ 4 ปี และกลุ่มหลังประมาณ 6 ปี และตรงกันข้ามเพศหญิงมีอายุเฉลี่ยต่ำกว่าคู่สมรส กลุ่มสตรีที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีอายุต่ำกว่าคู่สมรสโดยเฉลี่ยกว่า 3 ปี และสตรีสูงอายุมีอายุต่ำกว่าคู่สมรสเฉลี่ยประมาณ 2 ปี (ตาราง 2.3)

อายุที่แตกต่างกันของกลุ่มสมรสเพิ่มขึ้นตามจำนวนครั้งของการสมรส ในกลุ่มเพศชาย ยิ่งจำนวนครั้งของการสมรสเพิ่ม จะมีอายุที่มากกว่าคู่สมรสเพิ่มขึ้น เช่น ในกลุ่มผู้สูงอายุเพศชายที่สมรส 3 ครั้งหรือมากกว่า จะมีอายุมากกว่าคู่สมรสโดยเฉลี่ยถึง 12 ปี ขณะที่กลุ่มที่สมรส 1 ครั้ง มีอายุมากกว่าคู่สมรสเพียง 4 ปี

ตรงกันข้ามในกลุ่มเพศหญิง ยิ่งจำนวนครั้งของการสมรสเพิ่ม อายุที่แตกต่างจากคู่สมรสจะลดลง กล่าวคือในกลุ่มผู้สูงอายุหญิงที่สมรส 1 ครั้ง จะมีอายุเฉลี่ยต่ำกว่าคู่สมรสอยู่ประมาณ 3 ปี ขณะที่กลุ่มที่สมรส 3 ครั้งหรือมากกว่า จะมีอายุเฉลี่ยต่ำกว่าคู่สมรสเพียง 1 ปีเศษๆ

ในกลุ่มประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่มีสถานภาพสมรสปัจจุบันเป็นหม้ายพบว่าประมาณ 4 ใน 10 ของกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ และ 6 ใน 10 ของกลุ่มผู้สูงอายุ คู่สมรสได้เสียชีวิตมานานกว่า 10 ปี (ตาราง 2.4) ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ร้อยละที่เป็นหม้ายของเพศชายต่ำกว่าของเพศหญิงอย่างมาก (ประมาณ 6 เท่า) กว่าครึ่งหนึ่งของชายหม้ายเหล่านั้น เป็นหม้ายมาไม่ถึง 5 ปี ขณะที่เพศหญิงเกือบครึ่งหนึ่งเป็นหม้ายมานานกว่า 10 ปี

ภาวะการเป็นหม้ายและระยะเวลาที่เป็นหม้ายของกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ไม่แตกต่างกันมากตามเขตที่อยู่อาศัย

สำหรับในกลุ่มผู้สูงอายุเป็นไปตามที่คาด ร้อยละที่เป็นหม้ายนานกว่า 10 ปีของกลุ่มอายุ 60-69 ปีต่ำกว่ากลุ่มอายุ 70 ปี+ (ร้อยละ 58 เปรียบเทียบกับร้อยละ 62 ตามลำดับ) ผู้สูงอายุในเมืองอื่นมีสัดส่วนที่เป็นหม้ายสูงสุด รองลงมาคือกรุงเทพฯ และชนบทอื่น และระยะเวลาที่เป็นหม้ายของผู้สูงอายุหม้ายในชนบท จะสั้นกว่าผู้สูงอายุหม้ายในเมืองอื่นและกรุงเทพฯ กล่าวคือ สัดส่วนที่เป็นหม้ายนานกว่า 10 ปีขึ้นไป เท่ากับร้อยละ 58, 66 และ 68 ตามลำดับ

ระดับการเป็นหม้าย และระยะเวลาที่เป็นหม้ายแตกต่างกันน้อยระหว่างผู้สูงอายุหม้ายที่สมรส 1 ครั้ง และสมรส 2 ครั้ง ร้อยละ 60 และ 62 ของกลุ่มผู้สูงอายุหม้ายที่สมรส 1 ครั้ง และ 2 ครั้ง ตามลำดับ เป็นหม้ายนานกว่า 10 ปี

การศึกษา

การศึกษาเป็นดัชนีหนึ่งที่ใช้วัดคุณภาพของประชากร ระดับการศึกษาของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุและผู้สูงอายุ สะท้อนศักยภาพการพัฒนาของกลุ่มประชากรดังกล่าว เนื่องจากส่วนใหญ่ของกลุ่มผู้สูงอายุปัจจุบันไม่ได้ผ่านระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการ การวัดความรู้ความสามารถของประชากรที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุและสูงอายุในการศึกษานี้จึงใช้ 2 ดัชนีคือ ความสามารถในการอ่าน และระดับการศึกษาที่เรียนจบ โครงการ SWET ถามผู้ให้สัมภาษณ์ที่เรียนจบประมปีที่ 4 หรือต่ำกว่าว่า “สามารถอ่านจดหมายหรือหนังสือพิมพ์ได้อย่างสบาย หรืออ่านได้ลำบาก หรืออ่านไม่ออก” โดยอนุมานว่าผู้ที่จบสูงกว่าประมปี 4 ขึ้นไป จัดอยู่ในกลุ่มที่อ่านจดหมายหรือหนังสือพิมพ์ได้อย่างสบาย อีกดัชนีหนึ่งคือ ระดับการศึกษาที่จบ ซึ่งแบ่งเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ ไม่ได้รับการศึกษา จบประมปีที่ 1-3, จบประมปีที่ 4, จบประมปีที่ 5 - ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น, จบมัธยมศึกษาตอนปลาย และจบสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย

ตาราง 2.5 แสดงการกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามระดับความสามารถในการอ่าน เป็นไปตามที่คาดหวัง ร้อยละที่อ่านได้อย่างสบายของกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุสูงกว่า แต่ร้อยละที่อ่านไม่ออกเลขต่ำกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ร้อยละที่อ่านไม่ออกเลขของเพศหญิงสูงกว่าของเพศชายเกือบ 3 เท่า และในเขตชนบทมีร้อยละที่อ่านไม่ออกเลขสูงสุด ตามด้วยเขตกรุงเทพฯ และเมืองอื่น

ส่วนในกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุที่อายุน้อยสามารถอ่านจดหมายหรือหนังสือพิมพ์ได้อย่างสบายมากกว่า และอ่านไม่ออกเลขน้อยกว่าผู้สูงอายุที่อายุมาก ระดับการอ่านไม่ออกเลขของกลุ่มอายุ 70 ปีขึ้นไปสูงกว่ากลุ่มอายุ 60-69 ปีประมาณเท่าตัว ผู้สูงอายุชายมีความสามารถในการอ่านสูงกว่าผู้สูงอายุหญิงอย่างมาก เช่นเดียวกันผู้สูงอายุในเมือง โดยเฉพาะเมืองอื่นมีความสามารถในการอ่านหนังสือดีกว่าผู้สูงอายุในชนบท

ตาราง 2.6 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุและผู้สูงอายุ โดยรวม กลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีการศึกษาที่สูงกว่ากลุ่มสูงอายุในปัจจุบัน กล่าวคือ ร้อยละ 14 และร้อยละ 66 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เปรียบเทียบกับร้อยละ 31 และร้อยละ 47 ของผู้สูงอายุ เป็นผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาและจบประมปีที่ 4 ตามลำดับ

ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ความแตกต่างในระดับการศึกษาระหว่างคนต่างเพศและต่างเขตที่อยู่อาศัย เหมือนกับความแตกต่างในระดับความสามารถของการอ่าน สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุก็

พบเช่นเดียวกัน คือระดับการศึกษาลดลงตามอายุที่เพิ่มขึ้น เพศชายมีการศึกษาที่สูงกว่าเพศหญิง และผู้สูงอายุในเขตเมืองได้รับการศึกษามากกว่าผู้สูงอายุในชนบท

ข้อมูลข้างต้นชี้แนะว่าผู้สูงอายุในอนาคตจะมีระดับการศึกษาที่สูงกว่าผู้สูงอายุในปัจจุบัน

ศาสนา

เช่นเดียวกับประชากรไทยโดยรวม ทั้งกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุและกลุ่มผู้สูงอายุส่วนใหญ่ (ร้อยละ 95-96) นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาคือ ศาสนาอิสลาม (ร้อยละ 5 สำหรับกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ และร้อยละ 3 สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ) อีกประมาณร้อยละ 1 นับถือศาสนาคริสต์ (ตาราง 2.7) ศาสนาที่นับถือ มีความแตกต่างกันตามภาคที่อยู่อาศัย แม้ประชากรส่วนใหญ่ของทั้งกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุและกลุ่มผู้สูงอายุในทุกภาคจะนับถือศาสนาพุทธ แต่ร้อยละที่นับถือศาสนาอิสลาม จะพบมากที่สุดที่ภาคใต้ ตามด้วยกรุงเทพฯ และภาคกลาง

ภาษาที่ใช้พูด

ภาษาที่ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุและผู้สูงอายุใช้พูดส่วนใหญ่ในบ้าน แบ่งออกเป็น 7 กลุ่มใหญ่ๆ คือ ไทยกลาง เหนือ อีสาน/ลาว ใต้ มาเลย์ (ยะวี) จีนหรืออื่นๆ และเขมร

ภาษาที่มีสัดส่วนของผู้สูงอายุใช้กันมากที่สุดคือ ไทยกลาง รองลงมาคือ อีสาน/ลาว เหนือ ใต้ เขมร จีนหรืออื่นๆ และมาเลย์ (ยะวี) (ตาราง 2.8) กลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีสัดส่วนการใช้ภาษาพูดตามลำดับคล้ายกับกลุ่มผู้สูงอายุ ยกเว้นภาษามาเลย์ (ยะวี) และภาษาจีน ซึ่งกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีร้อยละที่ใช้ภาษายะวีสูงกว่า แต่ใช้ภาษาจีนหรืออื่นๆ ต่ำกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ภาษาที่ใช้พูดส่วนใหญ่แปรผันตามภาคที่อยู่อย่างชัดเจน กล่าวคือ ผู้ที่อยู่ในภาคเหนือ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 56) จะใช้ภาษาเหนือ ผู้ที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือใช้ภาษาอีสาน/ลาว ผู้ที่อยู่ในภาคกลางและกรุงเทพฯ ใช้ภาษาไทยกลาง และผู้ที่อยู่ในภาคใต้ใช้ภาษาใต้ เป็นภาษาพูดกันในบ้าน ส่วนภาษามาเลย์ (ยะวี) ใช้เป็นภาษาพูดกันใน (สี่จังหวัด) ภาคใต้เท่านั้น เป็นที่น่าสังเกตว่า ประมาณ 1 ใน 5 ของกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุใช้ภาษามาเลย์ (ยะวี) พูดกับคนในบ้าน ขณะที่กลุ่มผู้สูงอายุมีเพียง 1 ใน 10 เท่านั้น ภาษาจีนหรือจีนกับอื่นๆ ใช้กันในทุกภาคของประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่น่าจะเป็นเขตเมือง ในกลุ่มผู้สูงอายุ ภาคที่มีสัดส่วนของการใช้ภาษาจีนและอื่นๆ มากที่สุดคือ กรุงเทพฯ รองลงมาคือ ภาคกลาง ใต้ เหนือ และตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 11 ของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ใช้ภาษาจีนและอื่นๆ พูดกับคนในบ้าน ขณะที่ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีเพียงร้อยละ 2 เท่านั้น

กว่าครึ่งหนึ่งเล็กน้อยของผู้สูงอายุไทย พูดภาษาไทยกลางไม่ค่อยคล่องหรือไม่ได้เลย เปรียบเทียบกับกลุ่มผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ มีร้อยละที่พูดภาษาไทยกลางคล่องสูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ (ตาราง 2.9) ระดับความคล่องในการพูดภาษาไทยกลางแตกต่างกันตามเพศและภาคที่อยู่อาศัย ทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ

ในกลุ่มผู้สูงอายุ ยิ่งอายุมาก ความสามารถในการพูดภาษาไทยกลางยิ่งน้อย ร้อยละ 30 ของกลุ่มอายุ 70 ปีขึ้นไป ไม่สามารถพูดภาษาไทยกลางเลย เปรียบเทียบกับร้อยละ 18 ของกลุ่มอายุ 60-69 ปี เพศหญิงมีส่วนที่ไม่สามารถพูดภาษาไทยกลางเลยถึงร้อยละ 29 ขณะที่เพศชายมีเพียงร้อยละ 16 ผู้สูงอายุในภาคใต้มีร้อยละที่พูดภาษาไทยกลางไม่ได้เลยสูงที่สุด ตามด้วยผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ

ในกลุ่มผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ แบบแผนความแตกต่างในระดับความคล่องของการพูดภาษาไทยกลางตามเพศและภาค เหมือนกับของกลุ่มผู้สูงอายุ

เชื้อสาย

โครงการ SWET ถามข้อมูลเกี่ยวกับเชื้อสายของผู้สูงอายุและผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ โดยผู้ตอบอาจให้คำตอบของเชื้อสายมากกว่า 1 เชื้อสาย

จากข้อมูลที่ได้มาพอจะแบ่งเชื้อสายของผู้สูงอายุและผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุในประเทศเป็น 7 กลุ่มคือ ไทย จีน ไทยกับจีน ไทยกับมาเลย์ ไทยกับลาว ไทยกับอื่นๆ และอื่นๆ กลุ่มเชื้อสายอื่นๆ ได้แก่ มาเลย์ อินโดนีเซีย แชก ฉวน พม่า มอญ กะเหรี่ยง และฝรั่ง ในกลุ่มนี้อาจมีเพียง 1 หรือมากกว่า 1 เชื้อสายผสมกัน

ข้อมูลในตาราง 2.10 แสดงว่า ส่วนใหญ่ของทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ รายงานว่ามีเชื้อสายไทยอย่างเดียว (ร้อยละ 79 และ 81 ตามลำดับ) กลุ่มผู้สูงอายุมีร้อยละที่รายงานว่ามิเชื้อสายจีน หรือไทยกับจีน และไทยกับลาว สูงกว่ากลุ่มที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ

ในกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มอายุ 70 ปีขึ้นไปมีร้อยละที่มีเชื้อสายจีนอย่างเดียวสูงกว่า แต่มีร้อยละที่มีเชื้อสายจีนกับไทยต่ำกว่ากลุ่มอายุ 60-69 ปี (ร้อยละ 5 เปรียบเทียบกับร้อยละ 3 และร้อยละ 8 เปรียบเทียบกับร้อยละ 9 ตามลำดับ) ผู้สูงอายุชายมีร้อยละที่มีเชื้อสายไทยกับจีนสูงกว่าผู้สูงอายุหญิงเล็กน้อย จะเห็นได้ชัดว่าผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีร้อยละที่มีเชื้อสายจีนหรือจีนกับไทยสูงที่สุด รองลงมาคือผู้สูงอายุในภาคกลางและใต้ ผู้สูงอายุในภาคกลางมีร้อยละที่มีเชื้อสายไทย/ลาวสูงสุด

ในกลุ่มผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ นอกจากเชื้อสายไทยแล้ว ร้อยละ 4 มีเชื้อสายไทยกับลาว ร้อยละ 2 มีเชื้อสายจีน อีกร้อยละ 8 มีเชื้อสายไทยกับจีน สัดส่วนของผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุที่มีเชื้อสายจีน ไม่ต่างกันระหว่างชายและหญิง แต่เพศหญิงมีส่วนที่มีเชื้อสายไทยกับจีนและไทยกับ

ลาวสูงกว่าเพศชายเล็กน้อย แต่เพศชายมีสัดส่วนที่มีเชื้อสายไทยกับมาเลย์ และไทยกับอื่นๆ สูงกว่าเพศหญิง

กลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุที่มีเชื้อสายจีนหรือไทยกับจีน จะกระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพฯ และภาคกลาง ขณะที่ผู้มีเชื้อสายไทยกับมาเลย์จะกระจุกตัวอยู่ที่ภาคใต้ กล่าวคือ ประมาณ 1 ใน 3 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในกรุงเทพฯ มีเชื้อสายจีนหรือไทยกับจีน และร้อยละ 18 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในภาคใต้มีเชื้อสายไทยกับมาเลย์ ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในภาคกลางมีร้อยละที่มีเชื้อสายไทยกับลาวสูงกว่า ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สถานที่เกิดและระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน

การพิจารณาถึงสถานที่เกิด ส่วนหนึ่งสะท้อนถึงการเคลื่อนย้ายของประชากร ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุ และผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ มีระดับการเคลื่อนย้ายใกล้เคียงกัน กล่าวคือประมาณ 2 ใน 3 ย้ายถิ่น มีเพียง 1 ใน 3 อยู่ในชุมชนที่เป็นสถานที่เกิด แต่กลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ มีร้อยละที่เกิดในจังหวัดอื่นสูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มผู้สูงอายุมีร้อยละที่เกิดต่างประเทศสูงกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ (ร้อยละ 2 เปรียบเทียบกับร้อยละ 0.3)

ในกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ที่มีอายุมากมีร้อยละที่เกิดต่างประเทศสูงกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อยกว่าผู้สูงอายุในชนบทมีร้อยละที่อยู่ในชุมชนที่เกิดสูงกว่าผู้สูงอายุในเขตเมืองอื่นและกรุงเทพฯ อย่างมาก แต่ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ และเขตเมืองอื่น มีร้อยละที่เกิดต่างประเทศสูงกว่าผู้สูงอายุในชนบทอย่างมาก ต่างประเทศที่ผู้สูงอายุเหล่านี้เกิดน่าจะเป็นประเทศจีนเป็นส่วนใหญ่ ข้อมูลชุดล่างสุดของตาราง 2.11 แสดงว่า เกือบครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุที่มีเชื้อสายจีนเกิดต่างประเทศ ขณะที่ผู้ที่มีเชื้อสายไทยกับจีน หรือไทยกับมาเลย์ หรือไทยกับลาว หรืออื่นๆ ส่วนใหญ่เกิดในประเทศไทย

กลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศหญิงมีร้อยละที่อยู่ในชุมชนที่เกิดสูงกว่าเพศชาย ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในกรุงเทพฯ และเขตเมืองอื่น ส่วนใหญ่เป็นผู้ย้ายถิ่น (กว่าร้อยละ 90 และร้อยละ 80 ตามลำดับ) ขณะที่ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในเขตชนบทกว่า 1 ใน 3 เป็นผู้ไม่ย้ายถิ่น

ข้อมูลเกี่ยวกับระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน และระยะเวลาเฉลี่ยที่อยู่ในที่อยู่ (บ้าน) ปัจจุบัน ส่วนหนึ่งจะสะท้อนถึงการเคลื่อนย้ายหรือการเป็นคนท้องที่ของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า ข้อมูลในตาราง 2.12 และ 2.13 แสดงว่าส่วนใหญ่ของกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุเป็นผู้ไม่ย้ายถิ่น กล่าวคือ ประมาณ 3 ใน 4 ของผู้สูงอายุ และ 2 ใน 3 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุอยู่ในชุมชนมานานกว่า 20 ปี โดยกลุ่มแรกมีระยะเวลาเฉลี่ยที่อยู่ในที่อยู่ปัจจุบัน 33 ปี และกลุ่มหลัง 26 ปี

ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุหรือผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศหญิงมีแนวโน้มจะเป็นคนในท้องถิ่นมากกว่าเพศชาย เช่นเดียวกันคนในชนบทมักจะเป็นคนพื้นที่มากกว่าคนในเมืองอื่นและกรุงเทพฯ การที่เพศหญิงและคนชนบทเป็นผู้ไม่ย้ายถิ่นมากกว่าเพศชายและคนเมืองอื่นหรือกรุงเทพฯ ส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะระบบการเลือกที่อยู่อาศัยหลังการสมรส ซึ่งฝ่ายชายมักจะย้ายมาอยู่ที่บ้านของฝ่ายหญิง และประเพณีดังกล่าวมักจะมีการปฏิบัติกันในเขตชนบทมากกว่าในเขตเมือง

อย่างไรก็ตาม การตีความข้อมูลร้อยละที่อยู่ในชุมชนเกินกว่า 50 ปี และระยะเวลาเฉลี่ยที่อยู่ในที่อยู่ปัจจุบัน ที่เปรียบเทียบระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ควรคำนึงถึงอิทธิพลของอายุ เนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุมีอายุมากกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ จึงมีโอกาสมากกว่าที่จะมีร้อยละที่มีระยะเวลาที่อยู่ในชุมชนนานกว่า 50 ปี และระยะเวลาที่อยู่ในที่อยู่ปัจจุบันนานกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ

จำนวนบุตร

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า บุตรเป็นแหล่งเกื้อหนุนที่สำคัญในยามสูงอายุของบิดามารดา จำนวนบุตรที่ผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีจึงนับว่าเป็นหลักประกันความมั่นคงในยามสูงอายุอย่างหนึ่ง โครงการ SWET ถามผู้ให้สัมภาษณ์อายุ 50 ปีและมากกว่าถึงจำนวนบุตรประเภทต่างๆ (บุตรตนเอง บุตรเลี้ยง และบุตรบุญธรรม) ที่มี ข้อมูลเกี่ยวกับประเภทของบุตร และจำนวนบุตรของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการ แสดงในตาราง 2.14 และ 2.15 ข้อมูลในตาราง 2.14 แสดงว่า ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 86) ของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีบุตรของตนเองเท่านั้น ร้อยละ 6 มีทั้งบุตรตนเองและบุตรเลี้ยง ร้อยละ 3 ของผู้สูงอายุและร้อยละ 2 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีบุตรตนเองและบุตรบุญธรรม กลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีแนวโน้มไม่มีบุตรเลขสูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุเล็กน้อย (ร้อยละ 4.8 เปรียบเทียบกับร้อยละ 4.4) การมีบุตรประเภทต่างๆ แตกต่างกันตามอายุ เพศ และสถานภาพสมรสของผู้สูงอายุ และผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ยิ่งอายุมากขึ้น ร้อยละที่ไม่มีบุตรจะลดลง เพศหญิงมีร้อยละที่ไม่มีบุตรมากกว่าชาย

ในกลุ่มผู้สูงอายุ ร้อยละ 6 ของผู้สูงอายุหญิง เปรียบเทียบกับร้อยละ 3 ของผู้สูงอายุชาย ไม่มีบุตร ร้อยละ 5 ของผู้สูงอายุหญิงที่เป็นโสด มีบุตรบุญธรรม ขณะที่ผู้สูงอายุชายที่เป็นโสดไม่มีการรับใครเป็นบุตรบุญธรรมเลย ผู้สูงอายุชายที่สมรส มีร้อยละที่มีบุตรตนเองและบุตรเลี้ยงสูงกว่าผู้สูงอายุหญิงสมรส สะท้อนว่าผู้สูงอายุชายที่สมรสส่วนหนึ่งไม่ใช่เป็นการสมรสครั้งแรกที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งคือ ร้อยละ 11 ของผู้สูงอายุหญิงที่หย่า แยก เลิก เป็นผู้ที่ไม่มีบุตร อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่มีบุตร ส่วนใหญ่เป็นหญิง โสดหรือหย่า แยก เลิก

กลุ่มผู้สูงอายุมีจำนวนบุตรเฉลี่ย 5.3 คน มากกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ 1 คน ดังกล่าวข้างต้นบุตรส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุเป็นบุตรตนเอง จำนวนบุตรเฉลี่ย

มีชีวิตของกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุที่ต่ำกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ ส่วนหนึ่งน่าจะเป็นผลของการลดภาวะเจริญพันธุ์ เพราะการลดการตายน่าจะให้ผลในทางตรงกันข้าม

ในกลุ่มผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็กลุ่มอายุ 70 ปีขึ้นไป หรือกลุ่มอายุ 60-69 ปี มีจำนวนบุตรเฉลี่ยที่มีชีวิตเท่ากัน แต่กลุ่มผู้สูงอายุที่อายุน้อยกว่ามีร้อยละที่ไม่มีบุตรสูงกว่า เพศชายมีจำนวนบุตรเฉลี่ยที่มีชีวิตสูงกว่าเพศหญิงเล็กน้อย ผู้สูงอายุในชนบทมีจำนวนบุตรเฉลี่ยที่มีชีวิตสูงกว่าผู้สูงอายุในเมือง ความแตกต่างในจำนวนบุตรเฉลี่ยที่มีชีวิตตามเขตที่อยู่อาศัยของกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ มีแบบแผนเช่นเดียวกับกลุ่มผู้สูงอายุ

สถานภาพของบิดามารดา

สถานภาพของบิดามารดาของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ส่วนหนึ่งสะท้อนถึงภาวะรับผิดชอบของประชากรกลุ่มดังกล่าว ตาราง 2.16 แสดงสถานภาพการมีชีวิตอยู่ของบิดามารดาของกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เป็นไปตามที่คาดหวัง ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 92) ของกลุ่มผู้สูงอายุทั้งบิดาและมารดาเสียชีวิตแล้ว ที่เหลือร้อยละ 7 มารดายังมีชีวิตอยู่ ร้อยละ 1 บิดามีชีวิตและไม่ถึงร้อยละ 1 ทั้งบิดามารดายังมีชีวิต ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ร้อยละที่ทั้งบิดาและมารดา ยังมีชีวิตอยู่สูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ (คือร้อยละ 6) ประมาณ 1 ใน 4 มารดายังมีชีวิตอยู่ ร้อยละ 7 บิดามีชีวิตอยู่ และร้อยละ 62 ทั้งบิดามารดาเสียชีวิตแล้ว ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีร้อยละที่มารดามีชีวิตสูงกว่าร้อยละที่บิดามีชีวิต เนื่องจากระดับการตายที่สูงกว่าของเพศชาย

สถานภาพการมีชีวิตของบิดามารดา ไม่ค่อยแตกต่างกันมากตามเพศและเขตที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ อย่างไรก็ตาม มีแนวโน้มว่าผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในเขตเมืองและกรุงเทพฯ มีร้อยละที่ทั้งบิดาและมารดามีชีวิตอยู่สูงกว่าในเขตชนบท

ตาราง 2.17 แสดงลักษณะบางประการของบิดาที่มีชีวิตอยู่ของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุพบว่า ในกลุ่มผู้สูงอายุ (ซึ่งประมาณร้อยละ 2 เท่านั้นที่บิดายังมีชีวิตอยู่) ส่วนใหญ่บิดาอายุ 85 ปีขึ้นไป กว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 53) อยู่กับบุตร อีกร้อยละ 25 อยู่กับคู่สมรสและ/หรือบุตรและ/หรือญาติอื่นๆ ร้อยละ 9 อยู่กับคู่สมรสเท่านั้น มีร้อยละ 1 ต้องอยู่คนเดียว และทั้งหมดอยู่คนเดียวในเขตชนบท ผู้สูงอายุชายมีร้อยละที่บิดาอยู่กับบุตรเท่านั้นสูงกว่า แต่ร้อยละที่อยู่กับคู่สมรส/บุตร/ญาติอื่นต่ำกว่าผู้สูงอายุหญิง และผู้สูงอายุในเขตเมืองมีร้อยละที่บิดาอยู่กับบุตรเท่านั้นสูงกว่าผู้สูงอายุในเขตชนบทอย่างมาก

ประมาณ 1 ใน 10 ของผู้สูงอายุที่บิดามีชีวิต ต้องรับภาระดูแลบิดา (กล่าวคือ ร้อยละ 6 บิดาอยู่บ้านเดียวกับตน อีกร้อยละ 4 อยู่บ้านติดกัน) ร้อยละ 27 อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน ที่เหลือร้อยละ 63 อยู่ในจังหวัดเดียวกันหรือที่อื่น เป็นที่สังเกตว่าผู้สูงอายุในเขตเมืองมีร้อยละที่อยู่กับ

บิดาสูงกว่าผู้สูงอายุในชนบท ผู้สูงอายุชายมีร้อยละที่บิดาอยู่บ้านเดียวกับตน และบ้านติดกันสูงกว่าผู้สูงอายุหญิง

ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุที่มีบิดามีชีวิต (ร้อยละ 13 บิดายังมีชีวิต) กว่าครึ่งหนึ่งบิดามีอายุ 75-84 ปี อีกประมาณ 1 ใน 3 บิดามีอายุ 85 ปีหรือมากกว่า แม้ว่ากว่าครึ่งหนึ่งของบิดาของกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุจะอยู่กับบุตร แต่มีร้อยละ 2 อยู่วัด และอีกร้อยละ 3 อยู่คนเดียว เพศหญิงในกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่บิดาอยู่คนเดียวสูงกว่าเพศชาย นอกจากนี้ยังมีร้อยละที่บิดาอยู่กับบุตรเท่านั้นสูงกว่า แต่มีร้อยละที่อยู่กับคู่สมรสเท่านั้น และร้อยละที่อยู่กับคู่สมรส/บุตร/ญาติอื่นต่ำกว่าเพศชาย ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในเขตชนบทมีร้อยละที่บิดาอยู่กับบุตรเท่านั้นต่ำกว่า แต่ร้อยละที่อยู่กับคู่สมรสเท่านั้น หรือร้อยละที่อยู่กับคู่สมรส/ญาติอื่นสูงกว่าผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในเขตเมือง

ประมาณ 1 ใน 4 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ บิดาอยู่กับตนเองหรืออยู่บ้านติดกัน ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุหญิงมีแนวโน้มที่บิดาอยู่กับตนและอยู่บ้านติดกันสูงกว่าผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุชาย แต่ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในเขตชนบทมีร้อยละที่อยู่กับบิดาต่ำกว่า แต่อยู่บ้านติดกันกับบิดาสูงกว่าผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในเมือง การที่ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในเขตเมือง มีร้อยละที่บิดาอยู่บ้านเดียวกับตนสูงกว่าในเขตชนบท ส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะข้อจำกัดของพื้นที่ซึ่งเขตเมืองมักมีราคาที่ดินที่สูงกว่า การให้บิดาอยู่บ้านเดียวกันจึงน่าจะประหยัดและสะดวกกว่าการอยู่บ้านติดกัน

ตาราง 2.18 แสดงลักษณะภูมิหลังบางประการของมารดาที่ยังมีชีวิตของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ร้อยละ 7 ของผู้สูงอายุ และร้อยละ 32 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ มารดายังมีชีวิตอยู่ ในกลุ่มผู้สูงอายุ แม้ว่าส่วนใหญ่มารดาจะมีอายุ 85 ปีหรือมากกว่า แต่มีร้อยละ 28 มารดาอายุ 75-84 ปี ทั้งนี้เพราะมารดาของผู้สูงอายุโดยเฉลี่ยจะมีอายุต่ำกว่าบิดา เช่นเดียวกับบิดา มารดาของผู้สูงอายุส่วนใหญ่อยู่กับบุตรเท่านั้น แต่ร้อยละที่มารดาอยู่คนเดียวสูงถึงร้อยละ 6 (สูงกว่าร้อยละที่บิดาอยู่คนเดียว) ผู้สูงอายุชายมีแนวโน้มที่มารดาอยู่กับบุตรเท่านั้นสูงกว่า แต่อยู่คนเดียวต่ำกว่าผู้สูงอายุหญิง เช่นเดียวกับบิดา ในเขตชนบท ร้อยละที่มารดาของผู้สูงอายุอยู่คนเดียวสูงกว่าในเขตเมือง ผู้สูงอายุหญิงมีแนวโน้มที่มารดาอยู่บ้านเดียวกับตนและบ้านติดกันสูงกว่าผู้สูงอายุชาย ร้อยละที่มารดาอยู่บ้านเดียวกับตนของผู้สูงอายุในเขตเมืองสูงกว่า แต่ร้อยละที่อยู่บ้านติดกันต่ำกว่าในเขตชนบท

ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ กว่าครึ่งหนึ่งมารดามีอายุ 65-74 ปี อีกประมาณ 1 ใน 5 อายุ 75-84 ปี และอีก 1 ใน 5 อายุ 85 ปีขึ้นไป เช่นเดียวกับของบิดา ส่วนใหญ่มารดาของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุอยู่กับบุตรเท่านั้น แต่ร้อยละที่อยู่คนเดียวสูงกว่า และร้อยละที่อยู่กับคู่สมรสเท่านั้นต่ำกว่าของบิดา ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุหญิงมีร้อยละที่มารดาต้องอยู่คนเดียวสูงกว่าผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุชาย

กว่า 1 ใน 4 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ มารดาอยู่บ้านเดียวกับตนหรือบ้านติดกัน โดยเฉพาะผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุหญิงมีแนวโน้มที่มารดาอยู่บ้านเดียวกับตนมากกว่าผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุชาย

ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในเขตเมืองมีร้อยละที่มารดาอยู่ในบ้านเดียวกันสูงกว่า แต่บ้านติดกันต่ำกว่า ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในเขตชนบท

ความแตกต่างตามเพศและสถานที่อยู่อาศัยของบิดาและมารดาของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ สะท้อนว่าบิดามารดามีแนวโน้มจะอยู่บ้านเดียวกับบุตรสูงอายุหรือที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุที่เป็นเพศเดียวกับตนเอง

สำหรับผู้สูงอายุ และกลุ่มผู้สูงอายุที่บิดาหรือมารดาเสียชีวิตแล้ว โครงการ SWET ได้ถามถึงจำนวนปีที่บิดาหรือมารดาได้เสียชีวิต ข้อมูลจำนวนปีที่บิดา/มารดาเสียชีวิต จำแนกตามเขตที่อยู่อาศัย แสดงในตาราง 2.19 เป็นที่สังเกตว่า การรายงานเกี่ยวกับจำนวนปีที่บิดา/มารดาเสียชีวิต มีปัญหาเรื่องความจำ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ ร้อยละ 21 ไม่สามารถรายงานจำนวนปีที่บิดาเสียชีวิต และร้อยละ 18 ไม่สามารถรายงานจำนวนปีที่มารดาเสียชีวิต นอกจากนี้คำตอบที่ได้มักจะเป็นพิสัย หรือโดยประมาณ

โดยรวมข้อมูลแสดงว่า กลุ่มผู้สูงอายุ บิดาและมารดาเสียชีวิตมานานกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ กล่าวคือ กลุ่มผู้สูงอายुर้อยละ 8 บิดาเสียชีวิต และร้อยละ 16 มารดาเสียชีวิตไม่ถึง 10 ปี ขณะที่กลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีถึงร้อยละ 20 และร้อยละ 30 ตามลำดับ

หัวหน้าครัวเรือนและความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน

ความเป็นหัวหน้าครัวเรือนสะท้อนสถานภาพทางสังคมในครัวเรือนของบุคคล สถานภาพหัวหน้าครัวเรือนอาจได้มาทั้งในทางนิตินัยและพฤตินัย ในทางนิตินัยมักจะหมายถึงผู้ที่เป็นเจ้าของ ในขณะที่ทางพฤตินัยอาจใช้ทั้งความอาวุโสและการเป็นหลักในการหาเลี้ยงสมาชิกในครัวเรือนเป็นเกณฑ์กำหนด ซึ่งบุคคลที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนในทางนิตินัยและพฤตินัยอาจเป็นหรือไม่เป็นบุคคลคนเดียวก็ได้ โครงการ SWET ถามผู้ให้สัมภาษณ์ถึงบุคคลที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนจริงหรือตามพฤตินัยในความรู้สึกของผู้ให้สัมภาษณ์เอง โดยไม่ได้ระบุเกณฑ์หรือนิยามของคำว่าหัวหน้าครัวเรือน

ตาราง 2.20 แสดงการกระจายร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ตามบุคคลที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามอายุ เพศ และเขตที่อยู่อาศัย พบว่าทั้งในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุและผู้สูงอายุส่วนใหญ่ (ร้อยละ 61-62) รายงานว่า ตนเองเป็นหัวหน้าครัวเรือน กลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมิ่คู่สมรสเป็นหัวหน้าครัวเรือนในสัดส่วนที่มากกว่า แต่มีบุตรเป็นหัวหน้าครัวเรือนในสัดส่วนต่ำกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ

ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ร้อยละที่รายงานว่าตนเองเป็นหัวหน้าครัวเรือนในเพศชายสูงกว่าเพศหญิงอย่างมาก ขณะที่เพศหญิงรายงานว่า คู่สมรสเป็นหัวหน้าครัวเรือนในสัดส่วนที่สูงกว่าเพศชายอย่างมากเช่นกัน สะท้อนว่าส่วนใหญ่ของหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศชาย

ผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุเพศหญิงมีแนวโน้มจะมีบุตรเป็นหัวหน้าครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุเพศชาย

ในทั้งสองกลุ่มอายุ ผู้ที่อยู่ในชนบทมักจะรายงานว่าตนเองเป็นหัวหน้าครัวเรือนในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้ที่อยู่ในเมืองอื่นและกรุงเทพฯ ตรงกันข้าม ผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ มีสัดส่วนที่มีบุตรเป็นหัวหน้าครัวเรือนสูงสุด และต่ำสุดในชนบท โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ ความแตกต่างในสัดส่วนที่มีบุตรเป็นหัวหน้าครัวเรือนระหว่างกรุงเทพฯ และชนบทมีสูงมาก (ร้อยละ 21 เปรียบเทียบกับร้อยละ 6)

ข้อมูลความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือนซึ่งแสดงในตาราง 2.21 สอดคล้องกับบุคคลที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน กล่าวคือ ส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายुरายงานว่า ตนเองเป็นหัวหน้าครัวเรือน ความเป็นหัวหน้าครัวเรือนเพิ่มตามอายุ แต่เมื่อถึงอายุมากในระดับหนึ่งความเป็นหัวหน้าครัวเรือนจะถูกถ่ายทอดให้บุตรหรือสมาชิกอื่น สัดส่วนของกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนสูงกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ สะท้อนว่าอายุเป็นเกณฑ์หนึ่งของการยกย่องให้เป็นหัวหน้าครัวเรือน อย่างไรก็ตาม กลุ่มอายุ 70 ปี+ มีสัดส่วนที่ตนเองเป็นหัวหน้าครัวเรือนต่ำกว่า และมีสัดส่วนที่เป็นบิดามารดาสูงกว่ากลุ่มอายุ 60-69 ปีอย่างมาก กว่า 1 ใน 3 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ และเกือบ 1 ใน 4 ของผู้สูงอายุ เป็นคู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือน ร้อยละ 2 ของกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุเป็นบุตรของหัวหน้าครัวเรือน ในขณะที่ในกลุ่มผู้สูงอายุเกือบไม่มีเลย ตรงกันข้าม ร้อยละ 8 ของกลุ่มผู้สูงอายุเปรียบเทียบกับร้อยละ 1 ของกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายुरายงานว่า เป็นบิดามารดาของหัวหน้าครัวเรือน

ในทั้งสองกลุ่มอายุ เพศชายมีแนวโน้มเป็นหัวหน้าครัวเรือน ขณะที่เพศหญิงมีแนวโน้มเป็นคู่สมรสและบิดามารดาของหัวหน้าครัวเรือน ผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ มีร้อยละที่ตนเองเป็นหัวหน้าครัวเรือนต่ำที่สุด ในชนบทสูงสุด แต่ร้อยละที่เป็นบิดามารดาในกรุงเทพฯ สูงสุด โดยเฉพาะในกลุ่มสูงอายุ สัดส่วนที่รายงานว่าเป็นบิดามารดาของหัวหน้าครัวเรือนในกรุงเทพฯ และเมืองอื่น สูงกว่าชนบทอย่างมาก สะท้อนว่าในเขตเมือง การเป็นหัวหน้าครัวเรือนน่าจะมีการถ่ายทอดเร็วกว่าในชนบท และน่าจะใช้เกณฑ์ทางเศรษฐกิจมากกว่าความมีอาวุโส

ตาราง 2.1 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามสถานภาพสมรส จำแนกตามกลุ่มอายุและเพศ

อายุ/เพศ	สถานภาพสมรส					จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	โสด	สมรส	หม้าย	หย่า, แยก	รวม	
รวม	2.6	70.6	22.9	3.9	100	7707
50-54	3.1	83.7	9.0	4.2	100	1484
55-59	3.1	81.1	11.6	4.3	100	1726
60-64	2.3	73.3	19.9	4.5	100	1598
65-69	3.1	67.2	26.2	3.5	100	1188
70-74	1.2	62.0	33.1	3.7	100	766
75-79	1.9	48.4	47.3	2.5	100	470
80-84	2.8	31.8	63.5	1.9	100	267
85+	1.0	18.7	76.7	3.6	100	208
ชาย						
Total	0.9	87.8	9.5	1.8	100	3504
50-54	0.7	95.5	2.6	1.2	100	678
55-59	1.8	93.7	2.9	1.6	100	781
60-64	1.0	88.8	7.3	2.9	100	790
65-69	0.1	88.3	9.9	1.6	100	524
70-74	1.1	84.3	13.3	1.4	100	350
75-79	0.9	71.9	26.0	1.3	100	193
80-84	-	64.5	34.8	0.7	100	110
85+	-	34.7	62.8	2.4	100	78
หญิง						
Total	3.9	56.2	34.1	5.7	100	4203
50-54	5.1	73.7	14.4	6.8	100	806
55-59	4.1	70.7	18.7	6.5	100	945
60-64	3.5	58.2	32.3	6.0	100	807
65-69	5.4	50.5	39.0	5.1	100	664
70-74	1.4	43.2	49.8	5.6	100	416
75-79	2.6	32.0	62.1	3.3	100	277
80-84	4.8	9.0	83.5	2.7	100	157
85+	1.7	9.1	84.9	4.3	100	130

ตาราง 2.2 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามจำนวนครั้งของการสมรส
จำแนกตามเพศและศาสนา

ลักษณะภูมิหลัง	จำนวนครั้งที่สมรส				รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	โสด	1	2	3+		
50-59						
รวม	3.1	81.6	12.1	3.2	100	3210
เพศ						
ชาย	1.3	84.5	9.8	4.3	100	1459
หญิง	4.6	79.1	14.0	2.4	100	1751
ศาสนา						
พุทธ	3.0	82.2	11.8	2.9	100	3032
อิสลาม	1.9	69.1	18.6	10.4	100	156
คริสต์	19.2	80.3	0.6	-	100	20
60+						
รวม	2.2	78.4	15.1	4.3	100	4496
อายุ						
60-69	2.6	81.0	12.8	3.6	100	2786
70+	1.6	74.0	18.8	5.5	100	1711
เพศ						
ชาย	0.7	76.4	16.6	6.3	100	2045
หญิง	3.5	80.1	13.8	2.6	100	2452
ศาสนา						
พุทธ	2.3	78.9	15.0	3.8	100	4321
อิสลาม	0.6	60.5	19.3	19.6	100	146
คริสต์	8.6	83.9	5.4	2.1	100	25

ตาราง 2.3 อายุเฉลี่ยที่แตกต่างกันระหว่างสามีและภรรยา และการกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามอายุที่แตกต่างกันระหว่างคู่สมรส จำแนกตามจำนวนครั้งที่สมรสและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	อายุที่แตกต่างกันระหว่างคู่สมรส						รวม	จำนวนตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	อายุเฉลี่ย ที่แตกต่าง	คู่สมรสอายุ มากกว่า 10 ปี+	คู่สมรสอายุ มากกว่า 3-9 ปี	คู่สมรส อายุ +2 ปี	คู่สมรสอายุ น้อยกว่า 3-9 ปี	คู่สมรสอายุ น้อยกว่า 10 ปี+		
50-59								
รวม	0.51	4.8	24.3	35.7	28.4	6.8	100	2642
เพศ/จำนวนครั้งที่สมรส								
ชาย	3.95	0.8	5.8	34.9	46.5	12.0	100	1379
1	3.36	0.7	6.3	37.3	47.7	8.0	100	1182
2	7.22	1.7	3.8	17.6	41.2	35.7	100	139
3+	8.12	-	-	27.4	35.8	36.8	100	59
หญิง	-3.24	9.2	44.6	36.5	8.5	1.2	100	1263
1	-3.19	7.0	46.5	38.3	7.7	0.4	100	1072
2	-3.75	22.7	35.4	22.4	14.0	5.6	100	163
3+	-2.50	13.1	25.3	50.0	7.9	3.7	100	27

ตาราง 2.3 (ต่อ)

ลักษณะภูมิหลัง	อายุที่แตกต่างกันระหว่างคู่สมรส						รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วง น้ำหนัก
	อายุเฉลี่ย ที่แตกต่าง	คู่สมรสอายุ	คู่สมรสอายุ	คู่สมรส	คู่สมรสอายุ	คู่สมรสอายุ		
		มากกว่า 10 ปี+	มากกว่า 3-9 ปี	อายุ +2 ปี	น้อยกว่า 3-9 ปี	น้อยกว่า 10 ปี+		
60+								
รวม	2.64	2.6	17.4	33.6	33.7	12.7	100	2716
เพศ/จำนวนครั้งที่สมรส								
ชาย	5.87	0.1	3.2	27.6	49.5	19.6	100	1696
1	4.32	0.1	3.6	32.1	54.2	10.1	100	1307
2	10.80	0.3	2.4	12.4	35.4	49.4	100	280
3+	11.86	-	-	13.3	29.5	57.2	100	62
หญิง	-2.34	6.5	39.3	42.7	9.3	2.1	100	1100
1	-2.65	5.5	41.8	44.2	7.5	1.0	100	942
2	-.44	10.4	25.6	35.2	21.4	7.1	100	142
3+	-1.39	29.1	17.0	21.0	10.4	22.5	100	16

ตาราง 2.4 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่เป็นหม้าย ตามจำนวนปีที่คู่สมรสได้เสียชีวิต จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	จำนวนปีที่คู่สมรสได้เสียชีวิต							จำนวน ตัวอย่าง ต่าง น้ำหนัก
	% หม้าย	0-4	5-9	10-19	20-29	30+	รวม	
50-59								
รวม	10.4	31.7	25.3	30.8	11.2	1.1	100	329
เพศ								
ชาย	2.8	51.5	27.5	18.7	2.4	-	100	39
หญิง	16.7	29.0	25.0	32.4	12.4	1.2	100	290
เขตที่อาศัย								
กรุงเทพฯ	11.1	31.1	27.9	32.8	6.6	1.6	100	33
เมืองอื่น	11.0	41.5	22.5	27.0	7.2	1.9	100	32
ชนบท	10.2	30.5	25.3	31.0	12.3	0.9	100	264
60+								
รวม	31.9	21.3	18.5	29.0	18.5	12.6	100	1403
อายุ								
60-69	22.6	23.5	18.9	31.2	19.6	6.8	100	623
70+	47.0	19.6	18.3	27.2	17.7	17.3	100	780
เพศ								
ชาย	14.3	30.4	26.2	25.7	13.6	4.2	100	293
หญิง	46.5	18.9	16.5	29.8	19.8	14.9	100	1111
เขตที่อาศัย								
กรุงเทพฯ	34.4	18.3	13.4	31.0	21.6	15.7	100	144
เมืองอื่น	39.3	20.7	13.7	30.1	21.5	14.0	100	142
ชนบท	30.8	21.8	19.8	28.6	17.7	12.1	100	1118
จำนวนครั้งของการสมรส								
1	33.3	20.9	19.0	29.1	18.4	12.6	100	1151
2	31.0	24.7	16.8	26.3	19.0	13.3	100	203
3+	26.3	17.3	14.9	37.3	20.2	10.3	100	50

ตาราง 2.5 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามระดับความสามารถในการอ่านหนังสือ จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	ระดับความสามารถในการอ่าน			รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	อ่านได้ สบาย	อ่านได้ ลำบาก	อ่านไม่ออก เลย		
50-59					
รวม	61.2	21.8	16.9	100	8194
เพศ					
ชาย	73.9	17.2	9.1	100	1456
หญิง	50.8	25.7	23.5	100	1738
เขตที่อาศัย					
กรุงเทพฯ	74.3	13.3	12.4	100	295
เมืองอื่นๆ	76.5	14.5	9.0	100	310
ชนบท	57.9	23.7	18.4	100	2588
60+					
รวม	46.5	20.2	33.3	100	4472
อายุ					
60-69	53.5	22.7	23.8	100	2763
70+	35.2	16.1	48.7	100	1709
เพศ					
ชาย	62.8	18.9	18.3	100	2032
หญิง	32.9	21.2	45.8	100	2440
เขตที่อาศัย					
กรุงเทพฯ	57.6	12.7	29.7	100	436
เมืองอื่น	62.6	17.6	19.8	100	373
ชนบท	43.6	21.4	35.1	100	3662

ตาราง 2.6 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามระดับการศึกษาที่จบ จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการ และกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	ระดับการศึกษาที่จบ						รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	ไม่ได้รับ การศึกษา	1-3 ปี	4 ปี	5 ปีถึง มัธยมศึกษา ตอนต้น	มัธยมศึกษา ตอนปลาย	สูงกว่า มัธยมศึกษา ตอนปลาย		
50-59								
รวม	18.5	12.1	66.3	2.2	3.8	2.0	100	3210
เพศ								
ชาย	8.2	8.9	70.2	3.8	5.8	3.0	100	1459
หญิง	18.0	14.8	63.0	0.8	2.2	1.2	100	1751
เขตที่อาศัย								
กรุงเทพฯ	15.1	10.9	56.1	3.3	8.4	6.2	100	295
เมืองอื่น	12.8	11.6	49.9	4.4	13.5	7.8	100	311
ชนบท	13.4	12.3	69.4	1.8	2.2	0.9	100	2604
60+								
รวม	31.0	15.9	46.7	2.5	2.6	1.3	100	4494
อายุ								
60-69	18.9	16.0	58.4	2.3	3.0	1.5	100	2786
70+	50.7	15.8	27.8	2.9	1.8	0.9	100	1709

ตาราง 2.6 (ต่อ)

ลักษณะภูมิหลัง	ระดับการศึกษาที่จบ						รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	ไม่ได้รับ การศึกษา	1-3 ปี	4 ปี	5 ปีถึง มัธยมศึกษา ตอนต้น	มัธยมศึกษา ตอนปลาย	สูงกว่า มัธยมศึกษา ตอนปลาย		
เพศ								
ชาย	18.6	16.7	54.9	3.4	4.3	2.2	100	2045
หญิง	41.4	15.3	40.0	1.8	2.1	0.5	100	2450
เขตที่อาศัย								
กรุงเทพฯ	38.3	11.5	30.0	5.8	9.3	5.1	100	434
เมืองอื่น	22.4	13.4	46.8	6.4	6.6	4.3	100	375
ชนบท	31.0	16.7	48.7	1.7	1.4	0.5	100	3685

ตาราง 2.7 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามศาสนาที่นับถือ จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	ศาสนา			รวม	จำนวน ตัวอย่างถ่วง น้ำหนัก
	พุทธ	อิสลาม	คริสต์		
50-59					
รวม	94.5	4.9	0.6	100	3207
ภาค					
เหนือ	98.5	0.2	1.3	100	654
ตะวันออกเฉียงเหนือ	99.3	-	0.7	100	1092
กลาง	97.7	2.1	0.2	100	798
ใต้	76.4	23.2	0.4	100	367
กรุงเทพฯ	81.8	17.9	0.4	100	295
60+					
รวม	98.2	3.3	0.6	100	4493
อายุ					
60-69	96.2	3.2	0.6	100	2784
70+	96.1	3.3	0.5	100	1709
ภาค					
เหนือ	98.8	0.4	0.7	100	1019
ตะวันออกเฉียงเหนือ	99.5	0.1	0.4	100	1302
กลาง	98.6	0.8	0.6	100	1122
ใต้	85.5	14.1	0.4	100	614
กรุงเทพฯ	88.7	10.2	1.1	100	436

ตาราง 2.8 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามภาษาส่วนใหญ่ที่ใช้พูดคุยกับคนในบ้าน จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

อายุ/ภาค	ภาษาที่ใช้							รวม	จำนวนตัวอย่างถ่วงน้ำหนัก
	ไทย	เหนือ	อีสาน ลาว	ใต้	มาเลย์ (ยะวี)	จีน/อื่นๆ	เขมร		
50-59									
รวม	39.6	11.5	34.3	8.2	2.2	0.8	3.4	100	3210
ภาค									
เหนือ	36.8	56.4	6.3	-	-	0.5	-	100	657
ตะวันออกเฉียงเหนือ	1.4	-	88.5	-	-	0.1	10.0	100	1092
กลาง	87.7	-	11.1	-	-	1.1	0.2	100	798
ใต้	7.5	-	-	71.6	19.5	1.4	-	100	367
กรุงเทพฯ	96.5	-	1.1	0.2	-	2.2	-	100	295
60+									
รวม	37.4	14.7	30.9	11.3	1.5	1.8	2.4	100	4496
ภาค									
เหนือ	28.5	64.8	6.2	0.0	-	0.5	-	100	1021
ตะวันออกเฉียงเหนือ	1.6	-	90.0	-	-	0.2	8.2	100	1302
กลาง	84.5	-	13.6	-	0.0	1.9	-	100	1123
ใต้	5.1	-	0.3	82.7	10.8	0.9	0.1	100	614
กรุงเทพฯ	89.1	0.1	0.4	0.1	-	10.2	-	100	436

ตาราง 2.9 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามระดับความคล่องในการพูดภาษาไทยกลาง จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	ระดับความคล่องในการพูดภาษาไทยกลาง			รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	คล่อง	ไม่คล่อง	ไม่ได้เลย		
50-59					
รวม	54.0	33.2	12.8	100	3210
เพศ					
ชาย	56.2	34.9	8.9	100	1459
หญิง	52.2	31.8	16.0	100	1750
ภาค					
เหนือ	55.3	32.4	12.3	100	657
ตะวันออกเฉียงเหนือ	15.5	62.2	22.3	100	1092
กลาง	98.9	1.1	-	100	798
ใต้	32.6	44.1	23.3	100	367
กรุงเทพฯ	98.7	1.3	-	100	295
60+					
รวม	48.6	28.5	22.9	100	4493
อายุ					
60-69	49.3	32.4	18.3	100	2782
70+	47.5	22.2	30.4	100	1711
เพศ					
ชาย	52.5	31.6	15.9	100	2042
หญิง	45.3	25.9	28.8	100	2451
ภาค					
เหนือ	36.3	31.0	32.7	100	1020
ตะวันออกเฉียงเหนือ	13.2	51.2	35.6	100	1302
กลาง	97.0	2.9	0.1	100	1122
ใต้	24.4	38.4	37.2	100	613
กรุงเทพฯ	92.1	7.0	0.9	100	436

ตาราง 2.10 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามกลุ่มเชื้อสาย จำแนกตาม ลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	เชื้อสาย							รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วง น้ำหนัก
	ไทย	จีน	ไทย และ จีน	ไทย และ มาเลย์	ไทย และ ลาว	ไทย และ อื่นๆ	อื่นๆ		
50-59									
รวม	80.8	1.9	8.1	2.0	4.0	2.3	0.9	100	3210
เพศ									
ชาย	81.8	1.8	7.0	2.6	3.2	2.7	0.9	100	1459
หญิง	80.0	1.9	9.1	1.6	4.6	2.0	0.8	100	1751
ภาค									
เหนือ	90.6	4.1	3.2	-	0.3	0.3	1.6	100	657
ตอ.เฉียงเหนือ	90.0	0.1	1.0	-	3.6	4.9	0.5	100	1092
กลาง	72.0	1.1	14.8	0.0	10.2	1.1	0.8	100	798
ใต้	72.1	0.2	9.0	17.7	-	0.7	0.2	100	367
กรุงเทพฯ	59.7	7.3	26.4	0.2	1.8	2.7	1.8	100	295
60+									
รวม	78.8	3.7	8.6	1.4	4.9	2.0	0.5	100	4496
อายุ									
60-69	79.8	3.1	9.0	1.7	4.1	2.0	0.4	100	2786
70+	77.3	4.6	7.9	1.1	6.2	2.2	0.7	100	1711
เพศ									
ชาย	78.6	3.8	9.4	1.7	4.6	1.5	0.4	100	2045
หญิง	79.0	3.6	7.9	1.2	5.1	2.5	0.7	100	2452
ภาค									
เหนือ	92.3	3.2	2.4	0.0	1.3	0.5	0.3	100	1021
ตอ.เฉียงเหนือ	90.0	0.3	1.1	-	4.1	4.0	0.5	100	1302
กลาง	65.2	1.9	16.6	0.3	13.5	2.1	0.4	100	1123
ใต้	76.6	1.6	11.0	9.8	0.1	0.3	0.6	100	614
กรุงเทพฯ	52.2	22.6	21.2	0.1	0.4	1.8	1.7	100	436

ตาราง 2.11 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามสถานที่เกิด จำแนกตาม ลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	สถานที่เกิด				รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	ในชุมชน	ในจังหวัด	จังหวัดอื่น	ต่างประเทศ		
50-59						
รวม	82.1	85.8	82.0	0.3	100	3210
เพศ						
ชาย	30.5	38.2	30.9	0.3	100	1459
หญิง	33.4	33.4	32.9	0.4	100	1751
เขตที่อาศัย						
กรุงเทพฯ	7.3	34.6	56.1	2.0	100	295
เมืองอื่น	17.1	30.9	51.0	1.0	100	311
ชนบท	36.7	36.3	27.0	0.1	100	2604
60+						
รวม	84.4	84.0	28.7	2.0	100	4498
อายุ						
60-69	35.2	33.8	30.1	0.9	100	2786
70+	33.2	36.7	26.4	3.7	100	1711
เขตที่อาศัย						
กรุงเทพฯ	7.0	31.9	48.5	12.6	100	436
เมืองอื่น	17.0	31.7	44.6	6.7	100	375
ชนบท	39.4	35.6	24.7	0.2	100	3685
เชื้อสาย						
ไทย	37.2	36.2	26.6	-	100	3544
จีน	9.1	22.7	26.1	42.1	100	166
ไทย + จีน	18.4	39.7	39.4	2.5	100	385
ไทย + มาเลย์	11.5	5.4	80.5	2.5	100	64
ไทย + ลาว	49.1	19.5	31.3	0.1	100	220
ไทย + อื่นๆ	28.6	46.3	24.1	1.0	100	92
อื่นๆ	10.6	35.9	28.7	24.9	100	25

ตาราง 2.12 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามระยะเวลา (ปี) ที่อยู่ในชุมชน
จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	ระยะเวลา (ปี) ที่อยู่ในชุมชน							รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วง น้ำหนัก
	0-4	5-9	10-19	20-29	30-39	40-49	50+		
50-59									
รวม	8.5	6.8	18.0	27.1	23.7	8.9	11.9	100	3204
เพศ									
ชาย	8.4	6.6	20.3	31.1	22.1	2.7	8.8	100	1457
หญิง	8.6	7.0	16.0	23.8	25.0	5.0	14.5	100	1747
เขตที่อาศัย									
กรุงเทพฯ	13.9	11.7	32.8	24.9	9.7	2.6	4.4	100	294
เมืองอื่น	11.2	9.3	26.9	26.5	16.5	3.5	6.1	100	311
ชนบท	7.6	6.0	15.2	27.5	26.1	4.2	13.5	100	2599
60+									
รวม	7.1	7.0	13.3	18.5	17.7	14.0	22.4	100	4475
เพศ									
ชาย	6.4	6.6	14.3	18.7	20.7	14.1	19.1	100	2033
หญิง	7.7	7.4	12.5	18.3	15.2	13.9	25.1	100	2442
เขตที่อาศัย									
กรุงเทพฯ	14.1	12.3	27.5	22.1	11.3	5.3	7.4	100	436
เมืองอื่น	11.4	10.2	25.2	20.4	13.7	10.9	8.3	100	374
ชนบท	5.9	6.1	10.4	17.8	18.9	15.3	25.6	100	3664

ตาราง 2.13 ระยะเวลาเฉลี่ย (ปี) ที่อยู่ในบ้านปัจจุบันของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า จำแนกตาม ลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	ระยะเวลาเฉลี่ย (ปี) ที่อาศัยในบ้านปัจจุบัน					รวม
	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	กลาง	ใต้	กรุงเทพฯ	
50-59						
รวม	30.4	25.0	26.6	22.3	17.9	25.5
เพศ						
ชาย	26.8	23.4	25.4	21.3	18.8	24.0
หญิง	33.3	26.4	27.6	23.1	17.3	26.8
60+						
รวม	40.8	31.0	34.6	31.4	20.4	33.1
อายุ						
60-69	38.4	28.4	32.3	28.2	19.8	30.9
70+	44.9	36.2	37.9	36.0	21.1	36.8
เพศ						
ชาย	40.2	29.5	32.1	30.5	21.8	32.0
หญิง	41.3	32.3	36.5	32.2	19.3	34.1

ตาราง 2.14 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามประเภทของบุตรที่มี จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	ประเภทของบุตร								รวม	จำนวน ตัวอย่าง กว้าง น้ำหนัก
	ไม่มี บุตร	บุตร ตนเอง	บุตรเลี้ยง	บุตร บุญธรรม	บุตรเลี้ยง และ บุตร บุญธรรม	บุตรตนเอง และ บุตรเลี้ยง	บุตรตนเอง และบุตร บุญธรรม	บุตรตนเอง บุตรเลี้ยง และบุตร บุญธรรม		
50-59										
รวม	4.8	86.5	0.8	0.7	0.1	5.8	1.5	0.0	100	3210
เพศ										
ชาย	2.9	88.3	0.7	0.4	0.0	6.4	1.3	0.0	100	1459
หญิง	6.3	85.0	0.6	1.0	0.1	5.3	1.6	0.0	100	1751
สถานภาพสมรส										
โสด	93.1	-	-	6.9	-	-	-	-	100	99
สมรส	1.2	90.0	0.8	0.4	0.1	6.1	1.5	-	100	2642
หม้าย	4.8	84.8	0.3	1.1	0.2	6.8	1.9	0.2	100	333
หย่า, แยก	9.3	85.6	-	1.8	-	1.7	1.6	-	100	136
60+										
รวม	4.4	85.7	0.6	0.9	0.1	5.8	2.8	0.2	100	4498
อายุ										
60-69	4.5	85.5	0.3	0.9	0.1	5.5	2.9	0.2	100	2786
70+	4.1	86.1	1.1	1.0	-	5.7	1.9	0.1	100	1711

ตาราง 2.14 (ต่อ)

ลักษณะภูมิหลัง	ประเภทของบุตร								รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วง น้ำหนัก
	ไม่มี บุตร	บุตร ตนเอง	บุตรเลี้ยง	บุตร บุญธรรม	บุตรเลี้ยง และ บุตร บุญธรรม	บุตรตนเอง และ บุตรเลี้ยง	บุตรตนเอง และบุตร บุญธรรม	บุตรตนเอง บุตรเลี้ยง และบุตร บุญธรรม		
ชาย	3.0	85.2	0.4	0.5	0.0	7.6	3.1	0.1	100	2045
โสด	100.0	-	-	-	-	-	-	-	100	14
สมรส	2.5	84.8	0.4	0.4	0.1	8.5	3.2	0.1	100	1696
หม้าย	1.9	91.6	0.2	1.4	-	2.5	2.3	0.2	100	293
หย่า, แยก	0.8	84.5	-	-	-	10.4	4.3	-	100	41
หญิง	5.5	86.1	0.8	1.3	0.1	3.9	2.1	0.2	100	2452
โสด	94.6	-	-	5.4	-	-	-	-	100	86
สมรส	1.2	89.9	1.1	1.0	-	3.9	2.8	0.1	100	1100
หม้าย	2.2	89.4	0.6	1.3	0.1	4.3	1.8	0.3	100	1141
หย่า, แยก	10.7	82.5	1.1	0.8	-	3.1	1.6	0.3	100	124

ตาราง 2.15 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ (รวมบุตรเลี้ยงและบุตรบุญธรรม) จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	จำนวนบุตรที่มีชีวิต					รวม	จำนวน บุตร เฉลี่ยที่มี ชีวิต	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วง น้ำหนัก
	0	1-2	3-4	5-6	7+			
50-59								
รวม	4.8	17.7	34.1	25.8	17.6	100	4.3	3210
เขตที่อาศัย								
กรุงเทพฯ	7.1	24.8	36.6	18.8	12.8	100	3.8	295
เมืองอื่น	5.6	19.6	38.0	24.3	12.5	100	3.9	311
ชนบท	4.4	16.7	33.4	26.8	18.7	100	4.4	2604
60+								
รวม	4.4	11.7	22.8	27.8	33.4	100	5.3	4496
อายุ								
60-69	4.5	10.6	22.9	28.3	33.7	100	5.3	2786
70+	4.1	13.4	22.6	26.9	33.0	100	5.3	1711
เพศ								
ชาย	3.0	9.8	21.8	29.3	36.0	100	5.6	2045
หญิง	5.5	13.2	23.6	26.5	31.2	100	5.1	2452
เขตที่อาศัย								
กรุงเทพฯ	5.2	16.2	30.0	23.4	25.3	100	4.8	436
เมืองอื่น	3.3	17.8	28.4	25.1	25.4	100	4.8	375
ชนบท	4.4	10.5	21.4	28.6	35.2	100	5.5	3685

ตาราง 2.16 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามสถานภาพการมีชีวิตของ บิดามารดา จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	สถานภาพการมีชีวิตของบิดามารดา				รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วง น้ำหนัก
	ทั้งบิดาและ มารดา มีชีวิต	มารดา เท่านั้น มีชีวิต	บิดา เท่านั้น มีชีวิต	ทั้งบิดาและ มารดา ไม่มีชีวิต		
50-59						
รวม	5.9	25.9	7.4	60.8	100	3210
เพศ						
ชาย	6.3	25.8	7.1	60.8	100	1459
หญิง	5.7	25.9	7.7	60.7	100	1751
เขตที่อาศัย						
กรุงเทพฯ	6.6	25.0	7.3	61.2	100	295
เมืองอื่น	7.0	24.7	5.6	62.7	100	311
ชนบท	5.8	26.1	7.6	60.5	100	2604
60+						
รวม	0.6	6.6	1.2	91.7	100	4496
เพศ						
ชาย	0.7	7.3	0.9	91.0	100	2045
หญิง	0.6	5.9	1.4	92.2	100	2452
เขตที่อาศัย						
กรุงเทพฯ	1.0	6.4	0.6	92.0	100	436
เมืองอื่น	0.6	7.9	1.8	89.7	100	375
ชนบท	0.6	6.4	1.2	91.8	100	3685

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 2.17 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่บิคายังมีชีวิตอยู่ ตามลักษณะบางประการของบิคา จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะของบิคา	50-59					60+				
	รวม	ชาย	หญิง	เมือง	ชนบท	รวม	ชาย	หญิง	เมือง	ชนบท
อายุของบิคา										
65-74	12.9	13.3	12.6	11.3	13.3	0.6	-	1.0	-	0.7
75-84	52.2	49.6	54.4	47.2	53.4	17.6	24.2	12.9	17.3	17.7
85+	34.9	37.1	33.0	41.5	33.4	81.8	75.8	86.1	82.7	81.6
รวม	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
จำนวนตัวอย่างถ่วงน้ำหนัก	424	193	231	79	345	80	33	46	16	64
บุคคลที่บิคาอยู่ด้วย										
วัด	2.4	2.5	2.4	3.1	2.3	-	-	-	-	-
คนเดียว	2.8	0.8	4.7	3.2	2.7	1.3	1.5	1.2	-	1.6
คู่สมรสเท่านั้น	10.0	13.3	6.9	7.7	10.4	8.8	10.5	7.7	4.0	9.9
บุตรเท่านั้น	54.9	48.6	60.6	60.8	53.6	53.0	65.9	43.8	84.7	46.0
ญาติอื่นๆเท่านั้น	5.2	6.0	4.5	5.0	5.2	9.6	14.0	6.5	5.7	10.5
คู่สมรสและ/หรือบุตร และ/หรือญาติอื่น	24.6	28.5	20.9	19.3	25.7	25.0	8.1	36.8	5.7	29.2
ไม่ทราบ	0.1	0.3	-	0.8	-	2.3	-	3.9	-	2.8
รวม	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
จำนวนตัวอย่างถ่วงน้ำหนัก	390	187	204	68	323	76	31	44	14	62

ตาราง 2.17 (ต่อ)

ลักษณะของบิดา	50-59					60+				
	รวม	ชาย	หญิง	เมือง	ชนบท	รวม	ชาย	หญิง	เมือง	ชนบท
สถานที่ที่บิดาอาศัยอยู่										
บ้านเดียวกัน	9.0	4.1	13.1	15.5	7.5	5.8	6.5	5.3	13.7	3.8
บ้านติดกัน	14.5	12.7	16.1	10.7	15.4	4.0	8.3	1.0	0.6	4.9
หมู่บ้านเดียวกัน	28.3	24.6	31.4	14.0	31.6	27.0	27.9	26.3	-	33.5
จังหวัดเดียวกัน	30.9	38.5	24.6	26.3	32.0	30.2	20.7	36.9	14.8	33.9
จังหวัดอื่นๆ	17.2	20.1	14.8	33.5	13.5	33.1	36.6	30.5	70.9	23.9
รวม	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
จำนวนตัวอย่างถ่วงน้ำหนัก	429	195	234	80	349	80	33	47	16	64

ตาราง 2.18 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่มารดายังมีชีวิตอยู่ ตามลักษณะบางประการของมารดา จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะของมารดา	50-59					60+				
	รวม	ชาย	หญิง	เมือง	ชนบท	รวม	ชาย	หญิง	เมือง	ชนบท
อายุของมารดา										
65-74	21.5	20.0	22.8	23.1	21.2	0.9	1.3	0.6	-	1.2
75-84	56.8	57.8	56.0	60.3	56.0	28.0	25.1	31.0	21.3	29.7
85+	21.6	22.2	21.2	16.7	22.8	71.0	73.6	68.3	78.7	69.1
รวม	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
จำนวนตัวอย่างถ่วงน้ำหนัก	1012	460	552	191	821	318	163	155	63	255
บุคคลที่มารดาอยู่ด้วย										
วัด	0.3	0.5	-	0.2	0.3	0.0	0.1	-	0.2	-
คนเดียว	4.5	3.7	5.2	4.7	4.4	6.1	4.5	7.9	2.5	6.9
คู่สมรสเท่านั้น	3.0	2.4	3.7	2.6	3.1	0.6	0.6	0.7	-	0.8
บุตรเท่านั้น	71.1	71.0	71.2	75.0	70.3	74.8	80.4	69.0	93.0	70.9
ญาติอื่นๆเท่านั้น	9.4	8.0	10.9	8.5	9.7	13.8	13.5	14.1	4.3	15.8
คู่สมรสและ/หรือบุตร และ/หรือญาติอื่น	11.0	13.9	8.1	7.7	11.7	4.0	1.0	7.1	-	4.8
ไม่ทราบ	0.7	0.5	1.0	1.3	0.6	0.6	-	1.3	-	0.8
รวม	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
จำนวนตัวอย่างถ่วงน้ำหนัก	885	445	440	158	727	276	142	134	49	226

ตาราง 2.18 (ต่อ)

ลักษณะของมารดา	50-59					60+				
	รวม	ชาย	หญิง	เมือง	ชนบท	รวม	ชาย	หญิง	เมือง	ชนบท
สถานที่ที่มารดาอาศัยอยู่										
บ้านเดียวกัน	13.3	4.9	20.5	17.7	12.4	14.5	13.6	15.5	23.0	12.4
บ้านติดกัน	14.4	13.7	15.1	6.6	16.3	7.9	3.5	12.4	3.2	9.0
หมู่บ้านเดียวกัน	22.2	26.0	19.0	7.9	25.5	26.4	21.7	31.3	7.1	31.3
จังหวัดเดียวกัน	27.6	33.4	22.8	26.8	27.8	23.8	33.8	13.3	22.0	24.2
จังหวัดอื่น	22.4	22.1	22.6	41.1	18.1	27.4	27.4	27.4	44.7	23.1
รวม	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
จำนวนตัวอย่างถ่วงน้ำหนัก	1015	466	549	190	825	323	164	159	64	258

ตาราง 2.19 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่บิดาหรือมารดาไม่มีชีวิต ตามจำนวนปีที่บิดาหรือมารดาได้เสียชีวิต จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	จำนวนปีที่บิดา/มารดาเสียชีวิต								รวม	จำนวนตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก	
	0-4	5-9	10-19	20-29	30-39	40-44	50+	ไม่ทราบ			
บิดา											
50-59											
รวม	9.2	11.5	20.6	17.1	13.6	10.6	8.2	9.2	100	2781	
เขตที่อาศัย											
กรุงเทพฯ	8.1	12.7	24.2	15.0	11.4	10.2	5.3	13.1	100	254	
เมืองอื่น	11.9	9.4	23.5	16.4	13.3	8.7	7.8	9.1	100	272	
ชนบท	9.0	11.7	19.9	17.4	13.9	10.9	8.5	8.7	100	2255	
60+											
รวม	2.6	5.2	11.4	12.8	13.3	11.9	21.7	20.9	100	4415	
เขตที่อาศัย											
กรุงเทพฯ	2.8	4.3	10.4	14.5	11.8	8.1	16.8	31.3	100	429	
เมืองอื่น	4.2	3.8	11.8	14.5	13.2	9.0	23.9	19.4	100	365	
ชนบท	2.5	5.5	11.5	12.5	13.5	12.6	22.0	19.8	100	3621	
มารดา											
50-59											
รวม	15.0	14.6	21.4	15.7	10.2	9.7	5.7	7.7	100	218	
เขตที่อาศัย											
กรุงเทพฯ	17.1	14.1	24.5	13.1	7.7	5.6	5.3	12.5	100	202	
เมืองอื่น	15.8	14.0	19.7	15.8	9.7	6.4	6.3	12.2	100	213	
ชนบท	14.7	14.7	21.3	15.9	10.6	10.6	5.7	6.6	100	1774	
60+											
รวม	7.4	8.4	14.3	14.8	11.6	9.7	15.6	18.2	100	417	
เขตที่อาศัย											
กรุงเทพฯ	7.6	6.0	16.9	13.3	8.3	5.3	12.5	30.1	100	404	
เมืองอื่น	7.0	9.6	17.6	11.6	11.5	6.0	17.9	18.8	100	342	
ชนบท	7.4	8.5	13.7	15.3	12.1	10.6	15.7	16.7	100	3427	

ตาราง 2.20 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามบุคคลที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนจริง จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการ และกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	หัวหน้าครัวเรือนจริง					อื่นๆ	รวม	จำนวนตัวอย่าง ต่งน้ำหนัก
	ตนเอง	คู่สมรส	บุตร *	บุตรเขย/สะใภ้	ญาติอื่น			
50-59								
รวม	61.0	33.2	1.7	0.5	3.5	0.1	100	3,210
เพศ								
ชาย	94.5	1.8	0.6	-	3.1	-	100	1,459
หญิง	33.0	59.3	2.7	1.0	3.9	0.2	100	1,750
เขตที่อาศัย								
กรุงเทพฯ	53.5	36.3	3.3	0.9	5.1	0.9	100	295
เมืองอื่น	62.5	29.2	2.8	0.3	5.2	-	100	311
ชนบท	61.7	33.3	1.4	0.5	3.1	0.0	100	2,604
60+								
รวม	62.0	22.1	8.2	5.2	2.4	0.1	100	4,495
อายุ								
60-69	64.9	27.0	3.9	2.1	2.0	0.1	100	2,785
70+	57.3	14.0	15.1	10.3	3.2	0.1	100	1,711
เพศ								
ชาย	86.7	4.9	5.1	2.1	1.1	0.1	100	2,045
หญิง	41.4	36.4	10.8	7.8	3.6	0.1	100	2,451

ตาราง 2.20 (ต่อ)

ลักษณะภูมิหลัง	หัวหน้าครัวเรือนจริง					อื่นๆ	รวม	จำนวนตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	ตนเอง	คู่สมรส	บุตร *	บุตรเขย/สะใภ้	ญาติอื่น			
เขตที่อาศัย								
กรุงเทพฯ	50.8	16.4	20.5	6.4	5.4	0.4	100	435
เมืองอื่น	57.9	20.9	12.6	5.3	3.1	0.2	100	375
ชนบท	63.8	22.8	6.3	5.1	2.0	0.0	100	3,685

หมายเหตุ : บุตร รวม บุตรเลี้ยง 4 ราย บุตรบุญธรรม 5 ราย
ญาติอื่น รวม หลานสายตรงและหลานอื่น บิดามารดา พี่น้อง เป็นต้น

ตาราง 2.21 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการ และกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน							รวม	จำนวนตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	หัวหน้า	คู่สมรส	บุตร	บุตรเขย/สะใภ้	บิดา/มารดา	ญาติอื่น	อื่นๆ ไม่ใช่ญาติ		
50-59									
รวม	58.2	36.3	1.8	0.7	0.9	1.8	0.1	100	3,210
เพศ									
ชาย	95.2	1.3	0.8	1.3	0.2	1.2	-	100	1,459
หญิง	27.5	65.5	2.6	0.3	1.6	2.3	0.2	100	1,751
เขตที่อาศัย									
กรุงเทพฯ	53.6	36.2	1.8	0.9	2.9	3.5	1.1	100	295
เมืองอื่น	60.9	32.6	1.8	0.4	1.2	2.8	0.2	100	311
ชนบท	58.5	36.8	1.8	0.8	0.7	1.5	0.0	100	2,604
60+									
รวม	65.9	23.8	0.1	0.1	8.1	2.0	0.1	100	4,496
อายุ									
60-69	66.8	28.2	0.2	0.1	3.0	1.7	0.1	100	2,789
70+	64.6	16.0	0.1	-	16.5	2.6	0.2	100	1,711
เพศ									
ชาย	93.1	2.9	0.1	0.1	3.0	0.7	0.1	100	2,045
หญิง	43.3	40.8	0.2	0.0	12.4	3.1	0.2	100	2,452

ตาราง 2.21 (ต่อ)

ลักษณะภูมิหลัง	ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน							รวม	จำนวนตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	หัวหน้า	คู่สมรส	บุตร	บุตรเขย/สะใภ้	บิดา/มารดา	ญาติอื่น	อื่นๆ ไม่ใช่ญาติ		
เขตที่อาศัย									
กรุงเทพฯ	58.4	17.1	-	-	19.7	4.3	0.4	100	436
เมืองอื่น	62.8	22.2	0.2	-	12.1	2.6	-	100	375
ชนบท	67.2	24.5	0.1	0.1	6.4	1.7	0.1	100	3,685

หมายเหตุ : บุตร รวม บุตรตนเอง บุตรเลี้ยง และบุตรบุญธรรม
ญาติอื่น รวม พี่น้อง หลานสายตรงและหลานอื่น

บทที่ 3 การทำงาน

คำนำ

การทำงานของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ นอกจากจะเป็นที่มาของรายได้ในการเลี้ยงตนเองและครอบครัวแล้ว ยังเป็นข้อมูลที่สะท้อนถึงภาวะทางกายและศักยภาพการดำรงตนให้เป็นผู้สูงอายุที่ยังประโยชน์ของประชากรกลุ่มดังกล่าว ในส่วนนี้จะนำเสนอผลเกี่ยวกับระดับการทำงาน เหตุผลการไม่ทำงาน อาชีพ สถานภาพการทำงาน สถานที่ทำงาน การหยุดทำงานหรือเกษียณของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ

การทำงาน

โครงการ SWET ถามผู้ให้สัมภาษณ์ถึงการทำงานเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวในรอบหนึ่งสัปดาห์ที่ผ่านมา กรณีที่ไม่ได้ทำงานในรอบสัปดาห์ที่ผ่านมาจะถูกถามถึงการทำงานเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวในรอบหนึ่งปีที่ผ่านมา สำหรับผู้ที่ไม่ได้ทำงานในรอบหนึ่งปีที่ผ่านมาจะถูกถามต่อว่าเคยทำงานเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวหรือไม่ ข้อมูลทั้งหมดได้รับการประมวลและเสนอในตาราง 3.1 ข้อมูลในตารางดังกล่าวสะท้อนอย่างชัดเจนว่า ผู้สูงอายุมีระดับการทำงานทั้งในรอบสัปดาห์และรอบปีต่ำกว่าผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ร้อยละ 2 ของผู้สูงอายุเปรียบเทียบกับร้อยละ 1 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ไม่เคยทำงานเลย

ในกลุ่มผู้สูงอายุ โดยรวมร้อยละ 47 ทำงานในรอบปีที่ผ่านมา (แยกเป็นร้อยละ 38 ทำงานในช่วงสัปดาห์ก่อนการสำรวจ อีกร้อยละ 9 ไม่ได้ทำในรอบสัปดาห์แต่ทำงานในรอบปี) อายุมีความสัมพันธ์ในทางลบอย่างชัดเจนกับระดับการทำงาน กล่าวคือประมาณครึ่งหนึ่งของกลุ่มอายุ 60-69 ปี และร้อยละ 17 ของกลุ่มอายุ 70 ปีขึ้นไปเท่านั้นที่ทำงานในรอบสัปดาห์ ระดับการทำงานของผู้สูงอายุแตกต่างกันตามเพศและเขตที่อาศัย ผู้สูงอายุชายมีร้อยละที่ทำงานในรอบสัปดาห์และรอบปีสูงกว่าผู้สูงอายุหญิง ร้อยละ 4 ของผู้สูงอายุหญิงไม่เคยทำงานเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัว ขณะที่ผู้สูงอายุชายไม่มีใครเลยที่ไม่เคยทำงาน ผู้สูงอายุในชนบทมีร้อยละที่ทำงานในรอบสัปดาห์และรอบปีสูงกว่าผู้สูงอายุในเมืองอื่นและกรุงเทพฯ ร้อยละที่ไม่เคยทำงานสูงสุดในผู้สูงอายุที่อยู่ในกรุงเทพฯ ตามด้วยเมืองอื่นและชนบท

สำหรับกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ความแตกต่างของระดับการทำงานตามเพศเหมือนกับกลุ่มผู้สูงอายุ แต่ความแตกต่างตามเขตที่อาศัยแตกต่างจากกลุ่มผู้สูงอายุ กล่าวคือ ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ร้อยละที่ทำงานในรอบสัปดาห์สูงสุดในกลุ่มที่อาศัยอยู่เขตเมืองอื่น ตามด้วยชนบท และกรุงเทพฯ ผู้อยู่ในเขตชนบทมีร้อยละที่ทำงานในรอบปีสูงสุด ทั้งนี้เนื่องจากในเขตชนบทส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรซึ่งเป็นไปตามฤดูกาล การสำรวจ SWET ซึ่งการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่อยู่ระหว่างเดือนเมษายน - มิถุนายน อันเป็นช่วงฤดูการเกษตร อย่างไรก็ตาม พบว่าผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในกรุงเทพฯ มีร้อยละที่ไม่เคยทำงานสูงสุด และเขตชนบทต่ำสุด เช่นเดียวกับกลุ่มผู้สูงอายุ

เหตุผลที่ไม่ได้ทำงาน

ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ไม่ได้ทำงานในรอบสัปดาห์ก่อนการสำรวจจะถูกถามถึงสาเหตุที่ไม่ได้ทำงาน เหตุผลของการไม่ได้ทำงานแสดงในตาราง 3.2 จำแนกตามเพศ เขตที่อาศัย และกลุ่มอายุ

เหตุผลของการไม่ได้ทำงานในรอบสัปดาห์ที่มีร้อยละของผู้สูงอายุตอบมากที่สุดคือ แก่หรืออายุมากแล้ว รองลงมาได้แก่ สุขภาพไม่ดีหรือเจ็บป่วย ครอบครัวต้องการคนดูแลสมาชิกหรือช่วยงานบ้าน อื่นๆ (เช่น หักผ่อน เยี่ยมบ้าน มีเงินพอแล้ว เป็นต้น) และเกษียณ สำหรับกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เหตุผลสำคัญๆ ของการไม่ทำงานในรอบสัปดาห์คือ สุขภาพไม่ดีหรือป่วย และอื่นๆ

ในกลุ่มผู้สูงอายุ เพศหญิงมีร้อยละที่รายงานว่าไม่ทำงานในรอบสัปดาห์เพราะสูงอายุ และครอบครัวต้องการคนดูแลสมาชิกหรือช่วยงานบ้านสูงกว่า แต่เพราะสุขภาพไม่ดี/เจ็บป่วย เกษียณหรือไม่มีงานต่ำกว่าเพศชาย ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีร้อยละที่ไม่ได้ทำงานในรอบสัปดาห์เพราะเกษียณสูงกว่าเขตเมืองอื่นและชนบท ความแตกต่างดังกล่าวสะท้อนลักษณะงานอาชีพก่อนวัยสูงอายุของผู้สูงอายุในเขตเมืองอื่นและกรุงเทพฯ ว่ามีสัดส่วนที่ประกอบอาชีพราชการหรือรัฐวิสาหกิจมากกว่าผู้สูงอายุในชนบทอย่างมาก ผู้สูงอายุในเมืองอื่นและกรุงเทพฯ มีร้อยละที่ไม่ได้ทำงานในรอบสัปดาห์เพราะครอบครัวต้องการคนช่วยดูแลสมาชิกหรืองานบ้าน สูงกว่าในเขตชนบท

ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศหญิงมีร้อยละที่ไม่ได้ทำงานในรอบสัปดาห์ เพราะสุขภาพไม่ดี/ป่วย ครอบครัวต้องการคนช่วยดูแลสมาชิกหรือช่วยงานบ้านและสูงอายุแล้ว สูงกว่าเพศชาย ส่วนเพศชายมีสัดส่วนการไม่ทำงานเพราะเหตุผลอื่นๆ ไม่มีงานให้ทำ และได้รับอุบัติเหตุสูงกว่าเพศหญิง ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในเขตเมืองอื่นและกรุงเทพฯ มีแนวโน้มไม่ได้ทำงานในรอบสัปดาห์เพราะเหตุสุขภาพ ครอบครัวต้องการคนดูแลสมาชิกหรือช่วยงานบ้าน ตลอดจนเหตุผลสูงอายุในสัดส่วนสูงกว่าผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในชนบท ประมาณ 1 ใน 4 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในชนบทไม่ได้ทำงานในรอบสัปดาห์เพราะเหตุอื่นๆ (ซึ่งไม่ใช่สุขภาพ)

อาชีพในรอบปีที่ผ่านมาและอาชีพที่ทำนานที่สุด

ตาราง 3.3 แสดงอาชีพในรอบปีที่ผ่านมาของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ซึ่งทำงานในรอบปีที่ผ่านมา จำแนกตามเพศและเขตที่อาศัย เป็นไปตามที่คาดหวังส่วนใหญ่ของทั้งผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุประกอบอาชีพทางการเกษตร รองลงมาคือ งานค้าขาย และเป็นลูกจ้างไม่มีฝีมือ

ในกลุ่มผู้สูงอายุ เพศหญิงมีร้อยละที่ทำงานด้านธุรกิจการค้าสูงกว่าเพศชายอย่างมาก ผู้สูงอายุชายมีร้อยละที่ทำงานเกษตร เป็นคนงานทั้งมีฝีมือและไม่มีฝีมือสูงกว่าเพศหญิง งานอาชีพค้าขาย การบริหาร วิชาชีพ และงานเสมียน เป็นอาชีพที่ประกอบกันโดยผู้สูงอายุในเมืองอื่นและกรุงเทพฯ ขณะที่คนในชนบทส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตร

ความแตกต่างในงานอาชีพตามเพศและเขตที่อาศัยของกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ มีแบบแผนคล้ายคลึงกับกลุ่มผู้สูงอายุ

งานอาชีพหลักสุดท้ายและความแตกต่างตามเพศและเขตที่อาศัยของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ มีแบบแผนคล้ายกับงานอาชีพในรอบปี (ไม่ได้แสดงข้อมูล)

โครงการ SWET ถามผู้ให้สัมภาษณ์ที่เคยทำงานเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวเกี่ยวกับงานอาชีพที่ทำนานที่สุด เหตุผลหนึ่งของการถามถึงงานอาชีพที่ทำนานที่สุดคือ เพื่อใช้เป็นตัวแปรภูมิหลังประกอบการศึกษาในเรื่องอื่นๆ ของผู้สูงอายุ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างงานอาชีพกับภาวะสุขภาพ หรือความสัมพันธ์ระหว่างงานอาชีพกับภาวะทางเศรษฐกิจ ข้อมูลในตาราง 3.4 แสดงอย่างชัดเจนว่า ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุส่วนใหญ่ประกอบงานอาชีพเกษตรหรือเป็นคนงานด้านการเกษตรมานานที่สุด รองลงมาคือ พาณิชยกรรมหรือการค้า คนงานไร้ฝีมือระดับต่ำ ลูกจ้างมีฝีมือ คนงานด้านการผลิต และวิชาชีพ การบริหารหรือเสมียน ตามลำดับ กลุ่มผู้สูงอายุมีส่วนประกอบอาชีพการเกษตรหรือเกี่ยวข้องกับการเกษตรสูงกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ (ร้อยละ 75 เปรียบเทียบกับร้อยละ 70) และกลุ่มหลังมีส่วนประกอบอาชีพพาณิชยกรรมหรือการค้า คนงานระดับล่าง คนงานมีฝีมือ และคนงานด้านการผลิตสูงกว่ากลุ่มแรก ส่วนการทำงานอาชีพวิชาชีพ การบริหาร และเสมียน มีสัดส่วนใกล้เคียงกันในทั้งสองกลุ่มอายุ

ทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศหญิงมีแนวโน้มประกอบงานอาชีพการเกษตรและการค้าขายเป็นอาชีพที่ทำนานที่สุดมากกว่าเพศชาย เพศชายจะมีสัดส่วนประกอบอาชีพวิชาชีพ บริหารและเสมียนเป็นงานอาชีพนานที่สุดสูงกว่าเพศหญิง เนื่องจากงานอาชีพเหล่านี้ต้องใช้ความรู้ที่ได้รับจากระบบการศึกษาทางการ ซึ่งเพศชายมีแนวโน้มได้รับการศึกษาสูงกว่า จึงมีโอกาสทำงานในอาชีพเหล่านั้นมากกว่าเพศหญิง

ความแตกต่างของงานอาชีพที่ทำนานที่สุดตามเขตที่อาศัยเป็นไปตามที่คาดหวัง กล่าวคือ ทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ในเขตชนบท มีแนวโน้มประกอบงานอาชีพด้านการ

เกษตรมานานที่สุดมากกว่าในเขตเมือง ในเขตเมืองงานอาชีพที่ประกอบมานานที่สุดคือ ค้าขาย
 คนงานทั้งมีฝีมือและไร้ฝีมือ และวิชาชีพ การบริหาร และเสมียน

สถานภาพการทำงาน

ข้อมูลแสดงสถานภาพหรือฐานะการทำงานในอาชีพปัจจุบัน (รอบหนึ่งปีที่ผ่านมา) ของ
 ผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ แสดงในตาราง 3.5 งานอาชีพที่ผู้สูงอายุทำในรอบหนึ่งปีที่ผ่านมา
 ส่วนใหญ่เป็นงานของตนเองและ/หรือของกลุ่มสมรส (ร้อยละ 44 เป็นของตนเองและ/หรือกลุ่มสมรสร่วมกัน
 ร้อยละ 31 เป็นของตนเองเท่านั้น และร้อยละ 2 เป็นของกลุ่มสมรสเท่านั้น) มีเพียงร้อยละ 9 ที่ยัง
 ทำงานซึ่งเป็นของครอบครัว ร้อยละ 13 เป็นลูกจ้างเอกชน และเพียงร้อยละ 1 เป็นลูกจ้างของรัฐ
 อาจกล่าวได้ว่าผู้สูงอายุที่ทำงานมีเพียงร้อยละ 1 เท่านั้นที่มีหลักประกันหลังการเกษียณหรือหยุด
 ทำงาน เปรียบเทียบกับกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุซึ่งมีกว่าร้อยละ 4 ทำงานเป็นลูกจ้างของรัฐ ด้วย
 ระบบประกันสังคมที่เริ่มใช้กันมาตั้งแต่ พ.ศ.2535 คาดว่าผู้สูงอายุในอนาคตน่าจะมีสัดส่วนที่ได้รับ
 สวัสดิการหลังการเกษียณอายุสูงกว่าผู้สูงอายุในปัจจุบัน ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีร้อยละที่ทำงานซึ่งเป็น
 ของตนเองและ/หรือกลุ่มสมรสต่ำกว่าผู้สูงอายุ

ในกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไป มีแนวโน้มจะทำงานซึ่งเป็นของตนเองมาก
 กว่ากลุ่มอายุ 60-69 ปี ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มอายุแรกจะมีสัดส่วนที่ไม่มีคู่สมรสสูงกว่ากลุ่มอายุหลัง
 เป็นที่น่าสนใจที่พบว่า ผู้สูงอายุหญิงรายงานว่าทำงานอาชีพที่เป็นของตนเองเท่านั้นสูงกว่า แต่งาน
 อาชีพที่เป็นของทั้งตนเองและคู่สมรสร่วมกันต่ำกว่าผู้สูงอายุชาย ความแตกต่างในสถานภาพของ
 งานอาชีพระหว่างชายและหญิงส่วนหนึ่งน่าจะเป็นผลของความแตกต่างในการตายระหว่างชายและ
 หญิง ผู้สูงอายุหญิงมีสัดส่วนที่เป็นหม้ายและโสดสูงกว่าชาย งานอาชีพที่ทำจึงมีแนวโน้มที่จะเป็น
 ของตนเองมากกว่าเป็นของตนเองและคู่สมรสร่วมกัน

ผู้สูงอายุในชนบทเกือบครึ่งหนึ่งรายงานว่าจะทำงานอาชีพซึ่งเป็นของตนเองและคู่สมรส
 ร่วมกัน อีก 3 ใน 10 ทำงานที่ตนเองเท่านั้นเป็นเจ้าของ ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะงานอาชีพเกษตร
 กันเป็นงานอาชีพหลักของคนในชนบทที่ผู้ทำมักทำของตนเอง ขณะที่ในกรุงเทพฯ ประมาณ 1 ใน 4
 ทำงานเป็นลูกจ้างภาคเอกชน (ซึ่งสูงกว่าในชนบทประมาณหนึ่งเท่าตัว) และร้อยละ 6 เป็นลูกจ้าง
 ของรัฐ โดยรวมผู้สูงอายุในเมืองอื่นและกรุงเทพฯ มีสัดส่วนทำงานที่ตนเองไม่ได้เป็นเจ้าของกิจการ
 สูงกว่าผู้สูงอายุในชนบท

ความแตกต่างของสถานภาพการทำงานตามเพศและเขตที่อาศัย ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูง
 อายุมีแบบแผนคล้ายกับกลุ่มผู้สูงอายุ ที่น่าสังเกตคือร้อยละที่เป็นลูกจ้างของรัฐในเขตเมืองอื่นและ
 กรุงเทพฯ สูงกว่าเขตชนบทอย่างมาก (ร้อยละ 15 และร้อยละ 9 เปรียบเทียบกับร้อยละ 3 ตาม
 ลำดับ)

สถานที่ทำงาน

ผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุส่วนใหญ่ทำงานนอกบ้าน (ตาราง 3.6) แต่ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีแนวโน้มการทำงานนอกบ้านสูงกว่าผู้สูงอายุ การที่ทั้งผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีระดับการทำงานนอกบ้านสูงเพราะค่านิยมที่ใช้สำหรับการทำงานนอกบ้านในที่นี้ ไม่ได้หมายถึงการทำงานในสำนักงาน แต่เป็นงานที่ทำอยู่นอกบ้าน เช่น การทำเกษตรในที่นา การค้าขายเร่หรือที่ตลาด เป็นต้น

ทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศหญิงมีระดับการทำงานอยู่ในบ้านสูงกว่า แต่ทำงานนอกบ้านต่ำกว่าเพศชาย ผู้ที่อยู่ในเขตเมืองอื่นและกรุงเทพฯ มีระดับการทำงานในบ้านสูงกว่าแต่ทำงานนอกบ้านต่ำกว่าผู้ที่อยู่ในชนบทอย่างมาก ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะลักษณะของงานอาชีพ กล่าวคือ ผู้อยู่ในเมืองส่วนใหญ่ทำธุรกิจการค้าซึ่งเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สามารถทำในบ้านที่พักอาศัย ขณะที่ผู้อยู่ในเขตชนบทส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตร ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มักต้องทำอยู่ภายนอกบ้าน

การหยุดทำงานหรือเกษียณ

การหยุดทำงานหรือเกษียณเกี่ยวข้องกับภาวะทางเศรษฐกิจ เชื่อว่าการหยุดทำงานหรือเกษียณน่าจะมีผลกระทบในทางลบต่อฐานะทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ เมื่ออายุมากขึ้นระดับการทำงานเชิงเศรษฐกิจจะลดลง เนื่องจากเมื่อบุคคลมีอายุมากขึ้น สมรรถภาพทางกายมักถดถอยหรือมีปัญหาสุขภาพมากขึ้น ทำให้ไม่สามารถทำงานได้อย่างเต็มที่เหมือนวัยหนุ่มสาว ผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุจึงมักต้องยุติการทำงานเชิงเศรษฐกิจเมื่อถึงอายุหรือภาวะหนึ่ง เชื่อกันว่าส่วนใหญ่การยุติการทำงานหรือเกษียณน่าจะเป็นพฤติกรรมที่เกิดอย่างเป็นขบวนการต่อเนื่องค่อยเป็นค่อยไป ผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุบางคนอาจลดความเข้มข้นในการทำงานเชิงเศรษฐกิจก่อนจะหยุดทำงานอย่างสิ้นเชิง อันเนื่องจากภาวะสุขภาพหรือเพื่อเป็นการเตรียมตัวเข้าสู่การเกษียณอย่างเป็นทางการ โดยการเปลี่ยนจากการทำงานอย่างเต็มตัวหรือเต็มเวลามาเป็นการทำงานอย่างไม่เต็มตัวหรือกึ่งหยุด

การศึกษาการหยุดทำงานหรือเกษียณของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีปัญหาหลายด้าน ประการแรก ความไม่เป็นสากลของแนวคิดเรื่องการเกษียณในสังคมเกษตรรวมทั้งสังคมไทย โดยทั่วไปพบว่าประชากรในสังคมเกษตรจะทำงานไปจนกว่าร่างกายจะทำไม่ไหว ข้อมูลในส่วนนี้แสดงว่าผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุไทยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยกิจกรรมที่ทำนั้นส่วนใหญ่มิเป็นกิจกรรมของตนเองและ/หรือของคู่สมรส มีเพียงส่วนน้อยที่เป็นลูกจ้างของภาครัฐหรือเอกชนรายใหญ่ที่มีกำหนดอายุแน่นอนของการเกษียณ ประการที่สอง ความไม่คุ้นเคยกับแนวคิดการทำงานเต็มเวลา (full time) และไม่เต็มเวลา (part time) ซึ่งเป็นลักษณะการทำงานใน

สังคมอุตสาหกรรมหรือสังคมตะวันตกมากกว่า ในสังคมอุตสาหกรรมที่พัฒนาแล้วการหยุดทำงานหรือเกษียณส่วนใหญ่มักทำกันอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยเปลี่ยนจากการทำงานเต็มเวลาเป็นทำงานไม่เต็มเวลา และหยุดอย่างสิ้นเชิงในที่สุด แม้ว่าโครงการ SWET พยายามจะนำแนวคิดเกี่ยวกับขบวนการหยุดทำงานของสังคมตะวันตกมาประยุกต์ใช้ โดยถามถึงการทำงานอาชีพหลักสุดท้ายของผู้ให้สัมภาษณ์ว่าเป็นงานที่ทำตลอดปีหรือไม่ พบว่าร้อยละ 47 ของผู้สูงอายุ และร้อยละ 49 ของผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุที่ทำงานในรอบปีที่ผ่านมา รายงานว่างานที่ทำนั้นไม่ได้ทำตลอดปี การจะตีความว่าการไม่ได้ทำงานตลอดปีเป็นการทำงานไม่เต็มเวลาอาจไม่ค่อยถูกต้อง เพราะจะกลายเป็นว่าเกือบครึ่งหนึ่งของทั้งผู้สูงอายุและผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุเตรียมหยุดการทำงานพอๆ กัน ทั้งๆ ที่ความจริงการมีส่วนร่วมการทำงานไม่ตลอดทั้งปีสูง เพราะลักษณะงานอาชีพของสังคมเกษตรเป็นการทำงานตามฤดูกาล ในช่วงฤดูการเกษตร ผู้ประกอบอาชีพทางการเกษตรต้องทำงานเต็มเวลาหรือล่วงเวลา แต่นอกฤดูการเกษตรอาจไม่ได้ทำอะไร

จากปัญหาต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้การศึกษาการหยุดทำงานของผู้สูงอายุและผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุต้องพึ่งข้อมูลการประเมินสถานะการทำงานของตนเองของผู้ให้สัมภาษณ์ โครงการ SWET ตามผู้ตอบที่ให้ข้อมูลด้วยตนเองว่า “ท่านคิดว่าตอนนี้ท่านเป็นผู้ที่หยุดทำงานหรือเกษียณโดยสิ้นเชิงแล้ว หรือกึ่งหยุดทำงาน หรือยังทำงานเต็มตัวอยู่” ตาราง 3.7 แสดงความเห็นเกี่ยวกับสถานะการทำงานในปัจจุบันของผู้สูงอายุและผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ พบว่ากลุ่มผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีสัดส่วนที่ยังทำงานเต็มตัวอยู่สูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุอย่างชัดเจน (ร้อยละ 56 เปรียบเทียบกับร้อยละ 21) การหยุดทำงานน่าจะดำเนินอย่างเป็นขบวนการต่อเนื่องค่อยเป็นค่อยไป พบว่าร้อยละ 28 ของผู้สูงอายุถึงหยุดทำงาน และอีกเกือบครึ่งหนึ่งหยุดทำงานโดยสิ้นเชิงแล้ว ขณะที่ในกลุ่มผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ร้อยละ 30 ถึงหยุดทำงาน และร้อยละ 13 หยุดทำงานโดยสิ้นเชิง

ขบวนการหยุดทำงานแตกต่างกันตามลักษณะภูมิหลัง กล่าวคือยิ่งอายุมากขึ้น ร้อยละที่หยุดทำงานโดยสิ้นเชิงจะเพิ่มขึ้น ขณะที่ร้อยละที่ทำงานเต็มตัวลดลงทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศหญิงมีแนวโน้มหยุดการทำงานก่อนเพศชาย ในกลุ่มผู้สูงอายุ ร้อยละ 27 ของผู้สูงอายุชาย เปรียบเทียบกับร้อยละ 16 ของผู้สูงอายุหญิงรายงานว่า ยังทำงานเต็มตัวอยู่ สำหรับกลุ่มผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ สัดส่วนที่ทำงานเต็มตัวคือ ร้อยละ 67 สำหรับเพศชาย และร้อยละ 47 สำหรับเพศหญิง

ข้อมูลสถานะภาพการทำงานในรอบปีผนวกกับการประเมินภาวะการทำงานโดยตนเองสะท้อนขบวนการเข้าสู่การหยุดทำงานหรือเกษียณ ประมาณครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุที่ทำงานในรอบสัปดาห์ที่ผ่านมา เป็นผู้ถึงหยุดทำงานแล้ว และส่วนใหญ่ (ร้อยละ 81) ของผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงานในรอบสัปดาห์แต่ทำงานในรอบปีที่ผ่านมา รายงานว่าหยุดทำงานโดยสิ้นเชิงหรือกึ่งหยุด และเกือบทั้งหมดของผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงานในรอบปีที่ผ่านมา หยุดทำงานโดยสิ้นเชิงแล้ว

ตรงกันข้าม ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 72) ของผู้ที่ทำงานในรอบ สัปดาห์ยังเป็นผู้ทำงานเต็มตัว ร้อยละ 60 ของผู้ที่ทำงานในรอบปี ทำงานแบบกึ่งหยุด อาจกล่าว ได้ว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุไทย ไม่น้อยลดความเข้มข้นในการทำงานเชิงเศรษฐกิจลงแล้ว

ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ และเมืองอื่น มีแนวโน้ม หยุดการทำงานในสัดส่วนที่สูงกว่า แต่ทำงานเต็มตัวในสัดส่วนต่ำกว่าผู้ที่อยู่ในชนบท ความแตกต่าง ในแบบแผนการหยุดทำงานระหว่างเขตเมืองและชนบท ส่วนหนึ่งเป็นผลของความแตกต่างใน งานอาชีพและฐานะทางเศรษฐกิจของประชากรในสองเขต ประชากรเมืองมักจะมีฐานะทางเศรษฐกิจ ดีกว่า ซึ่งเอื้อให้สามารถหยุดทำงานได้เร็วกว่าคนในชนบท นอกจากนี้ลักษณะงานอาชีพของ คนเมืองจะเป็นการทำงานที่ไม่ใช่ของตนเอง มีอายุที่ต้องหยุดหรือเกษียณการทำงาน ขณะที่งาน อาชีพของคนชนบทเป็นการเกษตรซึ่งเป็นของตนเองหรือคู่สมรส และไม่มีกำหนดอายุที่ต้องหยุด ทำงาน

เหตุผลของการหยุดทำงาน

ผู้ให้สัมภาษณ์ที่รายงานว่าหยุดทำงาน โดยสิ้นเชิงหรือกึ่งหยุดจะถูกถามถึงเหตุผลของ การหยุดทำงาน ตาราง 3.8 แสดงการกระจายร้อยละของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุตามเหตุผลของ การหยุดทำงาน จำแนกตามเพศและเขตที่อาศัย ข้อมูลในตารางดังกล่าวแสดงว่า ในกลุ่มผู้สูงอายุ เหตุผลของการหยุดทำงานที่มีผู้รายงานในสัดส่วนสูงสุดคือ สุขภาพ (ร้อยละ 59) รองลงมาคือ สูงอายุ (ร้อยละ 14) ครอบครัว/บุตรต้องการให้หยุด (ร้อยละ 10) ต้องการหยุดเอง (ร้อยละ 7) ตามกฎ (ร้อยละ 4)

ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ แม้ว่าสุขภาพจะเป็นเหตุผลของการหยุดงานที่มีผู้รายงานใน สัดส่วนที่สูงที่สุด (คือร้อยละ 66) แต่เหตุผลที่รองลงมาของกลุ่มนี้แตกต่างจากกลุ่มผู้สูงอายุคือ ครอบครัวหรือบุตรต้องการให้หยุด (ร้อยละ 8) กับมาดูแลหลานหรือญาติหรืองานบ้าน (ร้อยละ 8) ต้องการหยุดเอง (ร้อยละ 7)

ทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เหตุผลของการหยุดการทำงานแตกต่างกัน ระหว่างเพศและเขตที่อาศัย เพศชายมีร้อยละที่หยุดด้วยเหตุผลต้องการหยุดเอง หยุดตามกฎหมาย สูงกว่า เพศหญิง ขณะที่เพศหญิงหยุดเนื่องจากครอบครัวหรือบุตรต้องการให้หยุดเพราะต้องการให้มาดูแล หลานหรือญาติหรืองานบ้านในสัดส่วนที่สูงกว่าเพศชาย

ร้อยละที่รายงานว่าต้องการหยุดเอง หยุดตามกฎหมาย ครอบครัวหรือบุตรต้องการให้หยุด ต้องการดูแลหลานหรือญาติหรืองานบ้านในกรุงเทพฯ และเมืองอื่นสูงกว่า แต่ร้อยละที่รายงานว่า หยุดเพราะเหตุผล สุขภาพ สูงอายุ ต่ำกว่าในเขตชนบท

ความต้องการทำงาน

แนวคิดหนึ่งที่มีมีการเสนอเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุคือ การเป็นผู้สูงอายุที่ยังประโยชน์โดยการยืดชีวิตการทำงานออกไปให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ อย่างไรก็ตามความเป็นไปได้ที่จะนำแนวคิดดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติยังขาดข้อมูลสนับสนุน เป็นที่ทราบกันว่าปัจจัยสำคัญที่ขัดขวางการทำงานของสูงอายุคือ สุขภาพ โครงการ SWET ถามผู้ให้สัมภาษณ์ถึงความต้องการและความสามารถทางร่างกายในการทำงานพบว่า ในกลุ่มผู้สูงอายุ มีเพียงร้อยละ 28 ต้องการทำงานและทำไหว ร้อยละ 39 ต้องการทำงานแต่ทำไม่ไหว อีกประมาณ 1 ใน 3 ไม่ต้องการทำงานแล้ว เพศหญิงมีแนวโน้มไม่ต้องการทำงานมากกว่าเพศชาย ตรงกันข้าม เพศชายมีร้อยละที่รายงานความต้องการทำงานและทำงานไหวในสัดส่วนที่สูงกว่าเพศหญิงอย่างมาก (ร้อยละ 38 เปรียบเทียบกับร้อยละ 10) ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีร้อยละที่รายงานความต้องการทำงานและทำงานไหวในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้สูงอายุในชนบท (ตาราง 3.9)

ภาวะสุขภาพมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความต้องการและความสามารถในการทำงาน ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรงหรือแข็งแรงมาก มีแนวโน้มจะต้องการทำงานและทำงานไวมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาพอ่อนแอและค่อนข้างอ่อนแอ

ความสัมพันธ์ระหว่างสถานะการทำงานในปัจจุบันกับความต้องการและความสามารถในการทำงาน ส่วนหนึ่งจะสะท้อนถึงความต้องการทำงานที่ไม่ได้รับการสนอง (Unmet need) โดยรวมอาจแบ่งผู้สูงอายุหรือผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุตามสถานะการทำงานและความต้องการกับความสามารถในการทำงานออกเป็น 4 กลุ่ม คือ : (1) ทำงานอยู่ในปัจจุบันและต้องการทำงาน (ไม่ว่าจะทำไหวหรือไม่ก็ตาม) (2) ทำงานอยู่ในปัจจุบันและไม่ต้องการทำงาน (ไม่ว่าจะทำไหวหรือไม่ไหวก็ตาม) (3) ไม่ทำงานในปัจจุบันและต้องการทำงานแต่ทำไม่ไหว (4) ไม่ทำงานในปัจจุบันและต้องการทำและทำไหว ซึ่งกลุ่มสุดท้ายนี้น่าจะเป็นกลุ่มเป้าหมายของการปรับปรุงคุณภาพชีวิต ในกลุ่มผู้สูงอายุพบว่า ร้อยละ 19 ที่ทำงานในรอบสัปดาห์ และร้อยละ 2 ที่ทำงานในรอบปี ไม่ต้องการทำงานแล้ว การที่ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ยังทำงานอยู่น่าจะเป็นเพราะเหตุผลทางเศรษฐกิจ เป็นที่น่าสนใจที่พบว่าแม้ว่ากว่าครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงานรายงานความต้องการทำงาน แต่มีเพียงร้อยละ 4 เท่านั้นที่ต้องการทำงานและทำไหว

สำหรับกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เป็นที่น่าสนใจที่พบว่ามีร้อยละ 21 ไม่ต้องการทำงานแล้ว และร้อยละ 19 ต้องการทำงานแต่ทำไม่ไหว เช่นเดียวกับกลุ่มผู้สูงอายุ เพศหญิงมีแนวโน้มไม่ต้องการทำงานหรือต้องการทำงานแต่ทำไม่ไหวสูงกว่าเพศชาย ตรงกันข้ามกับกลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในกรุงเทพฯ และเมืองอื่น มีร้อยละที่ไม่อยากทำงานสูงกว่าในชนบท ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในเขตเมืองอาจมีแนวโน้มหยุดการทำงานเร็วกว่าผู้สูงอายุรุ่นก่อน เช่นเดียวกับกลุ่มผู้สูงอายุ ภาวะสุขภาพสัมพันธ์ในทางบวกกับความต้องการและความสามารถในการทำงานของ

กลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ร้อยละที่ไม่ต้องการทำงานของผู้ที่ทำงานในรอบสัปดาห์และรอบปีต่ำกว่า แต่ร้อยละที่อยากทำงานและทำไหวสูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ร้อยละ 11 ของผู้ที่ไม่ได้ทำงาน ต้องการทำงานและทำงานไหว อย่างไรก็ตาม ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุนี้มีเพียงร้อยละ 16 ที่ไม่ได้ทำงาน ดังนั้นถ้าคิดร้อยละของผู้ที่ต้องการทำงาน แต่ไม่ได้รับการสนองในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุทั้งหมดจะอยู่ในระดับร้อยละ 2 เท่านั้น

ลักษณะงานที่ต้องการทำ

เพื่อมีข้อมูลที่จะใช้เป็นแนวทางสนองตอบความต้องการทำงานของกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ โครงการ SWET ตามผู้ให้สัมภาษณ์ที่ต้องการทำงานและทำไหวถึงลักษณะของงานที่ต้องการทำมากที่สุด โดยให้ผู้สัมภาษณ์เรียงลำดับลักษณะงาน 6 ประเภทที่ตนเองต้องการทำมากที่สุด ข้อมูลดังกล่าวแสดงในตาราง 3.10 แยกระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ พบว่าในกลุ่มผู้สูงอายุ ลักษณะงานที่ต้องการทำมากที่สุดจะเป็นงานที่มีอิสระและไม่ต้องใช้ความแข็งแรงทางกาย กล่าวคือ ร้อยละ 32 รายงานว่าลักษณะงานที่ต้องการทำมากที่สุดคือ งานที่ทำอยู่กับบ้านได้ และร้อยละ 31 เป็นงานที่ตนเองเป็นเจ้าของ รองลงมาคือ งานเบาๆ (ร้อยละ 17) งานที่มีรายได้ 5,000 บาทขึ้นไปต่อเดือน (ร้อยละ 13) งานที่ไม่ต้องใช้สมอง (ร้อยละ 3) และงานที่ไม่ต้องทำทั้งวันหรือทุกวัน (ร้อยละ 3)

ในกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ที่อายุ 70 ปีขึ้นไปมีร้อยละที่รายงาน ว่า ต้องการทำงานเบาๆ และงานที่ไม่ต้องทำทั้งวันหรือทำทุกวันมากกว่ากลุ่มอายุ 60-69 ปี เพศชายมีแนวโน้มต้องการทำงานที่มีรายได้ 5,000 บาทขึ้นไปต่อเดือน และงานที่ตนเองเป็นเจ้าของมากกว่าเพศหญิง ผู้สูงอายุในชนบทและเมืองอื่นต้องการทำงานที่ทำอยู่กับบ้านได้ และงานที่ตนเองเป็นเจ้าของมากกว่าผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ แต่ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ต้องการงานที่มีรายได้มากกว่า 5,000 บาทต่อเดือน งานเบาๆ งานที่ไม่ต้องทำทั้งวันหรือทุกวัน และงานที่ไม่ต้องใช้สมอง มากกว่าผู้สูงอายุในชนบท

ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ประเภทของงานที่ต้องการทำมากที่สุดคือ งานที่ตนเองเป็นเจ้าของ (ร้อยละ 36) รองลงมาได้แก่ งานที่ทำอยู่กับบ้านได้ (ร้อยละ 28) งานที่มีรายได้ 5,000 บาทขึ้นไปต่อเดือน (ร้อยละ 13) งานเบาๆ (ร้อยละ 13) งานที่ไม่ต้องใช้สมอง (ร้อยละ 4) และงานที่ไม่ต้องทำทั้งวันหรือทุกวัน (ร้อยละ 3) เพศชายมีร้อยละที่ชอบจะทำงานที่ตนเองเป็นเจ้าของมากกว่าเพศหญิง เพศหญิงต้องการทำงานที่ทำอยู่กับบ้านได้และงานเบาๆ มากกว่าเพศชาย ตรงกันข้ามกับผู้สูงอายุ ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในกรุงเทพฯ และเมืองอื่น มีร้อยละที่รายงาน ว่า ต้องการทำงานที่ทำอยู่กับบ้านได้ และงานที่ตนเองเป็นเจ้าของสูงกว่าในชนบท ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในกรุงเทพฯ และเมืองอื่น ต้องประสบปัญหาการจราจรในการเดินทางไปทำงาน และส่วนใหญ่ทำงานเป็นลูกจ้างจึงอาจต้องการมีอิสระ โดยเป็นเจ้าของกิจการเอง

ตาราง 8.1 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามประสบการณ์การทำงาน
จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	ประสบการณ์การทำงาน				รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วง น้ำหนัก
	ทำงานใน รอบสัปดาห์ ที่ผ่านมา	ไม่ได้ทำใน รอบสัปดาห์ แต่ทำในรอบ ปีที่ผ่านมา	ไม่ได้ทำ ในรอบปี ที่ผ่านมา แต่เคยทำงาน	ไม่เคย ทำงาน		
50-59						
รวม	68.4	15.5	14.8	1.2	100	9,210
เพศ						
ชาย	77.5	15.6	6.8	0.0	100	1,459
หญิง	60.9	15.4	21.5	2.2	100	1,751
เขตที่อาศัย						
กรุงเทพฯ	59.7	5.6	29.5	5.1	100	295
เมืองอื่น	71.8	5.6	20.6	2.1	100	311
ชนบท	69.0	17.8	12.5	0.7	100	2,604
60+						
รวม	97.9	8.7	51.1	2.4	100	4,494
อายุ						
60-69	50.4	11.0	36.8	1.8	100	2,783
70+	17.4	4.9	74.3	3.4	100	1,711
เพศ						
ชาย	48.5	9.3	41.9	0.3	100	2,045
หญิง	29.0	8.1	58.8	4.1	100	2,450
เขตที่อาศัย						
กรุงเทพฯ	23.6	3.1	64.0	9.4	100	436
เมืองอื่น	30.6	4.5	58.0	7.0	100	375
ชนบท	40.3	9.8	48.9	1.1	100	3,683

ตาราง 3.2 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า ซึ่งไม่ได้ทำงานช่วง 7 วันก่อนการสำรวจ จำแนกตามเพศ เขตที่อาศัย และอายุ

เหตุผลที่ไม่ได้ทำงาน	50-59						60+					
	รวม	เพศ		เขตที่อาศัย			รวม	เพศ		เขตที่อาศัย		
		ชาย	หญิง	กทม.	เมืองอื่น	ชนบท		ชาย	หญิง	กทม.	เมืองอื่น	ชนบท
เกษียณ	0.8	0.3	1.1	1.4	2.2	0.6	3.8	8.6	0.9	11.5	10.4	1.9
แก่/สูงอายุ	13.1	4.6	17.2	16.7	18.4	12.0	54.3	47.8	58.3	55.2	47.7	55.0
สุขภาพไม่ดี/ป่วย	33.6	30.1	35.3	36.7	42.8	32.2	27.3	28.8	26.3	20.8	25.0	28.5
พิการ/ได้รับบาดเจ็บ	2.7	4.3	2.0	0.9	1.4	3.1	1.8	2.6	1.4	1.5	2.0	1.9
ครอบครัวต้องการให้ช่วยงานบ้าน	17.6	6.9	22.8	29.9	16.0	16.0	6.2	3.4	7.9	7.7	9.9	5.6
ไม่มีงาน	10.8	17.0	7.8	9.5	7.5	11.3	2.1	2.8	1.7	1.5	2.4	2.2
อื่นๆ	21.3	36.8	13.9	5.0	11.6	24.8	4.4	5.9	3.5	1.9	2.7	5.0
รวม	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
จำนวนตัวอย่างถ่วงน้ำหนัก	1014	328	685	119	88	807	2795	1053	1742	334	260	2202

๑

ตาราง 3.3 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า ซึ่งทำงานในช่วงหนึ่งปีที่ผ่านมาตามลักษณะงานอาชีพ จำแนกตามเพศ เขตที่อาศัย และกลุ่มอายุ

อาชีพ	50-59						60+					
	รวม	เพศ		เขตที่อาศัย			รวม	เพศ		เขตที่อาศัย		
		ชาย	หญิง	กทม.	เมืองอื่น	ชนบท		ชาย	หญิง	กทม.	เมืองอื่น	ชนบท
วิชาชีพ	1.8	2.2	1.4	3.6	7.5	1.0	0.5	0.6	0.2	3.7	2.0	0.1
บริหาร	2.0	3.3	0.7	7.8	5.1	1.2	1.0	1.6	0.3	6.9	2.2	0.6
เสมียน	1.0	1.7	0.3	1.1	4.8	0.5	0.5	0.7	0.2	4.6	0.8	0.2
ค้าขาย	14.8	9.3	20.3	53.2	48.5	7.9	13.6	8.5	20.4	47.2	60.0	8.2
เกษตรกรกรรมและคนงานด้าน การเกษตร	65.3	64.9	65.7	1.7	9.1	76.7	69.3	72.1	65.6	2.8	19.8	77.0
คนงานระดับล่าง	6.8	7.3	6.2	14.2	8.1	6.0	9.1	10.5	7.3	13.4	9.6	8.8
ลูกจ้างมีฝีมือ	4.7	8.7	0.6	12.3	13.3	3.1	2.8	4.3	0.8	12.5	4.1	2.1
คนทำงานช่างและการผลิต	3.7	2.6	4.8	6.1	3.6	3.5	3.2	1.7	5.2	8.8	1.6	3.0
รวม	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
จำนวนตัวอย่างถ่วงน้ำหนัก	2695	1359	1335	193	241	2261	2091	1182	909	116	131	1844

ตาราง 3.4 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า ซึ่งเคยทำงานตามอาชีพที่ประกอบมานานที่สุด จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการ และกลุ่มอายุ

อาชีพที่ประกอบนานที่สุด	50-59						60+					
	รวม	เพศ		เขตที่อาศัย			รวม	เพศ		เขตที่อาศัย		
		ชาย	หญิง	กทม.	เมืองอื่น	ชนบท		ชาย	หญิง	กทม.	เมืองอื่น	ชนบท
วิชาชีพ	1.9	2.5	1.4	3.3	6.4	1.2	2.0	3.2	0.9	3.3	5.0	1.5
บริหาร	1.5	2.2	0.9	4.8	4.9	0.7	1.3	2.4	0.3	3.7	3.4	0.8
เสมียน	1.2	1.8	0.7	2.9	4.9	0.6	1.2	2.2	0.3	6.8	2.8	0.4
ค้าขาย	11.0	6.2	15.1	35.8	41.8	4.7	9.5	5.4	13.1	29.3	42.1	4.3
เกษตรกรกรรมและคนงานด้าน												
การเกษตร	69.7	68.3	70.9	12.5	12.8	82.6	75.0	71.7	77.9	16.3	25.5	86.0
คนงานระดับล่าง	6.6	7.7	5.7	17.3	11.2	4.9	4.7	5.3	4.1	13.4	6.8	3.5
ลูกจ้างมีฝีมือ	4.2	8.3	0.6	12.5	12.8	2.2	3.4	7.0	0.3	13.7	8.8	1.8
คนทำงานช่างและการผลิต	3.9	3.0	4.6	10.8	5.2	3.0	3.0	2.9	3.1	13.4	5.6	1.6
ไม่ทราบ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
รวม	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
จำนวนตัวอย่างถ่วงน้ำหนัก	3169	1459	1710	279	305	2585	4380	2038	2342	393	347	3640

ตาราง 3.5 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า ซึ่งทำงานในช่วงหนึ่งปีที่ผ่านมาตามสถานภาพการทำงาน จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	สถานภาพการทำงาน						รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วง น้ำหนัก
	ของ ตนเอง	ของ คู่สมรส	ของตนเอง และ คู่สมรส	ของ ครอบครัว	ลูกจ้าง เอกชน	ลูกจ้าง รัฐ		
50-59								
รวม	24.2	2.1	47.9	7.4	14.0	4.3	100	2695
เพศ								
ชาย	16.6	2.3	50.9	5.9	17.2	7.2	100	1359
หญิง	32.0	1.9	44.9	8.9	10.9	1.4	100	1335
เขตที่อาศัย								
กรุงเทพฯ	40.9	0.8	22.6	5.0	21.4	9.2	100	193
เมืองอื่น	36.7	0.9	32.9	5.0	9.8	14.7	100	241
ชนบท	21.5	2.4	51.7	7.8	13.9	2.8	100	2261
60+								
รวม	31.4	1.6	44.2	9.0	13.0	0.8	100	2091
อายุ								
60-69	29.0	1.7	46.1	8.7	13.5	1.0	100	1710
70+	42.5	1.2	35.5	9.9	10.9	-	100	381
เพศ								
ชาย	23.4	2.0	52.5	8.3	12.9	1.0	100	1182
หญิง	41.9	1.1	33.4	9.8	13.2	0.5	100	909
เขตที่อาศัย								
กรุงเทพฯ	37.5	-	19.4	12.5	25.0	5.6	100	116
เมืองอื่น	45.6	-	38.9	6.7	8.3	0.5	100	131
ชนบท	30.0	1.8	46.1	8.9	12.6	0.5	100	1844

ตาราง 3.6 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า ซึ่งทำงานในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา ตามสถานที่ทำงาน จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	สถานที่ทำงาน			รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	ภายในบ้าน	นอกบ้าน	ทั้งในและ นอกบ้าน		
50-59					
รวม	14.2	82.1	3.7	100	2695
เพศ					
ชาย	9.3	87.5	3.2	100	1359
หญิง	19.3	76.6	4.1	100	1335
เขตที่อาศัย					
กรุงเทพฯ	42.9	50.7	6.4	100	193
เมืองอื่น	34.3	59.6	6.1	100	241
ชนบท	9.7	87.2	3.2	100	2261
60+					
รวม	19.8	76.7	3.7	100	2091
เพศ					
ชาย	15.9	81.6	2.5	100	1182
หญิง	24.4	70.4	5.3	100	909
เขตที่อาศัย					
กรุงเทพฯ	47.2	47.2	5.6	100	116
เมืองอื่น	41.8	49.6	8.7	100	131
ชนบท	16.3	80.5	3.3	100	1844

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 3.7 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามความเห็นเกี่ยวกับสถานะการทำงานในปัจจุบันของตนเอง จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	ความเห็นเกี่ยวกับสถานะการทำงานในปัจจุบันของตนเอง				รวม	จำนวนตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	หยุดโดยสิ้นเชิง	กึ่งหยุด	ยังทำเต็มตัว	ไม่เคยทำงาน		
	50-59					
รวม	12.8	30.3	55.7	1.3	100	3167
เพศ						
ชาย	5.9	27.3	66.8	0.0	100	1436
หญิง	18.2	32.8	46.6	2.4	100	1731
ประสบการณ์การทำงาน						
ทำใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา	-	27.9	72.1	-	100	2179
ทำใน 1 ปีที่ผ่านมา	0.7	59.3	40.0	-	100	488
ไม่ได้ทำใน 1 ปีที่ผ่านมา	85.9	13.5	0.1	0.5	100	461
ไม่เคยทำงาน	-	-	-	100.0	100	39
เขตที่อาศัย						
กรุงเทพฯ	27.9	14.9	52.0	5.2	100	292
เมืองอื่น	17.9	24.8	54.8	2.5	100	305
ชนบท	10.2	32.7	56.3	0.7	100	2570
60+						
รวม	48.1	28.4	21.1	2.4	100	4334
เพศ						
60-69	34.4	34.8	29.2	1.7	100	2734
70+	71.5	17.6	7.2	3.7	100	1600
เพศ						
ชาย	38.7	34.3	26.8	0.2	100	1977
หญิง	56.0	23.5	16.3	4.3	100	2358
ประสบการณ์การทำงาน						
ทำใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา	-	49.8	50.2	-	100	1673
ทำใน 1 ปีที่ผ่านมา	1.3	79.4	19.3	-	100	383
ไม่ได้ทำใน 1 ปีที่ผ่านมา	95.5	4.3	-	0.3	100	2178
ไม่เคยทำงาน	-	-	-	100.0	100	97
เขตที่อาศัย						
กรุงเทพฯ	63.0	8.4	19.1	9.5	100	415
เมืองอื่น	55.1	21.7	17.1	6.1	100	355
ชนบท	45.7	31.4	21.7	1.2	100	3564

ตาราง 3.8 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า ซึ่งหยุดการทำงานโดยสิ้นเชิงหรือกึ่งหยุดตามเหตุผลที่หยุด จำแนกตามลักษณะ ภูมิภาคหลังบางประการและกลุ่มอายุ

เหตุผล	50-59						60+					
	รวม	เพศ		เขตที่อาศัย			รวม	เพศ		เขตที่อาศัย		
		ชาย	หญิง	กทม.	เมืองอื่น	ชนบท		ชาย	หญิง	กทม.	เมืองอื่น	ชนบท
ต้องการหยุดเอง	6.6	9.1	5.3	7.7	7.1	6.5	6.7	8.0	5.8	8.2	9.2	6.4
ตามกฎหมาย	0.4	0.3	0.4	2.6	0.3	0.1	4.1	8.0	1.1	12.3	9.4	2.7
สุขภาพ	65.7	72.1	62.3	48.9	58.2	68.5	58.8	59.4	58.3	45.0	51.2	61.0
สูงอายุ	5.8	4.3	6.6	1.3	8.7	5.9	14.3	13.3	15.0	6.7	10.0	15.5
ครอบครัว/บุตรต้องการ มาดูแลหลาน, ญาติอื่น	8.3	5.3	9.9	17.6	9.7	7.0	9.7	5.9	12.7	18.5	11.3	8.6
หรืองานบ้าน	7.8	1.7	11.1	13.7	7.4	7.1	3.2	1.3	4.7	2.5	5.3	3.1
อื่นๆ	4.8	6.8	3.7	7.7	7.0	4.2	3.0	3.9	2.2	6.2	3.3	2.6
ไม่ทราบ	0.7	0.5	0.8	0.4	1.5	0.6	0.1	0.1	0.2	0.5	0.3	0.1
รวม	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
จำนวนตัวอย่างถ่วงน้ำหนัก	1361	477	885	125	131	1104	3316	1443	1873	296	273	2746

ตาราง 3.9 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามความต้องการและความสามารถในการทำงาน จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	ความต้องการและความสามารถในการทำงาน				จำนวนตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	อยากทำ และทำไหว	อยากทำแต่ ทำไม่ไหว	ไม่อยากทำ	รวม	
50-59					
รวม	60.8	18.5	20.7	100	3168
เพศ					
ชาย	71.9	12.8	15.2	100	1436
หญิง	51.6	23.1	25.3	100	1732
เขตที่อาศัย					
กรุงเทพฯ	47.5	19.2	33.3	100	292
เมืองอื่น	60.9	17.9	21.3	100	306
ชนบท	62.3	18.5	19.2	100	2570
สุขภาพ					
แข็งแรงมาก	82.3	5.4	12.3	100	550
ค่อนข้างแข็งแรง	66.9	14.0	19.1	100	871
ปานกลาง	59.4	18.3	22.3	100	1047
ค่อนข้างอ่อนแอ	45.2	29.1	25.7	100	511
อ่อนแอ	20.0	49.5	30.5	100	189
เปรียบเทียบสุขภาพของตนกับ					
คนในวัยเดียวกัน					
แข็งแรงกว่า	73.1	10.3	16.6	100	1202
เหมือนคนอื่น	65.6	13.0	21.5	100	1144
อ่อนแอกว่า	36.1	38.2	25.7	100	820
การทำงานในรอบปี					
ทำในรอบอาทิตย์	72.8	10.2	17.0	100	2180
ไม่ทำในรอบอาทิตย์					
ทำในรอบปี	58.0	25.9	16.1	100	488
ไม่ทำ	11.3	47.2	41.4	100	500

หมายเหตุ : ตัวอย่างเฉพาะผู้ให้สัมภาษณ์อายุ 50 ปีและมากกว่าที่เป็นผู้ให้การสัมภาษณ์เอง

ตาราง 3.9 (ต่อ)

ลักษณะภูมิหลัง	ความต้องการและความสามารถในการทำงาน				จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	อยากทำ และทำไหว	อยากทำแต่ ทำไม่ไหว	ไม่อยากทำ	รวม	
60+					
รวม	27.8	39.3	32.8	100	4334
เพศ					
ชาย	38.1	34.4	27.5	100	2734
หญิง	10.3	47.7	42.0	100	1600
เขตที่อาศัย					
กรุงเทพฯ	36.8	35.4	27.9	100	1976
เมืองอื่น	20.4	42.6	37.0	100	2358
ชนบท	29.2	41.0	29.8	100	3564
สุขภาพ					
แข็งแรงมาก	48.1	23.7	28.1	100	413
ค่อนข้างแข็งแรง	38.0	26.3	35.7	100	1116
ปานกลาง	29.9	40.2	29.9	100	1312
ค่อนข้างอ่อนแอ	14.1	50.3	35.6	100	1054
อ่อนแอ	9.7	58.2	32.1	100	434
เปรียบเทียบสุขภาพของตนกับ					
คนในวัยเดียวกัน					
แข็งแรงกว่า	38.6	29.9	31.6	100	1813
เหมือนคนอื่น	26.8	40.7	32.5	100	1377
อ่อนแอกว่า	12.1	52.5	35.3	100	1135
การทำงานในรอบปี					
ทำในรอบอาทิตย์	60.6	20.5	18.8	100	1673
ไม่ทำในรอบอาทิตย์					
ทำในรอบปี	29.2	48.4	22.4	100	383
ไม่ทำ	3.5	51.6	44.9	100	2277

ตาราง 3.10 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่อยากทำงานและทำไหว ตามลักษณะงานที่อยากทำมากที่สุด จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	ลักษณะงานที่อยากทำมากที่สุด						รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	งานที่มี รายได้	งานเบาๆ	งานที่ไม่ต้องทำ ทั้งวันหรือทุกวัน	งานที่ตนเอง เป็นเจ้าของ	งานที่ไม่ต้อง ใช้สมอง	งานที่ทำอยู่ กับบ้านได้		
50-59								
รวม	13.3	12.9	3.3	36.4	4.2	27.9	100	1922
เพศ								
ชาย	15.8	11.6	3.6	41.4	4.3	23.2	100	1031
หญิง	14.7	14.3	3.0	30.6	4.0	33.4	100	891
เขตที่อาศัย								
กรุงเทพฯ	12.8	21.3	2.7	41.5	2.3	19.4	100	139
เมืองอื่น	6.4	11.2	3.8	46.8	1.6	30.1	100	185
ชนบท	16.5	12.3	3.3	34.7	4.6	8.4	100	1598
60+								
รวม	12.8	17.4	2.8	31.4	3.3	32.3	100	1204
อายุ								
60-69	13.4	16.3	2.6	32.2	3.5	32.0	100	1039
70+	9.1	24.2	4.4	26.6	1.8	33.9	100	166

ตาราง 3.10 (ต่อ)

ลักษณะภูมิหลัง	ลักษณะงานที่อยากทำมากที่สุด						รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	งานที่มี รายได้	งานเบาๆ	งานที่ไม่ต้องทำ ทั้งวันหรือทุกวัน	งานที่ตนเอง เป็นเจ้าของ	งานที่ไม่ต้อง ใช้สมอง	งานที่ทำอยู่ กับบ้านได้		
เพศ								
ชาย	14.8	15.6	3.1	33.0	3.6	29.9	100	726
หญิง	9.8	20.1	2.4	29.0	2.8	35.9	100	478
เขตที่อาศัย								
กรุงเทพฯ	16.6	29.7	3.4	24.8	7.6	17.9	100	78
เมืองอื่น	6.4	18.8	1.2	33.0	4.1	36.6	100	88
ชนบท	13.1	16.3	2.9	31.8	2.9	33.0	100	1038

บทที่ 4

สภาวะทางเศรษฐกิจ

คำนำ

การวิจัยที่ผ่านมาพบว่า ปัญหาเศรษฐกิจหรือปัญหาทางการเงินเป็นหนึ่งในสองปัญหาสำคัญที่ผู้สูงอายุไทยประสบ (เนภาพร ชโยวรรณ และคณะ, 2532) สภาพทางเศรษฐกิจที่ถดถอยของผู้สูงอายุ น่าจะมีสาเหตุหลักมาจากความสามารถในการทำงานเพื่อหารายได้ที่ลดลงเนื่องจากอายุมากขึ้น ที่มาของรายได้จึงมักจะมาจากแหล่งอื่นนอกเหนือจากการทำงาน ทำให้สภาพทางเศรษฐกิจอยู่นอกเหนืออำนาจการควบคุมของตัวผู้สูงอายุเอง สภาวะทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุสะท้อนความเป็นอยู่ที่ดีหรือคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

โครงการ SWET ได้เก็บข้อมูลที่อาจใช้ประเมินสถานะทางเศรษฐกิจและการเงินของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ข้อมูลต่างๆ เหล่านี้ได้แก่ รายได้ของผู้ให้สัมภาษณ์และคู่สมรส (K14 และ K15) รายได้ทั้งหมดในรอบปีที่แล้วของครัวเรือนที่ผู้ให้สัมภาษณ์อาศัยอยู่ (K17 และ K18) แหล่งสำคัญของรายได้ (K19) ความพึงพอใจกับสภาพทางการเงินหรือเศรษฐกิจในปัจจุบัน (K20) ลักษณะของตัวบ้านที่อยู่อาศัย (SC10) สภาพของที่อยู่อาศัยซึ่งประเมินโดยนักสำรวจ (SC11) บ้านที่อยู่อาศัยมีส้วมและไฟฟ้าใช้หรือไม่ และส้วมอยู่ที่ไหน (SC6, SC7 และ SC9) การมีทรัพย์สินต่างๆ ได้แก่ บ้าน ที่ดิน บัญชีเงินฝาก เงินออมหรือหุ้น (K1, K7, K21a ถึง K21c) การมีหนี้สินและปริมาณหนี้ (K22 และ K23) และการมีสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ในครัวเรือน (SC12a - SC12g) โดยไม่คำนึงถึงว่าใครเป็นผู้ซื้อหรือเป็นเจ้าของ

รายได้

รายได้มักถูกใช้เป็นดัชนีหนึ่งที่วัดสภาพทางเศรษฐกิจของบุคคล ในที่นี้จะวัดด้วยรายได้ทั้งของตนเองและคู่สมรส (ถ้ามี) กับรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน แม้ว่าในทางทฤษฎีข้อมูลรายได้ของตนเองและคู่สมรสน่าจะสะท้อนภาวะเศรษฐกิจของผู้ให้สัมภาษณ์ได้ดีกว่า อย่างไรก็ตาม รายได้ทั้งหมดของครัวเรือนก็น่าจะสะท้อนสภาพทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุได้เช่นกัน โดยเฉพาะในกรณีที่รายได้ของตนเองและคู่สมรสไม่มีหรืออาจต่ำ แต่โดยรวมครัวเรือนอาจมีรายได้สูง เพราะมีสมาชิกอื่นในครัวเรือนช่วยหารายได้มาจุนเจือ หรือกรณีตรงกันข้าม ผู้ให้

สัมภาษณ์อาจมีรายได้สูง แต่รายได้รวมครัวเรือนอาจต่ำเพราะ ไม่มีสมาชิกอื่นช่วยหารายได้หรือสมาชิกอื่นอาจมีรายได้ต่ำ เป็นต้น

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า ข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ไม่ว่าจะเป็นรายได้ของตนเองหรือรายได้รวมของครัวเรือน เป็นข้อมูลที่เก็บได้ยากและมีปัญหาความน่าเชื่อถือ เป็นการยากที่จะประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลรายได้ อย่างไรก็ตาม มักเป็นที่ทราบกันว่าข้อมูลรายได้นั้นมักมีแนวโน้มจะต่ำกว่าความเป็นจริง โครงการ SWET ตามผู้ให้สัมภาษณ์ถึงรายได้ในรอบปีที่แล้วทั้งของตนเองและคู่สมรส (ถ้ามี) และรายได้ทั้งหมดในรอบปีที่แล้วของครัวเรือน โดยเริ่มต้นถามให้ผู้ตอบระบุจำนวนเงินตามการประเมินของตนเอง สำหรับผู้ที่ไม่สามารถให้คำตอบเป็นจำนวนเงินได้ จะถูกชักโดยให้เลือกรายการคำตอบรายได้ตามที่พนักงานสัมภาษณ์อ่านให้ฟัง พบว่ากรณีคำถามเกี่ยวกับรายได้ของตนเองและคู่สมรส ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 70) ของผู้ให้สัมภาษณ์สามารถให้คำตอบเป็นจำนวนเงินรายได้ อีกร้อยละ 22 ให้คำตอบเป็นพิสัยของหมวดรายได้ และร้อยละ 8 ไม่มีคำตอบหรือปฏิเสธที่จะให้คำตอบ สำหรับรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนพบว่า ร้อยละ 60 ให้คำตอบเป็นจำนวนรายได้ของครัวเรือน ร้อยละ 28 ให้คำตอบเป็นพิสัยของหมวดรายได้ และร้อยละ 12 ไม่สามารถให้คำตอบหรือปฏิเสธที่จะให้ เมื่อตรวจสอบให้รายละเอียดพบว่า ผู้ที่ไม่ให้คำตอบเกี่ยวกับรายได้มีส่วนส่วนใหญ่อยู่ในกรุงเทพฯ สูงกว่าที่อื่น ตามด้วยผู้ที่อยู่ในเมืองอื่น ผู้ไม่ให้ข้อมูลรายได้ในเขตเมืองเหล่านี้น่าจะมีรายได้สูงกว่ารายได้เฉลี่ยของตัวอย่างทั้งหมด ข้อเสนอแนะฐานดังกล่าวได้รับการยืนยันจากข้อมูลเกี่ยวกับการมีสิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือนซึ่งพบว่า ผู้ที่ไม่ให้ข้อมูลรายได้เหล่านี้ส่วนใหญ่อยู่ในครัวเรือนที่มีสิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือนที่ตามทุกอย่าง ดังนั้นข้อมูลการกระจายรายได้ที่น่าเสนอแนะจะเป็นลักษณะที่ให้ผลต่ำกว่าความเป็นจริง

ข้อมูลรายได้ที่น่าเสนอในตาราง 4.1 และ 4.2 เป็นข้อมูลหมวดรายได้ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ที่ตอบข้อมูลรายได้เป็นจำนวนเต็มจะถูกจัดให้เข้ากับหมวดรายได้ที่คำตอบนั้นตกอยู่ พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ที่ตอบรายได้เป็นจำนวนเต็ม มักจะเป็นคำตอบที่ปิดตัวเลข ดังนั้นข้อมูลรายได้จึงมีแนวโน้มจะไม่ค่อยแม่นยำตรง

ตาราง 4.1 แสดงการกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปี+ ตามรายได้ในรอบปีที่แล้วของตนเองและคู่สมรส (ถ้ามี) จำแนกตามลักษณะภูมิหลัง ส่วนรายได้ทั้งหมดในรอบปีที่แล้วของครัวเรือนที่ผู้ให้สัมภาษณ์อาศัยอยู่แสดงในตาราง 4.2 เพื่อความสะดวกการวิเคราะห์ในส่วนนี้จะใช้คำว่า “รายได้ของตนเอง” สำหรับข้อมูลในตารางที่ 4.1 และ “รายได้ของครัวเรือน” สำหรับข้อมูลในตาราง 4.2

ข้อมูลในตาราง 4.1 แสดงว่า รายได้ของผู้ให้สัมภาษณ์ลดลงอย่างชัดเจนตามอายุที่เพิ่มขึ้น กลุ่มอายุ 50-59 ปีมีรายได้มัธยฐานอยู่ในช่วง 20,000 - 29,000 บาท ส่วนกลุ่มอายุ 60-69 ปีมี

รายได้มีมาตรฐานในช่วง 10,000 - 19,999 บาท และกลุ่มอายุ 70 ปี มีรายได้มีมาตรฐานในช่วง 2,500 - 4,999 บาท

รายได้มีมาตรฐานของครัวเรือนสูงกว่ารายได้มีมาตรฐานของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ความสัมพันธ์ระหว่างอายุและรายได้ครัวเรือนยังคงเป็นปฏิภาคกัน กล่าวคือ กลุ่มอายุ 50-59 ปีมีรายได้มีมาตรฐานของครัวเรือนสูงกว่ากลุ่มอายุ 60-69 ปี และ 70 ปี+ แต่ความแตกต่างรายได้ครัวเรือนระหว่างกลุ่มอายุ 60-69 ปี และ 70 ปี มีน้อยกว่าความแตกต่างในรายได้ของตนเอง

ความแตกต่างในรายได้ของตนเองและของครัวเรือนตามเพศมีแบบแผนคล้ายกัน ทั้งกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุและผู้สูงอายุ เพศหญิงมีแนวโน้มจะมีรายได้ของตนเองต่ำกว่าเพศชาย และเพศหญิงอาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเพศชาย ความแตกต่างของรายได้ตนเองและครัวเรือนตามเขตที่อาศัยมีอย่างชัดเจน ทั้งผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในกรุงเทพฯ และเมืองอื่นมีรายได้ตนเองหรืออยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่าชนบท ในเขตเมืองความแตกต่างของรายได้ตนเองและครัวเรือนระหว่างผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ และเมืองอื่นมีน้อยมาก

รายได้ตนเองของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุและผู้สูงอายุแตกต่างกันตามสถานภาพการหยุดทำงาน ผู้ที่ยังทำงานเต็มตัวยังมีแนวโน้มจะมีรายได้สูงกว่าผู้ที่หยุดโดยสิ้นเชิงหรือกึ่งหยุด ส่วนผู้ที่ไม่เคยทำงานดูเหมือนจะประกอบด้วยผู้มีรายได้ 2 กลุ่มใหญ่คือ ไม่มีรายได้เลย หรือมีรายได้สูงมาก

ความแตกต่างในรายได้ครัวเรือนตามสถานภาพการหยุดทำงานมีแบบแผนแตกต่างไปจากรายได้ตนเองเล็กน้อย ผู้ที่กึ่งหยุดทำงานดูเหมือนอาศัยในครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าผู้ที่ยังทำงานเต็มตัว หรือผู้ที่หยุดทำงานโดยสิ้นเชิง ส่วนผู้ที่ไม่เคยทำงานเลยซึ่งเป็นกลุ่มที่ค่อนข้างเล็กมักกระจุกตัวในครัวเรือนที่มีหมวดรายได้สูงสุด

แหล่งสำคัญของรายได้

ผู้ให้สัมภาษณ์ในโครงการ SWET จะถูกถามเกี่ยวกับแหล่งของรายได้ที่เป็นแหล่งสำคัญหรือเป็นแหล่งหลัก แม้ว่าคำถามจะตั้งในลักษณะที่ต้องการแหล่งรายได้หลักแหล่งเดียว แต่ก็มีส่วนที่ให้คำตอบผสมผสาน โดยเฉพาะคำตอบว่าตนเองและคู่สมรส คำตอบผสมดังกล่าวถูกแยกเป็นหมวดหนึ่งต่างหาก ส่วนคำตอบผสมอื่นๆ ถูกจัดในหมวด "อื่นๆ"

ตาราง 4.3 แสดงการกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปี+ ตามแหล่งหลักของรายได้ จำแนกตามลักษณะภูมิหลังและกลุ่มอายุ แหล่งหลักของรายได้แตกต่างกันตามกลุ่มอายุ ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ แหล่งหลักของรายได้เรียงตามลำดับได้แก่ การทำงานของตนเองหรือของคู่สมรส หรือของตนเองและคู่สมรสรวมกัน (ร้อยละ 73) บุตร (ร้อยละ 21) เงินออมและผลประโยชน์ (ร้อยละ 2) และญาติอื่นๆ (ร้อยละ 2) ตรงกันข้ามในกลุ่มผู้สูงอายุ บุตรเป็นแหล่งหลักของรายได้

โดยเฉพาะในกลุ่มอายุ 70 ปีขึ้นไป ประมาณร้อยละ 64 มีรายได้จากบุตรเป็นหลัก แหล่งหลักของ รายได้ที่ผู้สูงอายุรายงานมากเป็นอันดับต่อมาคือ การทำงานของตนเองหรือของกลุ่มสมรส หรือของ ตนเองและกลุ่มสมรสรวมกัน (ร้อยละ 37) ญาติอื่นๆ (ร้อยละ 5) เงินออมหรือผลประโยชน์ (ร้อยละ 4) และบำเหน็จบำนาญ (ร้อยละ 2) ญาติอื่นๆเหมือนเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของกลุ่มอายุ 70 ปี+ ไม่น้อย กล่าวคือ ร้อยละ 9 ของผู้สูงอายุในกลุ่มอายุ 70 ปี+ รายงานว่าได้รับเงินจากญาติอื่นเป็น หลัก

แหล่งสำคัญของรายได้แตกต่างกันตามเพศอย่างเห็นได้ชัด ไม่ว่าจะเป็นในกลุ่มผู้จะเข้าสู่ วัยสูงอายุหรือกลุ่มผู้สูงอายุ เพศชายจะมีรายได้จากการทำงานของตนเอง หรือของตนเองและกลุ่มสมรส รวมกัน ในสัดส่วนที่สูงกว่าเพศหญิง เพศหญิงมีแนวโน้มจะรายงานว่าได้รับเงินจากบุตรและญาติอื่น เป็นหลักมากกว่าเพศชาย

ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ แหล่งสำคัญของรายได้ไม่แตกต่างกันมากตามเขตที่อาศัย แต่ในกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ มีสัดส่วนที่รายงานว่ามีรายได้จากบุตรเป็นหลัก สูงกว่าผู้ที่ อยู่ในชนบทและเมืองอื่น นอกจากนั้นผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ และเมืองอื่นมีแนวโน้มจะมีรายได้จาก เงินออมหรือผลประโยชน์ และบำเหน็จบำนาญมากกว่าผู้สูงอายุในชนบท อย่างไรก็ตาม สัดส่วน ของผู้สูงอายุที่มีรายได้หลักจากเงินออมหรือผลประโยชน์ หรือบำเหน็จบำนาญมีไม่สูงนัก

บุคคลหลักในการหาเลี้ยงคนในบ้าน

นอกจากข้อมูลแหล่งหลักของรายได้แล้ว โครงการ SWET ยังสอบถามถึงบุคคลที่เป็น หลักในทางหาเลี้ยงคนในบ้าน ข้อมูลในตาราง 4.4 แสดงการกระจายร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ตาม บุคคลที่เป็นหลักในการหาเลี้ยงคนในบ้าน จำแนกตามเพศ เขตที่อาศัย และกลุ่มอายุ ข้อมูลใน ส่วนนี้สอดคล้องกับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งหลักของรายได้ กล่าวคือ บุคคลหลักในการหาเลี้ยงคนใน บ้านแปรผันตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัย ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 73) รายงานว่า ตนเองหรือกลุ่มสมรส หรือตนเองและกลุ่มสมรสรวมกัน เป็นหลักในการหาเลี้ยงสมาชิกใน ครัวเรือน ในขณะที่ร้อยละ 41 ของผู้สูงอายุรายงานเช่นนั้น เกือบครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุมีบุตร (รวมบุตรเขยและสะใภ้) เป็นหลักในการหาเลี้ยงสมาชิกในครัวเรือน ผู้สูงอายุมีสัดส่วนที่ได้รับการ เลี้ยงดูจากญาติอื่นมากกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ โดยเฉพาะกลุ่มอายุ 70 ปี+ มีสัดส่วนสูงสุด (ร้อยละ 8 ของกลุ่มอายุ 70 ปี+ เปรียบเทียบกับร้อยละ 2 ของกลุ่มอายุ 50-59 ปี) มีญาติอื่นเป็น หลักในการหาเลี้ยงสมาชิกในครัวเรือน

บุคคลหลักในการหาเลี้ยงสมาชิกในครัวเรือนแตกต่างกันตามเพศและเขตที่อาศัยอย่าง ชัดเจน ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ สัดส่วนที่ตนเองเป็นหลักในการหาเลี้ยงสมาชิกใน ครัวเรือนในเพศชายจะสูงกว่าเพศหญิง เพศหญิงมีแนวโน้มจะมีบุตรและญาติอื่นเป็นหลักในการ

หาเลี้ยงสมาชิกในครัวเรือนมากกว่าเพศชาย ร้อยละที่รายงานว่าคุณตรสาวเป็นหลักในการหาเลี้ยงสูงกว่าร้อยละที่รายงานว่าคุณตรชายเป็นหลักในการหาเลี้ยงเล็กน้อยสำหรับทั้งสองกลุ่มอายุ ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ สัดส่วนที่รายงานว่าคุณตนเองหรือคู่สมรส หรือตนเองและคู่สมรสรวมกันเป็นหลักในการหาเลี้ยงสมาชิกในครัวเรือนสูงสุดในเขตเมือง ตามด้วยเขตชนบท และกรุงเทพฯ ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในกรุงเทพฯ มีร้อยละที่มีบุตรเป็นหลักในการหาเลี้ยงสมาชิกในครัวเรือนสูงที่สุด ขณะที่ในเขตเมืองอื่นต่ำที่สุด ในเขตเมืองอื่นและกรุงเทพฯ มีแนวโน้มจะมีญาติอื่นเป็นหลักในการหาเลี้ยงมากกว่าในชนบท แบบแผนความแตกต่างตามเขตที่อาศัยของกลุ่มสูงอายุแตกต่างกันไปจากกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ในกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ที่อยู่ในชนบทมีสัดส่วนที่รายงานว่าคุณตนเองหรือคู่สมรส หรือตนเองและคู่สมรสรวมกันเป็นหลักในการหาเลี้ยงสูงที่สุด ตามด้วยเขตเมืองอื่นและกรุงเทพฯ เช่นเดียวกับกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในกรุงเทพฯ มีสัดส่วนที่มีบุตรเป็นหลักในการหาเลี้ยงสูงที่สุด และต่ำสุดในเขตเมืองอื่น นอกจากนี้ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีแนวโน้มจะมีบุตรชายเป็นหลักในการหาเลี้ยงมากกว่าบุตรสาว ขณะที่ผู้สูงอายุในชนบทและเมืองอื่นมีสัดส่วนที่บุตรสาวเป็นหลักในการหาเลี้ยงสูงกว่าบุตรชาย

ความพึงพอใจกับภาวะทางเศรษฐกิจปัจจุบัน

การประเมินความพึงพอใจกับภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันของผู้ให้สัมภาษณ์ได้มาจากข้อถาม K20 ซึ่งถามว่า “โดยทั่วไป ท่านพึงพอใจกับสภาพทางการเงินหรือเศรษฐกิจปัจจุบันของท่านมากน้อยแค่ไหน” กลุ่มคำตอบที่ให้เลือกมีตั้งแต่ พอใจมาก พอใจ และไม่พอใจ ข้อมูลประมวลอยู่ในตาราง 4.5 พบว่า ทั้งกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุและผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่พึงพอใจกับสภาพทางการเงินของตนเอง แต่ร้อยละที่ไม่พอใจในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุสูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ ระดับความไม่พอใจกับสภาพทางการเงินปัจจุบันลดลงตามอายุที่เพิ่มขึ้น

ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ความไม่พอใจกับสภาพทางเศรษฐกิจในเพศชายมีสูงกว่าเพศหญิง เช่นเดียวกันระดับความไม่พอใจกับสภาพทางการเงินในเขตชนบทมีสูงกว่าในเมืองอื่นและกรุงเทพฯ ความแตกต่างในระดับความไม่พอใจระหว่างเมืองและชนบท ส่วนหนึ่งเป็นผลของความแตกต่างของระดับรายได้ระหว่างเขตชนบทและเมือง อย่างไรก็ตาม พบว่าความแตกต่างระหว่างเมืองและชนบทในเรื่องความไม่พอใจกับสภาพทางเศรษฐกิจมีน้อยกว่าในเรื่องรายได้ ส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะว่าในการให้คำตอบการประเมินระดับความพอใจกับสภาพทางเศรษฐกิจปัจจุบัน ผู้ให้สัมภาษณ์อาจประเมินโดยใช้กลุ่มท้องถิ่นเป็นกลุ่มอ้างอิง ไม่ได้เปรียบเทียบกับกลุ่มระดับชาติหรือคนเมือง นอกจากนี้คำถามที่ใช้อาจมีลักษณะค่อนข้างทั่วไป จึงไม่อาจวัดความพอใจได้อย่างมีความหมาย

ลักษณะบ้านที่อาศัยและทรัพย์สิน

นอกจากรายได้ปัจจุบันแล้ว สภาพทางเศรษฐกิจของบุคคลอาจวัดได้ด้วยข้อมูลอื่น เช่น ชนิดหรือแบบของบ้านที่อาศัย การมีอสังหาริมทรัพย์ (บ้านและที่ดิน) และสังหาริมทรัพย์ (บัญชีเงินฝากหรือหุ้น) การมีหนี้สินและปริมาณหนี้สิน และสิ่งของเครื่องใช้ที่มีอยู่ในครัวเรือนที่ผู้ให้สัมภาษณ์อาศัยอยู่

ตาราง 4.6 แสดงข้อมูลการกระจายร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ตามแบบของบ้านที่อาศัยอยู่ จำแนกตามเพศ เขตที่อาศัย และกลุ่มอายุ แบบของบ้านที่อาศัยแบ่งออกเป็น 7 แบบ ได้แก่ เเพงที่พิกซ์คราว กระท่อม บ้านไทยยกพื้น เรือนแถวไม้ ดึกแถว ทาวน์เฮ้าส์ และบ้านเดี่ยว โดยทั่วไป อาจกล่าวได้ว่าเพงที่พิกซ์คราวและกระท่อม มักเป็นที่อยู่อาศัยของผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำสุด บ้านไทยยกพื้นมักเป็นที่อาศัยของคนส่วนใหญ่ในชนบทซึ่งยังมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ต่ำกว่าเฉลี่ย โดยวัดจากรายได้ครัวเรือนและสิ่งของใช้ในครัวเรือน (ไม่ได้แสดงข้อมูล) สำหรับแบบบ้านอื่นๆ ที่เหลือ เป็นการยากที่จะระบุด้วยความมั่นใจว่ากลุ่มฐานะทางเศรษฐกิจใดมักอยู่อาศัย โดยไม่มีข้อมูลที่ละเอียดกว่านี้มาประกอบ

โดยทั่วไป แบบของบ้านที่อาศัยไม่แตกต่างกันมากระหว่างกลุ่มคนที่มีอายุต่างกัน หรือเพศต่างกัน แต่แตกต่างกันระหว่างเมืองและชนบท เเพงที่พิกซ์คราว กระท่อม และบ้านไทยยกพื้นเป็นแบบบ้านที่คนชนบทมักอยู่อาศัยมากกว่าคนในกรุงเทพฯ และเมืองอื่น ตรงกันข้าม ทั้งผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในกรุงเทพฯ และเมืองอื่น มีสัดส่วนที่อยู่บ้านดึกแถวและเรือนแถวไม้สูงกว่าในชนบท

ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพบ้านที่อาศัย แสดงในตาราง 4.7 พบว่า กว่าครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ อยู่ในบ้านที่นักสำรวจประเมินว่ามีสภาพของบ้านดีมาก ประมาณร้อยละ 11 ของผู้สูงอายุ และร้อยละ 9 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ อยู่ในบ้านที่มีสภาพไม่ดี แม้ว่าสัดส่วนที่อยู่ในบ้านสภาพไม่ดีเพิ่มตามอายุ แต่ก็มีเพียงร้อยละ 13 ของผู้สูงอายุกลุ่มอายุ 70 ปี+ อาศัยอยู่ในบ้านที่สภาพไม่ดี

ทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ความแตกต่างของสภาพบ้านที่อาศัยตามเพศมีน้อยมาก แต่ความแตกต่างระหว่างเมืองและชนบทมีพอประมาณ สัดส่วนที่อยู่ในสภาพบ้านไม่ดีในชนบทสูงกว่าในกรุงเทพฯ และเมืองอื่น แต่มีเพียงร้อยละ 10 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ และร้อยละ 12 ของผู้สูงอายุในชนบทเท่านั้นที่อยู่ในบ้านที่สภาพไม่ดี

ตาราง 4.8 แสดงข้อมูลการกระจายร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ตามการมีไฟฟ้าและความใกล้ชิดของส้วม การเข้าถึงส้วมของครัวเรือน นอกจากสะท้อนสภาพทางเศรษฐกิจแล้ว ยังสะท้อนภาวะสุขภาพอนามัยด้วย การมีส้วมในบ้านเป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีปัญหาการเดินหรือพิการ ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ส่วนใหญ่อยู่ในที่อยู่

เข้าถึงส้วม มีเพียงร้อยละ 4 เท่านั้นที่อยู่ในบ้านที่ไม่มีส้วม และร้อยละ 2-3 อยู่ในบ้านที่ต้องใช้ส้วมร่วมกับบ้านอื่น ร้อยละ 46 อยู่ในบ้านที่มีส้วมอยู่ภายในบ้าน

โดยทั่วไป การมีส้วมและการเข้าถึงส้วมไม่แตกต่างกันตามอายุและเพศของผู้ให้สัมภาษณ์ แต่พบความแตกต่างกันตามเขตที่อาศัย ทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ร้อยละที่ไม่มีส้วม และร้อยละที่ใช้ส้วมร่วมกับบ้านอื่นในชนบทสูงกว่าในกรุงเทพฯ และเมืองอื่น สัดส่วนที่มีส้วมภายในบ้านสูงที่สุดในกรุงเทพฯ ตามด้วยเมืองอื่น และชนบท การมีส้วมอยู่นอกบ้านหรือติดตัวบ้าน เป็นลักษณะของบ้านในชนบทมากกว่าในกรุงเทพฯ และเมืองอื่น

โดยรวมผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 96-97) อยู่ในครัวเรือนที่มีไฟฟ้า ความแตกต่างของการอยู่ในบ้านที่มีไฟฟ้าระหว่างกลุ่มอายุ เพศ และเขตที่อาศัย มีน้อยมาก

ในเรื่องการมีทรัพย์สินและหนี้สินนั้น ข้อมูลที่แสดงในตาราง 4.9 เป็นการมีทรัพย์สินและหนี้สินของตนเองและของคู่สมรสรวมกัน ดังนั้นผู้ให้สัมภาษณ์ที่สมรสจึงมีโอกาสมีทรัพย์สินและหนี้สินมากกว่าผู้ที่ไม่มีคู่สมรส การตีความผลการศึกษาความแตกต่างของการมีทรัพย์สินและหนี้สินระหว่างชายและหญิง โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุควรคำนึงถึงประเด็นนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของบ้านที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน และนอกจากบ้านที่อาศัยอยู่ปัจจุบันแล้ว ผู้ให้สัมภาษณ์บางท่านยังมีทรัพย์สินเป็นบ้านที่อื่นด้วย โดยรวมประมาณร้อยละ 89 ของผู้สูงอายุ และร้อยละ 90 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ มีทรัพย์สินเป็นบ้านหรือเป็นเจ้าของบ้าน (ตาราง 4.9) ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ สัดส่วนการเป็นเจ้าของบ้านในเพศหญิงต่ำกว่าเพศชาย ความแตกต่างระหว่างเพศในการเป็นเจ้าของบ้านสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุมีมากกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ความแตกต่างของการเป็นเจ้าของบ้านระหว่างเพศซึ่งเพิ่มตามอายุ สะท้อนถึงการมีสัดส่วนประชากรหญิงมากกว่าชายในกลุ่มผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในกลุ่มอายุมากๆ เนื่องจากการตายของคู่สมรสซึ่งอาจเป็นเวลาที่มีการถ่ายโอนทรัพย์สินไปให้บุตร

ระดับการเป็นเจ้าของบ้านแตกต่างกันอย่างมากระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์ในเขตเมืองและชนบท ในทั้งสองกลุ่มอายุ ผู้ให้สัมภาษณ์ในกรุงเทพฯ มีสัดส่วนที่เป็นเจ้าของบ้านต่ำกว่าในเขตเมืองอื่นและชนบท ความแตกต่างของการเป็นเจ้าของบ้านตามเขตที่อาศัยของกลุ่มผู้สูงอายุมีมากกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ และความแตกต่างตามเขตที่อาศัยในเรื่องการเป็นเจ้าของบ้านที่อาศัยยังมีมากกว่าการเป็นเจ้าของบ้านหนึ่งบ้านใด กล่าวคือ ในกลุ่มผู้สูงอายุ ร้อยละ 37 ของผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ เป็นเจ้าของบ้าน เปรียบเทียบกับร้อยละ 86 ของผู้ที่อยู่ในชนบทและสัดส่วนการเป็นเจ้าของบ้านหนึ่งบ้านใด เท่ากับร้อยละ 46 ในกรุงเทพฯ เปรียบเทียบกับร้อยละ 88 ในเขตชนบท (ตาราง 4.9)

ระดับการเป็นเจ้าของที่ดินที่บ้านปลูกอยู่ และการเป็นเจ้าของที่ดินผืนหนึ่งผืนใดต่ำกว่าระดับการเป็นเจ้าของบ้านที่อยู่และการเป็นเจ้าของบ้านหนึ่งบ้านใด ความแตกต่างในสัดส่วนการเป็นเจ้าของที่ดินที่บ้านปลูกอยู่ และการเป็นเจ้าของที่ดินผืนหนึ่งผืนใดตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัย มีแบบแผนคล้ายกับความแตกต่างในการเป็นเจ้าของบ้านที่อยู่และเจ้าของบ้านหนึ่งบ้านใด กลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีสัดส่วนการเป็นเจ้าของที่ดินที่บ้านปลูกอยู่ต่ำกว่า แต่มีสัดส่วนการเป็นเจ้าของที่ดินผืนหนึ่งผืนใดเท่าๆ กับกลุ่มผู้สูงอายุ ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศชายมีสัดส่วนที่เป็นเจ้าของที่ดินที่บ้านปลูกอยู่ และที่เป็นเจ้าของที่ดินผืนหนึ่งผืนใดสูงกว่าเพศหญิงอย่างชัดเจนโดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ ความแตกต่างในสัดส่วนการเป็นเจ้าของที่ดินที่บ้านปลูกอยู่และการเป็นเจ้าของที่ดินผืนหนึ่งผืนใดตามเขตที่อาศัยชัดเจนมากในทั้งสองกลุ่มอายุ สัดส่วนการเป็นเจ้าของที่ดินต่ำสุดในกรุงเทพฯ และสูงสุดในชนบท ขณะที่ผู้ที่อยู่ในเมืองอื่นอยู่ระหว่างกลาง

สำหรับทรัพย์สินที่เป็นสังหาริมทรัพย์ ซึ่งข้อมูลที่ตามในโครงการ SWET ครอบคลุมเฉพาะเรื่องบัญชีเงินฝากหรือหุ้น พบว่าสัดส่วนของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุที่มีบัญชีเงินฝากหรือหุ้นอยู่ในระดับต่ำกว่าการเป็นเจ้าของบ้านและที่ดิน กลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีสัดส่วนการมีบัญชีเงินฝากหรือหุ้นสูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ (ร้อยละ 41 เปรียบเทียบกับร้อยละ 35) ทั้งสองกลุ่มอายุ เพศชายมีแนวโน้มจะมีบัญชีเงินฝากหรือหุ้นมากกว่าเพศหญิง เป็นที่น่าสนใจที่พบว่า ในกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ และเมืองอื่นมีสัดส่วนที่มีบัญชีเงินฝากหรือหุ้นสูงกว่าในชนบท ตรงกันข้ามในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ผู้ที่อยู่ในชนบทกลับมีสัดส่วนที่มีบัญชีเงินฝากหรือหุ้นสูงกว่าผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ เล็กน้อย และผู้ที่อยู่ในเมืองอื่นมีสัดส่วนที่มีบัญชีเงินฝากหรือหุ้นสูงที่สุด อาจเป็นไปได้ว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในกรุงเทพฯ มีความระมัดระวังในการรายงานเรื่องการมีทรัพย์สินและอาจรายงานต่ำกว่าระดับความเป็นจริง

ในเรื่องการมีหนี้สิน (รวมหนี้ของตนเองและคู่สมรส) ข้อมูลที่แสดงมี 2 ลักษณะคือ ร้อยละที่มีหนี้สิน (โดยไม่คำนึงถึงปริมาณหนี้) กับร้อยละที่มีหนี้สินมากกว่า 25,000 บาท ซึ่งอาจมองได้ว่าเป็นหนี้สินก้อนใหญ่ พบว่า ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ร้อยละที่รายงานว่า มีหนี้สินสูงกว่าร้อยละที่มีบัญชีเงินฝากหรือหุ้น ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุรายงานว่า มีหนี้สินและหนี้สินมากกว่า 25,000 บาท ในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้สูงอายุ (ร้อยละ 50 เปรียบเทียบกับร้อยละ 31 สำหรับการมีหนี้สิน และร้อยละ 24 เปรียบเทียบกับร้อยละ 11 สำหรับการมีหนี้สินมากกว่า 25,000 บาท)

ในทั้งสองกลุ่มอายุ เพศหญิงมีแนวโน้มเป็นหนี้หรือมีหนี้สินเกิน 25,000 บาท น้อยกว่าเพศชาย สัดส่วนที่เป็นหนี้และมีหนี้เกิน 25,000 บาท ต่ำที่สุดในผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในกรุงเทพฯ ส่วนกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในเมืองอื่น มีสัดส่วนที่เป็นหนี้เกิน 25,000 บาทสูงที่สุด ผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในชนบทมีแนวโน้มจะมีหนี้สินสูงกว่าในกรุงเทพฯ และเมืองอื่น

มาตรการสุดท้ายที่ใช้สะท้อนภาวะเศรษฐกิจของผู้ให้สัมภาษณ์คือ ร้อยละที่อยู่ในครัวเรือนที่มีสิ่งของเครื่องใช้แต่ละอย่าง สิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือนที่ตามถึงได้แก่ โทรทัศน์สี วิทยุ จักรยานยนต์ รถยนต์หรือรถปิกอัพ ตู้เย็น เครื่องปรับอากาศ และโทรศัพท์ พบว่าสัดส่วนที่อยู่ในครัวเรือนที่มีของใช้แต่ละอย่างไม่แตกต่างกันมากระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ในจำนวนของใช้ในครัวเรือนทั้ง 7 อย่าง โทรทัศน์สีเป็นของใช้ในครัวเรือนที่ทั้งผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายुरายงานว่ามีในสัดส่วนสูงสุด (ร้อยละ 68-70) และต่ำสุดคือ เครื่องปรับอากาศหรือแอร์ (ร้อยละ 5-6) กลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีสัดส่วนที่อยู่ในครัวเรือนที่มีของใช้แต่ละชนิดสูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ (ยกเว้นเครื่องปรับอากาศหรือแอร์) ในทั้งสองกลุ่มอายุ เพศชายมีแนวโน้มอยู่ในครัวเรือนที่มีโทรทัศน์สีและรถจักรยานยนต์มากกว่าเพศหญิง

สำหรับของใช้ในครัวเรือนอื่นๆ มีความแตกต่างกันน้อยระหว่างเพศ ตรงกันข้าม พบความแตกต่างมากตามเขตที่อาศัย กล่าวคือ ในทั้งสองกลุ่มอายุ ผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ มักจะอยู่ในครัวเรือนที่มีของใช้เกือบทุกชนิดในสัดส่วนสูงที่สุด แต่ผู้ที่อยู่ในชนบทต่ำที่สุด ยกเว้นการมีรถจักรยานยนต์ ซึ่งพบว่าผู้ที่อยู่ในเมืองอื่นจะมีสัดส่วนที่อยู่ในครัวเรือนที่มีจักรยานยนต์สูงกว่าผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ และชนบท และในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ผู้ที่อยู่ในเมืองอื่นมีรถยนต์หรือรถปิกอัพในสัดส่วนที่มากกว่าผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ หรือชนบท โดยรวมความแตกต่างของการมีของใช้ในครัวเรือนระหว่างเขตเมืองและชนบทค่อนข้างสูง ในชนบทเครื่องเล่นวิทยุยังคงค่อนข้างมีกันน้อย (ประมาณร้อยละ 9-10) ส่วนเครื่องปรับอากาศหรือโทรศัพท์เกือบไม่มีกันเลย

กล่าวโดยสรุป ข้อมูลต่างๆ ที่ใช้วัดสภาพทางเศรษฐกิจของผู้ให้สัมภาษณ์ค่อนข้างให้ภาพที่สอดคล้องกันในแง่ความแตกต่างทางเศรษฐกิจระหว่างประชากรเมืองและชนบท กล่าวคือ ไม่ว่าจะวัดด้วยรายได้ การมีทรัพย์สินต่างๆ และการมีของใช้ในครัวเรือน โดยทั่วไปพบว่า ผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในชนบทอยู่ในสภาพที่แย่กว่าผู้ที่อยู่ในเมือง ในกลุ่มประชากรเมืองเอง ความแตกต่างระหว่างผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ และเมืองอื่นไม่ค่อยชัดเจนนักในตัวแปรส่วนใหญ่ที่ใช้วัดสภาพทางเศรษฐกิจ อาจเป็นไปได้ว่ามีปัญหารายงานข้อมูล โดยเฉพาะเรื่องรายได้ซึ่งคนในเมืองมักมีความระวังเรื่องนี้ นอกจากนี้ยังอาจมีปัญหาเรื่องความเบ้ของตัวอย่างประชากรกรุงเทพฯ และเมืองอื่นซึ่งยังไม่มีหลักฐานโดยตรงที่จะชี้ชัด

ตาราง 4.1 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามรายได้ของตนเองและคู่สมรส จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	รายได้ตนเอง (และคู่สมรส) ในรอบปีที่ผ่านมา								รวม
	ไม่มีรายได้	ต่ำกว่า 2,500	2,500 - 4,999	5,000 - 9,999	10,000 - 19,999	20,000 - 29,999	30,000 - 49,999	50,000	
50-59									
รวม	2.3	4.0	5.7	11.0	17.7	12.6	17.7	29.2	100
เพศ									
ชาย	1.0	2.2	4.6	9.9	14.0	11.9	20.8	35.5	100
หญิง	3.3	5.5	6.5	12.0	20.8	13.1	15.0	23.8	100
เขตที่อาศัย									
กรุงเทพฯ	0.8	3.0	2.4	7.9	8.7	11.5	11.9	54.0	100
เมืองอื่น	2.9	2.8	1.4	7.0	8.2	5.8	18.5	53.4	100
ชนบท	2.4	4.2	6.5	11.8	19.7	13.4	18.2	23.7	100
สถานภาพการทำงาน									
ทำเต็มตัว	0.1	1.8	3.9	9.7	17.9	13.1	18.7	34.9	100
กึ่งหยุด	1.2	6.1	7.8	13.1	18.4	13.3	19.4	20.7	100
หยุดโดยสิ้นเชิง	12.2	8.3	9.1	12.2	16.4	10.4	11.8	19.5	100
ไม่เคยทำ	27.0	9.8	1.5	0.9	7.7	2.0	0.5	50.5	100

ตาราง 4.1 (ต่อ)

ลักษณะภูมิหลัง	รายได้ตนเอง (และคู่สมรส) ในรอบปีที่ผ่านมา								รวม
	ไม่มีรายได้	ต่ำกว่า 2,500	2,500 - 4,999	5,000 - 9,999	10,000 - 19,999	20,000 - 29,999	30,000 - 49,999	50,000	
60+									
รวม	10.1	14.5	10.2	13.3	16.0	10.6	10.8	14.6	100
อายุ									
60-69	5.6	10.7	8.7	13.1	18.4	1.7	13.5	17.4	100
70+	18.0	21.2	12.8	13.7	11.7	6.9	6.1	9.6	100
เพศ									
ชาย	6.4	10.0	9.1	13.3	17.0	11.8	13.5	18.9	100
หญิง	13.2	18.4	11.1	13.3	15.1	9.5	8.5	10.9	100
เขตที่อาศัย									
กรุงเทพฯ	5.3	5.3	7.1	10.1	13.7	10.6	14.3	33.6	100
เมืองอื่น	10.0	6.0	4.2	11.1	12.2	8.0	12.3	36.3	100
ชนบท	10.5	16.2	11.1	13.8	16.6	10.8	10.3	10.6	100
สถานภาพการทำงาน									
ทำเต็มตัว	0.1	5.3	5.5	12.7	19.7	14.4	19.2	23.0	100
กึ่งหยุด	1.9	10.3	12.4	16.3	20.7	14.3	10.9	13.3	100
หยุดโดยสิ้นเชิง	19.0	21.2	11.3	11.9	11.6	6.9	6.4	11.7	100
ไม่เคยทำ	29.3	8.6	4.5	8.5	10.0	6.5	13.7	18.9	100

ตาราง 4.2 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามรายได้ของครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมา จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการ และกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	รายได้ของครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมา								รวม
	ไม่มีรายได้	ต่ำกว่า 2,500	2,500 - 4,999	5,000 - 9,999	10,000 - 19,999	20,000 - 29,999	30,000 - 49,999	50,000	
50-59									
รวม	0.2	1.3	2.4	7.8	13.3	11.8	18.6	44.7	100
เพศ									
ชาย	0.0	0.7	2.1	7.6	10.4	9.8	19.4	50.0	100
หญิง	0.4	1.7	2.7	7.9	15.7	13.5	17.8	40.2	100
เขตที่อาศัย									
กรุงเทพฯ	0.0	0.6	1.5	1.7	3.8	7.2	7.9	77.2	100
เมืองอื่น	0.5	0.4	0.4	4.4	4.6	4.6	14.1	70.8	100
ชนบท	0.2	1.4	2.7	8.8	15.2	13.1	20.2	38.3	100
สถานภาพการทำงาน									
ทำเต็มตัว	0.1	0.6	1.3	7.1	12.3	11.6	18.3	48.7	100
กึ่งหยุด	0.1	1.7	4.3	10.4	13.7	13.8	19.2	36.8	100
หยุดโดยสิ้นเชิง	0.8	2.3	2.9	4.8	16.9	9.0	20.5	42.8	100
ไม่เคยทำ	3.4	7.8	1.6	4.0	13.3	7.2	1.2	61.6	100

ตาราง 4.2 (ต่อ)

ลักษณะภูมิหลัง	รายได้ของครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมา								รวม
	ไม่มีรายได้	ต่ำกว่า 2,500	2,500 - 4,999	5,000 - 9,999	10,000 - 19,999	20,000 - 29,999	30,000 - 49,999	50,000	
60+									
รวม	0.4	3.4	5.2	8.2	16.1	13.8	16.8	36.1	100
อายุ									
60-69	0.4	3.1	4.5	7.8	17.4	13.3	17.7	35.8	100
70+	0.5	4.0	6.3	9.0	13.9	14.6	15.1	36.7	100
เพศ									
ชาย	0.1	2.3	5.2	7.5	14.9	14.0	17.4	38.6	100
หญิง	0.7	4.3	5.2	8.9	17.1	13.6	16.2	33.9	100
เขตที่อาศัย									
กรุงเทพฯ	0.0	0.3	0.5	1.1	5.3	4.8	11.3	76.7	100
เมืองอื่น	0.5	0.5	1.0	4.8	8.6	6.2	12.9	65.4	100
ชนบท	0.5	4.0	6.1	9.3	17.9	15.4	17.7	29.1	100
สถานภาพการทำงาน									
ทำเต็มตัว	0.0	2.3	2.6	8.5	14.8	13.3	20.1	38.4	100
กึ่งหยุด	0.0	3.8	5.6	9.3	19.8	14.6	16.4	30.4	100
หยุดโดยสิ้นเชิง	0.9	3.8	6.2	7.7	15.2	13.7	14.9	37.6	100
ไม่เคยทำ	0.7	0.3	3.7	4.1	10.2	13.4	3.8	63.9	100

ตาราง 4.3 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามแหล่งสำคัญที่สุดของรายได้ จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	แหล่งสำคัญที่สุดของรายได้									รวม
	การทำงาน ตนเอง	คู่สมรส	ตนเอง และคู่สมรส	บุตร	เงินออม ผลประโยชน์	บำเหน็จ บำนาญ	ญาติอื่นๆ	สงเคราะห์	อื่นๆ	
50-59										
รวม	53.2	14.9	5.2	21.2	2.4	0.3	2.1	0.0	0.7	100
เพศ										
ชาย	73.1	5.0	4.9	13.4	1.4	0.3	1.2	0.0	0.6	100
หญิง	36.6	23.1	5.4	27.4	3.1	0.3	2.9	0.1	0.8	100
เขตที่อาศัย										
กรุงเทพฯ	50.5	15.3	3.6	24.1	3.5	0.0	2.0	0.2	0.7	100
เมืองอื่น	54.4	14.5	4.0	18.4	2.7	1.9	2.9	0.3	0.9	100
ชนบท	53.3	14.8	5.5	21.2	2.2	0.2	2.1	0.0	0.7	100
60+										
รวม	26.0	7.7	2.5	48.5	4.4	2.8	5.9	0.1	2.5	100
เพศ										
ชาย	34.7	9.7	3.2	39.4	4.0	2.5	3.8	0.1	2.7	100
หญิง	11.9	4.4	1.3	63.5	5.1	2.0	9.4	0.1	2.3	100

ตาราง 4.3 (ต่อ)

ลักษณะภูมิหลัง	แหล่งสำคัญที่สุดของรายได้									รวม
	การทำงาน ตนเอง	คู่สมรส	ตนเอง และคู่สมรส	บุตร	เงินออม ผลประโยชน์	บำเหน็จ บำนาญ	ญาติอื่นๆ	สงเคราะห์	อื่นๆ	
เพศ										
ชาย	35.2	5.9	3.6	40.1	5.2	4.2	3.0	0.1	2.7	100
หญิง	18.4	9.2	1.6	55.5	3.8	0.8	8.4	0.1	2.3	100
เขตที่อาศัย										
กรุงเทพฯ	15.7	8.2	0.7	54.0	8.1	5.3	4.8	0.1	3.0	100
เมืองอื่น	23.5	12.3	1.9	45.6	4.4	4.3	5.8	0.0	2.2	100
ชนบท	27.5	7.1	2.8	48.2	3.9	1.8	6.1	0.1	2.5	100

ตาราง 4.4 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามบุคคลที่เป็นหลักในการหาเลี้ยงคนในบ้าน จำแนกตามลักษณะภูมิหลัง บางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	บุคคลหลักในการหาเลี้ยงคนในบ้าน								รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	ตนเอง	คู่สมรส	ตนเองและ หรือคู่สมรส และหรือ สมาชิกอื่น	บุตรชาย	บุตรสาว	บุตรเขย	ญาติอื่น	ไม่มีใคร/ ทุกคน		
50-59										
รวม	35.8	18.5	18.9	7.6	8.3	3.6	2.2	5.1	100	3,210
เพศ										
ชาย	55.2	5.5	21.5	5.4	4.5	2.1	0.8	4.9	100	1,459
หญิง	19.5	29.3	16.8	9.5	11.4	4.9	3.2	5.3	100	1,759
เขตที่อาศัย										
กรุงเทพฯ	29.0	19.5	18.2	10.2	10.2	1.3	4.0	7.5	100	295
เมืองอื่น	39.8	16.0	21.2	7.2	8.4	0.7	4.2	2.5	100	311
ชนบท	36.1	18.7	18.7	7.4	8.0	4.2	1.7	5.2	100	2,604
60+										
รวม	22.0	8.9	10.3	18.8	20.3	10.7	4.5	4.8	100	4,495
อายุ										
60-69	28.5	11.4	13.1	14.8	16.4	8.4	2.5	4.8	100	2,785
70+	11.5	4.9	5.8	25.4	26.7	14.5	7.7	3.5	100	1,711

ตาราง 4.4 (ต่อ)

ลักษณะภูมิหลัง	บุคคลหลักในการหาเลี้ยงคนในบ้าน								รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	ตนเอง	คู่สมรส	ตนเองและ หรือคู่สมรส และหรือ สมาชิกอื่น	บุตรชาย	บุตรสาว	บุตรเขย	ญาติอื่น	ไม่มีใคร/ ทุกคน		
เพศ										
ชาย	30.8	7.0	13.8	16.0	18.2	6.9	1.9	5.4	100	2,045
หญิง	14.7	10.6	7.5	21.2	22.1	13.9	6.6	3.4	100	2,451
เขตที่อาศัย										
กรุงเทพฯ	19.0	8.8	5.3	29.0	20.5	4.9	5.6	6.8	100	435
เมืองอื่น	19.1	12.2	12.2	16.8	22.4	5.8	5.6	5.9	100	375
ชนบท	22.7	8.6	10.7	17.8	20.1	11.9	4.2	3.9	100	3,685

หมายเหตุ :
 - **ตนเองและคู่สมรส** รวม **ตนเองและคู่สมรสเท่านั้น** กับ **ตนเองและหรือคู่สมรสกับคนอื่น**
 - **บุตรชาย** รวม **บุตรชายเท่านั้น** และ **บุตรชายกับสมาชิกอื่น**
 - **บุตรสาว** รวม **บุตรสาวเท่านั้น** และ **บุตรสาวกับสมาชิกอื่น**

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 4.5 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามความพอใจในรายได้
จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	ความพอใจในรายได้			รวม
	พอใจมาก	พอใจ	ไม่พอใจ	
50-59				
รวม	11.2	58.0	32.8	100
เพศ				
ชาย	12.6	53.1	34.3	100
หญิง	10.0	58.4	31.6	100
เขตที่อาศัย				
กรุงเทพฯ	11.6	60.7	27.7	100
เมืองอื่น	18.7	56.6	24.8	100
ชนบท	10.2	55.4	34.4	100
60+				
รวม	9.1	61.7	29.2	100
อายุ				
60-69	9.5	59.9	30.6	100
70+	8.5	64.8	26.6	100
เพศ				
ชาย	9.3	58.4	32.3	100
หญิง	9.0	64.5	26.5	100
เขตที่อาศัย				
กรุงเทพฯ	12.9	69.7	17.4	100
เมืองอื่น	15.6	65.3	19.1	100
ชนบท	8.0	60.5	31.5	100

ตาราง 4.8 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามแบบของบ้านที่อาศัยอยู่
จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	แบบของบ้านที่อยู่							รวม
	เพิงที่ปัก ชั่วคราว	กระท่อม	บ้านไทย ยกพื้น	เรือนแถว ไม้	ตึกแถว	ทาวน์เฮ้าส์	บ้าน เดี่ยว	
50-59								
รวม	1.0	4.9	41.7	4.1	7.6	1.1	39.7	100
เพศ								
ชาย	1.5	5.0	40.9	3.9	6.5	0.8	41.3	100
หญิง	0.5	4.9	4.3	4.2	8.4	1.3	38.4	100
เขตที่อาศัย								
กรุงเทพฯ	0.9	1.6	3.5	14.0	33.9	0.4	45.7	100
เมืองอื่น	0.0	1.2	12.7	12.8	28.8	4.4	40.0	100
ชนบท	1.1	5.8	49.5	1.9	2.0	0.8	39.0	100
60+								
รวม	1.0	5.9	43.1	3.6	6.0	1.2	39.3	100
อายุ								
60-69	1.1	5.4	43.8	3.7	6.3	1.3	38.4	100
70+	0.8	6.7	4.1	3.3	5.5	1.1	40.6	100
เพศ								
ชาย	0.9	6.3	40.4	3.8	5.8	1.0	41.8	100
หญิง	1.0	5.5	45.4	3.3	6.1	1.4	37.2	100
เขตที่อาศัย								
กรุงเทพฯ	1.6	1.7	3.8	10.0	33.7	2.5	46.7	100
เมืองอื่น	0.3	1.8	17.2	12.9	21.5	5.9	40.5	100
ชนบท	1.0	6.8	50.4	1.8	1.1	0.6	38.3	100

ตาราง 4.7 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามสภาพของบ้านที่อาศัย (ประเมินโดยนักสำรวจ) จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	สภาพของบ้านที่อาศัย			รวม
	ดีมาก	ดี	ไม่ดี	
50-59				
รวม	54.2	36.8	9.0	100
เพศ				
ชาย	55.2	36.0	8.7	100
หญิง	53.3	37.4	9.3	100
เขตที่อาศัย				
กรุงเทพฯ	56.8	35.7	7.5	100
เมืองอื่น	63.4	30.2	6.4	100
ชนบท	52.8	37.7	9.5	100
60+				
รวม	51.8	36.9	11.8	100
อายุ				
60-69	52.0	37.5	10.5	100
70+	51.4	35.9	12.7	100
เพศ				
ชาย	52.9	36.4	10.7	100
หญิง	50.9	37.3	11.9	100
เขตที่อาศัย				
กรุงเทพฯ	64.3	27.8	7.9	100
เมืองอื่น	64.2	27.8	8.0	100
ชนบท	49.1	38.9	12.1	100

หมายเหตุ : ไม่รวมผู้ที่นักสำรวจไม่เห็นบ้าน

ตาราง 4.8 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามชนิดของส้วมที่มี และร้อยละที่อยู่ในบ้านที่มีไฟฟ้า

	ร้อยละที่อยู่ในบ้านที่มีไฟฟ้า	ชนิดของส้วม					รวม
		ไม่มี	ใช้ร่วมกับบ้านอื่น	ของตนเอง			
				อยู่ภายนอกบ้าน	ติดตัวบ้าน	ภายในบ้าน	
50-59							
รวม	98.4	4.5	1.6	29.1	18.5	46.4	100
เพศ							
ชาย	95.9	4.1	1.4	27.3	20.8	46.4	100
หญิง	96.7	4.8	1.7	30.5	16.5	46.4	100
เขตที่อาศัย							
กรุงเทพฯ	99.5	0.0	0.7	0.9	4.7	93.6	100
เมืองอื่น	99.7	0.5	0.8	5.8	8.7	84.2	100
ชนบท	95.6	5.5	1.8	35.0	21.2	36.5	100
60+							
รวม	96.7	4.0	2.9	30.2	17.3	45.7	100
อายุ							
60-69	96.8	3.8	2.8	31.3	17.6	44.4	100
70+	96.7	4.3	3.0	28.1	16.8	47.7	100

ตาราง 4.8 (ต่อ)

	ร้อยละที่ อยู่ในบ้าน ที่มีไฟฟ้า	ชนิดของส้วม					รวม
		ไม่มี	ใช้ร่วมกับบ้านอื่น	ของตนเอง			
				อยู่ภายนอกบ้าน	ติดตัวบ้าน	ภายในบ้าน	
เพศ							
ชาย	96.5	4.0	3.1	32.0	16.7	44.3	100
หญิง	97.0	4.0	2.7	28.5	17.9	46.9	100
เขตที่อาศัย							
กรุงเทพฯ	99.8	0.	0.7	0.7	3.6	94.7	100
เมืองอื่น	99.6	0.7	1.0	6.7	8.8	82.7	100
ชนบท	96.1	4.8	3.3	36.0	19.8	36.1	100

ตาราง 4.9 ร้อยละที่มีทรัพย์สินแต่ละชนิด ร้อยละที่มีหนี้ และร้อยละครัวเรือนมีสิ่งของบางอย่าง จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการ

	50-59						60+					
	รวม	เพศ		เขตที่อาศัย			รวม	เพศ		เขตที่อาศัย		
		ชาย	หญิง	กทม.	เมืองอื่น	ชนบท		ชาย	หญิง	กทม.	เมืองอื่น	ชนบท
% เป็นเจ้าของบ้านที่อาศัยอยู่	86.3	88.4	84.6	59.1	70.1	91.3	79.7	87.0	73.6	37.2	63.4	86.4
% เป็นเจ้าของบ้าน	89.7	92.2	87.6	70.4	76.9	93.4	82.1	88.7	76.6	45.7	68.8	87.7
% เป็นเจ้าของที่ดินที่บ้านปลูกอยู่	69.5	71.1	68.1	28.5	48.6	76.6	67.5	72.4	63.4	20.3	45.0	75.3
% มีที่ดิน	81.8	84.9	79.2	48.2	67.7	87.3	75.7	80.7	71.5	33.9	56.7	82.5
% มีบัญชีเงินฝาก	41.1	46.2	36.9	37.6	52.8	40.1	31.9	35.2	29.1	37.6	47.0	29.7
% มีหนี้สิน	50.3	56.3	45.3	31.0	38.7	53.9	24.3	30.9	18.7	9.8	17.2	26.7
% เป็นหนี้ 25,000 บาท+	23.7	29.3	19.0	16.2	27.1	24.1	10.6	14.3	7.5	5.8	9.3	11.3
% อยู่ในบ้านที่มี :												
โทรทัศน์สี	69.6	72.6	67.1	95.6	90.3	64.2	67.1	68.0	66.4	94.3	90.9	61.5
วิดีโอ	18.3	18.1	18.4	50.5	45.8	11.3	15.8	15.7	15.8	58.2	37.3	8.6
จักรยานยนต์	58.8	64.7	54.0	45.7	72.7	58.7	49.0	51.8	46.8	35.4	65.9	48.9
รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์	22.2	21.9	22.4	36.4	40.5	18.4	17.0	18.7	15.7	42.8	37.4	11.9
ตู้เย็น	58.6	59.2	58.1	90.3	88.4	51.4	54.8	54.9	54.8	91.1	86.1	47.4
เครื่องปรับอากาศ	5.2	4.1	6.1	25.9	18.9	1.2	5.9	6.1	5.7	35.9	19.9	0.9
โทรศัพท์	16.9	14.6	18.8	69.6	53.9	6.5	14.7	15.2	14.4	70.4	49.1	4.6

บทที่ 5

การอยู่อาศัยและการติดต่อกับเครือข่าย

คำนำ

แบบของการอยู่อาศัยและระดับการติดต่อกับบุตรและญาติ นับว่ามีส่วนอย่างสำคัญต่อภาวะความเป็นอยู่ที่ดีทางกาย ทางใจ และสังคมของผู้สูงอายุ ประเด็นหนึ่งที่มีมีการกล่าวกันด้วยความห่วงใยคือ การที่ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งจากครอบครัว สภาพดังกล่าวเป็นจริงมากน้อยเพียงใดยังขาดข้อมูลทางการสนับสนุน โครงการ SWET พยายามเก็บข้อมูลที่จะสะท้อนสภาพความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในแง่รูปแบบของการอยู่อาศัย เช่น มีใครบ้างในครัวเรือนหรืออยู่กับใคร และความบ่อยครั้งของการติดต่อกับเครือข่ายโดยเฉพาะกับบุตร ในบทนี้จะนำเสนอข้อมูลในเรื่องดังกล่าวโดยศึกษาจากมาตรการวัดหลายๆ ตัว ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน โครงสร้างครัวเรือน แบบของการอยู่อาศัย สถานที่อยู่ของบุตร การติดต่อกับบุตรและญาติอื่น

โครงสร้างครัวเรือน

ครัวเรือนที่ผู้ให้สัมภาษณ์อาศัยอยู่มีจำนวนสมาชิกมากน้อยเพียงใด และประกอบด้วยใครบ้าง นับว่าเป็นข้อมูลหนึ่งที่สะท้อนสภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุได้ การสำรวจครัวเรือนในโครงการ SWET ข้อมูลจำนวนสมาชิกในครัวเรือน (SC1) ความสัมพันธ์ของสมาชิกแต่ละคนกับผู้ให้สัมภาษณ์ และลักษณะต่างๆ ของสมาชิกแต่ละคน (SC2a - SC2i) จากข้อมูลต่างๆ ดังกล่าวสามารถนำมาประมวลองค์ประกอบของครัวเรือนที่ผู้ให้สัมภาษณ์อาศัยอยู่ตาราง 5.1 แสดงการกระจายร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน และจำนวนเฉลี่ยของสมาชิก จำแนกตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัย ผลการสำรวจพบว่า ขนาดครัวเรือนเฉลี่ยของกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุและกลุ่มผู้สูงอายุไม่แตกต่างกันมากนัก โดยกลุ่มแรกมีแนวโน้มจะอยู่ในครัวเรือนที่มีขนาดใหญ่กว่ากลุ่มหลังเล็กน้อย (4.7 เปรียบเทียบกับ 4.5) ในกลุ่มผู้สูงอายุ ขนาดครัวเรือนเฉลี่ยของกลุ่มอายุ 70 ปี+ ไม่แตกต่างจากกลุ่มอายุ 60-69 ปี

ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศชายมีแนวโน้มจะอยู่ในครัวเรือนที่มีขนาดใหญ่กว่าเพศหญิงเล็กน้อย และขนาดครัวเรือนในกรุงเทพฯ จะใหญ่ที่สุด ตามด้วยเขตเมืองอื่น และชนบท การที่ผู้ที่อยู่ในเขตเมืองมีขนาดครัวเรือนที่ใหญ่กว่า ส่วนหนึ่งน่าจะเนื่องจากความจำกัดของที่ดิน และราคาที่ดินที่สูงกว่าในเขตเมืองโดยเฉพาะกรุงเทพฯ ทำให้ความสามารถในการจะมีที่อยู่

อาศัยของตนเองเป็นไปได้ยาก โดยรวมสัดส่วนที่อยู่คนเดียวของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ก่อนข้างต่ำ (ร้อยละ 4 และร้อยละ 3 ตามลำดับ) อย่างไรก็ตาม พบว่าร้อยละที่อยู่คนเดียวเพิ่มตามอายุ กล่าวคือ เพิ่มจากร้อยละ 3 ในกลุ่มอายุ 50-59 ปี เป็นร้อยละ 5 ในกลุ่มอายุ 70 ปี+ ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศหญิงมีแนวโน้มจะอยู่คนเดียวมากกว่าเพศชาย สัดส่วนที่อยู่คนเดียวต่ำสุดในกรุงเทพฯ และสูงสุดในเขตเมืองอื่น โดยมีเขตชนบทอยู่ระหว่างกลาง

แม้จะพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ที่อยู่ในครัวเรือนที่มีสมาชิก 2 คนมีมากกว่าที่อยู่คนเดียว แต่สัดส่วนที่อยู่ในครัวเรือนที่มีสมาชิก 2 คนก็มีไม่ถึง 1 ใน 5 ไม่ว่าจะเป็กลุ่มลักษณะภูมิหลังใดก็ตาม และในทั้งสองกลุ่มอายุสัดส่วนที่อยู่ในครัวเรือนที่มีสมาชิก 2 คนมีไม่ถึง 1 ใน 10

อายุและเพศ ไม่มีความสัมพันธ์อย่างชัดเจนกับการอยู่ในครัวเรือนขนาดใหญ่ที่มีสมาชิก 6 คนหรือมากกว่าขึ้นไป แต่พบความแตกต่างตามเขตที่อาศัย ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ สัดส่วนที่อยู่ในครัวเรือนที่มีสมาชิก 6 คนหรือมากกว่าสูงที่สุดในกรุงเทพฯ และต่ำที่สุดในชนบท เกือบครึ่งหนึ่งของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ และกว่าครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุอยู่ในครัวเรือนขนาดใหญ่ที่มีสมาชิก 6 คนหรือมากกว่า

ตาราง 5.2 แสดงร้อยละที่มีสมาชิกแต่ละประเภทอยู่ในครัวเรือน จำแนกตามเพศ เขตที่อาศัย และกลุ่มอายุ พบว่าสำหรับกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ สมาชิกในครัวเรือนที่พบมากที่สุดได้แก่ คู่สมรส และบุตร (ร้อยละ 80 อยู่กับคู่สมรส และร้อยละ 76 อยู่กับบุตร) เกือบครึ่งหนึ่งมีญาติอื่นที่อยู่ในรุ่นอายุน้อยกว่าอาศัยอยู่ด้วย ญาติอื่นที่อายุน้อยกว่าเหล่านี้มักเป็นหลาน ประมาณเกือบ 1 ใน 3 มีบุตรอยู่ในครัวเรือน และไม่ถึง 1 ใน 10 อยู่กับบิดามารดา เนื่องจากว่าส่วนใหญ่ของผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนี้บิดาหรือมารดาเสียชีวิตแล้ว (ร้อยละ 39 บิดาหรือมารดายังมีชีวิตอยู่)

ในกลุ่มผู้สูงอายุ แบบของสมาชิกในครัวเรือนที่พบมากที่สุดคือ บุตร (ร้อยละ 71) รองลงมาได้แก่ คู่สมรส (ร้อยละ 60) ผู้สูงอายุไม่น้อย (ร้อยละ 58) ที่อยู่กับญาติที่อายุน้อยกว่า และร้อยละ 40 อยู่กับบุตรเขยหรือสะใภ้ มีเพียงร้อยละ 2 เท่านั้นของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับบิดาหรือมารดา เนื่องจากผู้สูงอายุที่มีบิดาหรือมารดายังมีชีวิตอยู่มีสัดส่วนต่ำ (เพียงร้อยละ 8) กลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุส่วนน้อย (ร้อยละ 3) ที่อาศัยอยู่กับพี่น้องหรือญาติอื่น นอกเหนือจากที่กล่าวข้างต้นหรือคนอื่นที่ไม่ใช่ญาติ การที่ร้อยละที่อยู่กับญาติอื่นในรุ่นอายุน้อยกว่าและร้อยละที่อยู่กับบุตรเขยหรือสะใภ้เพิ่มตามอายุ สะท้อนการเกิดของรูปแบบการอยู่อาศัยแบบครัวเรือนขยายตามขั้นตอนชีวิตของผู้สูงอายุไทย กล่าวคือ เมื่ออายุมากขึ้นผู้สูงอายุมีแนวโน้มจะอยู่กับบุตรที่สมรสและบุตรของบุตรที่สมรส (หรือหลาน) เหล่านั้น

ในทั้งสองกลุ่มอายุ พบความแตกต่างระหว่างเพศของแบบของการอยู่อาศัย เพศชายมีแนวโน้มจะมีคู่สมรสอยู่ในครัวเรือนมากกว่าเพศหญิง ทั้งนี้เนื่องจากอัตราตายที่สูงกว่าของเพศชายบวกกับโอกาสที่จะสมรสใหม่เมื่อคู่สมรสตายไปของเพศชายมีมากกว่าเพศหญิง นอกจากนี้ยังพบว่าเพศชายมีสัดส่วนที่อาศัยอยู่กับบุตรอย่างน้อยหนึ่งคนสูงกว่าเพศหญิง โดยเฉพาะในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ มีความแตกต่างมากระหว่างเพศในเรื่องการอาศัยอยู่กับบุตร ตรงกันข้าม เพศหญิงมีแนวโน้มจะอาศัยอยู่กับบุตรเขยหรือสะใภ้ ที่น้อง และญาติอื่นที่อายุน้อยกว่าในสัดส่วนที่สูงกว่าเพศชาย ผลดังกล่าวสะท้อนข้อเท็จจริงที่ว่า ผู้ชายส่วนใหญ่มีคู่สมรสที่อายุน้อยกว่า ดังนั้นจึงมีโอกาที่จะมีบุตรที่ยังอายุน้อยและยังเป็นภาระที่ต้องให้เลี้ยงดูในครัวเรือนมากกว่าที่จะมีบุตรที่สมรสและออกเรือนไปแล้ว เช่น ร้อยละ 25 ของบุตรของผู้ให้สัมภาษณ์ชาย กลุ่มอายุ 50-59 ปีมีอายุต่ำกว่า 20 ปี เปรียบเทียบกับร้อยละ 1 ของผู้ให้สัมภาษณ์หญิงในกลุ่มอายุเดียวกัน (ไม่ได้แสดงตารางข้อมูล)

แบบของสมาชิกในครัวเรือนแตกต่างกันตามเขตที่อาศัย ทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ สัดส่วนที่มีคู่สมรสในครัวเรือนต่ำสุดในกรุงเทพฯ และสูงสุดในชนบท ตรงกันข้ามผู้ให้สัมภาษณ์ในกรุงเทพฯ มีสัดส่วนที่มีบุตรในครัวเรือนสูงสุด ส่วนชนบทต่ำสุด แม้ว่าสัดส่วนที่มีคนอื่นที่ไม่ใช่ญาติในครัวเรือนอยู่ในระดับต่ำมาก แต่ก็พบว่าผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ มีแนวโน้มจะมีคนอื่นที่ไม่ใช่ญาติอยู่ในครัวเรือนสูงกว่าในเขตเมืองอื่น และชนบทอย่างชัดเจน ผลดังกล่าวน่าจะเนื่องจากว่า ในกรุงเทพฯ มีแนวโน้มจะมีลูกจ้างหรือคนรับใช้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนมากกว่าที่อื่น

การอยู่อาศัย

ตาราง 5.3 สรุปการอยู่อาศัยโดยรวมของผู้ให้สัมภาษณ์ในลักษณะขององค์ประกอบของครัวเรือนที่ผู้ให้สัมภาษณ์อยู่ ดังกล่าวข้างต้นสัดส่วนการอยู่คนเดียวของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีไม่สูงนัก แม้จะเพิ่มตามอายุ แต่ระดับสูงสุดเท่ากับร้อยละ 5 ในกลุ่มอายุ 70 ปี+ สัดส่วนที่อยู่กับคู่สมรสเท่านั้นสูงสุดในกลุ่มอายุ 60-69 ปี (ร้อยละ 13) แบบการอยู่อาศัยที่พบมากที่สุดทั้งสองกลุ่มอายุคือ อยู่กับคู่สมรสและบุตรอย่างน้อยหนึ่งคนและคนอื่นๆ ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นหลาน รองลงมาได้แก่ การอยู่กับคู่สมรสและบุตรอย่างน้อยหนึ่งคน กลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีสัดส่วนของการอยู่อาศัยสองแบบดังกล่าวในสัดส่วนสูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ

ในทั้งสองกลุ่มอายุมีความแตกต่างระหว่างชายและหญิงในแง่การอยู่อาศัย ดังกล่าวมาข้างต้น ภรรยาจะมีอายุยืนยาวกว่าสามี และมักไม่ค่อยสมรสใหม่หลังจากสามีเสียชีวิต ดังนั้นการอยู่อาศัยที่มีคู่สมรสอยู่ด้วยจึงมักพบในเพศชายมากกว่าเพศหญิง ตรงกันข้าม เพศหญิงมักจะมีคนเดียวหรืออยู่กับบุตรเท่านั้น หรืออยู่กับคนอื่นๆ เท่านั้น หรืออยู่กับบุตรและคนอื่นๆ โดยไม่มีคู่สมรส ในสัดส่วนที่สูงกว่าเพศชาย

ความแตกต่างในการอยู่อาศัยตามเขตที่อาศัยมีปานกลางในทั้งสองกลุ่มอายุ กล่าวคือ ผู้ให้สัมภาษณ์ในกรุงเทพฯ มีแนวโน้มจะอยู่คนเดียวสูงกว่า แต่อยู่กับคู่สมรสต่ำกว่าในเขตเมืองอื่น และชนบท เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ให้สัมภาษณ์ในเมืองอื่นและชนบท ผู้ให้สัมภาษณ์ในกรุงเทพฯ มีสัดส่วนที่อยู่กับบุตรและคนอื่นๆ โดยไม่มีคู่สมรสสูงสุด

สถานที่อยู่ของบุตร

คนไทยส่วนใหญ่มีกนิยเลือกอยู่กับบุตรเมื่อยามสูงอายุเพื่อการพึ่งพิงและการดูแลด้านต่างๆ ข้อมูลในส่วนที่แล้วก็แสดงว่าผู้สูงอายุไทยส่วนใหญ่ก็ยังอยู่กับบุตร อย่างไรก็ตาม ระบบครอบครัวขยายซึ่งเป็นแบบที่พบเป็นส่วนใหญ่ในสังคมไทยหมายความว่าต้องมีการอาศัยอยู่ร่วมกับบุตรอย่างน้อยหนึ่งคน ขณะที่บุตรโตที่เหลืออื่นๆ จะย้ายจากครัวเรือนของบิดามารดาไปตั้งครัวเรือนของตนเอง ในบางกรณีการมีบุตรอาศัยอยู่ในรั้วเดียวกันหรือติดกัน ก็อาจอนุมูลได้ว่าเสมือนหนึ่งอยู่ด้วยกัน ที่อยู่ของบุตรจึงเป็นดัชนีหนึ่งที่จะสะท้อนถึงการเข้าถึงแหล่งเกื้อหนุนจากบุตรของผู้สูงอายุ

โครงการ SWET ถามผู้ให้สัมภาษณ์ถึงจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ทั้งหมด ซึ่งรวมบุตรตนเอง บุตรเลี้ยงและบุตรบุญธรรม (C7) และในบุตรแต่ละคนเหล่านั้นยังถามถึงภูมิหลังของบุตร ซึ่งได้แก่ อายุ เพศ สถานภาพสมรส การศึกษา การทำงาน สถานที่อยู่ ความบ่อยครั้งของการติดต่อแลกเปลี่ยนเกื้อหนุนกับบุตรแต่ละคนเหล่านั้น (C9c ถึง C9w) ข้อมูลต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นสามารถนำมาศึกษาสถานที่อยู่ การอาศัยอยู่ร่วมกับบุตร และประเมินความบ่อยครั้งของการติดต่อกับบุตรได้

ตาราง 5.4 แสดงการกระจายร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ตามสถานที่อยู่ของบุตรคนที่อยู่ใกล้ที่สุด พบว่าทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุส่วนใหญ่บุตรที่อยู่ใกล้ที่สุดคือ อยู่ด้วยกัน โดยผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีร้อยละที่อยู่กับบุตรสูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ (ร้อยละ 76 เปรียบเทียบกับ ร้อยละ 71) ความแตกต่างในระดับการอยู่กับบุตรของประชากรสองกลุ่มสะท้อนว่า กลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีสัดส่วนที่บุตรอายุน้อยที่ยังอยู่ด้วยกันสูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ อันที่จริงถ้าพิจารณารวมบุตรที่อยู่บ้านติดกันเข้าไปในกลุ่มอาศัยอยู่ด้วยกันพบว่า สัดส่วนที่อยู่กับบุตรของสองกลุ่มนี้เท่ากันคือ ร้อยละ 80 ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุมีร้อยละที่มีบุตรอยู่บ้านติดกันสูง ในกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มอายุ 70 ปี+ มีแนวโน้มจะอาศัยอยู่กับบุตรและมีบุตรอยู่บ้านติดกันมากกว่ากลุ่มอายุ 60-69 ปีเล็กน้อย ร้อยละ 82 ของกลุ่มอายุ 70 ปี+ อยู่กับบุตรหรืออยู่ติดกับบุตร ผลดังกล่าวยืนยันว่าในสังคมไทย ครอบครัวหรือบุตรยังคงให้การเกื้อหนุนและดูแลบิดามารดาที่สูงอายุ

สำหรับกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศชายมีแนวโน้มจะอยู่กับบุตรมากกว่าเพศหญิง ทั้งนี้ น่าจะเนื่องจากว่าผู้ชายของกลุ่มอายุนี้น่าจะมีบุตรอายุน้อยที่ยังต้องอาศัยอยู่กับตนเองในสัดส่วนที่สูง

กว่าเพศหญิง ขณะที่เพศหญิงมีสัดส่วนที่มีบุตรอยู่บ้านติดกันสูงกว่าเพศชาย ความแตกต่างระหว่างเพศในสัดส่วนที่อยู่กับบุตร และสัดส่วนที่อยู่บ้านติดกับบุตรชดเชยกันพอดี

ในกลุ่มผู้สูงอายุ ความแตกต่างระหว่างเพศในแง่สถานที่อยู่ของบุตรมีน้อย อย่างไรก็ตาม ยังพบว่าเพศชายมีร้อยละที่อยู่กับบุตรสูงกว่าเพศหญิง

ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ สัดส่วนที่อยู่บ้านเดียวกับบุตรสูงสุดในกรุงเทพฯ ในขณะที่เมืองอื่นและชนบทมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน แต่ร้อยละที่มีบุตรอยู่บ้านติดกันกลับตรงกันข้าม คือสูงสุดในชนบท ต่ำสุดในกรุงเทพฯ อย่างไรก็ตาม เมื่อเอาร้อยละที่อยู่บ้านเดียวกับบุตรมารวมกับร้อยละที่อยู่บ้านที่ติดกับบุตร พบว่าความแตกต่างระหว่างเขตที่อาศัยลดลงอย่างมาก

ข้อมูลในตาราง 5.4 ยังแสดงว่า ประมาณร้อยละ 5 ของกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ และร้อยละ 4 ของกลุ่มผู้สูงอายุ ไม่มีบุตรมีชีวิตไว้พึ่งพิง นอกจากนี้สัดส่วนที่ไม่มีบุตรในชุมชนหรือละแวกบ้านเดียวกันก็ไม่สูงนัก เพียงร้อยละ 5 ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ และร้อยละ 7 ในกลุ่มผู้สูงอายุ

การอยู่อาศัยและการติดต่อกับบุตร

บุตรนับว่าเป็นแหล่งเกื้อหนุนยามสูงอายุที่สำคัญที่สุด ในที่นี้จึงแยกศึกษาระดับและความแตกต่างของการอาศัยอยู่กับบุตร และการติดต่อกับบุตร โดยเฉพาะ

ตาราง 5.5 แสดงข้อมูลระดับการอาศัยอยู่กับบุตรโดยให้ความสนใจกับเพศ และสถานภาพสมรสของบุตรที่อยู่ด้วยกัน เนื่องจากการจะอาศัยอยู่ร่วมกับบุตรได้ ผู้ให้สัมภาษณ์ต้องมีชีวิตอย่างน้อยหนึ่งคน ผลที่เสนอในตาราง 5.5 จึงจำกัดเฉพาะผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีบุตรมีชีวิตอย่างน้อยหนึ่งคนเท่านั้น พบว่าร้อยละ 80 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ และร้อยละ 74 ของผู้สูงอายุที่มีบุตรมีชีวิตอาศัยอยู่ร่วมกับบุตร ในกลุ่มผู้สูงอายุ ระดับการอาศัยอยู่กับบุตรไม่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุที่อายุมากและอายุน้อย เพศชายมีร้อยละที่อาศัยอยู่กับบุตรสูงกว่าเพศหญิง สัดส่วนการอยู่อาศัยกับบุตรสูงสุดในกลุ่มอายุ 50-59 ปีในกรุงเทพฯ (ร้อยละ 90) และกลุ่มสูงอายุในกรุงเทพฯ ก็สูงเช่นกัน (ร้อยละ 86) ขณะที่ชนบทและเมืองอื่นมีสัดส่วนที่อาศัยกับบุตรไม่ต่างกัน ประมาณร้อยละ 79 สำหรับกลุ่มอายุ 50-59 ปี และร้อยละ 73 สำหรับกลุ่มอายุ 60 ปี+

การศึกษาถึงเพศและสถานภาพสมรสของบุตรที่อาศัยอยู่กับผู้ให้สัมภาษณ์ มีประเด็นที่ควรคำนึงถึงในการตีความข้อมูลคือ ผู้ให้สัมภาษณ์บางรายอาศัยอยู่ร่วมกับบุตรมากกว่าหนึ่งคน ดังนั้นผลที่แสดงจึงอาจไม่ก่อชัดเจน นอกจากนี้ข้อมูลในตาราง 5.5 ยังจำกัดเฉพาะผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีบุตรมีชีวิตอย่างน้อย 1 คน ไม่ได้จำกัดเฉพาะผู้ให้สัมภาษณ์ที่บุตรแต่ละเพศหรือแต่ละสถานภาพสมรสอย่างน้อยหนึ่งคน พบว่าในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีแนวโน้มจะอยู่อาศัยกับบุตรที่เป็น โสด

โดยเฉพาะบุตรชายโสดมากกว่าบุตรที่สมรส ตรงกันข้ามกลุ่มผู้สูงอายุมักจะอาศัยอยู่กับบุตรสมรส โดยเฉพาะบุตรสาวสมรสมากกว่าบุตรที่เป็นโสด ความแตกต่างดังกล่าวสะท้อนข้อเท็จจริงที่ว่า ยิ่งผู้ให้สัมภาษณ์มีอายุมากขึ้น ก็จะมีบุตรที่อายุมากกว่าและมีบุตรเหล่านั้นที่สมรสมากกว่าผู้ให้สัมภาษณ์ที่อายุน้อยกว่า

ทั้งผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุที่อยู่กับบุตรโสดคนหนึ่งคนใด สัดส่วนที่อยู่กับบุตรชายโสดจะสูงกว่าบุตรสาวโสด แต่ความแตกต่างจะพบน้อยกว่าในกลุ่มผู้สูงอายุ ความแตกต่างในสัดส่วนที่อยู่กับบุตรชายโสดและบุตรสาวโสดนี้ ส่วนหนึ่งน่าจะเนื่องจากการมีบุตรชายโสดและบุตรสาวโสดที่แตกต่างกัน เนื่องจากบุตรสาวมักสมรสเมื่ออายุน้อยกว่าบุตรชาย ดังนั้นผู้ให้สัมภาษณ์จึงน่าจะมิบุตรชายโสดสำหรับอาศัยอยู่ด้วยกันมากกว่ามีบุตรสาวโสด

เช่นเดียวกัน สัดส่วนการอาศัยกับบุตรสมรสซึ่งมักเป็นบุตรสาวมากกว่าบุตรชายในทั้งสองกลุ่มอายุ ส่วนหนึ่งเนื่องจากการมีบุตรชายสมรสและบุตรสาวสมรสที่แตกต่างกัน แต่ส่วนหนึ่งเป็นการสะท้อนประเพณีนิยมการอยู่กับบุตรสาวสมรสในสังคมไทยส่วนใหญ่ ยกเว้นในกรุงเทพฯ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งพบว่า สัดส่วนที่อยู่อาศัยกับบุตรชายสมรสสูงกว่าบุตรสาว ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะผู้ให้สัมภาษณ์ในกลุ่มอายุ 60 ปี+ ในกรุงเทพฯ มีสัดส่วนที่มีเชื้อสายจีนสูง และเป็นที่น่าทึ่งว่าในกลุ่มที่มีเชื้อสายจีนนิยมที่จะอาศัยอยู่กับบุตรชายที่สมรสมากกว่าบุตรสาวสมรส

ดังที่ได้อธิบายมาข้างต้น แม้ว่ากรอยู่อาศัยร่วมกับบิดามารดาสูงอายุเป็นรูปแบบการอยู่อาศัยที่พบเป็นส่วนใหญ่ในสังคมไทย และเป็นรูปแบบการอยู่อาศัยที่เอื้อให้คนต่างรุ่นอายุกันเกื้อหนุนกันได้ก็ตาม การอยู่บ้านติดกันก็อาจทำหน้าที่หลายๆ ด้านได้เหมือนกับการอาศัยอยู่บ้านเดียวกันในส่วนตัวแล้ว ได้นำเสนอข้อมูลว่าภาพพจน์การอยู่ใกล้กันระหว่างบิดามารดาและบุตรจะเปลี่ยนแปลงอย่างไรถ้ารวมเอาการอยู่บ้านติดกันเข้ามาพิจารณาประกอบ อันที่จริง บุตรที่ไม่ได้อยู่บ้านติดกันหรือรั้วเดียวกัน แต่อยู่ใกล้ๆ กันก็อาจช่วยเหลือเกื้อหนุนบิดามารดาสูงอายุในหลายๆ ด้านได้เช่นเดียวกับบุตรที่อยู่ด้วยกัน ดังนั้นในทางสถิติ แม้จะได้รวมเอาบุตรที่อยู่บ้านติดกันหรือรั้วเดียวกันกับบุตรที่อยู่ด้วยกันแล้วก็ตาม ก็อาจให้ภาพระดับการติดต่อเกื้อหนุนระหว่างบุตรและบิดามารดาสูงอายุที่ต่ำกว่าความเป็นจริง ดังนั้นการรวมข้อมูลการอยู่อาศัยกับบุตรเข้ากับความบ่อยครั้งของการติดต่อจากบุตรที่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน น่าจะให้ภาพที่ชัดเจนขึ้นในแง่ที่ว่า การอยู่อาศัยกับบุตรเอื้อให้มีการติดต่อกับบุตรที่อยู่ทีอื่นมาน้อยเพียงใด ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจการเกื้อหนุนบิดามารดาสูงอายุโดยระบบครอบครัวดีขึ้น

ข้อมูลในตาราง 5.6 แสดงว่า ผู้ให้สัมภาษณ์โดยเฉพาะกลุ่มสูงอายุไม่น้อยที่ไม่ได้อยู่อาศัยกับบุตร มีการติดต่อกับบุตรทุกวันหรือบ่อยครั้ง กล่าวคือ ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ นอกเหนือจากร้อยละ 76 ที่อาศัยอยู่ร่วมกับบุตรแล้ว อีกร้อยละ 8 ยังมีบุตรมาเยี่ยมทุกวัน และในกลุ่มผู้สูงอายุ นอกเหนือจากร้อยละ 71 ที่อยู่อาศัยกับบุตรแล้ว อีกร้อยละ 15 มีบุตรมาเยี่ยมทุกวัน ใน

กรุงเทพฯ สัดส่วนที่อยู่กับบุตรที่สูง ถูกชดเชยด้วยสัดส่วนที่มีบุตรมาเยี่ยมที่ต่ำ ตรงกันข้าม ในชนบท สัดส่วนที่มีบุตรมาเยี่ยมที่สูง ทดแทนกับสัดส่วนที่อยู่กับบุตรที่ต่ำกว่า ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ร้อยละ 86 ของผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ เปรียบเทียบกับร้อยละ 84 ของผู้ที่อยู่ในชนบทอยู่บ้านเดียวกับ บุตรหรือมีบุตรมาเยี่ยมทุกวัน สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ สัดส่วนดังกล่าวเท่ากับร้อยละ 87 ในเขต กรุงเทพฯ และร้อยละ 86 ในเขตชนบท อันที่จริง ข้อมูลในตาราง 5.6 ให้ภาพรวมว่ามีผู้ให้ สัมภาษณ์เพียงเล็กน้อยที่ถูกโคตเคียวจากบุตร กล่าวคือ ไม่ถึงร้อยละ 1 ของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่ วัยสูงอายุที่มีบุตรไม่ได้รับการเยี่ยมเยียนจากบุตรอย่างน้อยปีละครั้ง ส่วนใหญ่แล้วถ้าไม่อยู่อาศัยกับ บุตรก็ได้รับการเยี่ยมเยียนจากบุตรค่อนข้างบ่อย

การอยู่อาศัยและการติดต่อกับญาติอื่น

นอกเหนือจากบุตร ญาติอื่นๆ อาจทำหน้าที่และมีบทบาทสำคัญในการให้การดูแลแก่ผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในกลุ่มที่ไม่มีบุตรมีชีวิต ในส่วนนี้จะได้ศึกษาถึงระดับการอยู่อาศัยและการ ติดต่อกับญาติอื่นของผู้ให้สัมภาษณ์ ญาติอื่นที่พิจารณาในที่นี้ได้แก่ พี่น้อง หลานสายตรง (บุตรของ บุตร) และหลานอื่น (บุตรของพี่น้องหรือของลูกพี่ลูกน้อง) เพื่อความสะดวก หลานสายตรงจะใช้ คำว่า “หลาน” ส่วนบุตรของพี่น้องหรือญาติอื่นจะใช้คำว่า “หลานอื่น” ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวน พี่น้องและการพบปะกับพี่น้องมาจากข้อถาม F2 และ F4 ส่วนจำนวนหลานและการติดต่อกับ หลานสายตรงมาจากข้อ F7 และ F8 และหลานอื่นมาจากข้อ F10 และ F11

ตาราง 5.7 แสดงระดับการอยู่อาศัยและการติดต่อกับพี่น้องของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่ วัยสูงอายุ พบว่ามีเพียงร้อยละ 3 เท่านั้นของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุที่อาศัยอยู่กับพี่น้อง ในทั้งสองกลุ่มอายุ เพศหญิงมีแนวโน้มจะอยู่อาศัยกับพี่น้องมากกว่าเพศชาย ผู้ที่อยู่ในเขตเมือง โดยเฉพาะกรุงเทพฯ มีสัดส่วนการอยู่อาศัยกับพี่น้องสูงกว่าผู้ที่อยู่ในชนบท แม้ว่าโดยรวมระดับการ อาศัยอยู่บ้านเดียวกับพี่น้องจะค่อนข้างต่ำ แต่การติดต่อกับพี่น้องค่อนข้างจะมีบ่อยครั้ง กล่าวคือ ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ร้อยละ 16 พบปะพี่น้องทุกวัน และร้อยละ 44 พบปะพี่น้องอย่างน้อย เดือนละครั้ง สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุมีการติดต่อกับพี่น้องบ่อยครั้งน้อยกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะมีพี่น้องที่ยังมีชีวิตอยู่ในสัดส่วนต่ำกว่า และส่วนหนึ่งเนื่องจากปัญหาการ เดินทางไปไหนมาไหนที่มีมากกว่าของกลุ่มผู้สูงอายุนี้ จะเห็นว่าสัดส่วนที่ไม่มีพี่น้องมีชีวิตเพิ่มตาม อายุที่เพิ่มขึ้นของผู้ให้สัมภาษณ์ จากร้อยละ 6 ในกลุ่มอายุ 50-59 ปี เป็นร้อยละ 28 ในกลุ่มอายุ 70 ปี+ ในทั้งสองกลุ่มอายุ เพศหญิงมีแนวโน้มจะพบปะกับพี่น้องมากกว่าเพศชาย ในชนบท การ ติดต่อพบปะกับพี่น้องมีบ่อยครั้งกว่าในกรุงเทพฯ

ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนและการติดต่อกับหลานสายตรงและหลานอื่น มีรายละเอียดน้อยกว่าข้อมูลการติดต่อกับบุตรและพี่น้อง กล่าวคือ ผู้ให้สัมภาษณ์ถูกถามว่ามีหลานกี่คนที่อยู่ในชุมชนหรือละแวกบ้าน และมีการติดต่อกับหลานสายตรงหรือหลานอื่นอย่างสม่ำเสมอหรือไม่เคย ไม่ได้ถามถึงความบ่อยครั้งของการไปมาหาสู่ คำถามข้อ F8 ถามว่า “ในรอบหนึ่งปีที่ผ่านมา ท่านเยี่ยมเยียนหรือไปมาหาสู่อย่างสม่ำเสมอกับหลานอยู่กี่คน” คำนิยามของการไปมาหาสู่อย่างสม่ำเสมอคือ อย่างน้อยปีละครั้ง ตาราง 5.8 แสดงข้อมูลการไปมาหาสู่กับหลานอย่างสม่ำเสมอ ผู้ให้สัมภาษณ์บางคนที่อยู่อาศัยกับหลานและรายงานว่าได้ไปเยี่ยมเยียนหรือไปมาหาสู่กับหลานอย่างสม่ำเสมอ บางส่วนอาจหมายถึงหลานที่อยู่ด้วยกัน บางส่วนอาจหมายถึงหลานที่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน ข้อมูลในตาราง 5.8 แสดงว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีการติดต่อกับหลานอย่างสม่ำเสมอ มีส่วนน้อยที่ไม่มีหลาน และสัดส่วนที่ไม่มีหลานลดลงตามอายุของผู้ให้สัมภาษณ์ จากร้อยละ 23 ในกลุ่มอายุ 50-59 ปี เป็นร้อยละ 6 ในกลุ่มอายุ 70 ปี+ และผลดังกล่าวนี้ช่วยอธิบายสัดส่วนที่พบปะหลานอย่างสม่ำเสมอซึ่งเพิ่มตามอายุ แม้ในกลุ่มอายุ 50-59 ปี ระดับการไปมาหาสู่หลานอย่างสม่ำเสมอยังสูงถึงร้อยละ 96 สัดส่วนที่ไม่ได้พบปะกับหลานสม่ำเสมอในทุกกลุ่มอายุอยู่ในระดับต่ำประมาณร้อยละ 3-4

ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศหญิงมีแนวโน้มจะติดต่อกับหลานอย่างสม่ำเสมอมากกว่าเพศชายเล็กน้อย ระดับการติดต่อกับหลานในเมืองต่ำกว่าในชนบทเล็กน้อยเช่นกัน ในชนบท หลานส่วนใหญ่ที่ไปมาหาสู่กันอย่างสม่ำเสมอเป็นหลานอยู่ในบ้านเดียวกันหรือชุมชนเดียวกันมากกว่าในเขตเมือง

ตาราง 5.9 แสดงความบ่อยครั้งของการติดต่อกับหลานอื่น เช่นเดียวกันกรณีของหลานสายตรง สัดส่วนของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ไม่มีหลานอื่นเลยอยู่ในระดับต่ำ แต่เป็นที่น่าแปลกใจที่พบว่ากลุ่มผู้สูงอายุมีสัดส่วนที่ไม่มีหลานอื่นเลยสูงกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ (ร้อยละ 8 เปรียบเทียบกับร้อยละ 5) ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุส่วนใหญ่มีการติดต่อพบปะกับหลานอื่นอย่างสม่ำเสมอ โดยกลุ่มแรกมีแนวโน้มจะติดต่อกับหลานอื่นในสัดส่วนที่ต่ำกว่า ปัญหาสุขภาพซึ่งเพิ่มขึ้นตามอายุน่าจะเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้การไปมาหาสู่กับหลานอื่นทำได้ยากขึ้น ขณะเดียวกันหลานอื่นอาจมีความใกล้ชิดน้อยกว่าหลานสายตรง ระดับการติดต่อกับหลานอื่นอย่างสม่ำเสมอต่ำกว่าการติดต่อกับหลานสายตรง เพศของผู้ให้สัมภาษณ์ดูเหมือนจะไม่มีผลต่อการติดต่อกับหลานอื่น แต่พบว่าสัดส่วนที่มีหลานแต่ไม่ได้ไปมาหาสู่กับหลานอื่นอย่างสม่ำเสมอแตกต่างกันพอสมควรระหว่างพื้นที่อาศัยทั้งสามเขต กล่าวคือ สูงสุดในกรุงเทพฯ ตามด้วยเมืองอื่น และชนบท ระดับการติดต่อกับหลานอื่นที่ต่ำกว่าในเขตเมือง ส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะในเมืองหลานอื่นอยู่ไกลมากกว่าในเขตชนบท การเดินทางที่ลำบากในเมือง โดยเฉพาะกรุงเทพฯ น่าจะเป็นอุปสรรคต่อการไปมาหาสู่กับหลานอื่น

โดยรวมข้อมูลที่แสดงมาข้างต้นชี้แนะว่า ผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุไทยยังอยู่ในระบบครอบครัว ในแง่ที่ว่าส่วนใหญ่อยู่อาศัยและมีการติดต่ออย่างสม่ำเสมอกับบุตร พี่น้อง หลาน และญาติอื่น มีเพียงส่วนน้อยที่ถูกโดดเดี่ยวจากครอบครัว

สถาบันวิจัยประชากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 5.1 จำนวนเฉลี่ยของสมาชิกในครัวเรือนและการกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปี และมากกว่าตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการ และกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	จำนวนเฉลี่ย	จำนวนสมาชิกในครัวเรือน						รวม
		1	2	3	4	5	6+	
50-59								
รวม	4.68	2.8	12.2	17.5	18.6	18.9	29.9	100
เพศ								
ชาย	4.71	1.7	10.3	18.4	20.8	19.3	29.5	100
หญิง	4.65	3.8	13.8	16.8	16.8	18.5	30.3	100
เขตที่อาศัย								
กรุงเทพฯ	5.77	1.8	6.2	12.0	15.7	17.7	46.6	100
เมืองอื่น	5.06	3.9	12.3	16.1	16.3	15.4	36.0	100
ชนบท	4.51	2.8	12.9	18.3	19.2	19.4	27.3	100
80+								
รวม	4.47	4.3	17.3	14.8	17.0	17.9	28.7	100
อายุ								
60-69	4.46	3.7	18.0	15.1	17.5	17.9	27.7	100
70+	4.49	5.3	16.3	14.3	16.1	17.7	30.3	100
เพศ								
ชาย	4.61	2.9	16.7	15.1	17.3	16.8	31.3	100
หญิง	4.36	5.5	17.9	14.5	16.8	18.8	26.5	100
เขตที่อาศัย								
กรุงเทพฯ	5.98	2.2	9.1	9.4	12.6	15.5	51.2	100
เมืองอื่น	4.61	5.1	15.2	14.7	18.7	16.1	30.1	100
ชนบท	4.28	4.5	18.5	15.4	17.3	18.3	25.9	100

ตาราง 5.2 ร้อยละที่อาศัยอยู่กับสมาชิกครัวเรือนแต่ละแบบของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า
จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	แบบของสมาชิกครัวเรือน							
	พ่อแม่	คู่สมรส	บุตร	บุตรเขย สะใภ้	พี่น้อง	ญาติอื่นที่ อายุน้อยกว่า	ญาติอื่น	คนอื่นๆ ไม่ใช่ญาติ
50-59								
รวม	7.9	80.2	76.1	30.3	3.3	47.4	3.6	0.7
เพศ								
ชาย	6.6	93.0	80.1	27.2	1.7	41.2	3.6	0.5
หญิง	9.0	69.5	72.8	32.8	4.7	52.6	3.6	0.8
เขตที่อาศัย								
กรุงเทพฯ	9.8	72.9	83.6	28.8	6.9	46.6	7.3	3.8
เมืองอื่น	9.6	75.5	74.6	26.9	7.1	43.5	5.6	1.4
ชนบท	7.4	81.6	75.4	30.8	2.5	48.0	2.9	0.2
60+								
รวม	2.2	60.4	70.9	39.6	3.3	58.1	6.4	1.2
อายุ								
60-69	3.0	69.0	70.5	35.9	4.0	55.4	3.4	0.9
70+	0.8	46.3	71.7	45.6	2.2	62.5	11.2	1.8
เพศ								
ชาย	3.2	81.0	72.7	36.3	2.1	53.4	4.3	0.9
หญิง	1.3	43.2	69.4	42.3	4.3	62.0	8.0	1.5
เขตที่อาศัย								
กรุงเทพฯ	4.1	51.3	81.9	43.2	4.7	65.8	9.5	7.6
เมืองอื่น	2.8	52.4	70.4	34.1	3.7	54.9	9.1	2.1
ชนบท	1.9	62.3	69.7	39.7	3.1	57.5	5.7	0.4

หมายเหตุ : แต่ละแบบของสมาชิกครัวเรือน หมายถึงการอยู่อาศัยร่วมกับสมาชิกแบบนั้น 1 คน
หรือมากกว่า, พ่อแม่ รวมทั้งพ่อแม่ของคู่สมรส, บุตร รวมบุตรตนเอง บุตรเลี้ยง และ
บุตรบุญธรรม, พี่น้อง รวมทั้งน้องเขย/สะใภ้, ญาติอายุน้อยกว่า รวมหลานชายและ
หลานสาว และหลานโดยตรงอื่นๆ

ตาราง 5.3 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามการอยู่อาศัย (ในแง่อยู่กับ
คู่สมรส บุตร และอื่นๆ) จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	อยู่กับใคร								รวม
	คนเดียว	คู่สมรส เท่านั้น	บุตร เท่านั้น	คนอื่นๆ เท่านั้น	คู่สมรส และบุตร	คู่สมรส และอื่นๆ	บุตร และอื่นๆ	คู่สมรส และบุตร และอื่นๆ	
50-59									
รวม	2.8	9.3	3.4	4.8	27.1	7.0	8.8	36.7	100
เพศ									
ชาย	1.7	9.5	1.1	1.8	36.4	7.0	2.5	40.1	100
หญิง	3.8	9.2	5.4	7.4	19.4	6.9	14.0	34.0	100
เขตที่อาศัย									
กรุงเทพฯ	1.8	4.6	4.6	8.0	29.3	2.0	12.8	37.0	100
เมืองอื่น	3.9	9.3	4.1	6.2	28.5	6.0	10.3	31.7	100
ชนบท	2.8	9.9	3.2	4.3	26.7	7.6	8.1	37.3	100
60+									
รวม	4.3	11.9	5.2	7.1	12.5	5.7	22.9	30.3	100
อายุ									
60-69	3.7	13.3	4.9	6.0	14.8	6.6	16.4	34.4	100
70+	5.3	9.6	5.8	9.0	8.7	4.4	33.6	23.5	100
เพศ									
ชาย	2.9	14.5	3.0	2.3	18.9	7.6	10.8	40.0	100
หญิง	5.5	9.7	7.1	11.2	7.1	4.2	33.1	22.1	100
เขตที่อาศัย									
กรุงเทพฯ	2.2	4.3	5.1	8.9	13.7	2.7	32.6	30.6	100
เมืองอื่น	5.1	9.3	7.5	8.4	14.1	6.7	26.6	22.2	100
ชนบท	4.5	13.0	5.0	6.8	12.2	6.0	21.4	31.0	100

หมายเหตุ : บุตร หมายถึง บุตรตั้งแต่ 1 คนหรือมากกว่า รวมบุตรของตนเอง บุตรเลี้ยง
และบุตรบุญธรรม

ตาราง 5.4 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามสถานที่อยู่ของบุตรคนที่อยู่ไกลที่สุด จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	สถานที่อยู่ของบุตรที่อยู่ไกลที่สุด						รวม
	บ้าน เดียวกัน	บ้าน ติดกัน	ชุมชน เดียวกัน	จังหวัด เดียวกัน	ที่อื่น	ไม่มี บุตร	
50-59							
รวม	76.1	3.6	4.7	4.5	6.4	4.8	100
เพศ							
ชาย	80.1	2.6	4.0	4.1	6.4	2.9	100
หญิง	72.7	4.4	5.2	4.8	6.5	6.3	100
เขตที่อาศัย							
กรุงเทพฯ	83.6	1.3	0.9	5.5	1.6	7.1	100
เมืองอื่น	74.6	2.6	3.0	4.0	10.2	5.6	100
ชนบท	75.4	4.0	5.3	4.4	6.5	4.4	100
60+							
รวม	70.9	9.4	7.4	4.8	3.0	4.4	100
อายุ							
60-69	70.5	8.6	7.6	5.4	3.4	4.5	100
70+	71.7	10.7	7.1	3.9	2.4	4.2	100
เพศ							
ชาย	72.7	9.5	7.2	4.8	2.6	3.1	100
หญิง	69.4	9.4	7.6	4.8	3.4	5.5	100
เขตที่อาศัย							
กรุงเทพฯ	81.9	3.3	2.5	5.5	1.4	5.4	100
เมืองอื่น	70.4	5.8	4.6	10.8	5.2	3.3	100
ชนบท	69.7	10.5	8.3	4.1	3.0	4.4	100

หมายเหตุ : บุตรในที่นี้ รวมบุตรตนเอง บุตรเลี้ยง และบุตรบุญธรรม

ตาราง 5.5 ร้อยละที่อยู่กับบุตรของผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีบุตรมีชีวิตอย่างน้อยหนึ่งคน จำแนกตาม
อายุ เพศ และเขตที่อาศัย

ลักษณะภูมิหลัง	ร้อยละที่อยู่กับ :						
	บุตร คนหนึ่ง คนใด	บุตรโสดคนหนึ่งคนใด			บุตรสมรสคนหนึ่งคนใด		
		รวม	บุตรชาย	บุตรสาว	รวม	บุตรชาย	บุตรสาว
50-59							
รวม	79.9	59.6	45.6	34.2	40.4	14.1	28.5
เพศ							
ชาย	82.4	65.4	51.7	38.3	36.1	12.8	25.3
หญิง	77.7	54.6	40.4	30.8	44.1	15.2	31.2
เขตที่อาศัย							
กรุงเทพฯ	90.0	76.1	58.8	56.7	40.6	20.8	25.9
เมืองอื่น	79.0	65.2	48.0	43.3	33.5	19.1	17.1
ชนบท	78.9	57.1	43.9	30.7	41.2	12.8	30.1
60+							
รวม	74.2	34.7	21.4	20.9	53.1	20.5	35.4
อายุ							
60-69	73.8	40.5	26.7	23.8	49.1	18.8	33.7
70+	74.8	25.2	12.8	16.3	59.3	23.2	38.1
เพศ							
ชาย	75.0	42.8	27.6	25.2	48.5	20.3	32.0
หญิง	73.4	27.7	16.1	17.3	56.9	20.7	38.3
เขตที่อาศัย							
กรุงเทพฯ	86.4	52.9	35.5	40.0	59.2	36.1	32.6
เมืองอื่น	72.8	40.3	22.6	29.0	48.6	22.4	31.2
ชนบท	72.9	32.0	19.6	17.9	52.8	18.4	36.1

ตาราง 5.8 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามความบ่อยครั้งของการมาเยี่ยมของบุตร จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	อยู่กับบุตร	(กรณีไม่ได้อยู่กับบุตร) ความบ่อยครั้งที่บุตรมาเยี่ยม						รวม
		ทุกวัน	อย่างน้อยอาทิตย์ละ 1 ครั้ง	อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง	อย่างน้อยปีละครั้ง	นานกว่าปีละครั้งหรือไม่มา	ไม่มีบุตร	
50-59								
รวม	76.1	7.7	2.8	3.3	4.9	0.5	4.8	100
เพศ								
ชาย	80.1	6.1	2.4	3.0	5.0	0.5	2.9	100
หญิง	72.7	9.0	3.1	3.5	4.8	0.5	6.3	100
เขตที่อาศัย								
กรุงเทพฯ	83.6	2.2	2.2	2.7	1.5	0.7	7.1	100
เมืองอื่น	74.6	6.2	3.2	4.9	4.2	1.3	5.6	100
ชนบท	75.4	8.5	2.8	3.2	5.3	0.4	4.4	100
60+								
รวม	70.9	14.9	3.2	3.5	2.6	0.4	4.4	100
อายุ								
60-69	70.5	14.8	3.5	3.7	2.9	0.2	4.5	100
70+	71.7	15.2	2.8	3.3	2.2	0.7	4.1	100
เพศ								
ชาย	72.7	15.0	2.9	3.1	2.8	0.5	3.0	100
หญิง	69.4	14.9	3.5	3.9	2.5	0.4	5.5	100
เขตที่อาศัย								
กรุงเทพฯ	81.9	4.8	3.3	2.6	1.8	0.4	5.2	100
เมืองอื่น	70.4	12.1	4.3	5.0	4.2	0.6	3.3	100
ชนบท	69.7	16.4	3.1	3.5	2.5	0.4	4.4	100

หมายเหตุ : การเยี่ยมของบุตร เป็นการเยี่ยมของบุตรคนที่มาบ่อยที่สุด บุตรในที่นี้รวมบุตรตนเอง บุตรเลี้ยง และบุตรบุญธรรม

ตาราง 5.7 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามความบ่อยครั้งของการพบปะ
 เยี่ยมเยียนกับพี่น้อง จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	อยู่กับ พี่น้อง	(ถ้าไม่ได้อยู่กับพี่น้อง) พบปะเยี่ยมเยียนกับพี่น้อง					นานๆ ครั้งหรือ ไม่เคย	ไม่มี พี่น้อง ที่มีชีวิต	รวม
		ทุกวัน	อย่างน้อย : สัปดาห์ ละครั้ง	เดือน ละครั้ง	ปี ละครั้ง				
50-59									
รวม	3.1	16.3	12.9	14.9	37.3	9.3	6.4	100	
เพศ									
ชาย	1.6	14.2	14.3	16.7	38.9	7.9	6.4	100	
หญิง	4.3	18.0	11.7	13.3	35.9	10.4	6.4	100	
เขตที่อาศัย									
กรุงเทพฯ	5.6	8.7	7.8	14.3	45.6	10.7	7.4	100	
เมืองอื่น	4.9	12.5	9.1	12.7	45.5	10.7	4.6	100	
ชนบท	2.6	17.6	13.9	15.2	35.3	8.9	6.5	100	
60+									
รวม	3.0	11.5	9.4	11.5	34.2	13.5	16.9	100	
อายุ									
60-69	3.8	13.2	11.5	12.9	37.3	11.5	9.8	100	
70+	1.7	8.7	5.9	9.4	29.0	16.9	28.4	100	
เพศ									
ชาย	1.5	9.8	10.1	13.7	35.5	13.9	15.5	100	
หญิง	4.3	12.9	8.8	9.7	33.1	13.2	18.1	100	
เขตที่อาศัย									
กรุงเทพฯ	3.7	4.8	3.0	9.6	39.7	17.7	21.5	100	
เมืองอื่น	3.7	10.4	5.3	10.5	33.4	14.2	22.5	100	
ชนบท	2.9	12.4	10.6	11.9	33.6	13.0	15.8	100	

หมายเหตุ : การพบปะกับพี่น้อง เป็นการพบปะเยี่ยมเยียนกับพี่น้องคนที่ย่อยที่สุด

ตาราง 5.8 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามการไปมาหาสู่กับหลาน
สายตรง จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	ไปมาหาสู่หลานสม่ำเสมอ		มีหลาน แต่	ไม่มีหลาน	รวม
	หลานบางคน อยู่ในบ้านหรือ ชุมชนเดียวกัน	หลานทุกคน อยู่ที่อื่น	ไม่ได้ไปมาหาสู่ กับหลานอย่าง สม่ำเสมอ		
50-59					
รวม	60.0	12.9	4.0	23.1	100
เพศ					
ชาย	54.7	12.9	5.2	27.2	100
หญิง	64.5	12.9	2.9	19.8	100
เขตที่อาศัย					
กรุงเทพฯ	40.7	14.8	4.6	39.9	100
เมืองอื่น	42.2	12.9	5.4	39.5	100
ชนบท	64.3	12.6	3.7	19.3	100
60+					
รวม	79.1	10.5	2.8	7.7	100
อายุ					
60-69	76.9	11.3	2.7	9.0	100
70+	82.7	9.1	2.8	5.5	100
เพศ					
ชาย	77.8	11.4	3.2	7.6	100
หญิง	80.2	9.6	2.4	7.7	100
เขตที่อาศัย					
กรุงเทพฯ	64.2	16.9	2.5	16.4	100
เมืองอื่น	62.0	21.7	5.8	10.5	100
ชนบท	82.6	8.5	2.5	6.3	100

หมายเหตุ : ผลในตารางนี้เป็นการเชื่อมโยงหรือไปมาหาสู่อย่างสม่ำเสมอกับหลานสายตรง
(ลูกของลูก) อย่างน้อย 1 คน

ตาราง 5.9 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามการไปมาหาสู่อย่าง
สม่ำเสมอกับหลานอื่น (ลูกของพี่ชาย/สาว น้องชาย/สาว หรือญาติอื่นๆ) จำแนกตาม
ลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	ไปมาหาสู่หลานสม่ำเสมอ		มีหลาน แต่ ไม่ได้ไปมาหาสู่ กับหลานอย่าง สม่ำเสมอ		รวม
	หลานบางคน อยู่ในบ้านหรือ ชุมชนเดียวกัน	หลานทุกคน อยู่ที่อื่น	ไม่มี	ไม่มี หลาน	
50-59					
รวม	57.4	28.8	9.1	4.8	100
เพศ					
ชาย	54.4	31.4	9.0	5.3	100
หญิง	60.0	26.3	9.2	4.5	100
เขตที่อาศัย					
กรุงเทพฯ	36.5	41.2	12.8	9.5	100
เมืองอื่น	45.8	39.8	10.3	4.0	100
ชนบท	61.2	25.8	8.5	4.4	100
60+					
รวม	50.8	25.9	15.2	8.1	100
อายุ					
60-69	52.1	27.4	13.9	6.6	100
70+	48.8	23.3	17.3	10.6	100
เพศ					
ชาย	50.4	26.6	15.0	8.1	100
หญิง	51.1	25.3	15.4	8.2	100
เขตที่อาศัย					
กรุงเทพฯ	25.7	33.3	25.1	15.8	100
เมืองอื่น	41.1	30.5	16.3	12.1	100
ชนบท	54.8	24.5	13.9	6.8	100

หมายเหตุ : ผลในตารางเป็นการไปมาหาสู่อย่างสม่ำเสมอกับหลานอื่นอย่างน้อย 1 คน

บทที่ 6

การแลกเปลี่ยนการเกื้อหนุน

คำนำ

ในสังคมไทยระบบครอบครัวเป็นหลักให้การดูแลและเกื้อหนุนผู้สูงอายุ รูปแบบของการเกื้อหนุนครอบคลุมตั้งแต่การอยู่ร่วมบ้านเดียวกันจนถึงการแลกเปลี่ยนด้านวัตถุและบริการต่างๆ ในหมู่เครือญาติ โดยเฉพาะระหว่างบิดามารดาและบุตร โดยทั่วไปมักจะมองว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นฝ่ายรับการดูแลเกื้อหนุน แต่ในความเป็นจริงมีผู้สูงอายุไม่น้อยที่ไม่ได้เป็นผู้รับเพียงฝ่ายเดียว แต่เป็นผู้ให้การดูแลเกื้อหนุนบุตรและญาติอื่นด้วยเช่นกัน ดังนั้นการศึกษาการเกื้อหนุนจึงควรพิจารณาผู้สูงอายุทั้งในแง่เป็นผู้รับและผู้ให้ ในบทนี้จะนำเสนอเฉพาะการแลกเปลี่ยนเกื้อหนุนระหว่างผู้ให้สัมภพณ์และบุตร โดยแยกพิจารณารูปแบบของการเกื้อหนุนที่มีการแลกเปลี่ยนกันแบบต่างๆ ได้แก่ การเยี่ยมเยียน การให้อาหาร เสื้อผ้าและสิ่งของ และการให้เงิน นอกจากนี้ยังพิจารณาดังบุคคลที่เป็นเจ้าของบ้านที่ผู้ให้สัมภพณ์อยู่อาศัยกับบุตรซึ่งจะทำให้ทราบว่าใครเป็นผู้อาศัยหรือฝ่ายรับการเกื้อหนุน และสุดท้ายจะนำเสนอข้อมูลการยกทรัพย์สินมรดกและทัศนคติที่เกี่ยวข้องซึ่งจะทำให้เข้าใจถึงการแลกเปลี่ยนการเกื้อหนุนระหว่างคนต่างรุ่นอายุกัน

ผู้ให้สัมภพณ์ที่ไม่มีบุตรมีชีวิต จะไม่มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนการเกื้อหนุนกับบุตร เช่นเดียวกัน ผู้ให้สัมภพณ์ที่ไม่มีบุตรที่อยู่ทีอื่น (นอกครัวเรือน) ก็จะไม่สามารถให้หรือรับการเกื้อหนุนจากบุตรที่อยู่ทีอื่น พบว่าโดยรวมร้อยละ 96 ของผู้สูงอายุมีบุตรมีชีวิตอย่างน้อย 1 คน ร้อยละ 91 มีบุตรมีชีวิตอย่างน้อย 1 คนที่อยู่ทีอื่น และร้อยละ 71 มีบุตรอย่างน้อย 1 คนที่อยู่ร่วมบ้านเดียวกัน ผู้สูงอายุที่มีบุตรอยู่ทีอื่น มีจำนวนบุตรเฉลี่ยที่อยู่ทีอื่นเท่ากับ 4.6 คน ส่วนผู้สูงอายุที่อยู่กับบุตรโดยเฉลี่ยมีบุตร 1.6 คนอาศัยอยู่ด้วยกันในบ้าน (ไม่ได้แสดงตารางข้อมูล) ข้อมูลพื้นฐานข้างต้นนี้จะช่วยให้เข้าใจถึงการแลกเปลี่ยนการเกื้อหนุนระหว่างบิดามารดาและบุตรดีขึ้น

การเยี่ยมเยียนและการแลกเปลี่ยนด้านวัตถุ : การวิเคราะห์จากบุตร

ดังกล่าวข้างต้น บุตรเป็นแหล่งเกื้อหนุนหลักยามสูงอายุ SWET จึงให้ความสนใจเป็นพิเศษในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับบุตรมีชีวิตแต่ละคนของผู้ให้สัมภพณ์ โดยไม่คำนึงว่าบุตรนั้นจะเป็นบุตรที่ตนเองเป็นผู้ให้กำเนิด หรือบุตรเลี้ยง หรือบุตรบุญธรรม เนื่องจากเชื่อว่าในกรณีไม่มีบุตรประเภทหนึ่งประเภทใด บุตรอีกประเภทน่าจะทำหน้าที่บุตรในการดูแลเกื้อหนุน ข้อมูลที่เก็บ

เกี่ยวกับรูปแบบของการแลกเปลี่ยนการเกื้อหนุนระหว่างบุตรแต่ละคนที่ไม่ได้อยู่ด้วยกันกับผู้ให้สัมภาระ ได้แก่ ความบ่อยครั้งของการเยี่ยมเยียน (C9i และ C9k) การให้อาหารและสิ่งของ (C9r และ C9s) และการให้เงิน (C9v และ C9w)

เนื่องจากลักษณะของการแลกเปลี่ยนการเกื้อหนุนรูปแบบต่างๆ ระหว่างบิดามารดาและบุตรมักขึ้นอยู่กับภูมิหลังของทั้งสองฝ่าย เช่น อายุ สถานภาพสมรส และที่อยู่อาศัย ตาราง 6.1 แสดงคุณลักษณะบางประการของบุตรและการแลกเปลี่ยนการเกื้อหนุนแบบต่างๆ จำแนกตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัยของบิดามารดา (ผู้ให้สัมภาระ) หน่วยของการวิเคราะห์ในตารางนี้คือบุตรมิใช่ผู้ให้สัมภาระ ข้อมูลในตาราง 6.1 แสดงลักษณะต่างๆ ของบุตรต่อไปนี้ :

ประเภทของบุตร - บุตรส่วนใหญ่เป็นบุตรตนเองของผู้ให้สัมภาระ มีเพียงร้อยละ 4 ที่เป็นบุตรเลี้ยง และไม่ถึงร้อยละ 1 เป็นบุตรบุญธรรม บุตรของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีสัดส่วนที่เป็นบุตรเลี้ยงสูงกว่าบุตรของผู้สูงอายุ ชนิดหรือแบบของบุตรแตกต่างกันน้อยระหว่างเพศและเขตที่อาศัย (ข้อมูลชุดที่ 1 ตาราง 6.1)

อายุของบุตร - พบว่าส่วนใหญ่บุตรของผู้ให้สัมภาระทั้งผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เป็นบุคคลที่โตเป็นผู้ใหญ่คือมีอายุ 20 ปีหรือมากกว่า มีเพียงร้อยละ 2 ที่อายุต่ำกว่า 15 ปี และร้อยละ 5 อายุระหว่าง 15-19 ปี สัดส่วนบุตรที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปีของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุสูงกว่าของผู้สูงอายุ (ร้อยละ 5 เปรียบเทียบกับร้อยละ 1) อย่างไรก็ตาม มีเพียงร้อยละ 16 ของบุตรของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ในทั้งสองกลุ่มอายุ บุตรของเพศชายมีแนวโน้มจะมีอายุน้อย (ต่ำกว่า 20 ปี) มากกว่าบุตรของเพศหญิง เนื่องจากเพศชายไม่มีขีดจำกัดของวัยเจริญพันธุ์ ในขณะที่เพศหญิงความสามารถมีบุตรจะยุติลงเมื่อถึงอายุหนึ่ง (อายุ 15-49 ปี) นอกจากนี้ผู้ชายมักสมรสกับสตรีที่อายุน้อยกว่าตนเอง โดยเฉพาะน้อยกว่าสตรีที่ผู้ให้สัมภาระในตัวอย่างนี้ และเมื่อคู่สมรสตาย เพศชายมักมีการสมรสใหม่กับสตรีที่อ่อนวัยกว่า โอกาสจะมีบุตรอายุน้อยจึงสูงกว่าเพศหญิง ความแตกต่างของอายุของบุตรระหว่างผู้ให้สัมภาระในเขตเมืองและชนบทมีน้อยมาก (ข้อมูลชุดที่ 2 ตาราง 6.1)

สถานภาพสมรสของบุตร - ข้อมูลชุดที่ 3 ตาราง 6.1 ชี้ว่า ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 70) ของบุตรของผู้ให้สัมภาระมีคู่สมรส และอีกร้อยละ 4 เคยสมรส ที่เหลือร้อยละ 26 ยังเป็นโสด สถานภาพสมรสของบุตรแตกต่างกันตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัยของบิดามารดา เป็นไปตามที่คาดหวัง บุตรของกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีสัดส่วนที่เป็นโสดสูงกว่าบุตรของกลุ่มผู้สูงอายุ (ร้อยละ 41 เปรียบเทียบกับร้อยละ 18) บุตรของผู้ให้สัมภาระชายมีสัดส่วนเป็นโสดมากกว่าผู้ให้สัมภาระหญิง และบุตรของผู้ที่อยู่ในเมืองมีสัดส่วนบุตรที่เป็นโสดสูงกว่าบุตรของผู้ที่อยู่ในชนบท ผลดังกล่าวสะท้อนอายุสมรสที่ช้ากว่าของคนในเมืองเปรียบเทียบกับคนในชนบท

สถานที่อยู่ของบุตร - ประมาณร้อยละ 26 ของบุตร อาศัยอยู่บ้านเดียวกับผู้ให้สัมภาษณ์ สักส่วนของบุตรที่อยู่กับบิดามารดาในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุสูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ เนื่องจากกลุ่มแรกมีบุตรที่อายุน้อยในสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มหลัง บุตรของผู้ให้สัมภาษณ์ชายมีร้อยละที่อยู่กับบิดามารดา มากกว่าบุตรของผู้ให้สัมภาษณ์หญิง บุตรของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในเมืองมีแนวโน้มจะอยู่กับบิดามารดามากกว่าบุตรในชนบท ความแตกต่างในสัดส่วนของบุตรที่อยู่กับบิดามารดาดังกล่าว น่าจะเนื่องจากอายุที่ต่างกันของบุตรระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์ที่ต่างเพศและต่างเขตที่อาศัย ความแตกต่างในร้อยละของบุตรที่อยู่บ้านติดกันและร้อยละที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน ตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัยของบิดามารดามีแบบแผนตรงกันข้ามกับร้อยละที่อาศัยอยู่บ้านเดียวกับบิดามารดา (ข้อมูลชุดที่ 4 ตาราง 6.1) กล่าวคือ พบว่าบุตรของผู้สูงอายุ บุตรของเพศชายและบุตรของผู้ที่อยู่ในชนบท อยู่บ้านติดกับบิดามารดาและอยู่ในชุมชนเดียวกับบิดามารดาในสัดส่วนที่สูงกว่าบุตรของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ บุตรของเพศหญิงและบุตรของผู้ที่อยู่ในเมือง ประมาณครึ่งหนึ่งของบุตรผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ อยู่ห่างไกลจากบิดามารดา โดยมีร้อยละ 30 อยู่คนละจังหวัดกับบิดามารดา บุตรของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีสัดส่วนที่อยู่คนละจังหวัดกับบิดามารดามากกว่าบุตรของผู้สูงอายุ ความแตกต่างระหว่างเพศในสัดส่วนบุตรที่อยู่จังหวัดเดียวกันหรือจังหวัดอื่นมีน้อย บุตรในเมืองมีสัดส่วนที่อยู่ในจังหวัดเดียวกับบิดามารดาสูงกว่า แต่อยู่คนละจังหวัดกับบิดามารดาดำกว่า บุตรในชนบท

การไปเยี่ยมบุตรและที่บุตรมาเยี่ยม - อาจกล่าวได้ว่าบุตรที่อาศัยอยู่บ้านเดียวกับบิดามารดามีการติดต่อกับบิดามารดาทุกวัน ดังนั้นคำถามเกี่ยวกับความบ่อยครั้งของการเยี่ยมเยียนจึงถามเฉพาะการเยี่ยมเยียนกับบุตรที่ไม่ได้อยู่กับผู้ให้สัมภาษณ์เท่านั้น โดยรวมพบว่าบุตรเป็นผู้มาเยี่ยมบิดามารดามากกว่าบิดามารดาไปเยี่ยมเยียนบุตร และมีบางส่วนเป็นการเยี่ยมเยียนจากทั้งสองฝ่าย ข้อมูลชุดที่ 5 และ 6 ของตาราง 6.1 แสดงว่า ประมาณหนึ่งในห้าของบุตร มีบิดามารดามาเยี่ยมเยียนทุกวัน ขณะที่ร้อยละ 28 ของบุตรไปเยี่ยมบิดามารดาทุกวัน ร้อยละ 43 ของบุตรไม่ได้รับการเยี่ยมเยียนจากบิดามารดาในรอบปีที่ผ่านมา เปรียบเทียบกับร้อยละ 9 ของบุตรไม่ได้ไปเยี่ยมเยียนบิดามารดา บุตรของผู้สูงอายุเยี่ยมเยียนบิดามารดาบ่อยครั้งกว่าบุตรของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ บุตรของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีสัดส่วนที่ได้รับการเยี่ยมเยียนบิดามารดามากกว่าบุตรของผู้สูงอายุ บุตรของผู้ให้สัมภาษณ์หญิงเยี่ยมเยียนบิดามารดามากกว่า แต่ได้รับการเยี่ยมเยียนน้อยกว่าบุตรของผู้ให้สัมภาษณ์ชาย

ความบ่อยครั้งของการแลกเปลี่ยนการเยี่ยมเยียนระหว่างบิดามารดากับบุตร แตกต่างกันระหว่างเขตเมืองและชนบท ในชนบท บุตรเยี่ยมเยียนบิดามารดาทุกวัน และได้รับการเยี่ยมเยียนจากบิดามารดาทุกวันในสัดส่วนที่สูงกว่าบุตรในเมือง อย่างไรก็ตาม บุตรในเมืองไปเยี่ยมเยียนบิดามารดาทุกสัปดาห์และทุกเดือนมากกว่าบุตรในชนบท โดยรวมบุตรในเมืองมีสัดส่วนที่ไม่ไปเยี่ยม

เขียนบิตามารดาและไม่ได้รับการเขียนเขียนจากบิดามารดาสูงกว่าบุตรในชนบท (ร้อยละ 11 เปรียบเทียบกับร้อยละ 8 และร้อยละ 58 เปรียบเทียบกับร้อยละ 41)

การให้และรับอาหารและสิ่งของจากบุตร - คำถามเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนด้านวัตถุในรูปอาหาร เสื้อผ้าและสิ่งของอื่น ๆ โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนกับบุตรที่ไม่ได้อยู่บ้านเดียวกับผู้ให้สัมภาระ และเป็นการแลกเปลี่ยนในรอบหนึ่งปีที่ผ่านมา แม้ว่าคำถามเกี่ยวกับการให้และรับอาหารและสิ่งของต่างๆ จะเป็นคำถามเดียวกัน แต่เชื่อว่าอาหารน่าจะเป็นสิ่งของที่มีการแลกเปลี่ยนกันมากกว่าอย่างอื่น โดยเฉพาะกรณีที่มีการให้หรือรับกันทุกวัน พบว่าแม่บุตรที่ได้รับอาหารและสิ่งของต่างๆ จากบิดามารดาจะมีสัดส่วนไม่น้อย แต่โดยทั่วไปบุตรมีสัดส่วนการให้อาหารและสิ่งของต่างๆ กับบิดามารดา มากกว่ารับจากบิดามารดา โดยรวมร้อยละ 71 ของบุตรที่ไม่ได้อยู่กับผู้ให้สัมภาระให้อาหารและสิ่งของกับบิดามารดาอย่างน้อยปีละครั้ง และร้อยละ 29 ไม่เคยให้เลยหรือนานๆ ให้ครั้ง บุตรของผู้สูงอายุให้อาหารและสิ่งของแก่บิดามารดาบ่อยครั้งกว่าบุตรของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ บุตรของผู้ให้สัมภาระหญิงให้อาหารและสิ่งของบ่อยครั้งกว่าบุตรของผู้ให้สัมภาระชาย ในชนบท สัดส่วนที่บุตรให้อาหารและสิ่งของแก่บิดามารดาทุกวัน และให้อย่างน้อยปีละครั้งสูงกว่า แต่สัดส่วนที่ให้ทุกสัปดาห์และทุกเดือนต่ำกว่าในเมือง การที่บุตรในชนบทมีสัดส่วนให้อาหารและสิ่งของแก่บิดามารดาอย่างน้อยปีละครั้งสูงกว่าในเมือง สะท้อนประเพณีการกลับไปเยี่ยมบ้านหรือบิดามารดาในช่วงสงกรานต์ของไทย ซึ่งมีการปฏิบัติอย่างกว้างขวาง และในการไปเยี่ยมดังกล่าวมักจะมีสิ่งของหรืออาหาร ไปฝากบิดามารดาด้วย

บุตรของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุได้รับอาหารและสิ่งของจากบิดามารดาบ่อยครั้งกว่าบุตรของผู้สูงอายุ สัดส่วนที่ได้รับอาหารและสิ่งของจากบิดามารดาระหว่างบุตรของผู้ให้สัมภาระชายและหญิงไม่แตกต่างกันมากนัก บุตรในชนบทมีแนวโน้มได้รับอาหารและสิ่งของจากบิดามารดาบ่อยครั้งกว่าบุตรในเมือง

การให้และรับเงินระหว่างบุตรกับบิดามารดา - ข้อมูลการให้และรับเงินจากบุตรนี้ถามกับบุตรมีชีวิตทุกคน รวมทั้งบุตรที่อยู่ด้วยกันในบ้าน คำถามเกี่ยวกับการให้เงินมีสองคำถามคือ บุตรให้เงินแก่ผู้ตอบสัมภาระหรือไม่ในรอบปีที่ผ่านมา ถ้าให้จะถามต่อว่าจำนวนเงินที่ให้รวมทั้งหมดถึง 1,000 บาทขึ้นไปหรือไม่ ข้อมูลชุดที่ 9 และ 10 ของตาราง 6.1 แสดงว่า การแลกเปลี่ยนเกื้อหนุนทางการเงินเป็นไปในทั้งสองทิศทาง โดยมีแนวโน้มว่าบุตรมีสัดส่วนการให้เงินมากกว่าจะรับเงินจากบิดามารดา และจำนวนเงินที่มีการให้กันนั้นมักเป็นจำนวนที่สูงกว่า 1,000 บาท มากกว่าต่ำกว่า 1,000 บาท โดยรวมร้อยละ 58 ของบุตรให้เงินแก่บิดามารดาในรอบปีที่ผ่านมา ขณะที่ร้อยละ 22 ของบุตรได้รับเงินจากบิดามารดาในรอบปีที่ผ่านมา

บุตรของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีสัดส่วนที่ได้รับเงินจากบิดามารดามากกว่าบุตรของผู้สูงอายุ บุตรของผู้ให้สัมภาษณ์ชายและบุตรของผู้ให้สัมภาษณ์ในเมืองได้รับเงินจากบิดามารดาในสัดส่วนที่สูงกว่าบุตรของผู้ให้สัมภาษณ์หญิงและบุตรของผู้ให้สัมภาษณ์ในชนบท ตามลำดับ

แม้ว่าบุตรของผู้สูงอายุมีสัดส่วนให้เงินบิดามารดามากกว่าบุตรของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ แต่บุตรของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีสัดส่วนให้เงินบิดามารดาจำนวนมากว่า 1,000 บาท สูงกว่าบุตรของผู้สูงอายุ ตรงกันข้ามกับการรับเงินจากบิดามารดา การให้เงินแก่บิดามารดาพบในบุตรของผู้ให้สัมภาษณ์หญิงในสัดส่วนที่สูงกว่าบุตรของผู้ให้สัมภาษณ์ชาย สัดส่วนที่ให้เงินแก่บิดามารดาไม่แตกต่างกันมากระหว่างเขตเมืองและชนบท แต่สัดส่วนบุตรในเขตเมืองที่ให้เงินบิดามารดาจำนวน 1,000 บาทขึ้นไปมีสูงกว่าบุตรในชนบท

การเยี่ยมชมและการแลกเปลี่ยนด้านวัตถุ : วิเคราะห์จากผู้ให้สัมภาษณ์

การศึกษาเรื่องการเยี่ยมชมและการแลกเปลี่ยนด้านวัตถุระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์และบุตรในส่วนที่แล้ว ใช้ บุตรเป็นหน่วยของการวิเคราะห์ สำหรับส่วนนี้ใช้ผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นหน่วยของการวิเคราะห์

ประเด็นเรื่องการเยี่ยมชม - เนื่องจากว่าการวิเคราะห์นี้ใช้ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นหน่วยของการวิเคราะห์ และส่วนใหญ่ผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีบุตรมักจะมีบุตรมากกว่าหนึ่งคน ผู้ให้สัมภาษณ์อาจจะมียุทธทั้งที่อยู่ไกล (ในชุมชนเดียวกัน) และบุตรที่อยู่ไกล (นอกชุมชน) การเยี่ยมชมระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กับบุตรที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน มักจะทำได้ง่ายกว่าการเยี่ยมชมกับบุตรที่อยู่นอกชุมชน ดังนั้นการศึกษาเรื่องนี้จึงจะแยกศึกษาการเยี่ยมชมระหว่างกันของกลุ่มที่มีบุตรอยู่ในชุมชนเดียวกัน กับกลุ่มที่มีบุตรอยู่นอกชุมชน ตาราง 6.2 แสดงการเยี่ยมชมระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กับบุตรที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน พบว่ากลุ่มผู้สูงอายุมีบุตรที่อยู่ใกล้กับตนในสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ร้อยละ 62 ของกลุ่มผู้สูงอายุเปรียบเทียบกับร้อยละ 42 ของกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ มีบุตรซึ่งไม่ได้อยู่ด้วยกันอาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน ในกลุ่มผู้สูงอายุ เพศชายมีบุตรอยู่ใกล้ตนเองในสัดส่วนที่สูงกว่าเพศหญิงเล็กน้อย แต่ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุตรงกันข้ามและมีความแตกต่างระหว่างเพศมากกว่า ทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ผู้ที่อยู่ในชนบทมีสัดส่วนที่มีบุตรในชุมชนเดียวกันสูงที่สุด ส่วนกรุงเทพฯ ต่ำที่สุด

ในกลุ่มที่มีบุตรซึ่งไม่ได้อยู่ด้วยกันแต่อาศัยในชุมชนเดียวกัน พบว่ามีการเยี่ยมชมระหว่างกันบ่อยครั้ง โดยบุตรจะเป็นฝ่ายมาเยี่ยมชมบิดามารดามากกว่าบิดามารดาไปเยี่ยมชมบุตร และไม่มีความแตกต่างในร้อยละที่บุตรมาเยี่ยมชมทุกวันระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุกับกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุคือ ทั้งสองกลุ่มอายุมีร้อยละ 81 ที่บุตรมาเยี่ยมทุกวัน แต่กลุ่มผู้สูงอายุมีแนวโน้มไปเยี่ยมชมบุตรในสัดส่วนที่ต่ำกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ (ร้อยละ 63 เปรียบเทียบกับร้อยละ 69) ทั้งนี้

น่าจะเป็นเพราะวัยที่สูงขึ้น ทำให้การไปไหนมาไหนโดยตนเองกระทำได้ลำบากขึ้น ทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ สัดส่วนที่ไปเยี่ยมเยียนบุตรในชุมชนทุกวัน หรือสัดส่วนที่บุตรมาเยี่ยมเยียนทุกวัน ต่ำที่สุดในกรุงเทพฯ และสูงที่สุดในชนบท แต่ความแตกต่างระหว่างกรุงเทพฯ และเมืองอื่นในสัดส่วนที่ไปเยี่ยมเยียนบุตรในชุมชนทุกวันมีมากกว่าความแตกต่างในสัดส่วนที่บุตรในชุมชนมาเยี่ยมเยียนทุกวัน อย่างไรก็ตาม เขตที่อาศัยดูเหมือนจะไม่มีผลต่อการเยี่ยมเยียนจากบุตรที่อยู่ในชุมชน กล่าวคือ อยู่ระหว่างร้อยละ 2-9 สำหรับกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ และร้อยละ 1-4 สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ

ตาราง 6.3 แสดงความบ่อยครั้งของการเยี่ยมเยียนระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กับบุตรที่อยู่นอกชุมชนหรืออยู่ไกลออกไป พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์มีบุตรอยู่นอกชุมชนในสัดส่วนที่สูงกว่ามีบุตรในชุมชนเดียวกัน กล่าวคือ ร้อยละ 73 สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ และร้อยละ 82 สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุมิบุตรอยู่นอกชุมชน

ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศชายมีสัดส่วนบุตรอยู่นอกชุมชนน้อยกว่าเพศหญิง แต่ในกลุ่มผู้สูงอายุ เพศหญิงมีสัดส่วนบุตรอยู่นอกชุมชนมากกว่าเพศชาย ทั้งสองกลุ่มอายุ ผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ มีร้อยละที่มีบุตรอยู่นอกชุมชนต่ำที่สุด ส่วนผู้ที่อยู่ในชนบทสูงที่สุด อย่างไรก็ตาม แม้ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในกรุงเทพฯ ซึ่งมีสัดส่วนบุตรอยู่นอกชุมชนต่ำที่สุด ก็ยังมีถึงกว่าครึ่งที่มีบุตรอย่างน้อย 1 คนอยู่นอกชุมชน

เมื่อจำกัดการวิเคราะห์ให้อยู่ในกลุ่มที่มีบุตรอย่างน้อย 1 คนอยู่นอกชุมชน พบว่าบุตรมักเป็นฝ่ายมาเยี่ยมเยียนผู้ให้สัมภาษณ์มากกว่าผู้ให้สัมภาษณ์ไปเยี่ยมบุตร อย่างไรก็ตาม ผู้ให้สัมภาษณ์กว่าครึ่งหนึ่งก็ได้ไปเยี่ยมเยียนบุตร (ร้อยละ 63 สำหรับกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ และร้อยละ 60 สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ) และส่วนใหญ่ร้อยละ 95-96 ได้รับการเยี่ยมเยียนจากบุตรที่อยู่ทีอื่นอย่างน้อย 1 ครั้งในรอบปีที่ผ่านมา สะท้อนว่าประเพณีการไปเยี่ยมเยียนบิดามารดาในวันขึ้นปีใหม่ไทยหรือวันสงกรานต์เป็นที่ปฏิบัติกันอย่างกว้างขวาง

เป็นไปตามที่คาดหวัง ไม่ว่าจะเป็นการไปเยี่ยมเยียนบุตรนอกชุมชนหรือบุตรนอกชุมชนมาเยี่ยม ความบ่อยครั้งของการเยี่ยมเยียนมีน้อยกว่าการเยี่ยมเยียนระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กับบุตรในชุมชนเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่น้อยได้รับการเยี่ยมเยียนจากบุตรนอกชุมชนทุกสัปดาห์ (ร้อยละ 29 สำหรับกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ และร้อยละ 36 สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ) โดยรวมกลุ่มผู้สูงอายุได้รับการเยี่ยมเยียนจากบุตรนอกชุมชนอย่างน้อย 1 คนบ่อยครั้งกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ

ระดับการไปเยี่ยมบุตรนอกชุมชนอย่างน้อย 1 คนของเพศชายและหญิงแตกต่างกันเล็กน้อยระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ในกลุ่มผู้สูงอายุ เพศชายไปเยี่ยมบุตรนอกชุมชนบ่อยครั้งกว่าเพศหญิง แต่ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศหญิงไปเยี่ยมบุตรนอกชุมชนบ่อยครั้งกว่า

เพศชาย ในแง่การได้รับการเยี่ยมเยียนจากบุตรนอกชุมชนอย่างน้อยปีละครั้ง ปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างระหว่างเพศในทั้งสองกลุ่มอายุ เป็นที่น่าสนใจที่พบว่า ในเขตเมืองสัดส่วนที่บุตรนอกชุมชนมาเยี่ยมทุกสัปดาห์สูงกว่า แต่สัดส่วนที่บุตรนอกชุมชนมาเยี่ยมปีละครั้งต่ำกว่าในเขตชนบท สำหรับกลุ่มอายุ 50-59 ปี ร้อยละที่บุตรนอกชุมชนมาเยี่ยมสัปดาห์ละครั้งสูงสุดในกรุงเทพฯ แต่สำหรับกลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงสุดในเขตเมืองอื่น

การเยี่ยมเยียนกัน นอกจากจะเป็นการเกื้อหนุนด้านจิตใจแล้ว บิดามารดาสูงอายุและบุตรที่อยู่ที่ยังอาจมีการแลกเปลี่ยนช่วยเหลือกันด้านวัตถุได้ด้วย ตาราง 6.4 แสดงความบ่อยครั้งของการให้อาหารและเสื้อผ้าหรือสิ่งของอื่นระหว่างผู้ให้สัมภาระและบุตรที่อยู่ที่ยื่น (คือบุตรที่ไม่ได้อาศัยอยู่บ้านเดียวกัน) กลุ่มผู้สูงอายุ มีบุตรอยู่ที่ยื่นในสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ (ร้อยละ 91 เปรียบเทียบกับร้อยละ 82) ระดับการมีบุตรอยู่ที่ยื่นแตกต่างกันตามเพศและเขตที่อาศัย สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ เพศชายมีสัดส่วนบุตรอยู่ที่ยื่นสูงกว่าเพศหญิง แต่สำหรับกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศหญิงกลับมีสัดส่วนบุตรอยู่ที่ยื่นสูงกว่าเพศชาย ทั้งนี้ น่าจะเนื่องจากว่าบุตรของเพศหญิงมักมีอายุมากกว่าบุตรของเพศชาย จึงมีโอกาสออกจากบ้านไปอยู่ที่ยื่นมากกว่า ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีความแตกต่างกันระหว่างเขตเมืองและชนบทในแง่สัดส่วนที่มีบุตรอยู่ที่ยื่น กล่าวคือ ร้อยละที่มีบุตรอยู่ที่ยื่นสูงที่สุดในเขตชนบท และต่ำที่สุดในกรุงเทพฯ และความแตกต่างตามเขตที่อาศัยในกลุ่มอายุ 50-59 ปีมีมากกว่ากลุ่มอายุ 60 ปี+

โดยทั่วไป ผู้ให้สัมภาระที่มีบุตรอยู่ที่ยื่น มักจะได้รับอาหารและสิ่งของจากบุตรมากกว่าจะให้อาหารและสิ่งของกับบุตรในทุกหมวดของความบ่อยครั้ง ยกเว้นกรณีการให้อาหารและสิ่งของทุกวันของกลุ่มอายุ 50-59 ปี ซึ่งพบว่ามีการให้ในสัดส่วนที่สูงกว่าการรับเล็กน้อย (ร้อยละ 11 เปรียบเทียบกับร้อยละ 10) สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุในทุกหมวดของความบ่อยครั้ง สัดส่วนที่รับจะสูงกว่าสัดส่วนที่ให้ และสัดส่วนที่รับของกลุ่มอายุนี้สูงกว่าของกลุ่มอายุ 50-59 ปี

การแลกเปลี่ยนอาหารและสิ่งของอย่างน้อยปีละครั้งเป็นเรื่องที่พบทั่วไป โดยเฉพาะการให้จากบุตร อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้สูงอายุได้รับอาหารและสิ่งของจากบุตรบ่อยครั้งกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ในกลุ่มอายุ 50-59 ปี ร้อยละ 48 ได้รับอาหารจากบุตรอย่างน้อยเดือนละครั้ง เปรียบเทียบกับร้อยละ 60 ของกลุ่มอายุ 60 ปี+ การได้รับอาหารและสิ่งของจากบุตรทุกวันก็ดูเหมือนเป็นเรื่องธรรมดา โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งเกือบ 1 ใน 5 ได้รับอาหารและสิ่งของจากบุตรทุกวัน

การให้และรับอาหารหรือสิ่งของจากบุตร แตกต่างกันอย่างน้อยระหว่างเพศชายและเพศหญิง ในทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ อย่างไรก็ตาม พบความแตกต่างค่อนข้างมากตามเขตที่อาศัย ในทั้งสองกลุ่มอายุ ผู้ที่อยู่ในเขตชนบทให้และรับอาหารจากบุตรบ่อยครั้งกว่าผู้ที่อยู่ในเมือง และในกลุ่มผู้ที่อยู่ในเมือง ผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ มีแนวโน้มจะแลกเปลี่ยนอาหารและสิ่งของ

กับบุตรในระดับต่ำกว่าผู้ที่อยู่เมืองอื่น ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีสัดส่วนได้รับอาหารและสิ่งของจากบุตรบ่อยครั้งน้อยกว่าผู้สูงอายุในเมืองอื่นด้วยเช่นกัน

เกี่ยวกับการให้และรับเงินจากบุตร ข้อมูลที่ตามมาถึงบุตรมีชีวิตทุกคนโดยไม่คำนึงว่าบุตรคนนั้นอยู่บ้านเดียวกับผู้ให้สัมภาษณ์หรือไม่ ตาราง 6.5 แสดงการกระจายร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีบุตรมีชีวิตอย่างน้อย 1 คนตามการให้หรือรับเงินจากบุตรในรอบปีที่ผ่านมา พบว่าทั้งผู้สูงอายุและผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุส่วนใหญ่มีบุตรมีชีวิต (ร้อยละ 95 สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ และร้อยละ 96 สำหรับกลุ่มผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ) และสัดส่วนที่มีบุตรมีชีวิตไม่แตกต่างกันระหว่างเพศและเขตที่อาศัยมากนัก การศึกษาเรื่องการให้และรับเงินจากบุตรพิจารณาถึงจำนวนเงินที่ให้ด้วยว่ามากกว่าหรือน้อยกว่า 1,000 บาทขึ้นไป ส่วนใหญ่การให้หรือรับเงินมักจะมีจำนวนเงินทั้งหมดมากกว่า 1,000 บาทขึ้นไป

สำหรับทั้งสองกลุ่มอายุ มีแนวโน้มจะรับเงินจากบุตรมากกว่าให้เงินแก่บุตร ขณะเดียวกันกลุ่มอายุ 50-59 ปีมีสัดส่วนให้เงินแก่บุตรสูงกว่า แต่มีสัดส่วนที่รับเงินจากบุตรต่ำกว่ากลุ่มอายุ 60 ปี+ ในทั้งสองกลุ่มอายุ เพศชายมีแนวโน้มจะเป็นผู้ให้เงินแก่บุตรมากกว่า แต่เป็นผู้รับเงินจากบุตรน้อยกว่าเพศหญิง โดยรวมความแตกต่างในระดับการให้และรับเงินจากบุตรตามเขตที่อาศัยมีน้อย และมีแบบแผนไม่สม่ำเสมอ เช่น ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ดูเหมือนจะได้รับเงินจากบุตรจำนวน 1,000 บาทขึ้นไปในสัดส่วนที่สูงสุด ตามด้วยเมืองอื่นและชนบท อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุในชนบทมีสัดส่วนที่ได้รับเงินจากบุตร (โดยไม่คำนึงถึงจำนวน) สูงกว่าผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ขณะเดียวกันสัดส่วนที่ไม่ได้ให้เงินบุตรเลยในรอบหนึ่งปีที่ผ่านมาที่สูงที่สุดในผู้สูงอายุกรุงเทพฯ ขณะที่เมืองอื่นและชนบทมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน และสัดส่วนที่ให้เงินบุตร 1,000 บาทขึ้นไปสูงที่สุดในเขตเมืองอื่น เป็นต้น

ทรัพย์สิน และการถ่ายทอดมรดก

รูปแบบที่สำคัญของการแลกเปลี่ยนระหว่างคนต่างรุ่นอายุกันแบบหนึ่งในสังคมไทยคือการอาศัยอยู่ร่วมในชายคาเดียวกัน เมื่อบิดามารดาและบุตรอาศัยอยู่ร่วมบ้านเดียวกันมักมีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้รับประโยชน์ อย่างน้อยคือมีที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นการเกื้อหนุนจากอีกฝ่ายหนึ่ง ข้อมูลบุคคลที่เป็นเจ้าของบ้านที่ผู้ให้สัมภาษณ์อยู่อาศัยกับบุตรจะชี้แนะว่า ใครเป็นฝ่ายเกื้อหนุน ตาราง 6.6 แสดงข้อมูลบุคคลที่เป็นเจ้าของบ้านและเจ้าของที่ดินที่บ้านนั้นปลูกอยู่ โดยแบ่งออกเป็น 5 หมวดคือ ผู้ให้สัมภาษณ์และหรือคู่สมรสเป็นเจ้าของ บิดามารดาของผู้ให้สัมภาษณ์หรือของคู่สมรสเป็น เจ้าของ บุตรของผู้ให้สัมภาษณ์เป็นเจ้าของ โดยที่ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นผู้ยกหรือโอนบ้าน/ที่ดินนั้นให้บุตรเป็นเจ้าของ บุตรเป็นเจ้าของโดยตัวเอง และบุคคลอื่นๆ เป็นเจ้าของ ข้อมูลในตารางดังกล่าวแสดงอย่างชัดเจนว่า ผู้สูงอายุและผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุที่อาศัยอยู่กับบุตรส่วนใหญ่เป็นเจ้าของบ้าน

และเจ้าของที่ดินที่ปลูกบ้านซึ่งอาศัยอยู่ร่วมกันนั้น โดยที่กลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีส่วนที่ตนเอง และหรือคู่สมรสเป็นเจ้าของบ้านและเจ้าของที่ดินที่ปลูกบ้านสูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ กล่าวคือ ร้อยละ 89 และร้อยละ 75 ของกลุ่มอายุ 50-59 ปี ตนเองและหรือคู่สมรสเป็นเจ้าของบ้าน และเจ้าของที่ดินที่ปลูกบ้านตามลำดับ เปรียบเทียบกับร้อยละ 78 และ 72 ในกลุ่มผู้สูงอายุ

แม้ในกรณีที่บุตรเป็นเจ้าของบ้านหรือเจ้าของที่ดินที่ปลูกบ้านก็ตาม สัดส่วนที่บุตรเป็นเจ้าของบ้านหรือเจ้าของที่ดินที่ปลูกบ้านซึ่งยกให้โดยบิดามารดาก็ไม่ต่างจากสัดส่วนที่บุตรเป็นเจ้าของโดยซื้อเอง ซึ่งในกรณีดังกล่าวบุตรก็เป็นฝ่ายได้ประโยชน์เช่นกัน กล่าวคือ อยู่อาศัยร่วมกับบิดามารดาสูงอายุจนเมื่อถึงอายุหนึ่ง บิดามารดาก็จะยกบ้านและที่ดินนั้นให้แก่บุตรที่อยู่ด้วยกัน

ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ มีความแตกต่างกันระหว่างเขตเมืองและชนบทในแง่บุคคลที่เป็นเจ้าของบ้านหรือที่ดินที่ผู้ให้สัมภาระอาศัยอยู่กับบุตร ผู้ให้สัมภาระในเมืองมักไม่ค่อยได้เป็นเจ้าของบ้านหรือที่ดินที่ปลูกบ้านซึ่งตนอาศัยอยู่กับบุตรเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ให้สัมภาระในชนบท ผู้ไม่ได้เป็นเจ้าของบ้านในเมืองเหล่านี้ส่วนใหญ่อยู่กับบุตรในบ้านเช่า (ไม่ได้แสดงข้อมูล) เป็นที่น่าเสียดายที่ไม่ได้ถามโดยตรงว่าใครเป็นผู้จ่ายค่าเช่าบ้าน อย่างไรก็ตาม จากคำถามว่า ใครเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ในบ้านเป็นหลัก ปรากฏว่าในผู้ให้สัมภาระที่เช่าบ้าน ในเขตเมือง ตนเองและหรือคู่สมรสมักเป็นผู้จ่ายค่าเช่า สำหรับกลุ่มอายุ 50-59 ปี แต่สำหรับกลุ่มอายุ 60 ปี+ ผู้จ่ายค่าเช่ามักเป็นบุตรมากกว่า (ไม่ได้แสดงตารางข้อมูล) ผู้อยู่อาศัยกับบุตรในเมืองยังมีสัดส่วนที่อยู่ในบ้านที่บุตรซื้อเองมากกว่าผู้อยู่อาศัยกับบุตรในชนบท โดยเฉพาะสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ

แบบแผนเกี่ยวกับบุคคลที่เป็นเจ้าของที่ดินซึ่งปลูกบ้านที่ผู้ให้สัมภาระอาศัยอยู่กับบุตรนั้น มีลักษณะคล้ายกับบุคคลที่เป็นเจ้าของบ้าน ยกเว้นแต่ว่าสัดส่วนที่ผู้ให้สัมภาระอาศัยอยู่ในที่ดินที่ตนเองหรือบุตรเป็นเจ้าของต่ำกว่าสัดส่วนที่อาศัยอยู่ในบ้านที่ตนเองหรือบุตรเป็นเจ้าของ อย่างไรก็ตาม ผู้ให้สัมภาระไม่น้อยอาศัยอยู่กับบุตรในที่ดินที่ตนเองและหรือคู่สมรสเป็นเจ้าของ (ร้อยละ 75)

ตาราง 6.8 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการถ่ายทอดทรัพย์สินและการยกมรดกซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับใกล้ชิดกับประโยชน์ที่บุตรจะได้รับจากการอาศัยอยู่ร่วมกับบิดามารดาสูงอายุ ผู้ให้สัมภาระในโครงการ SWET ถูกถามถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับการยกทรัพย์สินว่า “ท่านคิดว่า คนที่มีสมบัติหรือทรัพย์สินควรจะเก็บทรัพย์สินนั้นไว้ใช้เองทั้งหมดในบั้นปลายชีวิต หรือแบ่งบางส่วนเก็บบางส่วนหรือยกทรัพย์สินให้บุตรหลานก่อนที่ตนเองจะจากไป” ส่วนใหญ่ของทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุเห็นว่า ควรแบ่งบางส่วนและเก็บบางส่วน (ร้อยละ 63 และร้อยละ 72 ตามลำดับ) สัดส่วนที่เห็นว่าควรแบ่งให้หมดสูงกว่าเก็บไว้เองหมด กลุ่มผู้สูงอายุมีส่วนที่เห็นว่าควรเก็บไว้

เองทั้งหมดและแบ่งให้ทั้งหมดสูงกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ และทั้งสองกลุ่มอายุ สัดส่วนที่เห็นว่าควรแบ่งให้หมดในเขตชนบทสูงกว่า และสัดส่วนที่เห็นว่าควรเก็บไว้เองทั้งหมดต่ำกว่าในเมือง

นอกจากถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการยกทรัพย์สินแล้ว ผู้ให้สัมภาษณ์ยังถูกถามถึงข้อเท็จจริงในการแบ่งที่ดินหรือทรัพย์สินที่ตนเองและหรือคู่สมรสได้ปฏิบัติ คำถามที่ใช้ถามคือ “ท่านและหรือคู่สมรสของท่านได้แบ่งที่ดินหรือทรัพย์สินสมบัติให้กับลูกหลานหรือญาติอื่นๆ บ้างหรือไม่” โดยมีหมวดคำตอบ 5 หมวดคือ แบ่งให้หมดแล้ว แบ่งให้โดยวาจา แต่ยังไม่ได้ออน แบ่งบางส่วนไม่ได้แบ่ง และไม่มีทรัพย์สินสมบัติ พบว่าผู้สูงอายุมีแนวโน้มจะแบ่งทรัพย์สินสมบัติให้บุตรหลานแล้ว ในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ร้อยละ 72 ของกลุ่มอายุ 50-59 ปี และร้อยละ 50 ของกลุ่มอายุ 60 ปี ตอบว่ายังไม่ได้แบ่งทรัพย์สินสมบัติ

ประมาณ 1 ใน 10 ของผู้ให้สัมภาษณ์รายงานว่า ไม่มีทรัพย์สินหรือที่ดินสำหรับการแบ่ง สัดส่วนที่รายงานว่าไม่มีทรัพย์สินสมบัติให้แบ่งของเขตเมืองสูงกว่าเขตชนบทอย่างมากในทั้งสองกลุ่มอายุ ผลดังกล่าวนี้แตกต่างจากผลในเรื่องสถานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งพบว่าฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ให้สัมภาษณ์ในเมืองดีกว่าในชนบท การที่ผู้ให้สัมภาษณ์ในเมืองมีสัดส่วนที่ไม่มีทรัพย์สินสมบัติสูงกว่าเขตชนบท น่าจะเป็นการรายงานที่เกินจริง อาจเพราะคนในเมืองมีแนวโน้มไม่ต้องการบอกว่าตนเองมีทรัพย์สินสมบัติ ในกลุ่มผู้สูงอายุ เกือบ 2 ใน 5 รายงานว่าได้มีการยกที่ดินหรือทรัพย์สินให้บุตรหลานแล้ว โดยจะมีบางส่วนยกด้วยวาจาแต่ยังไม่ได้มีการเปลี่ยนชื่อเจ้าของตามกฎหมาย แม้ว่าสัดส่วนที่ยังไม่ได้ยกที่ดินหรือทรัพย์สินจะสูงกว่าสัดส่วนที่ได้มีการยกที่ดินหรือทรัพย์สินก็ตาม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าข้อมูลนี้ขัดกับผลข้างต้นเกี่ยวกับทัศนคติการยกทรัพย์สินมรดก เนื่องจากผู้ให้สัมภาษณ์ที่ยังไม่ได้ทำการยกทรัพย์สินมรดกที่ดินให้แก่บุตรหลานหรือญาติ ก็ยังน่าจะมีบางส่วนที่จะทำการยกทรัพย์สินของตนในอนาคตก่อนที่จะตาย

เกี่ยวข้องกับเรื่องการยกที่ดินหรือทรัพย์สินมรดกคือ การทำพินัยกรรม โครงการ SWET ถามผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับความคิดเห็นว่า ผู้สูงอายุควรจะทำพินัยกรรมหรือไม่ และตนเองได้ทำพินัยกรรมแล้วหรือยัง ข้อมูลในส่วนสุดท้ายของตาราง 6.7 แสดงว่า ส่วนใหญ่ของทั้งผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุเห็นว่า ผู้สูงอายุควรทำพินัยกรรม โดยสัดส่วนที่เห็นด้วยในกลุ่มแรกต่ำกว่ากลุ่มหลังเล็กน้อย (ร้อยละ 74 เปรียบเทียบกับร้อยละ 78) เขตเมืองมีแนวโน้มเห็นด้วยกับการทำพินัยกรรมมากกว่าเขตชนบท ความแตกต่างระหว่างเมืองและชนบทในเรื่องดังกล่าวชัดเจนมากกว่าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ

แม้ว่าส่วนใหญ่ของผู้ให้สัมภาษณ์จะเห็นว่าผู้สูงอายุควรทำพินัยกรรม แต่ส่วนใหญ่ก็ยังไม่ได้ทำพินัยกรรม โดยเฉพาะในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีสัดส่วนที่ยังไม่ได้ทำพินัยกรรมสูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ (ร้อยละ 93 เปรียบเทียบกับร้อยละ 87) เหตุผลสำคัญอันหนึ่งที่ไม่ได้ทำพินัยกรรม

น่าจะเป็นเพราะไม่มีทรัพย์สินสมบัติ โดยเฉพาะเขตเมืองจะมีสัดส่วนที่รายงานว่าไม่มีทรัพย์สินสมบัติสูงกว่าเขตชนบทอย่างมากในทั้งสองกลุ่มอายุ

กล่าวโดยรวม ข้อมูลเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนการเกื้อหนุนที่นำเสนอในบทนี้ชี้แนะว่า ผู้สูงอายุไทยมีการติดต่อกับบุตรบ่อยครั้ง และยังได้รับการเกื้อหนุนจากบุตร ขณะเดียวกันบิดามารดาสูงอายุก็น่าจะช่วยเหลือบุตรในด้านต่างๆ เช่นกัน แต่ส่วนใหญ่ทิศทางการไหลของการเกื้อหนุนสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุน่าจะเป็นจากบุตรไปสู่บิดามารดาสูงอายุมากกว่าจะเป็นตรงกันข้าม อย่างไรก็ตาม รูปแบบสำคัญที่บิดามารดาสูงอายุเกื้อหนุนแก่บุตร ได้แก่ การอาศัยอยู่ร่วมบ้านเดียวกัน บิดามารดาสูงอายุยังถ่ายโอนที่ดินและทรัพย์สินแก่บุตรเมื่ออายุมากขึ้นด้วย แม้ว่าผู้สูงอายุไทยส่วนใหญ่จะเห็นว่าผู้สูงอายุควรทำพินัยกรรม แต่มีเพียงส่วนน้อยที่ได้ทำพินัยกรรมแล้ว

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 6.1 (ต่อ)

ลักษณะต่างๆ ของบุตร	รวม	ภูมิหลังของผู้ให้สัมภาษณ์/ตอบ					
		อายุ		เพศ		เขตที่อาศัย	
		50-59	60+	ชาย	หญิง	เมือง	ชนบท
8. ความบ่อยครั้งที่บุตรให้							
อาหาร/เสื้อผ้าแก่ผู้ตอบ							
ทุกวัน	5.9	4.3	6.7	5.3	6.4	4.0	6.2
ทุกสัปดาห์	10.3	9.1	10.8	9.8	10.6	11.0	10.2
ทุกเดือน	14.2	12.9	14.8	14.1	14.3	18.0	13.6
อย่างน้อยปีละครั้ง	40.3	41.2	39.8	40.2	40.3	35.4	41.0
นานๆ ครั้ง หรือไม่เลย	29.4	32.4	27.9	30.6	28.4	31.6	29.0
รวม	100	100	100	100	100	100	100
9. การให้เงินแก่บุตรในรอบ							
ปีที่ผ่านมา							
ให้ 1,000 บาทขึ้นไป	16.5	26.0	10.9	20.5	13.0	19.9	15.8
ให้ต่ำกว่า 1,000 บาท	5.2	7.3	4.0	5.6	5.0	2.4	5.8
ไม่ให้	78.3	66.6	85.0	74.0	82.0	77.7	78.4
รวม	100	100	100	100	100	100	100
10. ได้รับเงินจากบุตรใน							
รอบปีที่ผ่านมา							
ได้ 1,000 บาทขึ้นไป	35.9	37.3	35.1	34.6	37.0	47.4	33.7
ได้น้อยกว่า 1,000 บาท	22.0	15.7	25.7	19.9	23.8	9.9	24.4
ไม่ได้	42.1	47.0	39.2	45.4	39.2	42.7	41.9
รวม	100	100	100	100	100	100	100

หมายเหตุ : (1) ผลที่แสดงถ่วงน้ำหนัก โดยใช้ค่าถ่วงน้ำหนักของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน
 (2) บุตรในที่นี้ รวมบุตรตนเอง บุตรเลี้ยง และบุตรบุญธรรม

ตาราง 6.2 ร้อยละที่มีการไปมาหาสู่กันในรอบปีที่ผ่านมาระหว่างผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุและผู้สูงอายุ กับบุตรที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน จำแนกตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัย

การเยี่ยมเยือน/อายุ	รวม	เพศ		เขตที่อาศัย		
		ชาย	หญิง	กรุงเทพฯ	เมืองอื่น	ชนบท
50-59						
% ที่มีบุตร (ซึ่ง ไม่ได้อยู่ด้วย กัน) อยู่ในชุมชนเดียวกัน	42.3	38.3	45.6	16.5	22.5	47.5
ในกลุ่มที่มีบุตรซึ่งไม่ได้อยู่ด้วยกันอยู่ในชุมชน						
% ที่ไปเยี่ยมบุตรในชุมชน						
ทุกวัน	69.4	66.1	71.7	44.0	63.5	70.8
ทุกสัปดาห์	79.3	76.7	81.0	51.7	71.5	80.8
ทุกเดือน	84.8	83.0	86.0	56.0	77.6	86.3
ทุกปี	87.6	85.3	89.3	57.1	84.0	89.1
% ที่บุตรในชุมชนมาเยี่ยม						
ทุกวัน	81.4	80.0	82.4	76.9	79.6	81.7
ทุกสัปดาห์	90.5	89.7	91.0	84.6	93.2	90.5
ทุกเดือน	94.8	94.5	95.1	89.0	97.2	94.9
ทุกปี	97.9	98.5	97.5	91.1	98.3	98.2
60+						
% ที่มีบุตร (ซึ่ง ไม่ได้อยู่ด้วย กัน) อยู่ในชุมชนเดียวกัน	63.3	64.0	62.8	29.5	39.2	69.8
ในกลุ่มที่มีบุตรซึ่งไม่ได้อยู่ด้วยกันอยู่ในชุมชน						
% ที่ไปเยี่ยมบุตรในชุมชน						
ทุกวัน	62.6	64.9	60.7	39.8	53.7	64.3
ทุกสัปดาห์	72.1	74.0	70.5	46.0	63.9	73.9
ทุกเดือน	77.2	78.1	76.3	49.4	69.3	79.0
ทุกปี	80.4	82.3	79.0	54.4	72.3	82.2
% ที่บุตรในชุมชนมาเยี่ยม						
ทุกวัน	80.6	82.0	79.5	64.0	76.3	81.7
ทุกสัปดาห์	88.8	89.9	87.8	76.6	87.1	89.5
ทุกเดือน	94.4	94.3	94.4	91.2	94.2	94.5
ทุกปี	97.5	97.0	98.0	96.2	99.0	97.5

หมายเหตุ : ชุมชน หมายถึง หมู่บ้านเดียวกันสำหรับเขตชนบทและในละแวกบ้านสำหรับเขตเมือง

ตาราง 6.3 ร้อยละที่ได้มีการเยี่ยมชมกันระหว่างผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุและผู้สูงอายุ กับบุตรที่อยู่นอกชุมชน จำแนกตามเพศ เขตที่อาศัย และกลุ่มอายุ

การเยี่ยมชม/กลุ่มอายุ	รวม	เพศ		เขตที่อาศัย		
		ชาย	หญิง	กรุงเทพฯ	เมืองอื่น	ชนบท
50-59						
% ที่มีบุตรอยู่นอกชุมชน	73.0	70.1	75.4	51.7	70.7	75.7
ในกลุ่มที่มีบุตรอยู่นอกชุมชน						
% ที่ไปเยี่ยมบุตรอย่างน้อย :						
สัปดาห์ละครั้ง	12.2	12.0	12.3	9.9	11.6	12.4
เดือนละครั้ง	26.9	26.8	27.0	24.7	29.0	26.9
ปีละครั้ง	62.9	60.3	64.9	43.3	60.0	64.7
% ที่บุตรมาเยี่ยมเยียนอย่างน้อย :						
สัปดาห์ละครั้ง	29.2	27.2	30.6	39.4	33.6	27.9
เดือนละครั้ง	55.8	53.2	57.8	68.3	59.7	54.4
ปีละครั้ง	94.9	94.5	95.3	86.6	91.3	96.0
60+						
% ที่มีบุตรอยู่นอกชุมชน	82.3	84.6	80.4	76.8	81.2	83.1
ในกลุ่มที่มีบุตรอยู่นอกชุมชน						
% ที่ไปเยี่ยมบุตรอย่างน้อย :						
สัปดาห์ละครั้ง	13.5	15.0	12.2	8.4	13.4	14.1
เดือนละครั้ง	28.8	33.2	24.9	19.4	25.6	30.1
ปีละครั้ง	60.3	63.2	57.8	40.3	55.5	63.0
% ที่บุตรมาเยี่ยมเยียนอย่างน้อย :						
สัปดาห์ละครั้ง	35.5	37.0	34.1	38.7	42.6	34.4
เดือนละครั้ง	65.0	67.1	63.1	70.5	67.5	64.1
ปีละครั้ง	96.3	95.7	96.7	93.4	98.1	96.4

หมายเหตุ : (1) ชุมชน หมายถึง ในหมู่บ้านเดียวกันสำหรับเขตชนบท และแถวละแวกบ้านสำหรับเขตเมือง

(2) บุตรในที่นี้รวมบุตรตนเอง บุตรเลี้ยง และบุตรบุญธรรม

ตาราง 6.4 ร้อยละที่มีการให้อาหารและเสื้อผ้าในรอบปีที่ผ่านมาระหว่างผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุและผู้สูงอายุ กับบุตรที่ไม่ได้อยู่บ้านเดียวกัน จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการ

การให้-รับเสื้อผ้า/อาหาร และกลุ่มอายุ	รวม	เพศ		เขตที่อาศัย		
		ชาย	หญิง	กรุงเทพฯ	เมืองอื่น	ชนบท
50-59						
% ที่มีบุตรอยู่ที่อื่น	81.8	80.0	83.2	56.7	75.4	85.4
ในกลุ่มที่บุตรอยู่ที่อื่น % ที่ให้เสื้อผ้า/อาหารบุตรอย่างน้อย :						
ทุกวัน	11.4	9.6	12.8	4.2	11.4	12.0
ทุกสัปดาห์	22.5	20.0	24.5	9.4	20.9	23.7
ทุกเดือน	33.7	32.5	34.7	21.9	37.0	34.2
ทุกปี	55.1	53.9	56.0	37.7	56.6	56.2
ในกลุ่มที่บุตรอยู่ที่อื่น % ที่ได้รับเสื้อผ้า/อาหารจากบุตรอย่างน้อย :						
ทุกวัน	10.4	8.2	12.1	2.9	5.6	11.4
ทุกสัปดาห์	27.8	25.5	29.7	22.3	21.5	28.9
ทุกเดือน	47.5	45.7	48.9	46.8	44.5	47.8
ทุกปี	84.7	83.4	85.7	73.9	80.4	85.9
60+						
% ที่มีบุตรอยู่ที่อื่น	90.9	92.6	89.6	82.0	86.8	92.4
ในกลุ่มที่บุตรอยู่ที่อื่น % ที่ให้เสื้อผ้า/อาหารบุตรอย่างน้อย :						
ทุกวัน	8.7	8.5	8.8	2.3	8.4	9.4
ทุกสัปดาห์	17.1	16.3	17.8	8.0	15.7	18.1
ทุกเดือน	25.4	25.6	25.3	14.2	22.9	26.9
ทุกปี	40.1	41.0	39.3	26.4	36.4	41.9
ในกลุ่มที่บุตรอยู่ที่อื่น % ที่ได้รับเสื้อผ้า/อาหารจากบุตรอย่างน้อย :						
ทุกวัน	18.8	16.5	20.8	6.3	16.8	20.3
ทุกสัปดาห์	38.2	35.3	40.7	29.0	35.5	39.4
ทุกเดือน	57.7	56.1	59.1	53.5	56.4	58.3
ทุกปี	89.2	88.7	89.7	83.6	89.1	89.8

หมายเหตุ : บุตร รวม บุตรตนเอง บุตรเลี้ยง และบุตรบุญธรรม

ตาราง 6.5 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามการให้หรือรับเงินจากบุตร
ในรอบปีที่ผ่านมา จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการ

การให้-รับเงิน/กลุ่มอายุ	รวม	เพศ		เขตที่อาศัย		
		ชาย	หญิง	กรุงเทพฯ	เมืองอื่น	ชนบท
50-59						
% ที่มีบุตรมีชีวิต	95.2	97.1	93.7	92.9	94.4	95.6
ในกลุ่มที่มีบุตรมีชีวิต % ที่ให้เงินบุตรอย่างน้อย :						
1,000 บาทขึ้นไป	55.8	62.9	49.7	59.3	66.7	54.2
ต่ำกว่า 1,000 บาท	8.2	7.8	8.5	1.0	2.5	9.6
ไม่ได้ให้	36.0	29.3	41.8	39.7	30.8	36.2
รวม	100	100	100	100	100	100
ในกลุ่มที่มีบุตรมีชีวิต % ที่ได้รับเงินจากบุตรอย่างน้อย :						
1,000 บาทขึ้นไป	69.7	66.2	72.7	64.6	64.9	70.8
ต่ำกว่า 1,000 บาท	9.5	9.7	9.4	5.7	1.8	10.9
ไม่ได้รับ	20.8	24.1	17.9	29.7	33.2	18.3
รวม	100	100	100	100	100	100
60+						
% ที่มีบุตรมีชีวิต	95.6	97.0	94.6	94.8	96.7	95.6
ในกลุ่มที่มีบุตรมีชีวิต % ที่ให้เงินบุตรอย่างน้อย :						
1,000 บาทขึ้นไป	27.5	35.7	20.4	25.1	28.5	27.6
ต่ำกว่า 1,000 บาท	7.3	7.7	7.0	3.4	5.9	7.9
ไม่ได้ให้	65.2	56.7	72.6	71.5	65.5	64.5
รวม	100	100	100	100	100	100
ในกลุ่มที่มีบุตรมีชีวิต % ที่ได้รับเงินจากบุตรอย่างน้อย :						
1,000 บาทขึ้นไป	68.4	68.5	68.2	81.0	75.2	66.2
ต่ำกว่า 1,000 บาท	18.6	17.3	19.7	4.3	8.4	21.3
ไม่ได้รับ	13.0	14.1	12.1	14.7	16.4	12.5
รวม	100	100	100	100	100	100

หมายเหตุ : บุตร รวม บุตรตนเอง บุตรเลี้ยง และบุตรบุญธรรม

ตาราง 6.8 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามบุคคลที่เป็นเจ้าของบ้านและบุคคลที่เป็นเจ้าของที่ดินที่ปลูกบ้าน จำแนกตามอายุและเขตที่อาศัย

	50-59 ปี			60 ปี+		
	รวม	เมือง	ชนบท	รวม	เมือง	ชนบท
เจ้าของบ้าน						
ตนเองและหรือคู่สมรส	89.0	67.7	94.2	78.1	48.0	85.4
บิดามารดาของตนเองหรือคู่สมรส	2.6	1.9	2.8	0.3	0.5	0.3
บุตร แต่ตนเองได้ยกให้ *	1.2	2.4	0.9	6.6	7.3	6.4
บุตรซื้อเอง	1.3	2.6	1.0	8.0	16.2	6.0
อื่นๆ	5.9	25.4	1.1	7.0	28.0	1.9
รวม	100	100	100	100	100	100
จำนวนตัวอย่างถ่วงน้ำหนัก	2440	479	1962	3188	620	2568
เจ้าของที่ดินที่ปลูกบ้าน						
ตนเองและหรือคู่สมรส	75.2	53.2	79.3	71.8	42.3	77.2
บิดามารดาของตนเองหรือคู่สมรส	9.9	3.9	11.0	3.9	2.2	4.2
บุตร แต่ตนเองได้ยกให้ *	1.4	2.2	1.3	8.1	8.9	8.0
บุตรซื้อเอง	1.2	2.8	0.9	5.0	13.3	3.4
อื่นๆ	12.3	37.9	7.4	11.2	33.2	7.2
รวม	100	100	100	100	100	100
จำนวนตัวอย่างถ่วงน้ำหนัก	2321	368	1952	3027	469	2558

หมายเหตุ : * รวมกรณีที่บิดามารดายกให้ทั้งหมดหรือบางส่วน

ตาราง 6.7 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามความคิดเห็นเกี่ยวกับการยก
 ทรัพย์สินมรดก, การยกทรัพย์สินมรดก การทำพินัยกรรมและร้อยละที่เห็นว่าผู้สูงอายุ
 ควรทำพินัยกรรม จำแนกตามอายุและเขตที่อาศัย

	50-59 ปี			60 ปี+		
	รวม	เมือง	ชนบท	รวม	เมือง	ชนบท
วิธีการที่ควรปฏิบัติในการยก						
ทรัพย์สิน						
เก็บไว้เองทั้งหมด	9.1	10.7	8.8	11.5	12.8	11.3
เก็บไว้บางส่วน	72.4	72.4	72.4	62.9	63.8	62.7
แบ่งให้หมด	18.5	16.9	18.8	25.6	23.7	26.0
รวม	100	100	100	100	100	100
จำนวนตัวอย่างถ่วงน้ำหนัก	3143	594	2550	4314	764	3550
การแบ่งที่ดินหรือทรัพย์สินสมบัติให้						
ลูกหลานหรือญาติอื่นๆ						
แบ่งให้หมดแล้ว	3.2	4.0	3.0	14.4	13.0	14.8
แบ่งแล้วแต่ยังไม่ได้โอน	6.2	1.4	7.4	8.7	1.8	10.2
แบ่งบางส่วน	9.6	2.8	11.1	15.4	8.4	16.9
ไม่ได้แบ่ง	71.7	64.9	73.2	50.4	39.8	52.7
ไม่มีทรัพย์สินสมบัติ	9.4	26.9	5.3	11.1	37.0	5.4
รวม	100	100	100	100	100	100
จำนวนตัวอย่างถ่วงน้ำหนัก	3208	606	2602	4491	810	3681
% ที่เห็นว่าควรทำพินัยกรรม	78.4	79.8	78.0	73.8	78.2	72.8
สถานะการทำพินัยกรรม						
ทำแล้ว	3.7	2.8	3.9	8.6	7.7	8.8
ยังไม่ได้ทำ	93.2	85.9	94.9	86.5	71.4	89.7
ไม่มีสมบัติ	3.1	11.3	1.2	4.9	20.9	1.4
รวม	100	100	100	100	100	100
จำนวนตัวอย่างถ่วงน้ำหนัก	3148	595	2553	4311	765	3546

บทที่ 7

ภาวะสุขภาพและพฤติกรรมทางเพศ

คำนำ

สุขภาพของผู้สูงอายุ เป็นปัญหาสำคัญที่สุดปัญหาหนึ่งที่ผู้อยู่ในวัยสูงอายุประสบและกังวล สุขภาพของผู้สูงอายุมีความเกี่ยวข้องอย่างมากกับความเป็นอยู่ที่ดีด้านอื่นๆ ของผู้สูงอายุ การมีสุขภาพที่ดีในช่วงสูงอายุจะส่งผลให้ชีวิตบั้นปลายมีความสุข ช่วยตนเองได้ไม่ต้องเป็นภาระผู้อื่น ตรงกันข้ามการมีสุขภาพไม่ดี นอกจากตัวผู้สูงอายุเองจะมีปัญหาการดำรงชีวิตแล้ว ยังเป็นปัญหาและภาระของครอบครัวและสังคมที่ต้องให้การดูแล สุขภาพของผู้สูงอายุจึงเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม เพราะเป็นที่ทราบกันว่า ค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาพยาบาลและสวัสดิการด้านต่างๆ แก่ผู้สูงอายุ เป็นเรื่องที่ต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก และเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจอันหนึ่งของประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลายซึ่งมีจำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุที่สูง การศึกษาภาวะของผู้สูงอายุจึงมักต้องศึกษาถึงภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุเสมอ

โดยทั่วไป การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพของประชากรอาจทำได้ 2 ทางคือ จากการตรวจหรือประเมินสุขภาพของประชากรด้วยบุคลากรทางแพทย์ (Clinical assessment) และจากการสัมภาษณ์ถามข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพจากกลุ่มประชากรเป้าหมาย เนื่องจากวิธีแรกมีความยุ่งยากในทางปฏิบัติและเสียค่าใช้จ่ายสูง โครงการ SWET ได้เลือกวิธีหลัง โดยการใช้แบบสอบถามซึ่งมีคำถามต่างๆ ที่นำมาวัดสุขภาพของผู้สูงอายุ องค์การอนามัยโลก (WHO) เสนอแนะการวัดสุขภาพของผู้สูงอายุด้วยการเก็บข้อมูลด้านต่างๆ เช่น ประวัติของน้ำหนักตัว ความสามารถในการทำกิจกรรมส่วนตัว เช่น การกินอาหาร แต่งตัว อาบน้ำ/เข้าส้วม (Corresponding to activities of daily living หรือ ADL) ระดับการทำกิจกรรมชีวิตประจำวันด้วยตนเอง (เช่น ซื่อเข้าของใช้ ทำอาหาร ดูแลบ้าน ซักรีดเสื้อผ้า กินยา และดูแลจัดการการเงิน) (Instrumental activities of daily living scale หรือ IADL) ความสามารถในการเคลื่อนไหวร่างกายโดยรวม (Gross mobility) เช่น นั่งยองๆ ยกของมีน้ำหนัก เดินขึ้นลงบันได เดินระยะทางไกล เป็นต้น ความสามารถในการมองเห็น (Vision) ระดับการได้ยิน (Hearing function) แบบแผนการนอนหลับ (Sleeping patterns) ภาวะการมีโรคประจำตัว (Chronic conditions) การได้รับอุบัติเหตุและบาดเจ็บ (Accidents and injuries) การกิน/ใช้ยา (Medication use) การมีพฤติกรรมเสี่ยง เช่น สูบบุหรี่และดื่มของมึนเมา (Smoking and drinking) การใช้แหล่งบริการสาธารณสุข (Health Services Utilization) ภาวะความหุดหู่

กังวลหรือเครียด (Depression) และการประเมินสุขภาพของตนเอง (Self-perceived health) ภาวะทางสมองหรือระดับความจำ (Mental functions) โครงการ SWET ได้นำแนวทางของ WHO มาปรับใช้ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ข้อมูลที่เก็บได้แก่ การเป็นโรคต่างๆ ในช่วง 6 เดือนก่อนการสำรวจ การประเมินสุขภาพทั่วไปของตนเองโดยให้สัมภาษณ์ การบาดเจ็บ การตรวจสุขภาพ บริการสาธารณสุขที่เลือกใช้ ค่าใช้จ่ายของการรักษาพยาบาล การสูบบุหรี่และดื่มสุรา ภาวะโภชนาการ การกินยา การมองเห็น ปัญหาในการทำกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง ปัญหาการเคลื่อนไหวร่างกาย และพฤติกรรมทางเพศ ข้อมูลต่างๆ ข้างต้นสามารถนำมาศึกษาภาวะสุขภาพโดยละเอียดของผู้สูงอายุได้

สำหรับรายงานนี้จะนำเสนอข้อมูลภาวะสุขภาพและพฤติกรรมทางเพศอย่างกว้างๆ ของประชากรที่ศึกษา โดยไม่พยายามสร้างดัชนีรวมวัดภาวะสุขภาพ หรือเจาะลึกถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อภาวะสุขภาพ หรือผลกระทบของภาวะสุขภาพต่อภาวะความเป็นอยู่ด้านอื่นๆ ของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ จุดที่แตกต่างออกไปของรายงานนี้คือ นำเสนอข้อมูลภาวะสุขภาพแยกระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพื่อสามารถนำข้อมูลนี้ไปเปรียบเทียบกับภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุจากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผู้สูงอายุก่อนๆ ขณะเดียวกันสะท้อนแนวโน้มภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุในอนาคตจากข้อมูลภาวะสุขภาพของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ

ภาวะสุขภาพ

สุขภาพของผู้สูงอายุอาจแบ่งได้เป็น 2 ด้านคือ สุขภาพทางกาย และสุขภาพทางใจ ดังกล่าวข้างต้น การวัดสุขภาพทางกายของผู้สูงอายุอาจวัดด้วยหลายมาตรการตามที่เสนอโดยองค์การอนามัยโลก ในส่วนนี้จะเสนอภาวะสุขภาพทางกายของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุด้วยมาตรการต่างๆ ดังนี้ การประเมินสุขภาพของตนเองโดยรวม ปัญหาการทำกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง ปัญหาการเคลื่อนไหวร่างกาย การหกล้มบาดเจ็บ การมีโรคต่างๆ ปัญหาการถ่ายปัสสาวะ/อุจจาระ และระดับการมองเห็น ส่วนปัญหาทางใจวัดด้วยระดับความรู้สึกรำคาญ

การประเมินสุขภาพตนเอง

คำถามที่ใช้ในการประเมินสุขภาพตนเองของโครงการ SWET มี 2 คำถามคือ ข้อ H4. “ท่านรู้สึกสุขภาพกายโดยทั่วไปของท่านในปัจจุบันเป็นอย่างไร แข็งแรงมาก ค่อนข้างแข็งแรง ปานกลาง ค่อนข้างอ่อนแอ และอ่อนแอ” และข้อ H5. “เมื่อเปรียบเทียบกับคนวัยเดียวกัน ท่านรู้สึกสุขภาพของท่านเป็นอย่างไร แข็งแรงกว่า เหมือนคนอื่นๆ ทрудโทรมหรือแย่กว่า” ผลการประเมินสุขภาพด้วยคำถาม 2 ข้อข้างต้นแสดงในตาราง 7.1 และ 7.2 ข้อมูลในตาราง 7.1 แสดงว่า กลุ่มผู้สูงอายุมีภาวะสุขภาพกายดีน้อยกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ กล่าวคือ ร้อยละที่ประเมินสุขภาพกาย

ตนเองว่าแข็งแรงมาก หรือค่อนข้างแข็งแรงของกลุ่มแรกต่ำกว่ากลุ่มหลัง และร้อยละที่ประเมินว่าค่อนข้างอ่อนแอ หรืออ่อนแอของกลุ่มแรกสูงกว่ากลุ่มหลัง

ในกลุ่มผู้สูงอายุ การประเมินสุขภาพตนเองพบว่า ยิ่งอายุมากขึ้น สุขภาพจะลดถอยลง เพศหญิงมีภาวะสุขภาพแยกว่่าเพศชาย และผู้สูงอายุในเมืองรวมกรุงเทพฯ ประเมินสุขภาพของตนเองว่า แข็งแรงมากหรือแข็งแรงในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้สูงอายุในชนบท

กลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ความแตกต่างระหว่างเพศและเขตที่อาศัยในแง่ภาวะสุขภาพจากการประเมินด้วยตนเองเหมือนกับกลุ่มผู้สูงอายุ

เป็นที่น่าสังเกตว่า เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลการประเมินสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุจากการสำรวจโครงการ SWET ปี 2538 กับการสำรวจ SECAPT ปี 2529 (N. Chayovan et al, 1988) พบความสอดคล้องของข้อมูลที่น่าสนใจ กล่าวคือ การสำรวจทั้ง 2 ครั้งซึ่งมีระยะเวลาห่างกันเกือบ 10 ปี ต่างแสดงว่าร้อยละ 35 ของผู้สูงอายุประเมินสุขภาพตนเองว่าดีหรือดีมาก (แข็งแรงหรือแข็งแรงมาก) ชี้แนะว่า ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุอาจไม่เปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า มีเพียงร้อยละ 4 ของผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ในปี 2529 ที่ประเมินว่าสุขภาพของตนเองดีมาก ขณะที่ร้อยละ 8 ของผู้ที่อายุ 70 ปีขึ้นไปในปี 2538 ประเมินสุขภาพของตนเองว่าแข็งแรงมาก และทั้งๆ ที่ข้อมูลการประเมินสุขภาพของตนเองในปี 2529 น่าจะให้ภาพภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุที่ดีกว่าความเป็นจริง เนื่องจากขบวนการเลือกตัวอย่างซึ่งไม่สัมฤทธิ์ ผู้สูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพและไม่สามารถให้ข้อมูลด้วยตนเอง ขณะที่การสำรวจปี 2538 รวมผู้สูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพ โดยอนุญาตให้มีผู้อื่นตอบคำถาม (หรือให้การสัมภาษณ์) แทนได้ และแม้ว่าการประเมินสุขภาพอาจเป็นข้อมูลอัตวิสัย แต่ความแตกต่างกันอย่างมากร้อยละที่รายงานว่าตนเองมีสุขภาพแข็งแรงมากของคนรุ่นปีเดียวกันใน 2 ช่วงเวลาชี้แนะว่า สุขภาพโดยทั่วไปของผู้สูงอายุน่าจะดีขึ้น

เมื่อเปรียบเทียบสุขภาพของตนเองกับคนวัยเดียวกัน กลุ่มผู้สูงอายุมีแนวโน้มจะประเมินสุขภาพของตนเองดีกว่าคนวัยเดียวกัน กล่าวคือ ร้อยละ 41 รายงานว่า ตนเองมีสุขภาพแข็งแรงกว่าคนในวัยเดียวกัน มีเพียงร้อยละ 27 ประเมินว่าตนเองมีสุขภาพแย่ง ขณะที่กลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ร้อยละที่ประเมินสุขภาพของตนเองว่าดีกว่า กับร้อยละที่ประเมินสุขภาพตนเองว่าเท่าๆ กับคนอื่น มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 38 และ 36 ตามลำดับ) (ตาราง 7.2)

ยิ่งอายุมากขึ้น ผู้ให้สัมภาษณ์มีแนวโน้มจะประเมินสุขภาพตนเองว่าแข็งแรงกว่าคนในวัยเดียวกันในสัดส่วนที่สูงมากขึ้น (ซึ่งตรงข้ามกับการประเมินสุขภาพกายทั่วไปของตนเอง ที่แสดงว่าภาวะสุขภาพแย่งตามอายุที่เพิ่มขึ้น)

ทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศชายประเมินสุขภาพตนเองว่าแข็งแรงกว่าคนในวัยเดียวกัน ในสัดส่วนที่สูงกว่าเพศหญิง ขณะที่เพศหญิงมีร้อยละที่ประเมินว่าตนเองมีสุขภาพทรุดโทรมหรือแย่กว่าคนในวัยเดียวกันมากกว่าเพศชาย

ผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในเมืองรวมกรุงเทพฯ มีร้อยละที่ประเมินสุขภาพตนเองว่าแข็งแรงกว่าคนวัยเดียวกันสูงกว่า และมีร้อยละที่ประเมินสุขภาพตนเองว่าแย่กว่าคนวัยเดียวกันต่ำกว่าคนในเขตชนบท

การเจ็บป่วยหรือเป็นโรคต่าง ๆ

โครงการ SWET ถามผู้เข้าข่ายตัวอย่างทุกท่านถึงการเจ็บป่วยเป็นโรคต่างๆ ในช่วง 6 เดือนก่อนการสำรวจทั้งหมด 16 โรค โดยถามว่าเจ็บป่วยเป็นโรคแต่ละโรคหรือไม่ ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ตอบว่าไม่ทราบ จะถูกจัดในกลุ่มว่าไม่เป็นโรคนั้น ภาวะการเจ็บป่วยเป็นโรคแต่ละโรคของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ แสดงในตาราง 7.3 ในจำนวนการเจ็บป่วยหรือโรค 16 โรคที่ถามพบว่ามีเกือบทุกโรค (ยกเว้นโรคกระเพาะ) ร้อยละที่รายงานว่าเป็นของกลุ่มผู้สูงอายุจะสูงกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ

ในกลุ่มผู้สูงอายุ โรคที่มีร้อยละที่รายงานว่าเป็นสูงสุดคือ ปวดหลัง/เอว (ร้อยละ 68) รองลงมาคือ ไช้ออกเสบ (ร้อยละ 40) ความดันโลหิตสูง และโรคกระเพาะ (ร้อยละ 22 เท่ากัน) โรคหัวใจ (ร้อยละ 13) ต้อกระจกตา (ร้อยละ 11) ต้อเนื้อตา (ร้อยละ 10) ส่วนโรคอื่นๆ ที่เหลือมีร้อยละที่รายงานว่าเป็นไม่สูงนักอยู่ระหว่างร้อยละ 1 (กระดูกหัก และมะเร็ง) ถึงร้อยละ 8 (โรคเกี่ยวกับหู) ทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศหญิงรายงานว่าเป็นโรคเกือบทุกโรค (ยกเว้น โรคเกี่ยวกับหู วัณโรค หอบหืด โรคตับ และโรคไต) ในสัดส่วนที่สูงกว่าเพศชาย ระดับการเป็นโรคแต่ละโรคแตกต่างกันตามเขตที่อาศัยของผู้สูงอายุ โรคความดันโลหิตสูง หัวใจเบาหวาน ต้อกระจกตา อัมพาต/อัมพฤกษ์ ซึ่งเป็นโรคที่ค่อนข้างสัมพันธ์กับฐานะทางเศรษฐกิจหรือความเจริญ พบว่ามีร้อยละที่ผู้สูงอายุในเมืองรวมกรุงเทพฯ รายงานว่าเป็นสูงกว่าในชนบท ผู้สูงอายุในชนบทมีแนวโน้มจะเจ็บป่วยเป็นโรคเกี่ยวกับ ปวดหลัง/เอวมากกว่าผู้สูงอายุในเมือง ซึ่งน่าจะเนื่องจากอาชีพของผู้สูงอายุในชนบทซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ต้องก้มหลังเป็นเวลานาน มีผลต่อการปวดหลังและเอวในวัยสูงอายุได้ เป็นที่น่าสนใจที่พบว่า ร้อยละที่เจ็บป่วยด้วยโรคกระเพาะของผู้สูงอายุในชนบท สูงกว่าผู้สูงอายุในเมืองและกรุงเทพฯ

ปัญหาการขับถ่าย

ระบบประสาทของการควบคุมและปัญหาการขับถ่ายเป็นดัชนีหนึ่งที่สะท้อนภาวะสุขภาพ ผู้เข้าข่ายตัวอย่างในโครงการ SWET ถูกถามถึงปัญหาในการกลั้นและถ่ายปัสสาวะและอุจจาระพบว่า ผู้สูงอายุมีปัญหาต่างๆ ดังกล่าวมากกว่าผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ

ในกลุ่มผู้สูงอายุ ร้อยละ 9 มีปัญหาการกลั้นปัสสาวะ ร้อยละ 2 ปัสสาวะเองไม่ได้ ร้อยละ 3 มีปัญหาการกลั้นอุจจาระ และร้อยละ 12 มีปัญหาอุจจาระไม่ออกหรือไม่ได้ ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศหญิงมีปัญหาเกี่ยวกับการขับถ่ายมากกว่าเพศชาย คนในเมืองมีปัญหามากกว่าในชนบท (ตาราง 7.4)

ปัญหาการทำกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง

โครงการ SWET ถามผู้ให้สัมภาษณ์ถึงปัญหาในการทำกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง 4 อย่าง คือ การเดินไปมาในบ้าน การกินอาหาร ใส่เสื้อผ้า และอาบน้ำ/เข้าส้วม ซึ่งคำถามเหล่านี้เป็นการวัดความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง (Corresponding to activities of daily living หรือ ADL)

ตาราง 7.5 แสดงร้อยละของผู้สูงอายุและผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุที่มีปัญหามากถึงมีปัญหาบ้างในการทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเองแต่ละด้าน จำแนกตามเพศและเขตที่อาศัยพบว่า ผู้สูงอายุมีปัญหาการทำกิจวัตรประจำวันด้วยตนเองทุกกิจกรรมในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุอย่างชัดเจน กิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุมีปัญหาการทำด้วยตนเองในสัดส่วนสูงสุดคือ การเดินไปมาในบ้าน ส่วนกิจวัตรอื่น (ซึ่งได้แก่ การกินอาหาร ใส่เสื้อผ้า และอาบน้ำ/เข้าส้วม) มีร้อยละที่มีปัญหามากถึงมีปัญหาบ้างในระดับที่ใกล้เคียงกัน เพียงประมาณร้อยละ 3.2 - 3.7 ระดับการมีปัญหาการทำกิจวัตรประจำวันด้วยตนเองทุกกิจกรรมเพิ่มตามอายุ กล่าวคือ กลุ่มผู้สูงอายุที่อายุ 70 ปีขึ้นไป มีร้อยละที่มีปัญหามากถึงมีปัญหาบ้างในทุกกิจวัตรสูงกว่ากลุ่มอายุ 60-69 ปี ผู้สูงอายุหญิงมีปัญหาการเดินไปมาในบ้านสูงกว่าผู้สูงอายุชายอย่างชัดเจน ส่วนกิจวัตรอื่นอีก 3 อย่างเกือบไม่มีความแตกต่างระหว่างเพศ ผู้สูงอายุในเขตเมืองรวมกรุงเทพฯ มีร้อยละที่มีปัญหาในการทำแต่ละกิจวัตรประจำวันด้วยตนเองสูงกว่าผู้สูงอายุในชนบท

ในกลุ่มผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศหญิงดูเหมือนจะมีร้อยละที่มีปัญหาการทำแต่ละกิจวัตรประจำวันด้วยตนเองสูงกว่าเพศชาย ส่วนความแตกต่างระหว่างเขตเมืองและชนบทมีน้อยมาก ยกเว้นเรื่องการเดินไปมาในบ้าน ซึ่งกลุ่มผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุในชนบทมีร้อยละที่มีปัญหาในเรื่องดังกล่าวสูงกว่าผู้ที่อยู่ในเมืองรวมกรุงเทพฯ (ซึ่งตรงข้ามกับกลุ่มผู้สูงอายุ)

ปัญหาการเคลื่อนไหวร่างกาย

เพื่อวัดระดับความสามารถในการเคลื่อนไหวร่างกายของประชากรที่ศึกษา ข้อคำถาม ความมากน้อยของการมีปัญหาต่างๆ ของโครงการ SWET มี 5 ข้อคือ การนั่งยองๆ การยกของหนักประมาณ 10 กิโลกรัม การเดินระยะทาง 1 กิโลเมตร การเดินขึ้นบันได 2-3 ชั้น และการขึ้นรถลงเรือหรือการเดินทางด้วยตนเองลำพัง ระดับปัญหาที่มีเรียงลำดับตั้งแต่ ไม่มี มีบ้าง มีมาก ทำไม่ได้เลย ผลการสำรวจแสดงในตาราง 7.6 และร้อยละที่มีปัญหา ซึ่งรวมตั้งแต่มีปัญหาล้าง มีมาก และทำเองไม่ได้เลย พบว่าในการเคลื่อนไหวร่างกายทุกอย่างที่ถาม ผู้สูงอายุรายงานการมีปัญหาในสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ในกลุ่มผู้สูงอายุเอง ผู้ที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไปมีร้อยละที่รายงานการมีปัญหาแต่ตัวอย่างสูงกว่าผู้ที่มีอายุ 60-69 ปีอย่างมาก สะท้อนอย่างชัดเจนถึงความสามารถในการเคลื่อนไหวร่างกายที่ลดลงเรื่อยๆ ตามอายุที่เพิ่มขึ้น

ในกลุ่มผู้สูงอายุ จากชุดคำถามเกี่ยวกับการใช้ร่างกายเคลื่อนไหว 5 ข้อ การยกของหนัก 10 กิโลกรัมขึ้นไป เป็นปัญหามากที่สุด กว่าครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุรายงานว่า มีปัญหาในการยกของหนักประมาณ 10 กิโลกรัม รองลงมาคือ นั่งยองๆ เดินทางระยะทาง 1 กิโลเมตร ขึ้นรถลงเรือตามลำพัง การเคลื่อนไหวที่มีสัดส่วนของผู้สูงอายุรายงานว่า มีปัญหาน้อยที่สุดคือ การขึ้นลงบันได 2-3 ชั้น เพศหญิงมีปัญหาการเคลื่อนไหวร่างกายทุกอย่างมากกว่าชายอย่างมาก ผู้สูงอายุในเมืองรวมกรุงเทพฯ จะมีร้อยละที่มีปัญหาในการเคลื่อนไหวร่างกายแต่อย่างมากกว่าผู้สูงอายุในชนบท

กลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ มีปัญหาการนั่งยองๆ มากกว่าการยกของหนัก 10 กิโลกรัม ประมาณ 1 ใน 4 ของประชากรกลุ่มนี้มีปัญหาการนั่งยองๆ เปรียบเทียบกับ 1 ใน 5 ที่มีปัญหาการยกของหนัก 10 กิโลกรัม เช่นเดียวกับกลุ่มผู้สูงอายุ การขึ้นบันได 2-3 ชั้น เป็นปัญหาน้อยที่สุดสำหรับกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุความแตกต่างระหว่างเพศและเขตที่อาศัย ในปัญหาการเคลื่อนไหวแต่อย่างเหมือนกันกับกลุ่มผู้สูงอายุ

อุบัติเหตุหรือการบาดเจ็บ

ประเภทหรือสาเหตุของการได้รับบาดเจ็บในช่วง 6 เดือนก่อนการสำรวจที่โครงการสำรวจ SWET ถามผู้เข้าข่ายตัวอย่างมี 6 อย่างคือ หกล้ม ตกบันได อุบัติเหตุทางรถ คนทำร้าย กินยาผิด และถูกขงของมีคมบาด โดยถามถึงจำนวนครั้งที่ได้รับอุบัติเหตุหรือบาดเจ็บจากสาเหตุต่างๆ ดังกล่าว ข้อมูลที่แสดงในตาราง 7.7 เป็นร้อยละที่ได้รับอุบัติเหตุหรือบาดเจ็บอย่างน้อย 1 ครั้งในช่วง 6 เดือนก่อนการสำรวจสำหรับแต่ละประเภทของอุบัติเหตุหรือบาดเจ็บ จำแนกตามเพศ เขตที่อาศัย และกลุ่มอายุ พบว่ากลุ่มผู้สูงอายุมีร้อยละที่หกล้มในช่วง 6 เดือนก่อนการสำรวจสูงกว่า และมีร้อยละที่ได้รับบาดเจ็บจากการเกิดอุบัติเหตุทางรถกับถูกขงของมีคมบาดต่ำกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ

การบาดเจ็บจากการตกบันได คนทำร้ายและกินยาผิด มีความแตกต่างกันน้อยมากระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ

ในกลุ่มผู้สูงอายุ ร้อยละที่ได้รับบาดเจ็บเพราะหกล้มสูงสุด (ร้อยละ 16) รองลงมาคือ อุบัติเหตุของมีคมบาด (ร้อยละ 14) การได้รับบาดเจ็บจากการตกบันได อุบัติเหตุทางรถ กินยาผิด และคนทำร้าย มีสัดส่วนต่ำอยู่ระหว่างไม่ถึงร้อยละ 1 (คนทำร้าย) จนถึงร้อยละ 3 (ตกบันได) ร้อยละที่ได้รับบาดเจ็บจากเกือบทุกสาเหตุของเพศหญิงสูงกว่าเพศชาย (ยกเว้นจากอุบัติเหตุทางรถ และคนทำร้าย) เนื่องจากวิถีชีวิตของผู้ชายจะเปิดเสี่ยงต่อการได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุทางรถและคนทำร้ายมากกว่าผู้หญิง ผู้สูงอายุในชนบทมีร้อยละที่ได้รับบาดเจ็บจากการหกล้ม ตกบันได และอุบัติเหตุของมีคมบาดสูงกว่าผู้สูงอายุในเมืองและกรุงเทพฯ

กลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ การบาดเจ็บจากการถูกมีคมบาดเป็นสาเหตุสำคัญที่สุด รองลงมาคือ การหกล้ม อุบัติเหตุทางรถ ตกบันได กินยาผิด และคนทำร้าย เช่นเดียวกับกลุ่มผู้สูงอายุ เพศหญิงมีร้อยละที่ได้รับบาดเจ็บจากการหกล้มและตกบันไดสูงกว่าเพศชาย ที่น่าสนใจคือ ร้อยละของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุชายที่ได้รับบาดเจ็บจากการถูกมีคมบาดสูงกว่าของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุหญิง แบบแผนความแตกต่างของสาเหตุการบาดเจ็บของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุระหว่างเขตชนบทและเมือง คล้ายกับของกลุ่มผู้สูงอายุ

การมองเห็น

โดยทั่วไป ระดับการมองเห็นจะลดลงตามวัยที่เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ขบวนการถดถอยของร่างกายในด้านการมองเห็นอาจลดช้าถ้าได้รับการดูแลสุขภาพที่ดี ข้อมูลในตาราง 7.8 แสดงว่าสายตาหรือระดับการมองเห็นจะลดลงตามอายุที่เพิ่มขึ้น ร้อยละที่มองเห็นชัดเจนโดยไม่ใส่แว่นของกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ สูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ แต่ร้อยละที่ไม่เห็นหรือเห็นรางๆ ของกลุ่มแรกต่ำกว่ากลุ่มหลังมาก ในกลุ่มผู้สูงอายุเอง กลุ่มอายุ 70 ปีขึ้นไปมีร้อยละที่เห็นชัดเจนต่ำกว่า แต่ร้อยละที่ไม่เห็นหรือเห็นรางๆ หรือเห็นไม่ชัดสูงกว่ากลุ่มอายุ 60-69 ปี

ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศหญิงมีปัญหาเกี่ยวกับสายตามากกว่าเพศชาย และผู้ที่อยู่ในชนบทมีร้อยละที่มองเห็นชัดเจนโดยไม่ใส่แว่นตาสูงกว่าผู้ที่อยู่ในเมืองรวมกรุงเทพฯ การที่คนในชนบทรายงานว่าเห็นชัดเจนในสัดส่วนที่สูงกว่าคนในเมือง ส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะการมองของคนในชนบทส่วนใหญ่เป็นการมองธรรมชาติ ขณะที่คนในเมืองน่าจะเป็นการมองเห็นในการอ่านหนังสือ ซึ่งต้องใช้สายตามากกว่า ข้อมูลเกี่ยวกับการใส่แว่นตา (ไม่ได้แสดงข้อมูล) ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุพบว่า คนในเมืองรวมกรุงเทพฯ มีร้อยละที่ใส่แว่นตาหรือมีแต่ไม่ใส่ สูงกว่าคนในชนบทอย่างมาก ผู้ที่อ่านหนังสือได้คล่องหรือสบายมีสัดส่วนการใส่แว่นตาสูงกว่าผู้ที่อ่านไม่ได้เลยอย่างมาก ร้อยละ 46 ของกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ และร้อยละ 51 ของกลุ่ม

สูงอายุ ไม่มีแว่นสายตาในกลุ่มผู้สูงอายุ ร้อยละ 57 ของผู้ที่มองไม่เห็น และร้อยละ 35 ของผู้ที่มีแว่นสายตาเพียงอย่างเดียว ไม่มีแว่นสายตา สำหรับกลุ่มผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ร้อยละที่ไม่มีแว่นสายตาของผู้ที่มองไม่เห็น และผู้ที่มีแว่นสายตาเพียงอย่างเดียว ต่ำกว่าของกลุ่มผู้สูงอายุคือ ร้อยละ 39 และ 22 ตามลำดับ

การตรวจสุขภาพ

การตรวจสุขภาพเป็นพฤติกรรมที่สะท้อนการดูแลสุขภาพตนเอง ผู้ที่มีการตรวจสุขภาพประจำ มีโอกาสได้รับการรักษาทันทั่วทั้งกรณีที่พบการเจ็บป่วย/โรค โครงการ SWET ตามผู้ให้สัมภาษณ์ถึงการตรวจสุขภาพด้านต่างๆ ในช่วง 6 เดือนก่อนการสำรวจทั้งหมด 16 อย่างคือ ตรวจช่องปาก (เหงือกและฟัน) ตรวจหู ตรวจตา เอ็กซเรย์ปอด เอ็กซเรย์อื่นๆ ตรวจผิวหนัง ตรวจอุจจาระ ตรวจปัสสาวะ ตรวจเลือด ตรวจวัดความดัน ตรวจทางทวารหนัก ตรวจเต้านม และตรวจภายใน (มะเร็งปากมดลูก) โดยการตรวจ 2 อย่างสุดท้ายถามเฉพาะผู้ให้สัมภาษณ์ตัวอย่างที่เป็นเพศหญิง ผลการสำรวจแสดงในตาราง 7.9 แยกระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุและผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ พบว่า ระดับการตรวจสุขภาพด้านต่างๆ ทั้งของผู้สูงอายุและผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ มีพิสัยระหว่างร้อยละ 1-21 (ยกเว้นการตรวจความดันโลหิต) ในจำนวนคำถามการตรวจทั้งหมด 16 อย่าง (ข้อ) การตรวจความดันโลหิตเป็นเรื่องที่มีสัดส่วนผู้สูงอายุและผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุตรวจสูงสุดคือร้อยละ 51 และ 46 ตามลำดับ รองลงมาคือตรวจเลือด (ร้อยละ 21 และ 18) ตรวจปัสสาวะ (ร้อยละ 16 และ 15) ตรวจตา (ร้อยละ 13 และ 10), ตรวจช่องปาก (ร้อยละ 11 และ 13), เอ็กซเรย์ปอด (ร้อยละ 10 และ 7), ตรวจอุจจาระ (ร้อยละ 9 และ 10), เอ็กซเรย์อื่นๆ (กลุ่มละร้อยละ 7), ตรวจหู (ร้อยละ 6 และ 15) ประมาณร้อยละ 2 ของผู้สูงอายุหญิงและผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุหญิงได้รับการตรวจเต้านม การตรวจภายในของกลุ่มผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุหญิงสูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุหญิง (ร้อยละ 5 กับร้อยละ 3) ตามลำดับ

ทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศหญิงมีร้อยละที่ตรวจสุขภาพเกือบทุกด้านสูงกว่าชาย ยกเว้นการตรวจช่องปาก เอ็กซเรย์ปอด ผิวหนัง และทวารหนัก ทั้งนี้อาจเนื่องจากสุขภาพด้านดังกล่าว เพศชายประสบปัญหามากกว่าเพศหญิง ผู้สูงอายุในเมืองมีการตรวจสุขภาพทุกด้านในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้สูงอายุในชนบท อาจเนื่องจากการเข้าถึงแหล่งบริการสุขภาพของคนในเมืองดีกว่าชนบท

ความรู้สึกรังเกียจ

ความเหงาเป็นดัชนีหนึ่งที่สะท้อนถึงภาวะทางจิตใจของผู้สูงอายุ แต่ความเหงาเป็นเรื่องที่วัดยาก เพราะค่อนข้างเป็นเรื่องนามธรรมและผันแปรตามเวลา อย่างไรก็ตาม โครงการ SWET ได้พยายามวัดภาวะทางจิตใจของประชากรที่ศึกษาด้วยคำถามทั่วไป โดยถามเฉพาะประชากร

ตัวอย่างที่เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ด้วยตนเอง ด้วยคำถามว่า “ในช่วงหนึ่งปีที่ผ่านมา ท่านรู้สึกเหงาหงอยเพียงใด” คำตอบที่ได้แบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ เหงามากหรือเหงาบ่อยครั้ง เหงาเป็นบางครั้ง และไม่เหงาเลย ผลการสำรวจแสดงในตาราง 7.10 ซึ่งแสดงว่า กว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 57) ของผู้สูงอายุรู้สึกเหงาบ้างถึงเหงามาก ความรู้สึกเหงาเพิ่มตามอายุ กล่าวคือ ร้อยละที่เหงามากเพิ่มจากร้อยละ 10 ในกลุ่มอายุ 50-59 ปี เป็นร้อยละ 14 ในกลุ่มอายุ 70 ปีขึ้นไป ส่วนร้อยละที่ไม่เหงาเลย ลดจากร้อยละ 48 และร้อยละ 39 ของกลุ่มอายุเดียวกันตามลำดับ

ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศหญิงมีแนวโน้มจะรู้สึกเหงามากกว่าเพศชาย ทั้งนี้อาจเนื่องจากว่าเพศชายมีกิจกรรมนอกบ้านทำมากกว่า ขณะที่เพศหญิงมักจะอยู่กับบ้าน และคนในกรุงเทพฯ และเมืองอื่นจะรู้สึกเหงาน้อยกว่าคนในชนบท ส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะกรุงเทพฯ และเมืองอื่นมีสถานที่ให้ความบันเทิงมากกว่า หรือชีวิตในเมืองมีภาระกิจการมากกว่า

พฤติกรรมทางเพศ

กิจกรรมทางเพศหรือเพศสัมพันธ์เป็นปัญหาสำคัญปัญหาหนึ่งของผู้สูงอายุ แต่มักไม่ค่อยมีการกล่าวถึง ด้วยลักษณะของวัฒนธรรมของสังคมไทย เพศสัมพันธ์เป็นเรื่องส่วนตัว การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเพศสัมพันธ์จึงมักประสบปัญหาการปฏิเสธ หรือให้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อน อย่างไรก็ตาม จากประสบการณ์วิจัยที่สัมภาษณ์สตรีวัยเจริญพันธุ์พบว่า การถามเรื่องเพศสัมพันธ์ แม้จะมีปัญหาบ้าง แต่ก็อยู่ในวิสัยที่จะทำได้ โครงการ SWET ได้ทดสอบคำถามต่างๆ เกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ก็พบว่ามีความเป็นไปได้ในการถามคำถามเหล่านั้น โดยจำกัดคำถามในกลุ่มประชากรตัวอย่างที่เป็นผู้ให้สัมภาษณ์หรือข้อมูลด้วยตนเอง และสำหรับประชากรตัวอย่างเพศหญิงจะจำกัดคำถามในกลุ่มเพศหญิงที่ยังอยู่กินกับคู่สมรสเท่านั้น การจำกัดผู้ให้สัมภาษณ์สำหรับคำถามเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ดังกล่าว ทำให้จำนวนตัวอย่างสำหรับการศึกษาเรื่องพฤติกรรมทางเพศลดลงเหลือ 5,105 รายจากประชากรตัวอย่าง 7,708 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 66 (ไม่ถ่วงน้ำหนัก) ที่เหลือร้อยละ 32 เป็นเพศหญิงที่ไม่มีคู่สมรส และร้อยละ 2 ไม่ได้ให้สัมภาษณ์ด้วยตัวเองในชุดคำถามส่วนนี้

ในประชากรเข้าข่ายการตอบคำถามเพศสัมพันธ์พบว่า การตอบปฏิเสธหรือไม่มีคำตอบ มีสัดส่วนที่ต่ำมาก กล่าวคือ มีเพียงร้อยละ 1 ไม่ตอบหรือตอบว่าไม่ทราบ สำหรับคำถามข้อ H47. ซึ่งถามว่า “ในรอบเดือนมานี้ ท่านมีเพศสัมพันธ์หรือไม่” และร้อยละ 2 สำหรับข้อ H48. “ท่านมีเพศสัมพันธ์กี่ครั้งในรอบเดือนมานี้” ร้อยละ 8 สำหรับข้อ H49. “ท่านมีเพศสัมพันธ์ครั้งสุดท้ายเมื่อไหร่” และร้อยละ 1.3 สำหรับข้อ H50. “ท่านมีความรู้สึกทางเพศบ่อยครั้งแค่ไหน” กลุ่มผู้สูงอายุมีแนวโน้มจะตอบว่าไม่ทราบหรือไม่ให้คำตอบ ในคำถามต่างๆ เกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ มากกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีข้อจำกัดดังกล่าว คำถามเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ในโครงการ SWET น่าจะให้ข้อมูลบางด้านเกี่ยวกับกิจกรรมทางเพศของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุไทย

ความแข็งขันในเรื่องเพศ (Sexually active) ซึ่งวัดด้วยการมีเพศสัมพันธ์ จำนวนครั้งของการมีเพศสัมพันธ์ในช่วงหนึ่งเดือนก่อนการสำรวจ และระยะเวลาที่ผ่านมาตั้งแต่มีเพศสัมพันธ์ครั้งสุดท้าย (ตาราง 7.11, 7.12 และ 7.13) แตกต่างกันตาม อายุ สถานภาพ/เพศ เขตที่อาศัย และลักษณะภูมิหลังอื่น

ข้อมูลในตาราง 7.11 แสดงว่า ความแข็งขันในทางเพศลดลงตามอายุที่เพิ่มขึ้น กล่าวคือ กว่าครึ่งหนึ่งของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เปรียบเทียบกับประมาณ 1 ใน 5 ของกลุ่มผู้สูงอายุ มีเพศสัมพันธ์อย่างน้อย 1 ครั้งในช่วงหนึ่งเดือนก่อนการสำรวจ ในกลุ่มผู้สูงอายุ ร้อยละที่มีเพศสัมพันธ์ในช่วงหนึ่งเดือนก่อนการสำรวจของกลุ่มอายุ 60-69 ปี สูงกว่ากลุ่มอายุ 70 ปีขึ้นไป มากกว่าสองเท่า (ร้อยละ 27 เปรียบเทียบกับร้อยละ 8) เช่นเดียวกัน ความถี่ของการมีเพศสัมพันธ์ก็ลดลงตามวัยอย่างชัดเจน ข้อมูลในตาราง 7.12 แสดงการกระจายร้อยละตามจำนวนครั้งของการมีเพศสัมพันธ์ และจำนวนครั้งเฉลี่ยที่มีเพศสัมพันธ์ในช่วงหนึ่งเดือนก่อนการสำรวจ จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการ กลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีเพศสัมพันธ์เฉลี่ย 1.4 ครั้งต่อเดือน ขณะที่กลุ่มผู้สูงอายุมีเพศสัมพันธ์เฉลี่ยเพียง 0.4 ครั้งต่อเดือน ชายสูงอายุที่สมรส มีร้อยละที่มีเพศสัมพันธ์และความถี่ของการมีเพศสัมพันธ์ในช่วงหนึ่งเดือนก่อนการสำรวจสูงกว่าชายที่ไม่มีคู่สมรส และหญิงสมรส ความแตกต่างในร้อยละที่มีเพศสัมพันธ์และความถี่ของการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุในเขตเมืองและชนบทมีน้อย โดยมีแนวโน้มว่าผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีระดับการมีเพศสัมพันธ์ต่ำกว่าผู้สูงอายุในเมืองอื่นและชนบท ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการมีเพศสัมพันธ์

ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ แบบแผนความแตกต่างในความแข็งขันทางเพศ (ไม่ว่าจะวัดด้วยร้อยละที่มีเพศสัมพันธ์ในช่วงหนึ่งเดือนก่อนการสำรวจ หรือจำนวนครั้งที่มีเพศสัมพันธ์) ตามลักษณะภูมิหลังเหมือนกับของกลุ่มผู้สูงอายุ

ระยะเวลา (จำนวนเดือนที่ผ่านมา) ที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งสุดท้าย เป็นดัชนีอีกตัวหนึ่งที่สะท้อนถึงความแข็งขันทางเพศของประชากรที่ศึกษา ในประชากรตัวอย่างที่ให้คำตอบเกี่ยวกับจำนวนเดือนที่ผ่านมาตั้งแต่มีเพศสัมพันธ์ครั้งสุดท้ายพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุมีเพศสัมพันธ์ครั้งสุดท้ายมานานเดือนกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ กล่าวคือ กว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 58) ของกลุ่มผู้สูงอายุ เปรียบเทียบกับประมาณ 1 ใน 4 (ร้อยละ 22) ของกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ มีเพศสัมพันธ์ครั้งสุดท้ายเมื่อ 1 ปีหรือนานกว่า 1 ปีมาแล้ว (ตาราง 7.13) ยิ่งมีอายุมากขึ้น ระยะเวลาที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งสุดท้ายจะนานขึ้น กล่าวคือ ในกลุ่มผู้สูงอายุส่วนใหญ่ (ร้อยละ 80) ของกลุ่มอายุ 70 ปีขึ้นไป เปรียบเทียบกับร้อยละ 48 ของกลุ่มอายุ 60-69 ปี มีเพศสัมพันธ์ครั้งสุดท้ายเมื่อกว่า 1 ปีมาแล้ว

ความแตกต่างในระยะเวลาที่ผ่านมาตั้งแต่มีเพศสัมพันธ์ครั้งสุดท้ายตามสถานภาพสมรส เพศ เขตที่อาศัย และความสามารถในการอ่าน ของกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุคล้ายกัน คือ เพศชายที่มีคู่สมรสมีร้อยละที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งสุดท้ายเมื่อ 1 ปีหรือนานกว่า 1 ปี ต่ำกว่าเพศชายที่ไม่มีคู่สมรส และเพศหญิงที่มีคู่สมรส ร้อยละที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งสุดท้ายเมื่อ 1 ปีหรือนานกว่า ของผู้อาศัยในกรุงเทพฯ สูงกว่าในเมืองอื่นและในชนบท แต่ผู้ที่มีการศึกษาดำกว่า (คือไม่สามารถอ่านเลย) มีร้อยละที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งสุดท้ายเมื่อ 1 ปีหรือนานกว่า 1 ปี สูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่า (อ่านได้คล่อง) ส่วนใหญ่ของกลุ่มที่ไม่สามารถอ่านหนังสือน่าจะเป็นผู้มีอายุมาก

นอกจากข้อมูลเกี่ยวกับความแข็งแรงทางเพศของประชากรที่ศึกษา โครงการ SWET ต้องการทราบปัญหาความต้องการทางเพศของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ โดยถามผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีคู่สมรส (รวมเพศชายโสด) และเป็นผู้ให้การสัมภาษณ์เองถึงความบ่อยครั้งของความรู้สึกต้องการทางเพศ ข้อมูลในตาราง 7.14 แสดงความสัมพันธ์ทางลบระหว่างอายุกับความบ่อยครั้งของความรู้สึกต้องการทางเพศ กล่าวคือ ยิ่งอายุมากขึ้น ความบ่อยครั้งของความรู้สึกต้องการทางเพศจะลดลง ร้อยละ 59 ของกลุ่มผู้สูงอายุ เปรียบเทียบกับร้อยละ 31 ของกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายुरายงานว่า ไม่มีความรู้สึกต้องการทางเพศแล้ว

ในกลุ่มผู้สูงอายุ มีเพียงร้อยละ 5 ของกลุ่มอายุ 60-69 ปี และร้อยละ 2 ของกลุ่มอายุ 70 ปีขึ้นไป รายงานว่าไม่มีความรู้สึกต้องการทางเพศทุกสัปดาห์ โดยที่ส่วนใหญ่ของกลุ่มหลังจะตอบว่า ไม่มีความต้องการทางเพศแล้ว

ทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศหญิงรู้สึกต้องการทางเพศบ่อยครั้งน้อยกว่าเพศชาย ความแตกต่างในความบ่อยครั้งของความรู้สึกทางเพศระหว่างคนในเขตเมืองอื่นและชนบทมีน้อยมาก โดยมีแนวโน้มว่าผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ มีร้อยละที่รู้สึกต้องการทางเพศทุกสัปดาห์ต่ำกว่าผู้ที่อยู่ในเมืองอื่นและชนบท ระดับการศึกษาดูเหมือนจะมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความบ่อยครั้งของความรู้สึกต้องการทางเพศ ผู้ที่สามารถอ่านได้คล่องมีร้อยละที่รายงานว่ามีรู้สึกต้องการทางเพศแล้ว ต่ำกว่าผู้ที่ไม่สามารถอ่านได้เลย (ร้อยละ 28 ของกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ และร้อยละ 54 ของกลุ่มผู้สูงอายุที่อ่านได้คล่อง เปรียบเทียบกับร้อยละ 43 และร้อยละ 70 ตามลำดับ) ส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะกลุ่มที่อ่านไม่ออกเลยเป็นผู้ที่มีอายุมากกว่ากลุ่มที่อ่านได้คล่อง

เป็นที่น่าเสียดายว่า ด้วยข้อจำกัดของวิธีการเก็บข้อมูลและระยะเวลาสัมภาษณ์ โครงการ SWET ไม่ได้ถามถึงปัญหาการสนองตอบความต้องการทางเพศ และปัญหาทางเพศโดยรวมอื่นๆ และวิธีการแก้ปัญหาทางเพศของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ

ตาราง 7.1 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามการประเมินสุขภาพภายในปัจจุบันของตนเอง จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	การประเมินสุขภาพภายในปัจจุบัน					รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	แข็งแรง มาก	ค่อนข้าง แข็งแรง	ปานกลาง	ค่อนข้าง อ่อนแอ	อ่อนแอ		
50-59							
รวม	17.5	27.5	32.7	16.1	6.3	100	3,209
เพศ							
ชาย	23.1	30.9	31.8	10.7	3.6	100	1,459
หญิง	12.8	24.8	33.5	20.5	8.5	100	1,750
เขตที่อาศัย							
กรุงเทพฯ	22.3	36.5	19.2	19.3	2.7	100	295
เมืองอื่น	19.7	27.0	36.6	11.5	5.1	100	311
ชนบท	16.6	26.6	33.8	16.2	6.8	100	2,603
สถานภาพสมรส							
สมรส	17.6	27.3	33.3	15.9	5.9	100	2,641
แยก เลิก หย่า	12.8	28.8	32.1	19.8	6.5	100	136
หม้าย	18.3	29.6	30.9	14.0	7.2	100	333
โสด	16.7	25.2	24.9	20.7	12.5	100	99
60+							
รวม	9.3	25.5	29.9	24.5	10.8	100	4,488
อายุ							
60-69	10.3	27.3	32.5	21.0	8.8	100	2,783
70+	7.7	22.5	25.7	30.1	14.0	100	1,706
เพศ							
ชาย	12.3	28.2	30.5	21.2	7.8	100	2,044
หญิง	6.8	23.2	29.4	27.3	13.3	100	2,445

ตาราง 7.1 (ต่อ)

ลักษณะภูมิหลัง	การประเมินสุขภาพภายในปัจจุบัน					รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	แข็งแรง มาก	ค่อนข้าง แข็งแรง	ปานกลาง	ค่อนข้าง อ่อนแอ	อ่อนแอ		
เขตที่อาศัย							
กรุงเทพฯ	17.6	33.0	24.8	17.5	7.2	100	435
เมืองอื่น	12.2	31.5	27.1	19.2	10.0	100	375
ชนบท	8.1	24.0	30.8	25.9	11.3	100	3,679
สถานภาพสมรส							
สมรส	10.0	25.9	30.1	23.4	10.6	100	2,793
แยก เลิก หย่า	7.3	33.1	30.6	23.1	5.9	100	164
หม้าย	8.6	23.8	29.0	26.7	11.9	100	1,431
โสด	6.1	25.6	35.9	24.6	7.9	100	100

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 7.2 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามการเปรียบเทียบสุขภาพกายของตนเองกับคนในวัยเดียวกัน จำแนกตามลักษณะภูมิภาคหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิภาคหลัง	การเปรียบเทียบสุขภาพกับคนวัยเดียวกัน			รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	ตนเอง แข็งแรงกว่า	เหมือน คนอื่น	ตนเองทรุดโทรม หรือแย่กว่า		
50-59					
รวม	37.8	36.1	26.1	100	3,207
เพศ					
ชาย	42.9	38.3	18.8	100	1,459
หญิง	33.5	34.4	32.1	100	1,749
เขตที่อาศัย					
กรุงเทพฯ	44.3	37.0	18.7	100	294
เมืองอื่น	46.9	33.2	19.8	100	310
ชนบท	36.0	36.4	27.6	100	2,603
60+					
รวม	41.4	31.6	27.1	100	4,484
อายุ					
60-69	40.5	33.4	26.1	100	2,780
70+	42.8	28.6	28.6	100	1,704
เพศ					
ชาย	48.2	30.9	20.9	100	2,042
หญิง	35.7	32.1	32.2	100	2,442
เขตที่อาศัย					
กรุงเทพฯ	41.6	40.4	18.0	100	434
เมืองอื่น	45.3	28.7	26.0	100	374
ชนบท	40.9	30.8	28.2	100	3,675

ตาราง 7.3 ร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่รายงานว่าเป็นโรคแต่ละโรคในช่วง 6 เดือนก่อนการสำรวจ จำแนกตามเพศ เขตที่อาศัย และกลุ่มอายุ

อาการ/โรค	50-59						60+					
	รวม	เพศ		เขตที่อาศัย			รวม	เพศ		เขตที่อาศัย		
		ชาย	หญิง	กทม.	เมืองอื่น	ชนบท		ชาย	หญิง	กทม.	เมืองอื่น	ชนบท
ก. ความดันโลหิตสูง	18.8	13.6	23.1	25.6	24.7	17.3	21.8	18.7	24.4	28.3	30.5	20.1
ข. โรคหัวใจ	13.8	7.5	19.1	12.2	16.7	13.7	13.4	7.8	18.1	15.6	16.4	12.8
ค. เบาหวาน	5.4	3.1	7.2	11.3	11.0	4.0	5.6	3.9	7.0	16.1	9.5	3.9
ง. ต้อกระจกตา	5.2	4.8	5.6	4.7	9.6	4.8	11.5	10.1	12.7	14.3	16.0	10.8
จ. ต้อเนื้อตา	11.4	8.1	14.2	7.3	11.1	11.9	10.4	7.6	12.7	5.9	13.5	10.6
ฉ. โรคเกี่ยวกับหู	4.7	5.3	4.2	2.2	4.6	5.0	8.1	8.6	7.6	5.2	8.3	8.4
ช. ไช้ข้ออักเสบ	32.9	24.6	39.7	33.9	33.8	32.6	40.1	36.9	42.7	34.1	39.7	40.8
ฌ. ปวดหลัง/เอว	66.6	62.4	70.1	53.5	61.7	68.7	68.0	66.5	69.3	49.6	59.5	71.1
ญ. วัณโรค	1.3	2.2	0.5	0.4	1.6	1.3	2.5	2.5	2.5	0.7	2.2	2.7
ฎ. หอบหืด	3.3	2.9	3.5	3.3	3.3	3.2	5.0	6.4	3.8	3.2	5.7	5.1
ฏ. โรคกระเพาะ	23.7	20.7	26.2	10.0	21.5	25.5	21.8	21.6	22.0	9.0	16.7	23.8
ฐ. โรคตับ	0.7	0.7	0.7	0.2	1.1	0.7	6.5	0.7	0.6	0.9	1.0	0.6
ฑ. กระดูกหัก	0.5	0.5	0.5	0.4	0.9	0.4	0.9	0.7	1.1	0.9	1.0	0.9
ฒ. มะเร็ง	0.5	0.4	0.5	0.4	0.0	0.5	0.6	0.3	0.7	0.5	0.1	0.6
ณ. อัมพาต/อัมพฤกษ์	1.4	1.1	1.7	0.6	2.8	1.3	3.0	3.5	2.7	5.7	4.7	2.6
ด. โรคไต/ทางเดินปัสสาวะ	5.4	6.0	4.9	2.0	5.2	5.8	5.3	6.0	4.8	4.1	5.6	5.4

ตาราง 7.4 ร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่มีปัญหาการขับถ่ายในช่วง 6 เดือนก่อนการสำรวจ จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	ปัญหาการขับถ่าย			
	การกลั้น ปัสสาวะ	ปัสสาวะเอง ไม่ได้	การกลั้น อุจจาระ	อุจจาระไม่ออก หรือไม่ได้
50-59				
รวม	5.5	1.6	1.1	7.7
เพศ				
ชาย	3.1	1.2	0.7	6.8
หญิง	7.5	1.8	1.5	8.4
เขตที่อาศัย				
กรุงเทพฯ	4.7	1.3	2.4	9.9
เมืองอื่น	4.7	2.9	1.1	9.2
ชนบท	5.6	1.4	1.0	7.2
60+				
รวม	9.3	2.3	3.2	12.0
อายุ				
60-69	7.0	1.7	2.4	9.5
70+	12.9	3.4	4.5	16.1
เพศ				
ชาย	7.0	2.5	2.9	11.8
หญิง	11.1	2.2	3.4	12.2
เขตที่อาศัย				
กรุงเทพฯ	10.3	4.5	3.3	15.4
เมืองอื่น	10.5	2.4	4.6	12.3
ชนบท	9.0	2.1	3.0	11.6

ตาราง 7.5 ร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่มีปัญหาการทำกิจกรรมด้วยตนเองตามกิจกรรมแต่ละด้าน จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	กิจกรรมต่างๆ ที่มีปัญหาในการทำด้วยตนเอง *			
	เดินไปมาในบ้าน	กินอาหาร	ใส่เสื้อผ้า	อาบน้ำ/เข้าส้วม
50-59				
รวม	5.2	0.5	0.6	0.6
เพศ				
ชาย	2.9	0.3	0.3	0.3
หญิง	7.1	0.6	0.8	0.8
เขตที่อาศัย				
กรุงเทพฯ	3.7	0.0	0.4	0.4
เมือง	3.6	0.3	0.6	0.6
ชนบท	5.6	0.6	0.6	0.6
60+				
รวม	15.9	3.7	3.2	3.2
อายุ				
60-69	10.3	1.9	1.3	1.3
70+	25.0	6.8	6.2	6.2
เพศ				
ชาย	13.6	3.4	3.2	3.2
หญิง	17.9	4.0	3.2	3.2
เขตที่อาศัย				
กรุงเทพฯ	16.7	5.4	7.2	7.2
เมือง	16.1	3.0	3.6	3.6
ชนบท	15.8	3.6	2.7	2.7

* รวมมีปัญหบ้าง และมีมาก

ตาราง 7.6 ร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่มีปัญหาการเคลื่อนไหวร่างกายแต่ละด้าน
จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	ปัญหา * การเคลื่อนไหวร่างกายด้วยการ :				
	นั่งยอง	ยกของหนัก 10 กก.	เดินระยะ ทาง 1 กม.	ขึ้นบันได 2-3 ชั้น	เดินทาง คนเดียว
50-59					
รวม	27.0	22.1	12.5	5.1	9.2
เพศ					
ชาย	18.7	8.1	6.4	2.3	3.7
หญิง	33.9	33.9	17.5	7.4	13.8
เขตที่อาศัย					
กรุงเทพฯ	32.3	23.5	19.0	11.1	12.2
เมือง	27.2	22.4	12.9	4.4	10.1
ชนบท	26.4	22.0	11.7	4.5	8.7
60+					
รวม	37.8	51.0	35.1	17.2	34.7
อายุ					
60-69	32.6	38.9	23.3	10.5	21.2
70+	46.2	70.7	54.2	28.2	56.7
เพศ					
ชาย	30.7	34.1	25.2	12.7	22.0
หญิง	43.7	65.1	43.3	21.0	45.3
เขตที่อาศัย					
กรุงเทพฯ	46.0	51.7	40.2	27.0	40.9
เมือง	42.7	52.2	37.8	19.6	32.9
ชนบท	36.6	50.1	34.2	15.9	34.2

* รวมมีปัญหาบ้าง มีมาก และทำเองไม่ได้เลย

ตาราง 7.7 ร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่ได้รับบาดเจ็บอย่างน้อย 1 ครั้ง ตามสาเหตุของการบาดเจ็บแต่ละสาเหตุ จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

สาเหตุของ การบาดเจ็บ	50-59						60+					
	รวม	เพศ		เขตที่อาศัย			รวม	เพศ		เขตที่อาศัย		
		ชาย	หญิง	กทม.	เมืองอื่น	ชนบท		ชาย	หญิง	กทม.	เมืองอื่น	ชนบท
ก. หกล้ม	14.9	11.6	17.7	10.8	10.1	15.9	16.2	12.2	19.6	14.2	13.3	16.8
ข. ตกบันได	2.3	1.8	2.7	1.7	2.4	2.4	2.8	1.4	4.0	2.2	1.8	3.0
ค. อุบัติเหตุทางรถ	3.2	4.4	2.3	1.3	2.5	3.6	2.2	2.8	1.7	2.0	2.4	2.2
ง. คนทำร้าย	0.4	0.5	0.3	0.0	0.5	0.4	0.4	0.5	0.3	0.1	0.9	0.3
จ. กินยาผิด	0.8	0.6	1.0	0.7	1.4	0.8	1.0	0.9	1.4	0.5	0.4	1.3
ฉ. ถูกขงมีคมบาด	16.3	17.2	15.5	5.5	17.9	17.3	13.5	12.4	14.5	5.3	13.9	14.4

ตาราง 7.8 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามระดับการมองเห็นถ้าไม่ใช่แว่นตา จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	ระดับการมองเห็นโดยไม่ใช่แว่นตา				รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	ไม่เห็น	เห็นรางๆ	เห็นแต่ ไม่ชัด	เห็น ชัดเจน		
50-59						
รวม	1.0	12.6	50.1	36.3	100	3,209
เพศ						
ชาย	0.6	12.5	53.1	33.8	100	1,459
หญิง	1.3	12.8	47.6	38.4	100	1,750
เขตที่อาศัย						
กรุงเทพฯ	1.1	10.9	56.6	31.4	100	295
เมืองอื่น	0.2	13.3	53.2	33.3	100	311
ชนบท	1.0	12.7	49.0	37.2	100	2,603
การใส่แว่น						
ใส่	1.2	23.0	65.7	10.1	100	1,014
ไม่ใช่	0.9	12.1	60.3	26.8	100	709
ไม่มีแว่น	0.8	5.9	34.6	58.7	100	1,486
60+						
รวม	1.5	18.1	48.1	34.2	100	1,494
อายุ						
60-69	1.0	14.9	47.7	36.4	100	2,784
70+	2.2	23.4	43.6	30.8	100	1,710
เพศ						
ชาย	1.8	16.4	48.6	33.2	100	2,043
หญิง	1.2	19.6	44.1	35.1	100	2,451
เขตที่อาศัย						
กรุงเทพฯ	3.0	18.7	48.1	30.3	100	435
เมืองอื่น	1.3	21.1	45.7	31.9	100	375
ชนบท	1.3	17.8	45.9	35.0	100	3,684
การใส่แว่น						
ใส่	2.1	29.8	60.4	7.6	100	1,191
ไม่ใช่	0.3	17.0	50.4	32.3	100	1,004
ไม่มีแว่น	1.7	12.5	36.9	48.9	100	2,299

ตาราง 7.8.1 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามการใส่แว่นสายตา จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	การใส่แว่น			รวม	จำนวนตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	ใส่	มี/ไม่ใส่	ไม่มี		
50-59					
รวม	31.6	22.1	43.6	100	3,210
เพศ					
ชาย	39.5	24.6	35.9	100	1,459
หญิง	25.0	20.0	55.0	100	1,750
เขตที่อาศัย					
กรุงเทพฯ	40.0	34.1	25.9	100	295
เมืองอื่น	52.6	21.3	26.1	100	311
ชนบท	28.1	20.8	51.0	100	2,604
ความสามารถในการอ่าน					
คล่อง/สบาย	41.4	24.8	33.9	100	1,955
ลำบาก	22.0	20.7	57.3	100	698
ไม่ได้เลย	9.0	14.8	76.2	100	541
การมองเห็น					
ไม่เห็น	39.5	21.3	39.1	100	31
เห็นรางๆ	57.4	21.1	21.5	100	405
เห็นไม่ชัด	41.4	26.6	32.0	100	1,608
เห็นชัดเจน	8.8	16.3	74.9	100	1,165
60+					
รวม	26.5	22.3	51.2	100	4,495
อายุ					
60-69	29.3	23.0	47.8	100	2,785
70+	22.0	21.3	56.7	100	1,711
เพศ					
ชาย	34.2	26.4	39.4	100	2,045
หญิง	20.1	19.0	61.0	100	2,451

ตาราง 7.8.1 (ต่อ)

ลักษณะภูมิหลัง	การใส่แว่น			รวม	จำนวนตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	ใส่	มี/ไม่ใส่	ไม่มี		
เขตที่อาศัย					
กรุงเทพฯ	36.8	26.9	36.2	100	435
เมืองอื่น	45.3	19.2	35.4	100	375
ชนบท	23.4	22.1	54.5	100	3,685
ความสามารถในการอ่าน					
คล่อง/สบาย	37.3	27.7	35.0	100	2,080
ลำบาก	25.6	22.0	52.5	100	903
ไม่ได้เลย	12.2	14.7	73.1	100	1,488
การมองเห็น					
ไม่เห็น	38.0	4.8	57.2	100	67
เห็นรวมๆ	43.6	21.0	35.4	100	815
เห็นไม่ชัด	34.7	24.4	40.9	100	2,073
เห็นชัดเจน	5.9	21.1	73.0	100	1,539

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 7.8.2 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่มีแว่น ตามระดับการมองเห็น
ถ้าใส่แว่น จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	ระดับการมองเห็นถ้าใส่แว่น			รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	เห็นราวๆ	เห็นแต่ ไม่ชัด	เห็นชัดเจน		
50-59					
รวม	1.1	9.3	89.6	100	1,719
เพศ					
ชาย	1.0	7.8	91.2	100	935
หญิง	1.2	11.1	87.8	100	785
เขตที่อาศัย					
กรุงเทพฯ	1.7	10.6	87.7	100	218
เมืองอื่น	0.1	9.1	90.9	100	230
ชนบท	1.1	9.1	89.7	100	1,271
การใส่แว่น					
ใส่	1.0	7.8	91.2	100	1,011
ไม่ใส่	1.1	11.5	87.4	100	708
60+					
รวม	2.6	20.3	77.1	100	2,188
อายุ					
60-69	1.4	16.5	82.0	100	1,448
70+	4.9	27.7	67.4	100	740
เพศ					
ชาย	2.3	18.9	78.8	100	1,237
หญิง	3.0	22.1	74.9	100	931
เขตที่อาศัย					
กรุงเทพฯ	2.1	13.4	84.5	100	278
เมืองอื่น	2.5	21.7	75.8	100	241
ชนบท	2.7	21.3	76.0	100	1,669
การใส่แว่น					
ใส่	2.1	17.0	80.8	100	1,191
ไม่ใส่	3.2	24.2	72.6	100	997

ตาราง 7.9 ร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่ได้รับการตรวจสุขภาพในเรื่องต่างๆ ในช่วง 6 เดือนก่อนการสำรวจ จำแนกตามลักษณะภูมิหลัง บางประการและกลุ่มอายุ

สุขภาพที่ได้รับ การตรวจ	50-59						60+					
	รวม	เพศ		เขตที่อาศัย			รวม	เพศ		เขตที่อาศัย		
		ชาย	หญิง	กทม.	เมืองอื่น	ชนบท		ชาย	หญิง	กทม.	เมืองอื่น	ชนบท
- ช่องปาก เหงือกฟัน	12.8	14.4	11.5	15.2	18.1	11.9	10.7	11.6	10.0	13.2	18.1	9.7
- ฟัน	4.4	4.6	4.2	8.6	7.3	3.6	5.7	6.4	5.2	8.8	11.4	4.8
- ตา	9.9	9.7	10.1	12.8	13.6	9.1	12.5	10.4	14.4	18.8	24.8	10.6
- เอ็กซเรย์ปอด	7.1	7.1	7.1	13.6	11.4	5.8	9.5	10.2	8.8	17.8	15.0	7.9
- เอ็กซเรย์อื่นๆ	6.7	5.2	7.9	11.6	9.1	5.8	6.5	5.8	7.2	13.8	7.7	5.6
- ผิวหนัง	5.7	6.8	4.8	7.9	7.8	5.2	5.2	5.7	4.9	7.9	8.2	4.6
- อุจจาระ	10.0	9.8	10.1	10.6	10.5	9.8	9.1	8.9	9.2	10.6	11.1	8.7
- ปัสสาวะ	15.2	12.8	17.2	21.8	22.8	13.5	16.1	13.7	18.0	22.4	22.6	14.7
- เลือด	18.4	15.6	20.8	35.4	30.3	15.1	20.7	18.8	22.2	36.6	30.8	17.7
- ความดันโลหิต	45.6	37.9	52.0	56.5	54.0	43.4	51.1	45.3	55.8	56.5	58.3	49.7
- ทวารหนัก	1.2	1.8	0.7	3.1	2.0	0.9	1.4	1.8	1.0	2.1	2.0	1.2
- เต้านม *	-	-	2.3	4.9	7.7	1.2	-	-	1.8	2.0	5.2	1.3
- ภายใน/มะเร็งปาก	-	-	5.4	9.6	7.8	4.6	-	-	2.6	4.8	6.7	1.9
มดลูก *												

* ตามเฉพาะตัวอย่างเพศหญิง

ตาราง 7.10 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามความรู้สึกเหงา จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	ความรู้สึกเหงา			รวม	จำนวนตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	เหงามาก	เหงาบ้าง	ไม่เหงาเลย		
50-59					
รวม	9.8	42.5	47.7	100	3,149
เพศ					
ชาย	6.4	40.4	53.1	100	1,425
หญิง	12.7	44.2	43.2	100	1,723
เขตที่อาศัย					
กรุงเทพฯ	4.3	35.9	59.8	100	291
เมืองอื่น	7.9	32.9	59.2	100	303
ชนบท	10.7	44.4	44.9	100	2,555
60+					
รวม	11.9	45.3	42.8	100	4,316
อายุ					
60-69	10.9	43.8	45.3	100	2,722
70+	13.6	47.8	38.6	100	1,594
เพศ					
ชาย	9.2	44.1	46.7	100	1,968
หญิง	14.1	46.3	39.6	100	2,348
เขตที่อาศัย					
กรุงเทพฯ	8.9	31.3	59.8	100	415
เมืองอื่น	13.0	38.7	48.3	100	356
ชนบท	12.1	47.6	40.3	100	3,545

หมายเหตุ : ตัวอย่างไม่รวมผู้ที่ไม่ได้ให้สัมภาษณ์ด้วยตนเอง

ตาราง 7.11 ร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าที่มีเพศสัมพันธ์ในช่วง 1 เดือนก่อนการสำรวจ จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	50-59		60+	
	%	จำนวนตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก	%	จำนวนตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
อายุ				
50-54/60-69	59.7	251	27.4	2,088
55-59/70+	46.7	1,426	8.3	970
สถานภาพสมรส/เพศ				
สมรส ชาย	61.5	1,362	28.2	1,665
สมรส หญิง	45.7	1,242	16.5	1,061
อื่นๆ (ชาย)	9.7	74	2.2	331
เขตที่อาศัย				
กรุงเทพฯ.	42.5	233	18.2	260
เมืองอื่น	49.5	253	20.0	219
ชนบท	54.2	2,191	21.7	2,578
การศึกษา				
ไม่มีการศึกษา	42.0	314	11.7	713
1-3 ปี	40.9	306	21.1	524
4 ปี	54.7	1,832	24.5	1,587
5 - มัธยมศึกษาตอนต้น	65.8	64	13.3	82
มัธยมศึกษาตอนปลาย	67.9	105	35.6	100
สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย	72.5	56	44.3	51
ความสามารถในการอ่าน				
คล่อง/สบาย	55.2	1,696	23.2	1,634
ลำบาก	52.7	571	22.5	629
ไม่ได้เลย	42.3	396	15.6	776
ศาสนา				
พุทธ	53.1	2,538	21.1	2,953
อิสลาม	44.9	121	27.0	88
คริสต์	57.8	16	37.3	15

ตาราง 7.11 (ต่อ)

ลักษณะภูมิหลัง	50-59		60+	
	%	จำนวนตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก	%	จำนวนตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
ภาษาพูด				
กลาง	47.1	1,033	16.0	1,087
เหนือ	53.5	297	11.5	462
อีสาน/ลาว	61.1	965	32.9	985
ใต้	45.7	224	17.8	360
ยะวี	45.3	56	29.6	44
จีน/อื่นๆ	40.7	17	5.2	46
เขมร	49.8	85	29.0	72
สุขภาพ				
แข็งแรงมาก	62.0	478	27.3	309
ค่อนข้างแข็งแรง	55.2	735	22.2	825
ปานกลาง	53.3	891	27.1	914
ค่อนข้างอ่อนแอ	41.3	423	15.5	701
อ่อนแอ	40.2	151	8.9	306
รวม	52.8	(2,677)	21.3	(3,057)

ตาราง 7.12 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามจำนวนครั้งของการมีเพศสัมพันธ์ในช่วง 1 เดือนก่อนการสำรวจ จำแนกตาม ลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	ความถี่ของการมีเพศสัมพันธ์					รวม	X	จำนวนตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	0	1	2	3	4+			
50-59								
รวม	47.3	19.2	18.6	6.1	8.8	100	1.4	2,674
สถานภาพสมรส/เพศ								
สมรส ชาย	38.6	18.6	22.1	7.6	13.0	100	1.8	1,358
สมรส หญิง	54.3	20.7	15.7	4.7	4.7	100	1.0	1,241
อื่นๆ (ชาย)	90.3	4.2	3.8	-	1.7	100	0.2	74
เขตที่อาศัย								
กรุงเทพฯ	57.6	22.5	13.4	3.2	3.2	100	0.9	232
เมืองอื่น	50.7	15.3	15.8	5.7	12.5	100	1.3	252
ชนบท	45.8	19.3	19.5	6.4	9.0	100	1.4	2,189
ความสามารถในการอ่าน								
คล่อง/สบาย	44.9	18.6	19.9	5.9	10.7	100	1.6	1,692
ลำบาก	47.3	21.4	19.3	5.9	6.1	100	1.1	571
ไม่ได้เลย	57.7	17.6	13.0	7.5	4.3	100	0.9	396

ตาราง 7.12 (ต่อ)

ลักษณะภูมิหลัง	ความถี่ของการมีเพศสัมพันธ์					รวม	X	จำนวนตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	0	1	2	3	4+			
60+								
รวม	78.7	11.0	6.4	1.7	2.2	100	0.4	3,056
อายุ								
60-69	72.7	13.8	8.6	2.1	2.9	100	0.6	2,087
70+	91.7	5.0	1.8	0.8	0.7	100	0.1	970
สถานภาพสมรส/เพศ								
สมรส ชาย	71.9	13.5	8.7	2.4	3.5	100	0.6	1,664
สมรส หญิง	83.5	10.0	4.8	1.0	0.7	100	0.3	1,061
อื่นๆ (ชาย)	97.8	1.3	0.6	0.3	-	100	0.0	331
เขตที่อาศัย								
กรุงเทพฯ	81.8	9.1	4.8	2.5	1.9	100	0.4	260
เมืองอื่น	80.0	7.3	8.4	0.6	3.7	100	0.5	219
ชนบท	78.3	11.5	6.4	1.7	2.1	100	0.4	2,577
ความสามารถในการอ่าน								
คล่อง/สบาย	76.9	11.5	7.1	2.3	2.2	100	0.5	1,633
ลำบาก	77.5	13.4	6.1	1.6	1.3	100	0.4	629
ไม่ได้เลย	84.4	8.1	4.8	0.5	2.3	100	0.3	776

ตาราง 7.13 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามจำนวนเดือนที่ผ่านมตั้งแต่มีเพศสัมพันธ์ครั้งสุดท้าย จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	จำนวนเดือนตั้งแต่มีเพศสัมพันธ์ครั้งสุดท้าย							รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	<1	1	2	3	4-11	12-23	24+		
50-59									
รวม	54.6	4.6	7.9	5.0	6.5	6.2	15.3	100	2,589
สถานภาพสมรส/เพศ									
สมรส ชาย	62.4	5.2	6.9	4.3	6.5	4.5	10.2	100	1,342
สมรส หญิง	47.7	4.0	9.2	6.0	6.2	8.1	19.0	100	1,191
อื่นๆ (ชาย)	12.7	4.6	2.1	1.7	13.9	7.7	57.4	100	57
เขตที่อาศัย									
กรุงเทพฯ	46.1	2.5	12.0	3.0	9.5	3.3	23.6	100	215
เมืองอื่น	52.6	3.2	8.1	3.7	4.1	7.0	21.2	100	238
ชนบท	55.6	5.0	7.4	5.3	6.5	6.4	13.8	100	2,136
ความสามารถในการอ่าน									
คล่อง/สบาย	56.7	4.3	8.5	4.1	5.9	6.1	14.4	100	1,651
ลำบาก	55.0	7.4	6.2	5.3	6.8	5.8	13.5	100	548
ไม่ได้เลย	44.5	2.2	7.6	8.4	7.7	7.6	22.0	100	376
ภาวะสุขภาพ									
แข็งแรงมาก	63.8	3.5	5.2	4.3	5.2	6.7	11.2	100	464
แข็งแรง	57.2	3.3	8.7	5.3	6.6	6.0	12.9	100	708
ปานกลาง	55.1	6.2	7.8	4.7	5.7	4.6	15.9	100	861
ค่อนข้างอ่อนแอ	42.8	4.9	10.3	4.3	8.9	9.6	19.2	100	410
อ่อนแอ	41.7	4.9	5.1	9.4	8.6	5.7	24.6	100	146

ตาราง 7.13 (ต่อ)

ลักษณะภูมิหลัง	จำนวนเดือนตั้งแต่มีเพศสัมพันธ์ครั้งสุดท้าย							รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	<1	1	2	3	4-11	12-23	24+		
60+									
รวม	23.4	2.3	5.6	4.1	6.9	8.6	49.0	100	2,784
อายุ									
60-69	29.3	2.9	6.8	5.0	7.7	9.5	38.8	100	1,953
70+	9.6	0.9	2.7	2.1	5.0	6.6	73.1	100	831
สถานภาพสมรส/เพศ									
สมรส ชาย	29.8	2.8	7.1	4.9	7.6	8.8	39.0	100	1,572
สมรส หญิง	18.4	2.0	4.3	3.4	7.1	8.9	55.9	100	955
อื่นๆ (ชาย)	2.8	0.5	1.3	1.8	1.9	6.9	84.8	100	257
เขตที่อาศัย									
กรุงเทพฯ	22.4	2.8	3.3	3.3	7.8	6.6	54.5	100	211
เมืองอื่น	22.7	2.2	7.3	3.5	4.8	6.9	52.1	100	194
ชนบท	23.6	2.3	5.7	4.3	7.0	9.0	48.3	100	2,379
ความสามารถในการอ่าน									
คล่อง/สบาย	25.2	2.6	7.1	4.5	6.0	8.2	46.5	100	1,505
ลำบาก	24.5	2.4	5.6	4.3	7.1	11.6	44.5	100	578
ไม่ได้เลย	17.6	1.5	2.5	3.2	8.8	7.0	59.3	100	688
ภาวะสุขภาพ									
แข็งแรงมาก	29.6	1.6	4.6	4.6	6.3	13.4	39.9	100	285
แข็งแรง	24.5	2.1	6.4	4.4	6.8	6.9	49.0	100	750
ปานกลาง	29.7	3.2	5.3	4.7	6.9	8.5	41.7	100	835
ค่อนข้างอ่อนแอ	17.1	2.3	3.9	3.0	6.2	7.9	59.5	100	636
อ่อนแอ	9.9	0.8	9.3	4.0	9.6	10.4	56.0	100	276

ตาราง 7.14 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามความบ่อยครั้งของความ
ต้องการทางเพศ จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	ความบ่อยครั้งของความต้องการทางเพศ				รวม	จำนวนตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	ทุกสัปดาห์	ทุกเดือน	นานๆ ครั้ง	ไม่เลย		
50-59						
รวม	18.6	17.7	37.2	31.4	100	2,074
สถานภาพสมรส/เพศ						
สมรส ชาย	23.0	24.2	39.8	13.0	100	1,360
สมรส หญิง	3.5	10.7	33.6	52.2	100	1,241
อื่นๆ (ชาย)	12.1	16.0	49.3	22.6	100	74
เขตที่อาศัย						
กรุงเทพฯ	5.8	9.5	50.3	34.3	100	232
เมืองอื่น	15.6	11.6	35.7	37.1	100	253
ชนบท	14.3	19.3	36.0	30.5	100	2,189
ความสามารถในการอ่าน						
คล่อง/สบาย	15.5	18.2	38.2	28.0	100	693
ลำบาก	11.3	19.1	36.4	33.2	100	571
ไม่ได้เลย	9.1	14.1	33.8	42.9	100	396
ภาวะสุขภาพ						
แข็งแรงมาก	21.7	21.5	37.5	19.4	100	477
ค่อนข้างแข็งแรง	13.6	20.4	42.5	23.5	100	734
ปานกลาง	13.6	17.5	37.3	31.6	100	891
ค่อนข้างอ่อนแอ	7.6	10.9	33.9	47.6	100	422
อ่อนแอ	5.9	12.7	19.5	61.9	100	151

ตาราง 7.14 (ต่อ)

ลักษณะภูมิหลัง	ความบ่อยครั้งของความต้องการทางเพศ				รวม	จำนวนตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	ทุกสัปดาห์	ทุกเดือน	นานๆ ครั้ง	ไม่เลย		
60+						
รวม	4.0	8.7	28.1	59.3	100	3,041
อายุ						
60-69	4.9	10.9	34.1	50.1	100	2,076
70+	1.9	3.9	15.1	79.1	100	965
สถานภาพสมรส/เพศ						
สมรส ชาย	6.3	13.2	36.6	43.9	100	1,652
สมรส หญิง	0.6	3.2	17.2	79.1	100	1,059
อื่นๆ (ชาย)	3.2	3.7	20.3	72.9	100	330
เขตที่อาศัย						
กรุงเทพฯ	1.7	5.8	31.9	60.5	100	258
เมืองอื่น	5.0	6.7	30.7	57.6	100	215
ชนบท	4.1	9.1	27.5	59.3	100	2,568
ความสามารถในการอ่าน						
คล่อง/สบาย	4.3	9.3	32.8	53.6	100	1,626
ลำบาก	2.9	9.9	25.7	61.5	100	628
ไม่ได้เลย	3.5	6.5	20.1	69.9	100	769
ภาวะสุขภาพ						
แข็งแรงมาก	6.6	10.5	33.4	49.5	100	309
ค่อนข้างแข็งแรง	3.3	11.5	33.0	52.2	100	821
ปานกลาง	6.6	10.8	30.2	52.4	100	909
ค่อนข้างอ่อนแอ	2.0	4.9	20.8	72.3	100	694
อ่อนแอ	-	1.6	19.7	78.7	100	305

บทที่ 8

การใช้บริการด้านสาธารณสุขและพฤติกรรมอนามัย

คำนำ

นอกเหนือจากข้อมูลซึ่งสะท้อนภาวะสุขภาพด้านต่างๆ ของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุไทยแล้ว โครงการ SWET ยังเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการใช้บริการด้านสาธารณสุขและพฤติกรรมต่างๆ ที่เสี่ยงต่อสุขภาพอนามัยด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้บริการสาธารณสุขที่เก็บนั้นมีรายละเอียดมากเกินขอบเขตรายงานเบื้องต้นนี้ ในบทนี้จะเลือกเสนอข้อมูลบางส่วนที่แสดงถึงการใช้บริการด้านสาธารณสุขและพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพอนามัยของประชากรผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุเท่านั้น โดยเริ่มต้นด้วยข้อมูลเกี่ยวกับการเจ็บป่วย และแหล่งที่ไปรักษาเมื่อเจ็บป่วย ศึกษาละเอียดถึงการเจ็บป่วยเล็กน้อย และการเจ็บป่วยจนทำกิจวัตรประจำวันไม่ได้ จำนวนวันเฉลี่ยที่ป่วย การเข้าพักรักษาตัวในสถานพยาบาล และจำนวนวันเฉลี่ยที่พักรักษาตัวในสถานพยาบาล สุดท้ายศึกษาถึงพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อสุขภาพอนามัย 3 อย่างคือ การสูบบุหรี่ การดื่มสุรา และการกินหมาก ในพฤติกรรมเสี่ยงแต่ละอย่างจะศึกษาในระดับที่เคยมีพฤติกรรมนั้น และร้อยละที่ยังมีพฤติกรรมนั้นอยู่ ตลอดจนปริมาณหรือความบ่อยครั้งของการบริโภคสิ่งเสพติดแต่ละชนิด อายุที่เริ่มพฤติกรรมเสี่ยงแต่ละอย่าง และสัดส่วนที่ยุติหรือเลิกพฤติกรรมเสี่ยงนั้น

การเจ็บป่วย

ระดับการเจ็บป่วยของประชากรที่ศึกษาวัดด้วย 3 มาตรการคือ ร้อยละที่เจ็บป่วยเล็กน้อย ในช่วงหนึ่งเดือนที่ผ่านมา ร้อยละที่เจ็บป่วยมากในช่วงหนึ่งปีที่ผ่านมา และจำนวนวันเฉลี่ยที่ป่วยมากของผู้ที่ป่วยมากในช่วงหนึ่งปีที่ผ่านมา ข้อมูลการเจ็บป่วยดังกล่าวมาจากคำถามต่างๆ คือ H13 “ในระยะเวลาหนึ่งเดือนที่ผ่านมา ท่านมีอาการเจ็บป่วยเล็กน้อย ที่ไม่ต้องนอนพักรักษาตัวในสถานพยาบาลหรือไม่” H14 “ในระยะ 1 ปีที่ผ่านมา ท่านเคยเจ็บป่วยจนต้องนอนพักรักษาตัวหรือทำกิจวัตรประจำวันไม่ได้กี่ครั้ง” สำหรับผู้ที่เคยจะถามต่อว่า H14.1 “ในระยะ 1 ปีที่ผ่านมา ท่านป่วยจนต้องนอนพักรักษาตัวหรือหยุดทำกิจวัตรประจำวันรวมทั้งหมดกี่วัน” ข้อมูลในตาราง 8.1 แสดงว่า กว่า 2 ใน 5 ของประชากรที่ศึกษาเจ็บป่วยเล็กน้อย ในช่วงเดือนที่แล้ว ระดับการเจ็บป่วยเล็กน้อย ลดลงตามอายุที่เพิ่มขึ้น ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศหญิงรายงานว่ามีการเจ็บป่วยเล็กน้อย ในเดือนที่แล้วมากกว่าเพศชาย ระดับการเจ็บป่วยเล็กน้อย

แตกต่างกันตามเขตที่อาศัย แบบแผนของความแตกต่างตามเขตที่อาศัยของกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุไม่เหมือนกัน กล่าวคือ ในกลุ่มผู้สูงอายุสัดส่วนที่เจ็บป่วยเล็กน้อยๆ ในเดือนที่แล้วสูงที่สุดในชนบท ตามด้วยเมืองอื่นและกรุงเทพฯ ตรงกันข้าม ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ รายงานว่าเจ็บป่วยเล็กน้อยๆ ในเดือนที่แล้วสูงที่สุด รองลงมาคือชนบท ส่วนเมืองอื่นมีระดับการเจ็บป่วยในเดือนที่แล้วต่ำที่สุด

เมื่อวัดการเจ็บป่วยด้วยสัดส่วนการเจ็บป่วยจนทำกิจวัตรประจำวัน ไม่ได้ในรอบปีที่แล้ว (หรือป่วยมาก) พบว่า ร้อยละ 6 ของกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ และร้อยละ 29 ของกลุ่มผู้สูงอายุ ประสบกับการเจ็บป่วยนั้น ระดับการเจ็บป่วยมากเพิ่มตามอายุที่เพิ่มขึ้น แบบแผนความแตกต่างในระดับการเจ็บป่วยมากตามเพศและเขตที่อาศัย คล้ายกับแบบแผนความแตกต่างในระดับการเจ็บป่วยเล็กน้อยๆ ในกลุ่มที่รายงานว่ามีอาการเจ็บป่วยมากในปีที่แล้ว จำนวนวันเฉลี่ยที่ป่วยทั้งหมดเพิ่มจาก 21 วันหรือ 3 สัปดาห์ ในกลุ่มอายุ 50-59 ปี เป็น 28 วันหรือ 4 สัปดาห์ในกลุ่มอายุ 70 ปี+ ในกลุ่มผู้สูงอายุ เพศชายมีจำนวนวันเฉลี่ยป่วยมากในปีที่แล้วมากกว่าเพศหญิง และผู้ที่อยู่กรุงเทพฯ มีจำนวนวันเฉลี่ยที่ป่วยมากสูงสุด รองลงมาคือเมืองอื่น และต่ำสุดคือชนบท สำหรับกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุพบตรงกันข้าม เพศหญิงมีจำนวนวันเฉลี่ยที่ป่วยมากในปีที่แล้วมากกว่าเพศชาย ผู้ที่อยู่เมืองอื่นมีจำนวนวันเฉลี่ยที่ป่วยมากในปีที่แล้วสูงสุด รองลงมาคือชนบท และกรุงเทพฯ ต่ำที่สุด

แหล่งที่ไปรับการรักษา

โครงการ SWET ตามแหล่งที่ไปรับการรักษาในหลายกรณี กรณีแรกเป็นแหล่งที่ไปรับการรักษาเป็นส่วนใหญ่หรือบ่อยที่สุดเมื่อเจ็บป่วยโดยไม่ได้ระบุเวลาที่อ้างอิง (ข้อ H12) ข้อมูลนี้แสดงในตาราง 8.2 อีกกรณีหนึ่งคือ แหล่งที่ไปรับการรักษาเมื่อเจ็บป่วยเล็กน้อยๆ สำหรับผู้ที่รายงานว่ามีอาการเจ็บป่วยเล็กน้อยๆ ในช่วงหนึ่งเดือนก่อนการสำรวจ โดยมีการถามถึงแหล่งแรก และแหล่งที่สองที่ไปรับการรักษาเมื่อไปรักษาที่แหล่งแรกแล้วไม่หาย (ข้อ H13.2 และ H13.3) ข้อมูลของแหล่งที่ไปรับการรักษาเมื่อเจ็บป่วยเล็กน้อยๆ แสดงในตาราง 8.3

ข้อมูลในตาราง 8.2 แสดงว่า การซื้อยากินเองเป็นวิธีการรักษาที่ทั้งประชากรผู้สูงอายุและประชากรใกล้เคียงสูงอายุของประเทศไทยใช้กันมากอันดับหนึ่งเมื่อประสบกับการเจ็บป่วย (ร้อยละ 48 และร้อยละ 54 ตามลำดับ) และในทั้งสองกลุ่มอายุ เพศชายนิยมซื้อยากินเองเมื่อเจ็บป่วยมากกว่าเพศหญิง การซื้อยากินเองปฏิบัติกันมากที่สุดในกรุงเทพฯ รองลงมาคือเมืองอื่น และต่ำสุดคือชนบท

วิธีที่นิยมมากเป็นอันดับสองในกลุ่มประชากรที่ศึกษา คือ ไปสถานอนามัย (ร้อยละ 21 สำหรับกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ และร้อยละ 24 สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ) ความแตกต่างกันระหว่างชายและหญิงในการเลือกใช้สถานอนามัยของกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยอายุมีมากกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ โดยเพศชายมี

แนวโน้มเลือกใช้สถานื่อนามัยมากกว่าเพศหญิง การใช้สถานื่อนามัยเป็นแหล่งที่ผู้อยู่ในชนบทเลือกใช้กันมากในทั้งสองกลุ่มอายุ ประมาณ 1 ใน 4 ของคนชนบท เปรียบเทียบกับร้อยละ 1-3 ของคนในเมือง ไปสถานื่อนามัยเพื่อรับการรักษามือเจ็บป่วย

นอกเหนือจากซื้อยากินเองและไปสถานื่อนามัยแล้ว แหล่งอื่นๆ ที่ผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุไปรับการรักษาเมื่อเจ็บป่วยมีสัดส่วนต่ำ และเป็นที่น่าสังเกตว่า เกือบไม่มีผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุไทยไปรับการรักษาจากหมอแผนโบราณ, พระ หรือหมอดู

สำหรับแหล่งที่ไปรับการรักษากรณีเจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ ของผู้ที่มีการเจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ ในเดือนที่แล้วพบว่า โดยทั่วไปลำดับก่อนหลังของแหล่งที่ผู้ป่วยแสวงหาบริการรักษามือเจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ เมื่อเดือนที่แล้ว เหมือนกับกรณีที่เจ็บป่วยโดยไม่ระบุเวลา การซื้อยากินเองยังเป็นแหล่งที่ผู้เจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ ในเดือนที่แล้วรายงานว่า เลือกใช้เป็นวิธีแรกในสัดส่วนที่สูงที่สุด ไม่ว่าจะ เป็นกลุ่มอายุใดหรือเขตที่อาศัยใด แหล่งแรกที่มีผู้ใช้มากรองลงมาสำหรับคนในชนบทคือสถานื่อนามัย ขณะที่คนในเมืองเลือกไปโรงพยาบาลหรือคลินิกของเอกชนเป็นอันดับรอง นอกจากนี้พบว่า ร้อยละ 8 ของผู้สูงอายุ และร้อยละ 6 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุรายงานว่า ไม่ทำอะไรในตอนแรกเมื่อป่วย ส่วนการไปรักษากับหมอแผนโบราณก็มีไม่มากนัก

เมื่อผนวกแหล่งแรกและแหล่งที่สองที่ผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งป่วยในเดือนที่แล้วเลือกไปรับการรักษาเข้าด้วยกัน ทำให้ได้ภาพของพฤติกรรมแสวงหาบริการด้านสุขภาพของประชากรสูงวัยดีขึ้น ข้อมูลชุดที่ 2 ของตาราง 8.3 แสดงว่าผู้ป่วยบางส่วนที่ไม่ได้รับการรักษาครั้งแรก แต่เมื่อไม่หายก็แสวงหาความช่วยเหลือจากบุคลากรทางการแพทย์ และเพื่อไม่ให้หมวดของแหล่งที่รับการรักษาสองแหล่งรวมกันซับซ้อนเกินไป ผู้ป่วยที่ทั้งซื้อยากินเองและได้แสวงหาแหล่งบริการสุขภาพแหล่งอื่น จะถูกจัดในหมวดแหล่งบริการสุขภาพที่ไป ขณะที่ผู้ป่วยที่ไปหาทั้งหมอแผนโบราณ และแสวงหาแหล่งบริการทางการแพทย์หรือสาธารณสุขอื่นรวมทั้งซื้อยากินเอง จะถูกจัดอยู่ในหมวดแหล่งบริการทางการแพทย์ที่ไปเท่านั้น การจัดหมวดดังกล่าวเนื่องจากการไปหาแหล่งบริการสาธารณสุขเพื่อรับการรักษาน่าจะมีประสิทธิภาพกว่าการรักษาโดยซื้อยากินเองหรือหาพระหรือหมอแผนโบราณ แต่กรณีที่ผู้ป่วยเลือกใช้สถานที่บริการทางการแพทย์ระดับต่างกันผสมกัน จะคงหมวดที่ผสมกันได้

การซื้อยากินเท่านั้นยังคงเป็นวิธีการที่ใช้กันมากที่สุดเพื่อการรักษาในหมู่ประชากรสูงวัยที่เจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ ในช่วงหนึ่งเดือนก่อนการสำรวจ แม้ว่าจะมีการนำแหล่งที่สองของการแสวงหาบริการสาธารณสุขมาพิจารณาแล้วก็ตาม แต่สัดส่วนที่ซื้อยากินเพื่อรักษาได้ลดลงเหลือเพียงประมาณ 1 ใน 3 (ร้อยละ 32) สำหรับกลุ่มอายุ 50-59 ปี และ 1 ใน 4 (ร้อยละ 26) สำหรับกลุ่มอายุ 60 ปี+ ซึ่งหมายความว่ามีคนในกลุ่มอายุเหล่านี้ไม่น้อยที่ตอนแรกรักษาตนเองด้วยการซื้อยากินเองได้แสวงหาแหล่งบริการด้านสาธารณสุขอื่นแทน กลุ่มคนที่หันไปแสวงหาแหล่งบริการ

สาธารณสุขมากกว่าหนึ่งแห่งก็มีพอประมาณ ในชนบท แหล่งบริการสาธารณสุขผสมที่ผู้ให้สัมภาษณ์ไปกันมาก ได้แก่ สถานีอนามัยและโรงพยาบาลของรัฐ แต่สำหรับในเมือง แหล่งผสมของบริการสาธารณสุขที่มีสัดส่วนของผู้ป่วยไปกันมาก ได้แก่ โรงพยาบาลของรัฐ และโรงพยาบาลหรือคลินิกของเอกชน มีเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 3 สำหรับกลุ่มอายุ 50-59 ปี และร้อยละ 5 สำหรับกลุ่มอายุ 60 ปี+) ที่ไม่ทำอะไรเลยในการรักษาการเจ็บป่วยของตนเอง

การเข้าพักรักษาในสถานพยาบาล

ตาราง 8.4 สรุปข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการเข้าพักรักษาในสถานพยาบาลซึ่งแสดงด้วยร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เข้าพักรักษาในสถานพยาบาลในปีที่แล้ว ร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เข้าพักรักษาตัวในสถานพยาบาลในช่วง 5 ปีที่แล้ว และจำนวนวันเฉลี่ยที่เข้าพักรักษาในสถานพยาบาลของผู้ที่เข้าพักรักษาในสถานพยาบาลเมื่อปีที่แล้ว ผลการศึกษาพบว่า ระดับการเข้าพักรักษาในสถานพยาบาลเมื่อปีที่แล้วเพิ่มตามอายุของผู้ให้สัมภาษณ์ กล่าวคือ เพิ่มจากร้อยละ 10 ในกลุ่มอายุ 50-59 ปี เป็นร้อยละ 17 ในกลุ่มอายุ 70 ปี+ อายุมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการเข้าพักรักษาในสถานพยาบาลเมื่อ 5 ปีที่แล้วเช่นกัน ร้อยละที่เข้าพักรักษาในสถานพยาบาลเมื่อ 5 ปีที่แล้วเพิ่มจากร้อยละ 26 สำหรับกลุ่มอายุ 50-59 ปี เป็นร้อยละ 39 สำหรับกลุ่มอายุ 70 ปี+

ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศหญิงมีแนวโน้มเข้าพักรักษาในสถานพยาบาลเมื่อปีที่แล้วสูงกว่าเพศชาย และพบความแตกต่างตามเพศเช่นเดียวกันในกรณีการเข้าพักรักษาในสถานพยาบาลเมื่อ 5 ปีที่แล้วสำหรับกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ แต่กลุ่มผู้สูงอายุพบตรงกันข้าม ระดับการเข้าพักรักษาในสถานพยาบาลเมื่อปีที่แล้ว และเมื่อ 5 ปีที่แล้วไม่ค่อยแตกต่างกันตามเขตที่อาศัย

ระยะเวลาเฉลี่ย (วัน) ที่เข้าพักรักษาในสถานพยาบาลของผู้ที่ป่วยเมื่อปีที่แล้วมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับอายุแต่ไม่มาก โดยรวมผู้ป่วยของทั้งสองกลุ่มอายุเข้าพักรักษาในสถานพยาบาลเมื่อปีที่แล้วเฉลี่ยนานสัปดาห์ครึ่ง ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศชายมีแนวโน้มจะเข้าพักรักษาในสถานพยาบาลนานวันกว่าเพศหญิง และผู้ป่วยที่อยู่ในกรุงเทพฯ มักจะเข้าพักรักษาในสถานพยาบาลนานวันกว่าผู้ป่วยในเมืองอื่นและชนบท

การสูบบุหรี่ ดื่มสุรา และกินหมาก

การวิจัยมากมายได้ยืนยันว่า การสูบบุหรี่ ดื่มสุรา และการกินหมากเป็นอันตรายหรือมีผลกระทบต่อสุขภาพ โครงการ SWET ได้เก็บข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับการมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพในทั้ง 3 อย่างดังกล่าวคือ การสูบบุหรี่ ดื่มสุรา และกินหมาก ตาราง 8.5 สรุปข้อมูลโดยแสดงร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เคยมีและร้อยละที่ยังมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพแต่ละอย่าง จำแนก

ตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัย ข้อมูลแสดงความแตกต่างระหว่างชายและหญิงอย่างชัดเจนในทุกพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ เพศชายมีอัตราการเคยสูบบุหรี่และดื่มสุราสูงกว่าเพศหญิง อัตราการยังสูบบุหรี่และดื่มสุราของเพศชายก็ยังคงสูงกว่าเพศหญิงในทุกกลุ่มอายุ ตรงกันข้าม เพศหญิงมีส่วนการเคยกินหมากและสัดส่วนที่ยังคงกินหมากอยู่สูงกว่าเพศชายในทุกกลุ่มอายุเช่นกัน

มากกว่า 4 ใน 5 ของผู้ชาย แต่ไม่เกิน 1 ใน 5 ของผู้หญิงในทุกกลุ่มอายุเคยสูบบุหรี่ การสูบบุหรี่เป็นพฤติกรรมที่พบในคนชนบทมากกว่าคนเมือง ชนิดของบุหรี่ที่สูบกิน (อย่างน้อยในปัจจุบัน) แตกต่างกันระหว่างเขตเมืองและชนบท ในชนบท บุหรี่ที่สูบกินมักเป็นบุหรี่ที่มวนเอง ขณะที่ในเมืองมักเป็นบุหรี่ที่ผลิตจากโรงงานยาสูบ ความแตกต่างตามอายุในระดับการเคยสูบบุหรี่ สะท้อนแนวโน้มตามเวลาของพฤติกรรมสูบบุหรี่ การขึ้นๆ ลงๆ ของสัดส่วนที่สูบบุหรี่ตามอายุชี้แนะว่า พฤติกรรมสูบบุหรี่ไม่มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนในช่วงชีวิตของผู้ให้สัมภาษณ์ ตรงกันข้าม สัดส่วนที่ยังคงสูบบุหรี่ลดลงอย่างสม่ำเสมอตามอายุที่เพิ่มขึ้นในกลุ่มผู้ชาย แต่ไม่ใช่ในกลุ่มผู้หญิง แสดงว่าในกลุ่มผู้ชายมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสูบบุหรี่ในทางลดลง สัดส่วนที่ยังคงสูบบุหรี่ในกลุ่มผู้ชายลดลงตามอายุทั้งในเขตเมืองและชนบท ในเพศหญิง แม้จะไม่มี การลดลงของสัดส่วนที่ยังคงสูบบุหรี่ตามอายุ แต่สัดส่วนที่กำลังสูบบุหรี่ในเพศหญิงก็ค่อนข้างต่ำทั้งในตัวเองและเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราการเคยสูบบุหรี่ ดังนั้นแม้ในกลุ่มผู้หญิงที่อยู่ในวัยห้าสิบปีไม่น้อยที่ได้เลิกนิสัยการสูบบุหรี่แล้ว

ข้อมูลในตาราง 8.5 ชี้แนะว่าอัตราการดื่มสุราลดลงตามอายุที่เพิ่มขึ้นทั้งในเพศชายและหญิง สะท้อนว่าคนรุ่นอายุก่อนมีการบริโภคสุราในสัดส่วนที่สูงกว่าคนรุ่นอายุหลัง ในทุกกลุ่มอายุ เพศชายมีส่วนที่รายงานว่าเคยดื่มสุราและยังคงดื่มสุราสูงกว่าเพศหญิงหลายเท่า นอกจากนี้ในทั้งสองเพศ ร้อยละที่เคยดื่มสุราในเมืองต่ำกว่าในชนบท อัตราการยังคงดื่มสุราก็ลดลงตามอายุที่เพิ่มขึ้นทั้งในเพศชายและเพศหญิง และทั้งในชนบทและเมือง ผลดังกล่าวชี้แนะว่ามีแนวโน้มที่จะหยุดหรือเลิกดื่มสุราเมื่ออายุมากขึ้น กล่าวคือ ในเพศชายแม้ว่ากว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 58) ของผู้ชายอายุ 50-59 ปียังคงดื่มสุรา แต่น้อยกว่า 1 ใน 5 (ร้อยละ 18) ของกลุ่มอายุ 80 ปี+ ยังคงดื่มสุรา สำหรับผู้หญิง การลดอัตรายังคงดื่มสุราก็พบในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันคือ ลดลงจากร้อยละ 21 ในสตรีกลุ่มอายุ 50-59 ปี เป็นร้อยละ 6 เท่านั้นในกลุ่มสตรีอายุ 80 ปี+

ตรงข้ามกับการสูบบุหรี่และดื่มสุรา การกินหมากเป็นพฤติกรรมของเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ข้อมูลในตาราง 8.5 แสดงอย่างชัดเจนว่า พฤติกรรมกินหมากได้ลดลงอย่างมากในช่วงชีวิตของผู้ให้สัมภาษณ์หญิงในโครงการ SWET การกินหมากเป็นพฤติกรรมที่เป็นนิสัยในหมู่สตรีชนบทมากกว่าสตรีในเมือง ในทั้งเพศชายและหญิง ร้อยละที่เคยกินหมากเพิ่มอย่างรวดเร็วตามกลุ่มอายุ แต่สัดส่วนที่กินหมากในเมืองต่ำกว่าชนบทในทุกกลุ่มอายุ ผู้ชายที่กินหมากมีส่วนต่ำ แม้ในกลุ่มผู้ชายที่มีอายุมากที่สุด ก็มีเพียงกว่า 1 ใน 3 เล็กน้อยที่เคยกินหมาก แม้ว่าสัดส่วนที่เคย

กินหมากจะแตกต่างกันระหว่างคนต่างรุ่นอายุ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนที่ยังคงกินหมากอยู่ พบว่า ในเพศหญิง สัดส่วนที่ยังคงกินหมากอยู่ต่ำกว่าสัดส่วนที่เคยกินหมากเพียงเล็กน้อยในทุกกลุ่มอายุ สำหรับเพศชาย ความแตกต่างระหว่างสัดส่วนที่เคยกินหมากกับที่ยังคงกินหมากในแต่ละกลุ่มอายุดูเหมือนมีมากกว่าเพศหญิง ข้อมูลดังกล่าวชี้แนะว่า การเลิกนิสัยหรือพฤติกรรมการกินหมากเมื่ออายุมากขึ้นจะมีน้อยกว่ากรณีการเลิกสูบบุหรี่หรือดื่มสุรา

ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ตอบว่ายังคงสูบบุหรี่หรือดื่มสุรา จะถูกถามต่อถึงจำนวนบุหรี่ที่สูบต่อวัน และความบ่อยครั้งของการดื่มสุรา ผลสรุปในตาราง 8.6 ซึ่งแยกเพศระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุแสดงอย่างชัดเจนว่าไม่เพียงแต่ว่าผู้หญิงที่สูบบุหรี่หรือดื่มสุรา มีสัดส่วนต่ำกว่าผู้ชายอย่างมากเท่านั้น แต่ผู้หญิงที่สูบบุหรี่หรือดื่มสุรา เหล่านั้นสูบและดื่มในปริมาณที่น้อยกว่าผู้ชายด้วย ในเพศชาย จำนวนบุหรี่ที่สูบต่อวันในกลุ่มผู้สูงอายุดูเหมือนจะต่ำกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ในเพศหญิง ความแตกต่างระหว่างสองกลุ่มอายุในแง่จำนวนบุหรี่ที่สูบต่อวันดูเหมือนจะน้อย ทั้งผู้สูงอายุชายและหญิงที่ดื่มสุรา มีสัดส่วนที่ดื่มทุกวันสูงกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ส่วนหนึ่งอาจสะท้อนว่า ผู้ที่ดื่มไม่หนักมีแนวโน้มจะเลิกดื่มไปแล้วเมื่ออายุยังไม่มาก มากกว่าผู้ที่ดื่มหนัก

ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เคยสูบบุหรี่ ดื่มสุรา หรือกินหมาก จะถูกถามถึงอายุที่เริ่มพฤติกรรมแต่ละอย่าง ผลแสดงในตาราง 8.7 พบว่า ทั้งเพศชายและเพศหญิง ทั้งในเมืองและชนบท ผู้ที่เคยสูบบุหรี่เริ่มพฤติกรรมการสูบบุหรี่ตั้งแต่อายุยังน้อย มากกว่าผู้ที่เคยดื่มสุราหรือกินหมาก อายุเฉลี่ยที่เริ่มกินหมากสูงกว่าอายุเฉลี่ยที่เริ่มสูบบุหรี่และดื่มสุรา ในกลุ่มผู้สูงอายุ อายุเฉลี่ยที่เริ่มกินหมากของกลุ่มอายุ 70 ปี+ ต่ำกว่าของกลุ่มอายุ 60-69 ปี ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ผู้ชายเริ่มต้นกินหมากเมื่อมีอายุมากกว่าผู้หญิง เป็นที่สังเกตว่าในกลุ่มผู้สูงอายุหญิง อายุเฉลี่ยที่เริ่มกินหมากต่ำกว่าอายุเฉลี่ยที่เริ่มดื่มสุราอย่างมาก

จากข้อมูลร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เคยสูบบุหรี่ ดื่มสุรา หรือกินหมาก และร้อยละที่ยังคงสูบบุหรี่ ดื่มสุรา หรือกินหมาก จะสามารถคำนวณอัตราการเลิกสูบบุหรี่ ดื่มสุรา หรือกินหมากในกลุ่มที่เคยมีพฤติกรรมแต่ละอย่าง ข้อมูลอัตราการเลิกสูบบุหรี่ ดื่มสุรา และกินหมากในตาราง 8.7 แสดงว่า พฤติกรรมการดื่มสุรามีการเลิกมากกว่าพฤติกรรมการสูบบุหรี่และกินหมาก นิสัยการกินหมากดูเหมือนจะเลิกยาก เพราะสัดส่วนที่เลิกการกินหมากต่ำสุด ในผู้ให้สัมภาษณ์ที่เคยดื่มอัตราการเลิกดื่มเพิ่มตามอายุ กล่าวคือ เพิ่มจากร้อยละ 41 ในกลุ่มอายุ 50-59 ปี เป็นร้อยละ 67 ในกลุ่มอายุ 70 ปี+ ทำนองเดียวกัน การเลิกสูบบุหรี่ในกลุ่มผู้ที่เคยสูบบุหรี่ก็มีแนวโน้มเพิ่มตามอายุ สัดส่วนที่เลิกสูบบุหรี่เพิ่มจากร้อยละ 27 ในกลุ่มอายุ 50-59 ปี เป็นร้อยละ 43 ในกลุ่มอายุ 70 ปี+ ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศหญิงมีแนวโน้มจะเลิกดื่มสุราและสูบบุหรี่มากกว่าเพศชาย และผู้ที่อยู่ในเขตเมืองมีสัดส่วนเลิกดื่มสุราและสูบบุหรี่สูงกว่าผู้ที่อยู่ในชนบท

การเลิกพฤติกรรมการกินหมาก ดูเหมือนมีน้อยกว่าการเลิกดื่มสุราหรือสูบบุหรี่ แม้ว่ากลุ่มผู้สูงอายุมีสัดส่วนที่เลิกกินหมากสูงกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ แต่ในกลุ่มผู้สูงอายุเองไม่มีความแตกต่างระหว่างผู้สูงอายุมากและน้อยในสัดส่วนการเลิกกินหมาก ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ผู้ชายมีแนวโน้มเลิกกินหมากมากกว่าผู้หญิง และผู้ที่อยู่ในเมืองเลิกกินหมากมากกว่าผู้อยู่ในชนบท

โดยรวม ข้อมูลที่เสนอในบทนี้แสดงว่า ประชากรสูงวัยของไทยใช้ประโยชน์จากระบบสาธารณสุขสมัยใหม่ที่มีอยู่เมื่อเวลาเจ็บป่วย มีเพียงส่วนน้อยที่ยังพึ่งการรักษาแบบเก่า ผู้ชายมีประวัติการชอบดื่มสุราและสูบบุหรี่ ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อสุขภาพในวัยสูงอายุ เป็นไปได้ว่าความแตกต่างระหว่างผู้ชายและผู้หญิงในพฤติกรรมการสูบบุหรี่และดื่มสุรา จะมีผลอย่างสำคัญต่ออายุคาดหมายที่แตกต่างกันระหว่างชายและหญิง

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 8.1 ร้อยละที่เจ็บป่วยเล็กน้อย ในเดือนที่แล้ว ร้อยละที่เจ็บป่วยมากในปีที่แล้ว และ จำนวนวันเฉลี่ยที่ป่วยมากของผู้ที่ป่วยหนักในรอบปีที่แล้ว จำแนกตามอายุ เพศ และ เขตที่อาศัย

ลักษณะภูมิหลัง	% ป่วยเล็กน้อย	% ป่วยมาก	(ในกลุ่มที่ป่วยมาก) จำนวนวันเฉลี่ยที่ป่วย
50-59			
รวม	45.1	25.8	21.3
เพศ			
ชาย	39.1	21.0	19.4
หญิง	50.1	29.8	22.4
เขตที่อาศัย			
กรุงเทพฯ	47.8	27.2	12.0
เมืองอื่น	41.0	23.0	28.0
ชนบท	45.2	26.0	21.7
60+			
รวม	42.7	29.1	25.4
อายุ			
60-69	43.1	27.6	23.0
70+	41.9	31.5	28.9
เพศ			
ชาย	40.1	27.3	28.0
หญิง	44.9	30.6	23.5
เขตที่อาศัย			
กรุงเทพฯ	29.5	25.8	44.1
เมืองอื่น	40.5	27.2	34.3
ชนบท	44.4	29.7	22.7

หมายเหตุ : ป่วยเล็กน้อย หมายถึง การเจ็บป่วยที่ไม่ต้องเข้าพักรักษาตัวในสถานพยาบาล
ป่วยมาก หมายถึง การเจ็บป่วยจนต้องนอนพักรักษาตัวหรือทำกิจวัตรประจำวันไม่ได้

ตาราง 8.2 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามแหล่งหลักที่ไปรับการรักษาเมื่อป่วย จำแนกตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัย

ลักษณะภูมิหลัง	แหล่งหลักที่ไปรับการรักษาเมื่อป่วย							รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	ไม่ทำ อะไร	ซื้อยา กินเอง	สถานี อนามัย	โรงพยาบาล รัฐ	โรงพยาบาล เอกชน	คลินิก เอกชน	หมอแผน โบราณ		
50-59									
รวม	6.2	54.1	21.4	7.5	0.5	10.2	0.2	100	3207
เพศ									
ชาย	6.4	54.9	23.7	6.1	0.2	8.3	0.3	100	1457
หญิง	5.9	53.3	19.5	8.7	0.6	11.8	0.1	100	1750
เขตที่อาศัย									
กรุงเทพฯ	6.2	61.7	1.5	4.6	3.5	22.2	0.4	100	294
เมืองอื่น	8.0	57.6	1.4	6.3	0.7	25.6	0.3	100	311
ชนบท	5.9	52.8	26.0	8.0	0.1	7.0	0.1	100	2602
60+									
รวม	7.6	48.1	23.9	10.0	1.1	8.6	0.6	100	4487
อายุ									
60-69	6.9	48.9	24.0	9.9	1.2	8.5	0.6	100	2779
70+	8.7	46.8	23.7	10.3	1.0	8.8	0.6	100	1708
เพศ									
ชาย	9.5	49.5	23.0	9.1	1.1	7.2	0.6	100	2033
หญิง	6.1	46.9	24.6	10.8	1.1	9.9	0.6	100	2449

ตาราง 8.2 (ต่อ)

ลักษณะภูมิหลัง	แหล่งหลักที่ไปรับการรักษาเมื่อป่วย							รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	ไม่ทำ อะไร	ซื้อยา กินเอง	สถานี อนามัย	โรงพยาบาล รัฐ	โรงพยาบาล เอกชน	คลินิก เอกชน	หมอแผน โบราณ		
เขตที่อาศัย									
กรุงเทพฯ	9.6	54.3	3.2	7.0	4.2	20.5	1.1	100	435
เมืองอื่น	9.2	45.3	3.1	8.7	3.3	30.1	0.3	100	374
ชนบท	7.2	47.6	28.4	10.5	0.5	5.1	0.6	100	3678

หมายเหตุ : 1. ไม่รวมผู้ตอบไม่ก็รายที่รายงานว่าไม่เคยป่วย
 2. หมอแผนโบราณ รวมพระ นักบวช หมอดู และอื่นๆ

ตาราง 8.3 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามสถานที่แห่งแรกที่ไปรับการรักษา และสถานที่สองแห่งแรกที่ไปรับการรักษาของผู้ที่เจ็บป่วยเล็กน้อย ในช่วงหนึ่งเดือนที่ผ่านมา จำแนกตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัย

	50-59			60+		
	รวม	เมือง	ชนบท	รวม	เมือง	ชนบท
สถานที่แห่งแรกที่ไปรับการรักษา						
ไม่ทำอะไร	6.1	7.9	5.7	7.6	8.3	7.5
ซื้อยากินเอง	47.4	50.3	46.7	39.0	44.0	38.1
สถานีนอนามัย	19.3	2.6	23.1	24.3	5.1	27.6
โรงพยาบาลรัฐ	9.3	7.4	10.4	15.6	10.0	16.5
โรงพยาบาล/คลินิกเอกชน	16.9	30.9	13.7	12.2	31.6	8.9
หมอแผนโบราณ	0.5	0.8	0.5	1.4	1.0	1.4
รวม	100	100	100	100	100	100
จำนวนตัวอย่างถ่วงน้ำหนัก	1446	269	1178	1915	279	1637
สถานที่สองแห่งแรกที่ไปรับการรักษา						
ไม่ทำอะไร	2.8	5.2	2.2	4.8	5.6	4.7
ซื้อยากินเองเท่านั้น	32.4	36.9	31.4	26.1	33.9	24.8
สถานีนอนามัย	18.1	2.5	21.7	21.0	4.0	23.9
โรงพยาบาลรัฐ	16.3	14.0	16.8	20.8	17.0	21.5
โรงพยาบาล/คลินิกเอกชน	16.4	34.7	12.3	12.3	30.8	9.1
หมอแผนโบราณเท่านั้น	0.4	0.6	0.3	0.8	0.6	0.8
สถานีนอนามัยและ						
โรงพยาบาลรัฐ	6.7	0.8	8.1	8.1	1.7	9.2
สถานีนอนามัยและ						
โรงพยาบาล/คลินิกเอกชน	2.1	0.1	2.6	1.3	0.2	1.4
โรงพยาบาลรัฐและเอกชน	4.7	5.1	4.6	4.7	6.3	4.5
รวม	100	100	100	100	100	100
จำนวนตัวอย่างถ่วงน้ำหนัก	1446	269	1178	1915	279	1637

ตาราง 8.4 ร้อยละที่เข้าพักรักษาในสถานพยาบาลในปีที่แล้ว และ 5 ปีที่แล้ว และจำนวนวันเฉลี่ยที่พักรักษาในสถานพยาบาลในปีที่แล้วของผู้ที่เข้าพักรักษาในสถานพยาบาล จำแนกตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัย

ลักษณะภูมิหลัง	% เข้าพักรักษาใน สถานพยาบาล ในปีที่แล้ว	% เข้าพักรักษาใน สถานพยาบาล ใน 5 ปีที่แล้ว	จำนวนวันเฉลี่ย ที่พักรักษา ในสถานพยาบาล
50-59			
รวม	10.0	26.0	10.5
เพศ			
ชาย	8.0	24.6	11.5
หญิง	11.7	27.1	9.9
เขตที่อาศัย			
กรุงเทพฯ	13.0	28.8	11.8
เมืองอื่น	9.8	28.2	7.4
ชนบท	9.7	25.6	10.6
60+			
รวม	42.7	29.1	25.4
อายุ			
60-69	12.0	32.6	10.5
70+	16.7	39.3	12.3
เพศ			
ชาย	12.8	35.8	13.7
หญิง	14.6	34.7	9.6
เขตที่อาศัย			
กรุงเทพฯ	14.3	34.9	20.3
เมืองอื่น	15.8	33.5	13.3
ชนบท	13.5	35.4	10.0

ตาราง 8.5 ร้อยละที่เคยและร้อยละที่ยังมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพแต่ละอย่าง (สูบบุหรี่ ดื่มสุรา กินหมาก) จำแนกตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัย

พฤติกรรมเสี่ยง และอายุ	รวม		เมือง		ชนบท	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
% เคยสูบบุหรี่						
50-59	83.3	17.7	70.9	11.3	85.9	19.3
60-69	86.3	20.3	71.5	17.2	89.0	21.0
70-79	88.1	18.8	75.2	20.7	91.0	18.4
80+	85.9	17.5	70.2	10.8	89.1	19.2
% ยังสูบบุหรี่						
50-59	63.1	11.1	47.4	7.1	66.4	12.2
60-69	56.5	11.6	43.3	8.6	58.9	12.3
70-79	52.5	8.3	25.2	7.0	58.7	8.7
80+	48.8	10.8	23.7	4.5	53.7	12.4
% เคยดื่มสุรา						
50-59	77.8	31.8	62.6	17.2	80.9	35.5
60-69	78.5	27.2	64.3	16.9	81.1	29.6
70-79	74.7	25.8	51.8	19.3	79.8	27.5
80+	68.9	21.7	40.9	12.9	74.4	23.9
% ยังดื่มสุรา						
50-59	58.0	21.3	43.4	9.9	61.1	24.1
60-69	48.1	14.4	38.0	9.1	50.0	15.6
70-79	22.5	12.1	14.7	4.9	24.2	14.0
80+	18.0	5.6	6.8	2.6	20.2	6.3
% เคยกินหมาก						
50-59	9.3	37.7	3.2	9.1	10.5	45.0
60-69	13.2	54.1	4.1	21.1	14.9	61.6
70-79	25.1	75.7	9.2	45.7	28.6	83.5
80+	39.0	88.3	11.8	61.4	44.4	95.0
% ยังกินหมาก						
50-59	6.7	34.6	2.5	6.8	7.5	41.6
60-69	7.5	48.1	2.4	16.8	8.5	55.3
70-79	16.2	65.6	6.5	33.8	18.4	73.9
80+	28.9	78.5	9.5	37.0	32.7	88.8

ตาราง 8.6 จำนวนบุหรี่ที่สูบต่อวันในผู้ให้สัมภาษณ์ที่ยังสูบบุหรี่อยู่และความบ่อยครั้งของการดื่มสุราในผู้ให้สัมภาษณ์ที่ยังดื่มสุรา จำแนกตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัย

	50-59		60+	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
จำนวนบุหรี่ที่สูบต่อวัน				
1-10 มวน	57.1	81.4	62.3	81.4
11-20 มวน	34.0	16.7	29.1	14.4
21-40 มวน	8.0	1.8	7.8	3.9
41+ มวน	0.9	0.1	0.8	0.2
รวม	100	100	100	100
จำนวนตัวอย่างถ่วงน้ำหนัก	918	194	1115	258
ความบ่อยครั้งของการดื่มสุรา				
เกือบทุกวัน	21.7	13.2	30.9	22.5
ทุก 2-3 วัน	11.5	9.9	14.8	8.5
สัปดาห์ละ 1-2 ครั้ง	22.1	16.9	12.4	18.1
เดือนละ 1-2 ครั้ง	28.6	28.3	26.9	21.1
น้อยกว่าเดือนละครั้งหรือ เมื่อมีงานเทศกาล	16.1	31.8	15.0	29.8
รวม	100	100	100	100
จำนวนตัวอย่างถ่วงน้ำหนัก	844	372	788	311

ตาราง 8.7 อายุเฉลี่ยเมื่อเริ่มมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพแต่ละอย่าง (สูบบุหรี่ ดื่มสุรา และ กินหมาก) และร้อยละที่ได้ยุติพฤติกรรมแต่ละอย่างที่เคยทำ จำแนกตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัย

ลักษณะภูมิหลัง	อายุเฉลี่ยที่เริ่มครั้งแรก			% ที่เลิก (ในกลุ่มที่เคยปฏิบัติ)		
	สูบบุหรี่	ดื่มสุรา	กินหมาก	สูบบุหรี่	ดื่มสุรา	กินหมาก
50-59						
รวม	20.5	26.9	31.5	26.8	40.5	11.7
เพศ						
ชาย	19.1	23.3	33.2	24.2	25.4	28.1
หญิง	26.2	34.3	31.1	36.9	33.2	8.3
เขตที่อาศัย						
เมือง	22.0	26.1	30.7	34.0	34.0	25.1
ชนบท	20.3	27.0	31.5	25.6	27.1	11.0
60+						
รวม	20.0	27.0	28.5	38.8	50.2	16.8
อายุ						
60-69	19.9	26.8	30.3	36.3	41.1	16.8
70+	20.1	27.5	26.6	43.3	67.0	16.7
เพศ						
ชาย	18.7	23.5	32.7	36.9	49.7	37.0
หญิง	24.7	35.5	27.5	45.8	51.5	11.8
เขตที่อาศัย						
เมือง	21.9	27.1	28.5	51.8	53.9	27.7
ชนบท	19.8	27.0	28.5	36.6	49.7	15.7

บทที่ 9

การเตรียมการเพื่อยามสูงอายุ และความรู้และทัศนคติในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุ

คำนำ

แม้ว่าตลอดเวลาที่ผ่านมา ครอบครัวเป็นสถาบันหลักที่ทำหน้าที่ในการดูแลเกื้อหนุนสมาชิกสูงอายุ แต่การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทย ทำให้ห่วงใยกันว่า บทบาทของครอบครัวในการดูแลสมาชิกสูงอายุอาจเปลี่ยนแปลง ครอบครัวอาจไม่สามารถทำหน้าที่ดูแลสมาชิกสูงอายุได้อย่างเต็มรูปแบบเหมือนแต่ก่อน ขณะเดียวกันรัฐก็ยังไม่พร้อมที่จะรับผิดชอบให้สวัสดิการทั้งหมดแก่ผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุอาจต้องพึ่งตนเองมากขึ้นเพื่อการอยู่รอด เพื่อไม่ให้ผู้สูงอายุในอนาคตอยู่ในสภาพที่ช่วยตนเองไม่ได้ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม การเตรียมการด้านต่างๆ ก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุจึงเป็นเรื่องสำคัญ

ในบทนี้จะนำเสนอผลการศึกษารื่องการคิดและเตรียมการเพื่อยามสูงอายุ แหล่งเกื้อหนุนที่คาดหวังยามสูงอายุ กิจกรรมที่ทำยามว่าง ความรู้และการใช้สวัสดิการต่างๆ ของรัฐ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอยู่อาศัยยามสูงอายุ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

การเตรียมการเพื่อยามสูงอายุ

ผลการศึกษาจากโครงการวิจัย SECAPT พบว่า แม้ว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่คิดว่าการเตรียมการเพื่อยามสูงอายุเป็นเรื่องสำคัญ แต่กว่าครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายुरายงานว่าไม่ได้เตรียมการอะไรเพื่อยามสูงอายุ (นภาพร ชโยวรรณ, 2535) ส่วนหนึ่งอาจเนื่องจากคำถามที่ใช้เป็นคำถามเปิด และในกลุ่มผู้สูงอายุการถามเรื่องการเตรียมการเป็นเรื่องที่ย้อนหลัง ผู้สูงอายุอาจไม่สามารถให้คำตอบได้ ดังนั้นในโครงการ SWET จึงได้ถามการเตรียมการเพื่อยามสูงอายุจากกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ (อายุ 50-59 ปี) เท่านั้น โดยถามถึงการคิดและการเตรียมการเพื่อยามสูงอายุด้านต่างๆ 7 ด้าน ได้แก่ การเก็บเงิน/ออมเงิน การอยู่อาศัย การใช้เวลว่าง การยกทรัพย์สิน/มรดก การออกกำลังกาย การตรวจสุขภาพเป็นประจำ และการเข้าหาศาสนามากขึ้น (E56a - E56g) ข้อมูลจากการสำรวจแสดงในตาราง 9.1 พบว่า ในจำนวนแบบของการเตรียมการเพื่อยามสูงอายุ 7 อย่าง แบบของการเตรียมการที่มีร้อยละของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายुरายงานว่าได้คิดและเตรียมมากที่สุดคือ การเข้าหาศาสนามากขึ้น

(ร้อยละ 67) ตามด้วยการออกกำลังกาย (ร้อยละ 48) การอยู่อาศัย (ร้อยละ 42) การเก็บเงิน/ออมเงิน (ร้อยละ 37) การใช้เวลาว่าง (ร้อยละ 36) การตรวจสุขภาพเป็นประจำ (ร้อยละ 31) และการยกทรัพย์สินมรดก (ร้อยละ 15) ผลดังกล่าวชี้แนะว่าผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุไทยคิดและเตรียมทางด้านจิตใจมากกว่าทางเศรษฐกิจและสุขภาพ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาร้อยละที่ได้คิดแต่ไม่ได้ทำหรือเตรียมกลับพบว่า การเก็บเงิน/ออมเงินสำหรับยามสูงอายุ เป็นเรื่องที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีร้อยละที่ได้คิดแต่ยังไม่ได้ทำสูงที่สุด ตามด้วยเรื่องการยกทรัพย์สินมรดก การตรวจสุขภาพเป็นประจำ การใช้เวลาว่าง การอยู่อาศัย การเข้าหาศาสนา และการออกกำลังกาย ภาวะทางเศรษฐกิจที่จำกัดอาจทำให้ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุไม่สามารถทำการเก็บเงินหรือออมเงินไว้สำหรับยามสูงอายุได้ ทั้งๆ ที่มีความคิดที่จะเตรียมการในเรื่องดังกล่าว

เพศชายมีแนวโน้มจะคิดและเตรียมการเรื่องการเก็บเงิน/ออมเงิน การใช้เวลาว่างและการออกกำลังกายมากกว่าเพศหญิง ขณะที่เพศหญิงคิดและเตรียมการเข้าหาศาสนามากขึ้นในสัดส่วนที่สูงกว่าเพศชาย ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในเขตเมืองอื่น และกรุงเทพฯ มีร้อยละที่คิดและเตรียมการเรื่องการเก็บเงิน/ออมเงิน และการตรวจสุขภาพสูงกว่าในเขตชนบท ร้อยละที่คิดและเตรียมเข้าหาศาสนาเพิ่มขึ้น และการยกทรัพย์สินมรดกต่ำสุดในกรุงเทพฯ และสูงสุดในเขตชนบท

แหล่งเกื้อหนุนหลักด้านการเงินที่คาดหวังสำหรับยามสูงอายุ

นอกเหนือจากข้อมูลเกี่ยวกับการคิดและเตรียมการเรื่องต่างๆ สำหรับเมื่อสูงอายุแล้ว การทราบถึงแหล่งเกื้อหนุนหลักยามสูงอายุที่คาดหวังของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ทำให้สามารถพอประเมินได้ถึงสถานะของผู้สูงอายุในอนาคตของไทย โครงการ SWET ถามผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีอายุ 50-59 ปีว่า “ท่านคาดหวังว่าการเกื้อหนุนทางการเงินสำหรับท่านยามสูงอายุจะมาจากแหล่งใดเป็นหลัก” (B57) ข้อมูลในเรื่องนี้แสดงในตาราง 9.2 พบว่า บุตรยังเป็นแหล่งเกื้อหนุนทางการเงินที่คาดหวังอย่างสำคัญของผู้สูงอายุในอนาคต กว่าครึ่งหนึ่งรายงานว่าคาดหวังจะได้เงินเกื้อหนุนจากบุตรยามสูงอายุ เป็นที่น่าสนใจที่พบว่า ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุคาดหวังการเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตรสาวมากกว่าบุตรชาย (ร้อยละ 20 คาดหวังจากบุตรสาว เปรียบเทียบกับร้อยละ 11 คาดหวังจากบุตรชาย) แหล่งเกื้อหนุนทางการเงินสำหรับยามสูงอายุที่สำคัญอันดับรองลงมาคือ การทำงาน (ร้อยละ 16) เงินออม/ค่าเช่าผลประโยชน์ (ร้อยละ 12) มีเพียงร้อยละ 2 ที่คาดว่าจะได้รับบำเหน็จบำนาญ อีกร้อยละ 2 จากญาติอื่น ร้อยละ 15 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุไม่เคยคิดเกี่ยวกับแหล่งที่มาของรายได้ยามสูงอายุ ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุกลุ่มนี้บางส่วนอาจเป็นผู้มีฐานะดีจนไม่ต้องคิดห้วง แต่บางส่วนอาจเป็นผู้ที่มีรายได้พอเลี้ยงชีพไปวันๆ ในปัจจุบันจนไม่มีเวลาคิดถึงอนาคต เป็นที่น่าเสียดายที่ไม่ได้มีการสอบถามถึงเหตุผลที่ไม่เคยคิดเกี่ยวกับที่มาของรายได้ยามสูงอายุของคนกลุ่มนี้

เพศหญิงมีแนวโน้มคาดหวังรายได้จากบุตรและญาติเมื่อยามสูงอายุมากกว่าเพศชาย เพศชายมีร้อยละที่คาดหวังได้รายได้จากการทำงาน เงินออม/ผลประโยชน์ และบำเหน็จบำนาญ มากกว่าเพศหญิง

บุตรโดยเฉพาะบุตรสาว ดูเหมือนจะเป็นแหล่งเกื้อหนุนรายได้ยามสูงอายุสำหรับคนในชนบท มากกว่าคนในกรุงเทพฯ และเมืองอื่น ขณะที่การทำงาน เงินออม/ผลประโยชน์ และบำเหน็จบำนาญ เป็นแหล่งเกื้อหนุนรายได้ยามสูงอายุของคนในกรุงเทพฯ และเมืองอื่น มากกว่าคนในชนบท

กิจกรรมที่ทำเพื่อพักผ่อน

การทำกิจกรรมยามว่างเพื่อพักผ่อน น่าจะมีส่วนทำให้สุขภาพกายและใจของผู้สูงอายุดีขึ้น โครงการ SWET ถามผู้ให้สัมภาษณ์ถึงความบ่อยครั้งของการทำกิจกรรม 3 อย่างในยามว่างหรือเพื่อพักผ่อน ได้แก่ การเดินเล่น การออกกำลังกาย และการสวดมนต์หรือทำสมาธิ (F17a - F17c) ข้อมูลในตาราง 9.3 แสดงว่า ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุใช้การเดินเล่นเป็นกิจกรรมยามว่างหรือเพื่อพักผ่อนมากที่สุด รองลงมาคือ การสวดมนต์หรือทำสมาธิ และการออกกำลังกาย

กลุ่มผู้สูงอายุมีร้อยละที่เดินเล่น และสวดมนต์/ทำสมาธิทุกวัน สูงกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ร้อยละ 29 ของกลุ่มผู้สูงอายุไม่ออกกำลังกายเลย

ทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศชายมีแนวโน้มทำกิจกรรมเดินเล่น และออกกำลังกายมากกว่า แต่สวดมนต์/ทำสมาธิน้อยกว่าเพศหญิง ในชนบท มีร้อยละที่เดินเล่น และสวดมนต์/ทำสมาธิทุกวัน สูงกว่าในกรุงเทพฯ และเมืองอื่น ร้อยละที่ออกกำลังกายทุกวัน ไม่แตกต่างกันระหว่างผู้สูงอายุในเขตเมืองและชนบท อย่างไรก็ตาม มีแนวโน้มว่าผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในกรุงเทพฯ และเมืองอื่นที่ไม่ออกกำลังกายเลย มีสูงกว่าในชนบท

ความรู้และการใช้สวัสดิการต่าง ๆ ของรัฐ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจและสังคม ประกอบกับการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของขนาดและสัดส่วนของประชากรสูงอายุทั้งในปัจจุบันและอนาคต ส่งผลกระทบในแง่การดูแลให้ผู้สูงอายุมีความเป็นอยู่ที่ดี แม้ว่ารัฐจะมีนโยบายสนับสนุนให้การดูแลผู้สูงอายุอยู่ในความรับผิดชอบของครอบครัวเป็นหลัก แต่ในอนาคตคงเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงได้ยากที่รัฐจะต้องเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการดูแลให้สวัสดิการแก่ผู้สูงอายุที่จะเพิ่มมากขึ้น ปัจจุบันนี้สวัสดิการต่างๆ ของรัฐที่ให้แก่วัยผู้สูงอายุค่อนข้างจะมีจำกัด และเพิ่งพัฒนาเมื่อไม่นานมานี้ อย่างไรก็ตาม ก็เป็นที่น่า

สนใจที่จะทราบว่ามีสวัสดิการต่างๆ ที่รัฐให้แก่ผู้สูงอายุ นั้น เป็นที่รับทราบและใช้กันในหมู่ประชากรผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมากน้อยเพียงใด

โครงการ SWET ตามความรู้เกี่ยวกับสวัสดิการของรัฐที่ให้แก่ผู้สูงอายุ 2 ด้านหลักๆ คือ ด้านสุขภาพอนามัย อันได้แก่ โครงการบัตรสุขภาพและโครงการให้การรักษาฟรีแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งอยู่ในความดูแลของกระทรวงสาธารณสุข และด้านการอยู่อาศัยและดำรงชีพ (บ้านพักคนชรา และโครงการให้เบี้ยยังชีพ) ซึ่งอยู่ในความดูแลของกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการ ข้อมูลในตาราง 9.4 แสดงว่า ความรู้เกี่ยวกับโครงการบัตรสุขภาพมีน้อยกว่าโครงการให้การรักษาฟรีแก่ผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่ของทั้งผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เคยได้ยินเกี่ยวกับโครงการให้การรักษาฟรีแก่ผู้สูงอายุ แต่ผู้สูงอายุมีร้อยละที่เคยได้ยิน โครงการบัตรสุขภาพต่ำกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ทั้งนี้อาจเนื่องจากโครงการให้การรักษาฟรีแก่ผู้สูงอายุเป็นสวัสดิการที่ใกล้ชิดตัวมากกว่า ผู้สูงอายุจึงอาจให้ความสนใจ ผู้สูงอายุร้อยละ 84 เคยได้ยินเกี่ยวกับโครงการให้การรักษาฟรีแก่ผู้สูงอายุ และมีเพียงร้อยละ 58 เคยได้ยินโครงการบัตรสุขภาพ ความรู้เกี่ยวกับโครงการสวัสดิการด้านสุขภาพลดลงตามอายุที่เพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุ ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศชายมีความรู้เกี่ยวกับโครงการสวัสดิการด้านสุขภาพมากกว่าเพศหญิง คนในชนบทรับทราบเกี่ยวกับโครงการบัตรสุขภาพและโครงการให้การรักษาฟรีแก่ผู้สูงอายุมากกว่าคนในกรุงเทพฯ และเมืองอื่น

ในแง่การเคยใช้สวัสดิการ โครงการบัตรสุขภาพ และโครงการให้การรักษาฟรีแก่ผู้สูงอายุพบว่า ในกลุ่มผู้สูงอายุมีอัตราการใช้บริการรักษาฟรีแก่ผู้สูงอายุมากกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ (ร้อยละ 44 เปรียบเทียบกับร้อยละ 10) เป็นที่แปลกใจที่พบว่า กลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุแม้ตนเองจะไม่เข้าข่ายการเข้ารับบริการรักษาฟรีแก่ผู้สูงอายุ แต่ก็มีถึงร้อยละ 10 ที่รายงานว่ามีสมาชิกในครัวเรือนไปใช้บริการ ส่วนหนึ่งสะท้อนว่ามีผู้สูงอายุในครัวเรือนของกลุ่มอายุ 50-59 ปี และอีกส่วนหนึ่งเมื่อตรวจสอบในรายละเอียดพบว่า หลายกรณีเหล่านี้รายงานอายุเกิน 60 ปีเพื่อจะได้ใช้บริการ ทั้งๆ อายุจริงเมื่อการสำรวจยังไม่ถึง 60 ปี ระดับการมีสมาชิกในครัวเรือนมีบัตรสุขภาพของกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุสูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ ระดับการใช้บริการรักษาฟรีแก่ผู้สูงอายุในกลุ่มอายุ 70 ปีขึ้นไปสูงกว่ากลุ่มอายุ 60-69 ปี ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศหญิงมีร้อยละที่มีสมาชิกใช้บริการรักษาฟรีแก่ผู้สูงอายุมากกว่าเพศชาย และผู้สูงอายุในชนบทใช้บริการรักษาฟรีสูงกว่าในเมืองและกรุงเทพฯ ตรงกันข้าม ร้อยละที่มีสมาชิกในครัวเรือนมีบัตรสุขภาพไม่แตกต่างกันระหว่างผู้สูงอายุชายและหญิง แต่ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีสัดส่วนการมีสมาชิกในครัวเรือนมีบัตรสุขภาพของเพศชายสูงกว่าเพศหญิง ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ผู้ที่อยู่ในชนบทมีสมาชิกในครัวเรือนที่มีบัตรสุขภาพในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้ที่อยู่ในเมืองอื่นและกรุงเทพฯ ผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในกรุงเทพฯ และเมืองอื่นน่าจะมิฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าในชนบท จึงอาจไม่ค่อยให้ความสนใจโครงการสวัสดิการด้านสุขภาพทั้งในแง่การรับรู้และการไปใช้บริการ

สำหรับความรู้เกี่ยวกับโครงการเบี้ยยังชีพและบ้านพักคนชราพบว่า ความรู้ในเรื่องดังกล่าว มีน้อยกว่าความรู้เกี่ยวกับโครงการสวัสดิการด้านสุขภาพอนามัย ทั้งๆ ที่โครงการสวัสดิการบ้านพักคนชรา มีมานานกว่าโครงการการรักษาฟรีแก่ผู้สูงอายุ ความรู้เกี่ยวกับบ้านพักคนชราและโครงการเบี้ยยังชีพในกลุ่มผู้สูงอายุ ต่ำกว่าในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ กล่าวคือ ร้อยละ 62 ของผู้สูงอายุและร้อยละ 69 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุเคยได้ยินเกี่ยวกับบ้านพักคนชรา ร้อยละ 37 ของผู้สูงอายุและร้อยละ 45 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุเคยได้ยินเกี่ยวกับโครงการเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุ (ตาราง 9.5) ทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศชายมีความรู้เกี่ยวกับบ้านพักคนชรา และโครงการเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุในสัดส่วนที่สูงกว่าเพศหญิง บ้านพักคนชราเป็นที่รู้จักกันในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุที่อยู่ในกรุงเทพฯ และเมืองอื่นมากกว่าในชนบท ทั้งนี้เนื่องจากว่าบ้านพักคนชราที่มีอยู่ทั้งหมดตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ และเขตเมือง ตรงกันข้าม ความรู้เกี่ยวกับโครงการเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุของทั้งผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในชนบทจะสูงกว่าในกรุงเทพฯ และเมืองอื่น ความแตกต่างในความรู้เกี่ยวกับโครงการเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุระหว่างเขตเมืองและชนบท ส่วนสำคัญ น่าจะเนื่องจากโครงการดังกล่าวเน้นให้สวัสดิการแก่ผู้สูงอายุที่ยากจน ไม่มีญาติพี่น้องดูแล และผู้ที่ จะเข้าข่ายได้รับสวัสดิการส่วนใหญ่จะอยู่ในชนบท

ประมาณร้อยละ 2 ของผู้สูงอายุและร้อยละ 1 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ มีสมาชิกในครัวเรือนได้รับเงินเบี้ยยังชีพ อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่น่าสนใจกว่าเกี่ยวข้องกับความเพียงพอของจำนวนเงินเบี้ยยังชีพที่ได้รับ ซึ่งโครงการ SWET ไม่ได้มีการสอบถาม

กลุ่มผู้สูงอายุที่อายุมาก มีร้อยละที่มีสมาชิกในครัวเรือนได้รับเงินเบี้ยยังชีพสูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่อายุน้อย ผู้สูงอายุหญิงมีสมาชิกในครัวเรือนได้รับเงินเบี้ยยังชีพในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้สูงอายุชาย และเป็นไปตามที่คาดหวัง ทั้งผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในชนบท มีแนวโน้มจะมีสมาชิกในครัวเรือนได้รับเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุมากกว่าในกรุงเทพฯ และเมืองอื่น

ทัศนคติเกี่ยวกับการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ

ข้อมูลจากการวิจัยที่ผ่านมา รวมทั้งจากการสำรวจนี้ แสดงว่าผู้สูงอายุไทยส่วนใหญ่อยู่กับครอบครัว อย่างไรก็ตาม เมื่อประเทศมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น มีแนวโน้มว่าครอบครัวอาจไม่สามารถดูแลผู้สูงอายุได้ดีเหมือนแต่ก่อน ขณะเดียวกันผู้สูงอายุในอนาคตก็อาจไม่ต้องการเป็นภาระหรืออยู่กับครอบครัว ต้องการเป็นอิสระ โครงการ SWET ต้องการทราบถึงความเห็นในเรื่องการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ จึงได้เก็บข้อมูลดังกล่าวซึ่งนำเสนอในตาราง 9.6 และ 9.7

ตาราง 9.6 แสดงการกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีขึ้นไปตามความเห็นที่ว่าผู้สูงอายุควรอยู่กับครอบครัวหรือบ้านพักคนชรา จำแนกตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัย พบว่าส่วนใหญ่ (ร้อยละ 94) ของทั้งผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุยังเห็นว่า ผู้สูงอายุควรอยู่กับครอบครัว ชี้แนะว่า

แนวโน้มในอนาคตของผู้สูงอายุยังพึงพอใจเลือกจะอยู่กับครอบครัวมากกว่าไปอยู่บ้านพักคนชรา ความแตกต่างในการเห็นเกี่ยวกับสถานที่อยู่ของผู้สูงอายุตามลักษณะภูมิหลังต่างๆ มีน้อยมาก ทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ

ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 95-97) ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุและผู้สูงอายุ ต้องการอยู่กับครอบครัว ยามสูงอายุ มีเพียงร้อยละ 3-4 ที่ต้องการอยู่บ้านพักคนชรา ไม่ถึงร้อยละ 1 ต้องการอยู่คนเดียวหรืออยู่วัด (ตาราง 9.7) ทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ความแตกต่างในเรื่องสถานที่ที่ต้องการอยู่ยามสูงอายุ ตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัย เกือบไม่มี ยกเว้นตามสถานภาพสมรสที่พบว่า ทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ผู้ที่เป็นโสดมีแนวโน้มชอบจะอยู่คนเดียวหรืออยู่บ้านพักคนชรามากกว่าผู้ที่สมรส และเช่นเดียวกับผู้ที่เป็นหม้ายหรือหย่าแยก มีร้อยละที่ประสงค์จะอยู่บ้านพักคนชรามากกว่าผู้ที่สมรส

ความพึงพอใจกับที่อยู่อาศัยปัจจุบัน

แม้ว่าการวิจัยที่ผ่านมาพบว่า ส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุไทยอยู่กับครอบครัวโดยเฉพาะบุตร แต่สิ่งที่น่าสนใจคือสภาพการอยู่อาศัย และความสัมพันธ์กับสมาชิกที่อยู่ด้วยกันกับผู้สูงอายุ น่าจะสะท้อนภาวะความเป็นอยู่ที่ดีหรือคุณภาพชีวิตส่วนหนึ่งของผู้สูงอายุ โครงการ SWET พยายามเก็บข้อมูลที่คาดว่าจะสะท้อนสภาพการอยู่อาศัยปัจจุบันของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ โดยถามปัญหาการอยู่อาศัย 4 ด้านคือ บ้านที่อยู่ปัจจุบันมีความเป็นส่วนตัวหรือไม่ บ้านที่อยู่ปัจจุบันมีความอบอุ่นลูกหลานมากหรือไม่ บ้านที่อยู่ปัจจุบันเงียบหรืออีกทีก และมีปัญหาทะเลาะหรือขัดแย้งหรือเข้าไม่ได้กับคนในบ้านหรือไม่ นอกจากนี้ยังได้ให้ผู้ตอบสัมภาษณ์ประเมินความพึงพอใจในที่อยู่อาศัยปัจจุบันโดยรวม ข้อมูลต่างๆ ดังกล่าวประมวลนำเสนอในตาราง 9.8 พบประเด็นปัญหาเกี่ยวกับที่อยู่หรือการอยู่อาศัยปัจจุบันของผู้ให้สัมภาษณ์ในแต่ละด้านดังนี้ :

ความเห็นที่บ้านที่อยู่ปัจจุบันมีความเป็นส่วนตัวหรือไม่ พบว่าทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 96) เห็นว่าบ้านที่อยู่มีความเป็นส่วนตัว ความเห็นดังกล่าวไม่แตกต่างกันระหว่างเพศชายและเพศหญิง แต่ในเขตชนบทมีแนวโน้มจะเห็นว่าบ้านที่อยู่มีความเป็นส่วนตัวมากกว่าในเขตเมืองอื่นและกรุงเทพฯ (ข้อมูลชุดที่ 1 ตาราง 9.8)

ร้อยละ 96 ของทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุต่างเห็นว่า บ้านที่อยู่ปัจจุบันมีความอบอุ่นลูกหลานมาก โดยเพศชายมีความเห็นดังกล่าวในสัดส่วนที่สูงกว่าเพศหญิง และคนในเมืองอื่นเห็นว่าบ้านที่อยู่มีความอบอุ่นในสัดส่วนที่ต่ำกว่าคนในชนบทและกรุงเทพฯ (ข้อมูลชุดที่ 2 ตาราง 9.8)

ประมาณ 2 ใน 3 ของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุเห็นว่า บ้านที่อยู่ปัจจุบันเลียบดี ในกลุ่มผู้สูงอายุเพศหญิงมีแนวโน้มจะมีความเห็นดังกล่าวในสัดส่วนที่สูงกว่าเพศชาย แต่ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุตรงกันข้าม และเป็นไปตามที่คาดหวัง ทั้งผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในกรุงเทพฯ และเมืองอื่น มีร้อยละที่เห็นว่าบ้านที่อยู่เลียบดีต่ำกว่าในชนบท ความอึดทึกของบ้านที่อยู่ในเขตเมือง โดยเฉพาะกรุงเทพฯ น่าจะมีสาเหตุมาจากสิ่งแวดล้อมภายนอกที่อยู่อาศัยหรือบ้านมากกว่าภายในบ้าน (ข้อมูลชุดที่ 3 ตาราง 9.8)

ระดับการมีปัญหาทะเลาะหรือขัดแย้งหรือเข้าไม่ได้กับสมาชิกในบ้าน แม้จะไม่สูง แต่ร้อยละที่รายงานว่ามีปัญหาในลักษณะนี้จะสูงกว่าปัญหาอื่นๆ ประมาณ 3 ใน 10 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ และกว่า 1 ใน 5 ของผู้สูงอายุรายงานว่ามีปัญหาทะเลาะหรือขัดแย้งหรือเข้าไม่ได้กับสมาชิกในบ้าน และอีกร้อยละ 1-2 รายงานว่าปัญหามาก (ข้อมูลชุดที่ 4 ตาราง 9.8) ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ระดับการมีปัญหาขัดแย้งทะเลาะกับสมาชิกในบ้าน ไม่แตกต่างกันระหว่างเพศชายและเพศหญิง แต่ในกลุ่มผู้สูงอายุ เพศชายจะมีความขัดแย้งกับสมาชิกในบ้านมากกว่าเพศหญิง ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในกรุงเทพฯ มีปัญหาขัดแย้งทะเลาะกับสมาชิกในบ้านในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้ที่อยู่ในเมืองอื่นและเขตชนบท ส่วนหนึ่งอาจเนื่องจากสภาพที่อยู่อาศัยในกรุงเทพฯ มักมีข้อจำกัดของพื้นที่หรือมีความคับแคบมากกว่า โอกาสการเผชิญหน้ากันของคนในบ้านจึงมีมากกว่าสภาพดังกล่าวอาจนำไปสู่ปัญหาการขัดแย้ง

อย่างไรก็ตาม เมื่อให้ผู้ตอบสัมภาษณ์ประเมินความพึงพอใจโดยรวมเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยปัจจุบัน ข้อมูลชุดที่ 5 ในตาราง 9.8 แสดงว่า ประมาณ 1 ใน 3 ของทั้งผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ พอใจมากกับที่อยู่ปัจจุบัน มีเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 4-5) รายงานว่าไม่พอใจ ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศชายจะมีความพึงพอใจมากกับที่อยู่ปัจจุบันมากกว่าเพศหญิง สัดส่วนที่รายงานว่าพึงพอใจมากกับที่อยู่ปัจจุบันสูงสุดในเขตชนบท และต่ำสุดในกรุงเทพฯ

โดยรวม ผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุส่วนใหญ่ให้คำตอบในด้านบวกเกี่ยวกับการอยู่อาศัยปัจจุบันแต่ละด้าน ความแตกต่างระหว่างเพศมีน้อย ผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ ดูเหมือนจะมีปัญหาการอยู่อาศัยปัจจุบันในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้ที่อยู่ในเขตชนบทและเมืองอื่น

การเป็นสมาชิกและเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม/ชุมชน

การเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆ และการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน สะท้อนการเปิดตนเองต่อสังคมภายนอกของบุคคล โดยเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุนับว่าเป็นเรื่องสำคัญ การเป็นสมาชิกของกลุ่มและการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ทำให้รู้สึกว่ามีชีวิตมีความหมาย มีสังคมและเพื่อน กลุ่มต่างๆ ที่ตามผู้ให้สัมภาษณ์ถึงการเป็นสมาชิก ได้แก่ กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มฌาปนกิจ ข้อมูลในตาราง 9.9 แสดงว่าในจำนวนกลุ่มทั้งหมด 4 กลุ่มที่ถามถึงการเป็น

สมาชิก กลุ่มฌาปนกิจเป็นกลุ่มที่ทั้งผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ รายงานการเป็นสมาชิกในสัดส่วนสูงที่สุด คือ ร้อยละ 57 สำหรับกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ และร้อยละ 54 สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มสหกรณ์เป็นกลุ่มที่ผู้ตอบสัมภาษณ์รายงานการเป็นสมาชิกในสัดส่วนที่สูงรองลงมา ร้อยละ 31 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เปรียบเทียบกับร้อยละ 20 ของผู้สูงอายุ รายงานว่าเป็นสมาชิกของกลุ่มสหกรณ์ กลุ่มแม่บ้านและกลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุเป็นสมาชิกมากที่สุดเป็นอันดับ 3 ใน 4 กล่าวคือ ร้อยละ 11 และร้อยละ 3 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุเป็นสมาชิกของกลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มผู้สูงอายุ ตามลำดับ ขณะที่กลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่ผู้สูงอายุเป็นสมาชิกมากที่สุดเป็นอันดับสาม และกลุ่มแม่บ้านเป็นอันดับสี่ (ร้อยละ 14 เป็นสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุ และร้อยละ 5 เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน) เป็นที่น่าสังเกตว่า ในจำนวนกลุ่มที่ตามทั้ง 4 กลุ่ม กลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนการรายงานว่ามีกลุ่มดังกล่าวสูงสุด ทั้งในผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ยกเว้นกลุ่มแม่บ้าน

ทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศชายมีสัดส่วนการเป็นสมาชิกของกลุ่มทุกกลุ่มมากกว่าเพศหญิง และในทุกกลุ่มที่มีการถามถึงการเป็นสมาชิก ผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในชนบทมีสัดส่วนการเป็นสมาชิกสูงกว่าผู้ที่อยู่ในเมืองอื่นและกรุงเทพฯ อย่างชัดเจน เช่น ร้อยละ 15 ของผู้สูงอายุ และร้อยละ 4 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในชนบท เปรียบเทียบกับร้อยละ 2 ของผู้สูงอายุ และร้อยละ 1 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในกรุงเทพฯ เป็นสมาชิกของกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น ข้อมูลในตาราง 9.9 ชี้แนะอย่างชัดเจนว่า คนในชนบทมีการรวมกลุ่มหรือเป็นสมาชิกของกลุ่มมากกว่าคนในเมืองและกรุงเทพฯ อย่างไรก็ตาม ส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากชนิดของกลุ่มที่มีการถามถึงการเป็นสมาชิกมีแนวโน้มเป็นกลุ่มที่มีแพร่หลายและรู้จักกันดีในชนบทมากกว่าในเขตเมือง

สำหรับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน พบว่าในกิจกรรมชุมชน 3 กิจกรรมที่ตามซึ่งได้แก่ งานปีใหม่ งานวันสงกรานต์ และงานกฐินหรือกิจกรรมทางศาสนานั้น ทั้งผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุส่วนใหญ่ได้เข้าร่วมกิจกรรม สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ กิจกรรมชุมชนที่มีการเข้าร่วมมากที่สุดคือ งานกฐินหรือกิจกรรมทางศาสนา (ร้อยละ 80) ส่วนงานปีใหม่และงานวันสงกรานต์ มีผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมในสัดส่วนใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 73 และ 74 ตามลำดับ (ตาราง 9.10) ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีแนวโน้มเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนทุกกิจกรรมสูงกว่าผู้สูงอายุ ร้อยละ 89 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เปรียบเทียบกับร้อยละ 80 ของผู้สูงอายุเข้าร่วมงานกฐินหรือกิจกรรมทางศาสนา ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีร้อยละที่เข้าร่วมงานวันสงกรานต์มากกว่างานวันปีใหม่เล็กน้อย (ร้อยละ 81 เปรียบเทียบกับร้อยละ 79 ตามลำดับ)

ทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศหญิงมีสัดส่วนการเข้าร่วมงานปีใหม่และงานวันสงกรานต์มากกว่าเพศชาย ความแตกต่างระหว่างเพศในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาเกือบไม่มี เป็นที่เห็นได้อย่างชัดเจนว่า งานวันปีใหม่ และงานวันสงกรานต์ เป็นกิจกรรมชุมชนที่ผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุที่นับถือศาสนาอิสลามไม่นิยมเข้าร่วม เหตุผลสำคัญน่าจะเป็นเพราะงานดังกล่าวโดยเฉพาะงานวันสงกรานต์เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ ผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในชนบทเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนทั้ง 3 กิจกรรมในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้ที่อยู่ในเมืองอื่นและกรุงเทพฯ

สถาบันวิจัยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 9.1 การกระจายร้อยละของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ (อายุ 50-59 ปี) ที่ให้สัมภาษณ์เอง ตามการเตรียมการเพื่อยามสูงอายุแต่ละเรื่อง จำแนกตามเพศและเขตที่อาศัย

ชนิดของการเตรียม	รวม	เพศ		เขตที่อาศัย		
		ชาย	หญิง	กรุงเทพฯ	เมืองอื่น	ชนบท
ก. การเก็บเงิน/ออมเงิน						
คิด/ทำ	37.3	42.0	33.4	38.5	48.8	35.8
คิด/ไม่ทำ	52.6	47.7	56.6	48.6	38.5	54.6
ไม่คิด/ไม่ทำ	10.1	10.3	10.0	12.8	12.7	9.5
รวม	100	100	100	100	100	100
ข. การอยู่อาศัย						
คิด/ทำ	41.6	41.0	42.1	38.3	39.3	42.2
คิด/ไม่ทำ	30.3	27.1	32.9	36.2	28.9	29.8
ไม่คิด/ไม่ทำ	28.1	31.9	25.0	25.5	31.8	28.0
รวม	100	100	100	100	100	100
ค. การใช้เวลาว่าง						
คิด/ทำ	36.1	39.4	33.4	39.7	36.0	35.7
คิด/ไม่ทำ	34.3	32.7	35.6	33.3	29.3	35.0
ไม่คิด/ไม่ทำ	29.6	27.9	31.0	27.0	34.7	29.3
รวม	100	100	100	100	100	100
ง. การยกทรัพย์สิน/มรดก						
คิด/ทำ	15.3	15.7	14.9	8.6	11.8	16.4
คิด/ไม่ทำ	47.8	48.8	47.0	39.9	41.3	49.5
ไม่คิด/ไม่ทำ	36.9	35.4	38.1	51.6	47.0	34.1
รวม	100	100	100	100	100	100
จ. การออกกำลังกาย						
คิด/ทำ	47.5	54.3	41.8	45.9	57.1	46.5
คิด/ไม่ทำ	22.7	23.3	22.3	27.0	21.5	22.4
ไม่คิด/ไม่ทำ	29.8	22.5	35.9	27.0	21.4	31.1
รวม	100	100	100	100	100	100

ตาราง 9.1 (ต่อ)

ชนิดของการเตรียม	รวม	เพศ		เขตที่อาศัย		ชนบท
		ชาย	หญิง	กรุงเทพฯ	เมืองอื่น	
ฉ. การตรวจสอบสภาพเป็นประจำ						
คิด/ทำ	30.9	30.0	31.7	38.9	41.1	28.8
คิด/ไม่ทำ	39.1	40.2	38.2	35.8	30.1	40.5
ไม่คิด/ไม่ทำ	30.0	29.8	30.1	25.3	28.8	30.6
รวม	100	100	100	100	100	100
ข. การเข้าหาศาสนามากขึ้น						
คิด/ทำ	66.5	63.5	69.0	58.6	66.8	67.3
คิด/ไม่ทำ	25.9	27.6	24.6	29.2	25.5	25.6
ไม่คิด/ไม่ทำ	7.5	8.8	6.5	12.3	7.7	7.0
รวม	100	100	100	100	100	100
จำนวนตัวอย่างถ่วงน้ำหนัก	3,075	1,399	1,676	277	296	2,503

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 9.2 การกระจายร้อยละของประชากรที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ (อายุ 50-59 ปี) ตามแหล่งเกื้อหนุนหลักยามสูงอายุที่คาดหวัง จำแนกตามลักษณะเพศ และเขตที่อาศัย

เพศ/เขตที่อาศัย	แหล่งเกื้อหนุนหลักยามสูงอายุที่คาดหวัง										รวม	N
	บุตรหรือ บุตรและงาน	บุตรชาย	บุตรสาว	งาน	เงินออม	ค่าเช่า ผลประโยชน์	บำนาญ บำนาญ	ญาติอื่น/ คู่สมรส	สวัสดิการ	ไม่เคยคิด		
รวม	22.2	10.5	20.3	15.6	9.3	2.6	2.3	2.4	0.2	14.7	100	3,073
เพศ												
ชาย	21.4	10.0	16.2	19.4	11.5	3.1	4.0	1.4	0.4	12.6	100	1,397
หญิง	22.9	10.9	23.7	12.4	7.5	2.2	0.8	3.1	0.1	16.4	100	1,676
เขตที่อาศัย												
กรุงเทพฯ	24.0	9.3	11.6	17.1	15.5	2.3	2.9	4.1	-	13.2	100	278
เมืองอื่น	21.0	9.3	14.3	18.5	9.3	2.8	7.4	4.2	0.5	12.7	100	296
ชนบท	22.1	10.8	22.0	15.1	8.6	2.6	1.6	2.0	0.2	15.1	100	2,500

ตาราง 9.8 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามความบ่อยครั้งของการทำกิจกรรมเพื่อพักผ่อนแต่ละกิจกรรม จำแนกตามเพศ เขตที่อาศัย และกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง/ ความบ่อยครั้ง	50-59			60+		
	เดินเล่น	ออกกำลังกาย	สวดมนต์/ ทำสมาธิ	เดินเล่น	ออกกำลังกาย	สวดมนต์/ ทำสมาธิ
รวม						
ทุกวัน	69.3	43.9	52.0	73.2	40.8	63.0
4-6 ครั้ง/สัปดาห์	15.4	22.1	22.2	11.8	17.1	15.3
1-3 ครั้ง/สัปดาห์	4.9	13.8	13.1	3.9	12.9	10.1
ไม่เลย	10.4	20.3	12.8	11.2	29.2	11.6
รวม	100	100	100	100	100	100
ชาย						
ทุกวัน	70.1	46.7	44.6	76.2	43.8	59.8
4-6 ครั้ง/สัปดาห์	15.8	22.9	24.9	11.4	18.2	15.9
1-3 ครั้ง/สัปดาห์	4.6	14.1	16.4	3.5	13.3	11.2
ไม่เลย	9.5	16.4	14.1	9.0	24.8	13.1
รวม	100	100	100	100	100	100
หญิง						
ทุกวัน	68.6	41.5	58.1	70.7	38.4	65.7
4-6 ครั้ง/สัปดาห์	15.1	21.4	19.8	12.1	16.2	14.7
1-3 ครั้ง/สัปดาห์	5.1	13.6	10.3	4.1	12.5	9.2
ไม่เลย	11.2	23.5	11.8	13.0	32.9	10.4
รวม	100	100	100	100	100	100
กรุงเทพมหานคร						
ทุกวัน	59.1	39.1	61.5	64.5	40.7	60.9
4-6 ครั้ง/สัปดาห์	17.5	22.1	15.1	11.0	13.6	11.9
1-3 ครั้ง/สัปดาห์	7.3	10.4	6.0	5.2	9.0	8.7
ไม่เลย	16.1	28.5	17.3	19.3	36.7	18.5
รวม	100	100	100	100	100	100

ตาราง 9.3 (ต่อ)

ลักษณะภูมิหลัง/ ความบ่อยครั้ง	50-59			60+		
	เดินเล่น	ออกกำลังกาย	สวดมนต์/ ทำสมาธิ	เดินเล่น	ออกกำลังกาย	สวดมนต์/ ทำสมาธิ
เมืองอื่น						
ทุกวัน	66.9	43.0	58.4	67.1	40.7	66.8
4-6 ครั้ง/สัปดาห์	11.6	18.9	15.0	14.8	14.0	11.5
1-3 ครั้ง/สัปดาห์	6.5	10.7	12.8	2.2	10.1	8.0
ไม่เคย	15.0	27.5	13.8	15.9	35.3	13.7
รวม	100	100	100	100	100	100
ชนบท						
ทุกวัน	70.7	44.5	50.1	74.9	40.9	62.9
4-6 ครั้ง/สัปดาห์	15.7	22.5	23.8	11.5	17.8	16.1
1-3 ครั้ง/สัปดาห์	4.4	14.6	13.9	3.9	13.6	10.5
ไม่เคย	9.2	18.5	12.2	9.7	27.7	10.6
รวม	100	100	100	100	100	100

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 9.4 ร้อยละที่เคยได้ยิน โครงการบัตรสุขภาพ, ร้อยละที่มีสมาชิกในครัวเรือนมีบุตรสุขภาพ, ร้อยละที่เคยได้ยิน โครงการให้การรักษาฟรีแก่ผู้สูงอายุ, และร้อยละที่มีสมาชิกในครัวเรือนไปใช้บริการรักษาฟรีแก่ผู้สูงอายุของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า จำแนกตามเพศ เขตที่อาศัย และกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วง น้ำหนัก	ร้อยละ			
		เคยได้ยิน โครงการ บัตร สุขภาพ	สมาชิกใน ครัวเรือน มีบัตร สุขภาพ	เคยได้ยิน โครงการให้ การรักษาฟรี แก่ผู้สูงอายุ	สมาชิกใน ครัวเรือนไปใช้ บริการรักษาฟรี แก่ผู้สูงอายุ
50-59					
รวม	3168	76.7	22.7	80.7	9.7
เพศ					
ชาย	1436	80.8	24.1	81.1	4.9
หญิง	1732	73.4	21.5	80.4	13.7
เขตที่อาศัย					
กรุงเทพฯ	292	34.3	3.9	55.4	2.4
เมืองอื่น	306	67.6	12.7	81.8	4.6
ชนบท	2570	82.7	26.0	83.5	11.1
60+					
รวม	4338	58.2	14.4	84.4	44.4
อายุ					
60-69	2735	66.8	16.0	88.4	42.3
70+	1602	43.4	11.6	77.5	47.8
เพศ					
ชาย	1982	61.9	14.4	85.2	42.5
หญิง	2356	55.1	14.4	83.6	45.9
เขตที่อาศัย					
กรุงเทพฯ	414	22.8	1.8	52.0	8.8
เมืองอื่น	358	51.8	8.9	80.7	22.6
ชนบท	3556	62.9	16.4	88.5	50.7

ตาราง 9.5 ร้อยละที่เคยได้ยื่นเกี่ยวกับโครงการให้เงินช่วยเหลือประจำเดือน (เบี้ยยังชีพ) แก่ผู้สูงอายุ, ร้อยละที่มีผู้สูงอายุในบ้านได้รับเงินเบี้ยยังชีพ และร้อยละที่เคยได้ยื่นเกี่ยวกับบ้านพักคนชราของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า จำแนกตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัย

อายุ, เพศ และเขตที่อาศัย	ร้อยละ		
	เคยได้ยื่นเกี่ยวกับ เบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุ	มีสมาชิกในบ้าน ได้รับเงินเบี้ยยังชีพ	เคยได้ยื่นเกี่ยวกับ บ้านพักคนชรา
50-59			
รวม	45.4	1.2	89.2
เพศ			
ชาย	48.4	1.2	70.9
หญิง	42.9	1.3	67.8
เขตที่อาศัย			
กรุงเทพฯ	22.7	0.6	93.6
เมืองอื่น	35.6	0.2	92.0
ชนบท	49.2	1.5	63.7
60+			
รวม	38.5	1.7	81.9
อายุ			
60-69	40.6	1.0	66.0
70+	29.4	3.0	55.1
เพศ			
ชาย	38.7	1.4	63.2
หญิง	34.6	2.0	60.9
เขตที่อาศัย			
กรุงเทพฯ	18.2	0.4	85.0
เมืองอื่น	30.5	0.9	81.7
ชนบท	39.2	2.0	57.3

ตาราง 9.6 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามความเห็นว่ามีผู้สูงอายุอยู่
กับครอบครัวหรือบ้านพักคนชรา จำแนกตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัย

อายุ เพศ และเขตที่อาศัย	ความเห็นว่ามีผู้สูงอายุ :				รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	อยู่กับ ครอบครัว	อยู่บ้านพัก คนชรา	แล้วแต่ กรณี	ไม่ทราบ		
50-59						
รวม	93.8	5.5	0.8	0.2	100	3168
เพศ						
ชาย	92.8	6.5	0.7	0.1	100	1436
หญิง	94.2	4.7	0.9	0.2	100	1732
เขตที่อาศัย						
กรุงเทพฯ	90.8	5.7	3.1	0.4	100	292
เมืองอื่น	90.6	7.2	2.1	0.1	100	306
ชนบท	94.2	5.3	0.3	0.2	100	2570
60+						
รวม	94.4	4.5	0.9	0.3	100	4938
อายุ						
60-69	94.2	4.7	1.0	0.2	100	2735
70+	94.8	4.1	0.7	0.4	100	1602
เพศ						
ชาย	94.2	4.9	0.9	0.1	100	1982
หญิง	94.6	4.1	0.9	0.4	100	2356
เขตที่อาศัย						
กรุงเทพฯ	91.5	5.3	2.9	0.3	100	414
เมืองอื่น	92.8	4.3	2.9	0.0	100	358
ชนบท	94.9	4.4	0.4	0.3	100	3566

ตาราง 9.7 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามสถานที่ที่ต้องการอยู่ยามสูงอายุ
จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	สถานที่ที่ต้องการอยู่ยามสูงอายุ					รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	คนเดียว	อยู่กับ ครอบครัว	อยู่บ้านพัก คนชรา	วัด	ไม่ทราบ		
50-59							
รวม	0.3	95.0	3.8	0.4	0.4	100	3168
เพศ							
ชาย	0.2	95.6	3.4	0.3	0.4	100	1436
หญิง	0.4	94.6	4.1	0.5	0.3	100	1732
สถานภาพสมรส							
โสด	1.1	88.6	7.5	1.1	1.7	100	96
สมรส	0.3	95.6	3.4	0.4	0.3	100	2613
หม้าย	0.9	92.9	5.3	0.3	0.6	100	327
หย่า, แยก, เลิก	-	92.9	6.1	0.4	0.5	100	132
เขตที่อาศัย							
กรุงเทพฯ	0.7	91.7	5.9	0.2	1.5	100	292
เมืองอื่น	0.2	92.4	5.0	1.5	0.9	100	306
ชนบท	0.3	95.7	3.4	0.3	0.2	100	2570
60+							
รวม	0.2	96.5	3.0	0.1	0.2	100	4338
เพศ							
ชาย	0.2	96.7	2.9	0.1	0.0	100	1982
หญิง	0.2	96.3	3.1	0.1	0.3	100	2356
สถานภาพสมรส							
โสด	2.0	94.8	3.2	-	-	100	97
สมรส	0.1	96.8	2.7	0.2	0.2	100	2722
หม้าย	0.2	96.1	3.5	0.1	0.1	100	1358
หย่า, แยก, เลิก	1.0	94.6	4.4	-	-	100	160
เขตที่อาศัย							
กรุงเทพฯ	0.1	95.6	3.9	0.1	0.3	100	414
เมืองอื่น	0.3	95.8	2.8	0.9	0.2	100	358
ชนบท	0.2	96.7	2.9	0.1	0.1	100	3566

ตาราง 9.8 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามความพึงพอใจในสภาพการอยู่อาศัยด้านต่างๆ จำแนกตามอายุ เพศ และเขตที่อาศัย

ความเห็นเกี่ยวกับ สภาพการอยู่อาศัย	50-59						60+					
	รวม	เพศ		เขตที่อาศัย			รวม	เพศ		เขตที่อาศัย		
		ชาย	หญิง	กทม.	เมืองอื่น	ชนบท		ชาย	หญิง	กทม.	เมืองอื่น	ชนบท
1. บ้านที่อยู่ปัจจุบันมี ความเป็นส่วนตัว หรือไม่?												
เป็น	95.9	95.6	96.2	94.3	94.1	96.3	96.4	96.4	96.4	91.9	93.3	97.2
ไม่เป็น	4.0	4.4	3.8	5.5	5.9	3.6	3.6	3.6	3.5	7.8	6.4	2.8
ไม่ทราบ	0.1	0.1	0.0	0.2	-	0.0	0.1	-	0.1	0.3	0.3	0.0
2. บ้านที่อยู่ปัจจุบันมี ความอบอุ่น ลูกหลาน มากหรือไม่?												
มี	95.9	97.1	95.0	97.2	94.1	96.0	96.0	97.4	94.9	95.8	93.9	96.2
ไม่มี	4.0	2.8	5.0	2.6	5.9	4.0	3.9	2.6	5.0	3.9	5.8	3.8
ไม่ทราบ	0.1	0.1	0.0	0.2	-	0.0	0.0	-	0.1	0.3	0.3	-
3. บ้านที่อยู่ปัจจุบันเงียบ หรืออีกที่?												
เงียบ	72.7	74.5	71.3	55.2	54.8	76.8	77.4	76.3	78.4	61.8	66.2	80.4
อีกที่	9.9	8.5	11.0	17.7	21.6	7.6	7.8	8.5	7.2	17.2	13.4	6.2
อื่นๆ	17.4	16.9	17.7	26.9	23.7	15.5	14.7	15.3	14.2	20.8	20.3	13.4
ไม่ทราบ	0.1	0.1	0.0	0.2	-	0.0	0.1	-	0.1	0.3	0.3	0.0

ตาราง 9.8 (ต่อ)

ความเห็นเกี่ยวกับ สภาพการอยู่อาศัย	50-59						60+					
	รวม	เพศ		เขตที่อาศัย			รวม	เพศ		เขตที่อาศัย		
		ชาย	หญิง	กทม.	เมืองอื่น	ชนบท		ชาย	หญิง	กทม.	เมืองอื่น	ชนบท
4. มีปัญหาทะเลาะ/ ขัดแย้ง/เข้าไม่ได้กับ คนในบ้านหรือไม่?												
มีมาก	1.7	1.6	1.8	1.7	1.9	1.7	1.4	1.1	1.5	1.2	1.9	1.3
มีบ้าง	30.0	30.7	30.0	36.8	27.6	29.9	22.6	25.0	20.7	30.3	20.8	21.9
ไม่มี	67.9	67.6	68.1	61.3	70.5	68.3	75.9	73.8	77.7	68.0	77.0	76.7
ไม่ทราบ	0.1	0.1	0.0	0.2	-	0.0	0.1	0.1	0.1	0.5	0.3	-
5. โดยรวมพึงพอใจกับ ที่อยู่ปัจจุบันหรือไม่?												
พอใจมาก	32.8	35.3	30.8	17.1	31.2	34.8	31.2	34.3	28.7	20.9	30.7	32.5
พอใจ	62.1	59.6	64.2	77.0	60.6	60.6	65.2	62.6	67.5	74.0	63.6	64.4
ไม่พอใจ	4.9	5.0	4.9	5.7	7.7	4.5	3.5	3.1	3.7	4.8	5.1	3.1
ไม่ทราบ	0.1	0.1	0.1	0.2	0.4	0.1	0.1	0.0	0.1	0.3	0.6	0.0
รวม	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

ตาราง 9.9 การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามการเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆ จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	การเป็นสมาชิกของกลุ่ม					รวม	จำนวนตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	เป็น	ไม่เป็น	ไม่มีกลุ่ม ดังกล่าว	ไม่ทราบว่า มีกลุ่มหรือไม่	ไม่ ตอบ		
กลุ่มสหกรณ์							
50-59							
รวม	30.6	54.1	14.9	0.8	0.1	100	3168
เพศ							
ชาย	36.5	49.4	13.9	0.2	0.1	100	1436
หญิง	25.8	58.0	15.7	0.5	0.0	100	1732
เขตที่อาศัย							
กรุงเทพฯ	6.4	59.9	33.5	-	0.2	100	292
เมืองอื่น	8.2	58.1	32.2	1.4	0.1	100	306
ชนบท	36.1	53.0	10.7	0.3	0.0	100	2570
60+							
รวม	19.8	64.2	15.5	0.5	0.0	100	4338
เพศ							
ชาย	26.5	57.6	15.6	0.4	-	100	1982
หญิง	14.2	69.7	15.5	0.5	0.1	100	2356
เขตที่อาศัย							
กรุงเทพฯ	1.8	64.5	33.2	0.3	0.3	100	414
เมืองอื่น	6.6	66.8	25.5	0.9	0.3	100	358
ชนบท	23.2	63.9	12.5	0.4	-	100	3566
กลุ่มแม่บ้าน							
50-59							
รวม	11.0	78.7	12.2	0.2	0.1	100	3168
เพศ							
ชาย	2.9	84.2	12.7	0.1	0.1	100	1436
หญิง	17.7	70.2	11.9	0.2	0.1	100	1732
เขตที่อาศัย							
กรุงเทพฯ	0.4	65.6	33.9	-	0.2	100	292
เมืองอื่น	3.8	62.0	33.3	0.7	0.2	100	306
ชนบท	13.0	79.5	7.3	0.1	0.1	100	2570

ตาราง 9.9 (ต่อ)

ลักษณะภูมิหลัง	การเป็นสมาชิกของกลุ่ม					รวม	จำนวน ตัวอย่าง ถ่วงน้ำหนัก
	เป็น	ไม่ เป็น	ไม่มีกลุ่ม ดังกล่าว	ไม่ทราบว่า มีกลุ่มหรือไม่	ไม่ ตอบ		
กลุ่มฌาปนกิจ							
50-59							
รวม	57.0	31.2	11.5	0.2	0.1	100	3168
เพศ							
ชาย	61.1	27.6	11.1	0.0	0.1	100	1436
หญิง	53.6	34.2	11.9	0.3	0.0	100	1732
เขตที่อาศัย							
กรุงเทพฯ	9.6	59.9	30.4	-	0.2	100	292
เมืองอื่น	30.5	46.9	21.8	0.8	0.1	100	306
ชนบท	65.5	26.1	8.2	0.1	0.1	100	2570
60+							
รวม	53.9	35.0	11.0	0.1	0.1	100	4338
เพศ							
ชาย	57.4	31.1	11.4	0.1	-	100	1982
หญิง	50.9	38.2	10.6	0.2	0.1	100	2356
เขตที่อาศัย							
กรุงเทพฯ	9.8	60.2	29.5	0.3	0.3	100	414
เมืองอื่น	30.8	51.4	17.2	0.3	0.3	100	358
ชนบท	61.3	30.4	8.2	0.1	0.0	100	3566

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 9.10 ร้อยละที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน จำแนกตามลักษณะภูมิหลังบางประการและกลุ่มอายุ

ลักษณะภูมิหลัง	ร้อยละที่มีส่วนร่วมใน :		
	งานวันปีใหม่	งานวันสงกรานต์	งานกฐินหรือ กิจกรรมทางศาสนา
50-59			
รวม	78.5	80.8	89.0
เพศ			
ชาย	74.7	80.1	89.4
หญิง	81.8	81.3	88.6
ศาสนา			
พุทธ	81.6	84.3	89.2
อิสลาม	17.6	13.3	85.2
คริสต์	67.3	52.8	76.5
เขตที่อาศัย			
กรุงเทพฯ	57.5	56.5	69.8
เมืองอื่น	66.2	68.7	83.0
ชนบท	82.4	85.0	91.9
60+			
รวม	73.2	74.4	80.1
อายุ			
60-69	77.7	79.3	86.3
70+	65.5	66.1	69.5
เพศ			
ชาย	71.1	72.6	80.4
หญิง	75.0	76.0	79.8
ศาสนา			
พุทธ	75.4	76.8	80.3
อิสลาม	9.8	7.0	78.5
คริสต์	54.9	54.9	59.3
เขตที่อาศัย			
กรุงเทพฯ	47.7	43.4	53.3
เมืองอื่น	63.5	62.1	76.4
ชนบท	77.1	79.2	83.6

บทที่ 10

สรุป

รายงานนี้เป็นการเสนอผลการวิจัยเบื้องต้นของโครงการสำรวจสภาวะผู้สูงอายุในประเทศไทย (Survey of the Welfare of Elderly in Thailand, SWET) โครงการ SWET เป็นการสำรวจระดับประเทศซึ่งดำเนินการโดยกระทรวงสาธารณสุข สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข และสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แม้ว่าชื่อของโครงการจะเป็นการสำรวจสภาวะผู้สูงอายุ แต่ตัวอย่างของการสำรวจได้ครอบคลุมกลุ่มประชากรตั้งแต่อายุ 50 ปีหรือมากกว่า ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า โครงการนี้ได้เปลี่ยนค่านิยมของผู้สูงอายุจาก 60 ปี+ เป็น 50 ปี+ การรวมประชากรอายุ 50-59 ปีซึ่งเป็นกลุ่มที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุอันใกล้ในการสำรวจนี้ ส่วนหนึ่งเพื่อจะได้ฐานข้อมูลสำหรับการวางแผนนโยบายต่างๆ ของผู้สูงอายุในอนาคตระยะสั้น

โครงการ SWET ดำเนินการสำรวจระหว่างเดือนเมษายน - ตุลาคม พ.ศ.2538 สัมภาษณ์ผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ (อายุ 50-59 ปี) จำนวน 3,222 ราย และผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปี+) จำนวน 4,486 ราย รวมทั้งหมด 7,708 ราย

ผลของการสำรวจได้นำเสนอเป็น 8 หัวข้อใหญ่ๆ คือ สภาวะประชากรและสังคม การทำงาน ภาวะทางเศรษฐกิจ การอยู่อาศัยและการติดต่อกับเครือญาติ การแลกเปลี่ยนการเกื้อหนุน ภาวะสุขภาพและพฤติกรรมทางเพศ การใช้บริการด้านสาธารณสุขและพฤติกรรมอนามัย และการเตรียมการเพื่อยามสูงอายุ ความรู้และทัศนคติในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุ ข้อมูลที่นำเสนอแยกระหว่างกลุ่มผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ (50-59 ปี) และกลุ่มผู้สูงอายุ (60 ปี+) โดยจำแนกตามลักษณะภูมิหลังพื้นฐานคือ เพศ และเขตที่อาศัยเป็นหลัก ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ :

สภาวะประชากรและสังคม - ผู้สูงอายุและผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุส่วนใหญ่มีคู่สมรส โดยกลุ่มแรกมีสัดส่วนที่มีคู่สมรสต่ำกว่า แต่มีสัดส่วนที่เป็นหม้ายสูงกว่ากลุ่มหลัง สัดส่วนที่เป็นหม้ายในเพศหญิงสูงกว่าเพศชายในทุกกลุ่มอายุ กว่าครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุหญิงเป็นหม้าย

กลุ่มผู้สูงอายุมีระดับการศึกษาต่ำกว่ากลุ่มผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เพศชายและผู้ที่อยู่ในเมืองมีระดับการศึกษาสูงกว่าเพศหญิงและผู้ที่อยู่ในชนบทตามลำดับ

ส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เป็นผู้ที่เกิดในที่ที่อยู่ปัจจุบัน และมีเชื้อสายไทย กลุ่มผู้สูงอายุมีสัดส่วนผู้มีเชื้อสายจีนมากกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพบว่าผู้สูงอายุกรุงเทพฯ มีเชื้อสายจีนในสัดส่วนที่สูงกว่าที่อื่น

จำนวนบุตรที่มีชีวิตเฉลี่ยของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุต่างกันประมาณ 1 คน ผู้สูงอายุมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตเฉลี่ย 5.3 คน ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ 4.3 คน บุตรเหล่านี้เกือบทั้งหมดเป็นบุตรที่ตนเองเป็นผู้ให้กำเนิด มีเพียงส่วนน้อยที่เป็นบุตรเลี้ยงหรือบุตรบุญธรรม

ประมาณร้อยละ 8 ของผู้สูงอายุ และร้อยละ 39 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ บิดาหรือมารดา ยังมีชีวิต ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่กับบิดามารดาสูงอายุ มีเพียงร้อยละ 13 ของผู้สูงอายุที่บิดามารดามีชีวิตอาศัยอยู่ร่วมกับบิดามารดา

เกือบ 2 ใน 3 ของกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ มีสถานภาพเป็นหัวหน้าครัวเรือนของครัวเรือนที่ตนเองอาศัยอยู่ โดยเพศชายมีสัดส่วนที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนสูงกว่าเพศหญิง กลุ่มผู้สูงอายุมีบุตรเป็นหัวหน้าครัวเรือนในสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ สะท้อนว่ามีการถ่ายทอดความเป็นหัวหน้าครัวเรือนแก่บุตรเมื่อตนเองมีอายุมากขึ้น

การทำงาน - ถ้าวิเคราะห์การทำงานด้วยร้อยละที่ทำงานในปีที่แล้ว พบว่าอัตราการทำงานลดลงตามอายุที่เพิ่มขึ้น จากร้อยละ 84 ในกลุ่มอายุ 50-59 ปี เป็นร้อยละ 22 ในกลุ่มอายุ 70 ปี+ กว่า 1 ใน 3 เล็กน้อยของผู้สูงอายุทำงานในรอบสัปดาห์ที่แล้ว เหตุผลสำคัญของการไม่ทำงานในกลุ่มผู้สูงอายุคือ แก่หรือสูงอายุ และสุขภาพไม่ดี ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เหตุผลสำคัญของการไม่ได้ทำงานในสัปดาห์ที่แล้วคือ บัวชหรือสุขภาพไม่ดี

ถ้าวิเคราะห์การทำงานปัจจุบันด้วยการประเมินสถานะการทำงานปัจจุบันของผู้ให้สัมภาษณ์เอง พบว่าเกือบครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุ และร้อยละ 13 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ได้หยุดทำงานโดยสิ้นเชิงแล้ว แต่สัดส่วนที่ถึงหยุดทำงานของสองกลุ่มอายุแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 28 สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ และร้อยละ 30 สำหรับกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ) เป็นที่สังเกตว่า ส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุที่ทำงานในรอบปีที่แล้ว ทำงานอย่างไม่เต็มตัวหรือถึงหยุดทำงาน และในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุแม้จะพบน้อยกว่า แต่สัดส่วนที่ถึงหยุดทำงานในผู้ที่ทำงานรอบปีที่แล้วก็มีไม่น้อย

อาชีพที่ผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุไทยประกอบกันเป็นส่วนใหญ่ยังคงเป็นอาชีพทางการเกษตร โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในชนบท ผู้ที่อยู่ในเมืองมีสัดส่วนที่ประกอบวิชาชีพบริหารและเสมียนสูงกว่าในชนบทอย่างชัดเจน งานอาชีพที่ทำส่วนใหญ่เป็นของตนเองและหรือของกลุ่มสมรส ประมาณร้อยละ 1 ของผู้สูงอายุ และร้อยละ 4 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุเป็นลูกจ้างของรัฐซึ่งมีสวัสดิการยามสูงอายุ

ความต้องการทำงานของกลุ่มอายุ 50-59 ปีมีสูงกว่ากลุ่มอายุ 60 ปี+ อย่างไรก็ตามพบว่า unmet need (ซึ่งวัดด้วยสัดส่วนที่ปัจจุบันไม่ได้ทำงานแต่ต้องการทำงานและทำงานไหว) เกี่ยวกับการทำงานของกลุ่มผู้สูงอายุ มีเพียงร้อยละ 4 ขณะที่กลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุอยู่ในระดับร้อยละ 11 งานที่กลุ่มคนเหล่านี้ต้องการทำคือ งานที่ทำอยู่กับบ้านได้ และงานที่ตนเองเป็นเจ้าของ

สถานะทางเศรษฐกิจ - รายงานนี้แสดงภาวะทางเศรษฐกิจของประชากรที่ศึกษาด้วยหลายมาตรการ ได้แก่ รายได้ของตนเองและคู่สมรส (ถ้ามี) รายได้ของครัวเรือน สภาพของบ้านที่อยู่ ทรัพย์สินและสิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือน เป็นต้น พบว่ามีฐานรายได้ของกลุ่มผู้สูงอายุต่ำกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ (2,500 - 4,999 บาท เปรียบเทียบกับ 20,000 - 29,999 บาท) ร้อยละ 6 ของผู้สูงอายุชาย และร้อยละ 13 ของผู้สูงอายุหญิง รายงานว่าตนเองและคู่สมรสไม่มีรายได้ ในทั้งสองกลุ่ม ผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ มีมีฐานรายได้สูงกว่าผู้ที่อยู่ในชนบท ผู้สูงอายุอยู่ในครัวเรือนที่มีมีฐานรายได้สูงกว่ามีฐานรายได้ของตนเองและคู่สมรส

แบบแผนความแตกต่างของรายได้ครัวเรือนตามเพศและเขตที่อาศัย คล้ายคลึงกับความแตกต่างของรายได้บุคคล บุตรและการทำงานนับเป็นแหล่งหลักของรายได้ของประชากรที่ศึกษาในกลุ่มผู้สูงอายุ บุตรเป็นแหล่งหลักของรายได้มากกว่าการทำงานของตนเอง แต่ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ การทำงานมีส่วนต่อรายได้มากกว่าบุตร เพศชายและผู้ที่อยู่ในเมืองมีสัดส่วนที่รายงานว่ามีบ้านหนึ่งบ้านเป็นแหล่งหลักของรายได้ในสัดส่วนที่สูงกว่าเพศหญิงและผู้ที่อยู่ในชนบทตามลำดับ แม้ว่าโดยรวมรายได้ของประชากรที่ศึกษาจะค่อนข้างต่ำ แต่ส่วนใหญ่ก็พอใจกับฐานะทางเศรษฐกิจในปัจจุบันของตนเอง ร้อยละ 33 ของกลุ่มอายุ 50-59 ปี และร้อยละ 29 ของกลุ่มอายุ 60 ปี+ ไม่พอใจกับฐานะทางการเงินในปัจจุบันของตนเอง สัดส่วนที่ไม่พอใจในเพศชายและผู้ที่อยู่ในชนบทสูงกว่าผู้ที่มีคุณลักษณะตรงกันข้าม

ประชากรที่ศึกษาส่วนใหญ่อยู่บ้านเดี่ยวหรือบ้านไทยยกพื้น บ้านที่อยู่ส่วนใหญ่มีส่วนร้อยละ 4-5 ของผู้ให้สัมภาษณ์อยู่ในบ้านที่ไม่มีส่วน ผู้ที่อยู่ในเมืองโดยเฉพาะกรุงเทพฯ ส่วนใหญ่มีส่วนอยู่ในบ้าน ขณะที่ในชนบทมีเพียงกว่า 1 ใน 3 เล็กน้อยที่มีส่วนอยู่ในบ้าน

ส่วนใหญ่ (กว่าร้อยละ 80) ของประชากรที่ศึกษา มีทรัพย์สินที่เป็นบ้านและที่ดิน โดยสัดส่วนที่มีทรัพย์สินเป็นบ้านสูงกว่าที่มีทรัพย์สินเป็นที่ดิน

ร้อยละ 50 ของกลุ่มอายุ 50-59 ปี และร้อยละ 24 ของกลุ่มอายุ 60 ปี+ มีหนี้สิน แต่มีเพียงเกือบ 1 ใน 4 ของกลุ่มแรก และ 1 ใน 10 ของกลุ่มหลัง มีหนี้สินเกิน 25,000 บาท เพศชายและผู้ที่อยู่ในชนบทมีสัดส่วนที่เป็นหนี้สูงกว่าเพศหญิงและผู้ที่อยู่ในเมือง

ในจำนวนสิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือน 7 อย่างที่ถาม ซึ่งได้แก่ โทรทัศน์สี วิทยุ โทรจักรยานยนต์ รถยนต์หรือรถปิกอัพ ตู้เย็น เครื่องปรับอากาศ และเครื่องรับโทรศัพท์ พบว่า ของใช้ในครัวเรือนที่มีรายงานว่ามีสูงที่สุดคือ โทรทัศน์สี (กว่าร้อยละ 70 ของประชากรที่ศึกษาอยู่ในครัวเรือนที่มีโทรทัศน์) รองลงมาได้แก่ รถจักรยานยนต์ และตู้เย็น สัดส่วนที่รายงานว่า ครัวเรือนมีรถจักรยานยนต์และรถยนต์สูงที่สุดในเมืองอื่น (ร้อยละ 73 สำหรับกลุ่มอายุ 50-59 ปี และร้อยละ 66 สำหรับกลุ่มอายุ 60 ปี+) และต่ำที่สุดในชนบท ประมาณร้อยละ 70 ของผู้ให้สัมภาษณ์ในกรุงเทพฯ และร้อยละ 5 ของผู้ให้สัมภาษณ์ในชนบทอยู่ในครัวเรือนที่มีเครื่องรับโทรศัพท์ เครื่องปรับอากาศเป็นของใช้ในครัวเรือนที่มีรายงานว่ามิใช่ในครัวเรือนต่ำที่สุด โดยเฉพาะในชนบท เกือบไม่มีครัวเรือนใดมิใช่เลย

การอยู่อาศัยและการติดต่อกับเครือญาติ - ผู้ให้สัมภาษณ์อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีขนาดปานกลาง โดยขนาดครัวเรือนเฉลี่ยของผู้สูงอายุเล็กกว่าของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุเพียงเล็กน้อย (4.5 เปรียบเทียบกับ 4.7) ในทั้งสองกลุ่มอายุ ผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ อยู่ในครัวเรือนที่มีขนาดใหญ่ที่สุด และผู้ที่อยู่ในชนบทต่ำที่สุด ร้อยละ 3 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ และร้อยละ 4 ของผู้สูงอายุ อยู่คนเดียว ผู้สูงอายุหญิงและผู้สูงอายุในเมืองอื่นมีสัดส่วนอยู่คนเดียวสูงกว่ากลุ่มลักษณะภูมิหลังอื่นๆ

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับบุตรและคู่สมรส โดยกลุ่มอายุ 50-59 ปีมีสัดส่วนที่อยู่กับคู่สมรสสูงกว่าบุตร ขณะที่กลุ่มอายุ 60 ปี+ มีสัดส่วนที่อยู่กับบุตรสูงกว่าคู่สมรส

ร้อยละ 57 ของกลุ่มอายุ 50-59 ปี และร้อยละ 66 ของกลุ่มอายุ 60 ปี+ อยู่ในครัวเรือนที่ประกอบด้วยสมาชิก 3 รุ่นอายุ (คือไม่ใช่บุตรและหรือคู่สมรสเท่านั้น) ผู้ที่อยู่ในเมือง โดยเฉพาะกรุงเทพฯ มีรูปแบบการอยู่อาศัยดังกล่าวมากกว่าผู้ที่อยู่ในชนบท

โดยรวม ร้อยละ 71 ของผู้สูงอายุ และร้อยละ 76 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ อาศัยอยู่บ้านเดียวกับบุตร ผู้สูงอายุมีแนวโน้มจะมีบุตรอยู่บ้านติดกันมากกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ซึ่งนับว่าเป็นการชดเชยกับระดับการอยู่อาศัยกับบุตรที่ต่ำกว่าของกลุ่มแรก

ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ระดับการอาศัยอยู่กับบุตรสูงที่สุดในกรุงเทพฯ ขณะที่เมืองอื่นและชนบทซึ่งมีระดับต่ำกว่ามีสัดส่วนใกล้เคียงกัน ผู้ที่อยู่ในเมืองมีแนวโน้มว่าบุตรจะอยู่ไกลกว่าผู้ที่อยู่ในชนบท ร้อยละ 10 ของผู้สูงอายุในชนบท เปรียบเทียบกับร้อยละ 3 ของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีบุตรอยู่บ้านติดกัน

ในกลุ่มที่อยู่กับบุตร ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีแนวโน้มจะอยู่กับบุตรที่โสดมากกว่าบุตรที่สมรส ขณะที่กลุ่มผู้สูงอายุมีแนวโน้มจะอยู่กับบุตรที่สมรสมากกว่าบุตรที่เป็นโสด ทั้งสองกลุ่มอายุมีสัดส่วนที่อยู่กับบุตรชายโสดสูงกว่าสัดส่วนที่อยู่กับบุตรสาวโสด และสัดส่วนที่อยู่กับบุตร

สาวสมรสสูงกว่าบุตรชายสมรส ยกเว้นกลุ่มผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ซึ่งมีสัดส่วนที่อยู่กับบุตรชายสมรสมากกว่าสัดส่วนที่อยู่กับบุตรสาวสมรส ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีสัดส่วนที่มีเชื้อสายจีนค่อนข้างจะสูงกว่าที่อื่น เป็นที่ทราบกันว่า ค่านิยมซึ่งคนที่มีเชื้อสายจีนยังยึดค่อนข้างเหนียวแน่นคือ ความเอนเอียงที่จะชอบหรือให้คุณค่าบุตรชายมากกว่าบุตรสาว บุตรสาวที่สมรสถือเป็นคนนอกของครอบครัว

เกี่ยวกับการติดต่อกับเครือญาติ ซึ่งเครือญาติที่พิจารณาได้แก่ บุตร พี่น้อง หลานสายตรง (บุตรของบุตร) และหลานอื่น สำหรับกรณีการติดต่อกับบุตรอาจกล่าวได้ว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ที่อาศัยอยู่กับบุตรอย่างน้อย 1 คน มีการติดต่อกับบุตรทุกวันอย่างน้อย 1 คนเช่นกัน พบว่าโดยรวมร้อยละ 86 ของผู้สูงอายุ และร้อยละ 84 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุอาจจัดเข้ากลุ่มดังกล่าว สำหรับผู้ให้สัมภาษณ์ที่ไม่ได้อยู่กับบุตรก็มีการติดต่อกับบุตรค่อนข้างสม่ำเสมอ มีเพียงไม่ถึงร้อยละ 1 ของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ไม่ได้มีการติดต่อกับบุตร นอกนั้นมีการติดต่อกับบุตรอย่างน้อยปีละครั้ง ร้อยละ 16 ของผู้สูงอายุในชนบท เปรียบเทียบกับร้อยละ 5 ของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ที่ไม่ได้อยู่กับบุตรมีการติดต่อกับบุตรทุกวัน

ประมาณร้อยละ 3 ของผู้ให้สัมภาษณ์อยู่ร่วมบ้านเดียวกับพี่น้อง ร้อยละ 17 ของผู้สูงอายุ และร้อยละ 6 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ไม่มีพี่น้องให้ติดต่อ ระดับการติดต่อกับพี่น้องต่ำกว่าการติดต่อกับบุตร กล่าวคือ สัดส่วนที่ไม่ได้ติดต่อกับพี่น้องเลยหรือติดต่อกันนานๆ ครั้ง เท่ากับร้อยละ 14 ในกลุ่มผู้สูงอายุ และร้อยละ 9 ในกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ผู้สูงอายุในเขตเมืองมีสัดส่วนที่ไม่มีพี่น้อง และไม่ติดต่อกับพี่น้องสูงกว่าผู้สูงอายุในชนบท

สัดส่วนที่ไม่มีหลานสายตรงของกลุ่มอายุ 50-59 ปี สูงกว่ากลุ่มอายุ 60 ปี+ อย่างมาก (ร้อยละ 23 เปรียบเทียบกับร้อยละ 8) ทั้งสองกลุ่มอายุส่วนใหญ่มีการติดต่อกับหลานสายตรงอย่างสม่ำเสมอ มีเพียงร้อยละ 3 ของกลุ่มผู้สูงอายุ และร้อยละ 4 ของกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ไม่ได้ไปมาหาสู่กับหลานอย่างสม่ำเสมอ

สัดส่วนที่ไม่มีหลานอื่นของกลุ่มอายุ 60 ปี+ สูงกว่ากลุ่มอายุ 50-59 ปี (ร้อยละ 8 เปรียบเทียบกับร้อยละ 5) การติดต่อกับหลานอื่นมีน้อยกว่าการติดต่อกับหลานสายตรง ร้อยละ 15 ของกลุ่มผู้สูงอายุ และร้อยละ 9 ของกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ไม่ติดต่อกับหลานอื่น ผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ มีสัดส่วนที่ไม่ติดต่อกับหลานอื่นสูงสุด ส่วนชนบทต่ำที่สุด

การแลกเปลี่ยนการเกื้อหนุน - รูปแบบของการเกื้อหนุนที่สำคัญระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กับบุตร มีตั้งแต่การอาศัยอยู่ด้วยกัน การให้อาหารและสิ่งของ การให้เงิน และการเยี่ยมเยียน อาจกล่าวได้ว่า การอาศัยอยู่ด้วยกันครอบคลุมรูปแบบการแลกเปลี่ยนการเกื้อหนุนรูปแบบอื่นที่เหลือทั้งหมด ส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ (ร้อยละ 95-96) มีบุตรสำหรับ

การแลกเปลี่ยนการเกื้อหนุน ร้อยละ 74 ของผู้สูงอายุ และร้อยละ 80 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุที่มีบุตรอาศัยอยู่บ้านเดียวกับบุตร ในทุกรูปแบบของการเกื้อหนุน (ยกเว้นการอาศัยอยู่บ้านเดียวกัน) ผู้สูงอายุมิแนวโน้มเป็นฝ่ายรับมากกว่าฝ่ายให้การเกื้อหนุน ร้อยละ 63 และร้อยละ 82 ของผู้สูงอายุมีบุตรอยู่ในชุมชนและนอกชุมชน ตามลำดับ สัดส่วนที่มีบุตรในชุมชนและนอกชุมชนของกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุต่ำกว่าของกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ที่มีบุตรในชุมชนเกือบทุกคนได้รับการเยี่ยมเยียนจากบุตรอย่างน้อยปีละครั้ง และส่วนใหญ่ (ร้อยละ 81) ก็ได้รับการเยี่ยมเยียนจากบุตรในชุมชนทุกวัน

ขณะที่ระดับการไปเยี่ยมเยียนบุตรในชุมชนทุกวันเท่ากับร้อยละ 69 สำหรับกลุ่มอายุ 50-59 ปี และร้อยละ 63 สำหรับกลุ่มอายุ 60 ปี+ ระดับการแลกเปลี่ยนการเยี่ยมเยียนกับบุตรนอกชุมชนต่ำกว่าการแลกเปลี่ยนการเยี่ยมเยียนกับบุตรในชุมชน อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 95-96) ได้รับการเยี่ยมเยียนจากบุตรนอกชุมชนอย่างน้อยปีละครั้ง สัดส่วนที่ได้รับการเยี่ยมเยียนจากบุตรนอกชุมชนเดือนละครั้ง เท่ากับร้อยละ 65 สำหรับกลุ่มอายุ 60 ปี+ และร้อยละ 56 สำหรับกลุ่มอายุ 50-59 ปี

ร้อยละ 91 ของผู้สูงอายุ และร้อยละ 82 ของกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีบุตรอยู่ที่อื่น สำหรับการแลกเปลี่ยนอาหารและสิ่งของ ระดับการได้รับอาหารและสิ่งของจากบุตรสูงกว่าการให้อาหารและสิ่งของแก่บุตร กลุ่มผู้สูงอายุได้รับอาหารและสิ่งของจากบุตร ในสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ร้อยละ 19 ของผู้สูงอายุที่มีบุตรอยู่ที่อื่นได้รับอาหารและสิ่งของจากบุตรทุกวัน และอีกร้อยละ 38 ได้รับทุกสัปดาห์ ซึ่งแนะว่าบุตรของผู้สูงอายุไม่น้อยที่อยู่ใกล้กับบิดามารดาสูงอายุ โดยเฉพาะในชนบท

ร้อยละ 79 ของกลุ่มอายุ 50-59 ปี และร้อยละ 87 ของกลุ่มอายุ 60 ปี+ ได้รับเงินจากบุตร ส่วนใหญ่จำนวนเงินที่ได้รับสูงกว่า 1,000 บาท สัดส่วนที่ได้รับเงินจากบุตร 1,000 บาทขึ้นไปไม่แตกต่างกันมากระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ มีสัดส่วนได้รับเงินจำนวน 1,000 บาทขึ้นไปสูงที่สุด ขณะที่ชนบทต่ำที่สุด

ในแง่ของการอยู่อาศัยร่วมกัน ส่วนใหญ่ผู้เป็นเจ้าของบ้านและที่ดินที่ปลูกบ้านคือ ผู้ให้สัมภาษณ์และหรือคู่สมรส ซึ่งแนะว่าบุตรน่าจะเป็นผู้อาศัยหรือได้รับการเกื้อหนุนด้านที่อยู่จากบิดามารดา แต่บุตรอาจช่วยเหลือดูแลบิดามารดาในด้านอื่น เช่น ซื้ออาหารและสิ่งของ หรือดูแลยามเจ็บป่วย เป็นต้น ผู้ให้สัมภาษณ์ในเขตเมืองอื่นมีสัดส่วนที่ตนเองและหรือคู่สมรสเป็นเจ้าของบ้านและที่ดินที่ปลูกบ้านต่ำที่สุด และในชนบทสูงที่สุด

ส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ เห็นว่าบุคคลควรเก็บทรัพย์สินไว้บางส่วนและแบ่งให้บุตรหลานบางส่วนก่อนที่ตนเองจะตาย ความเห็นดังกล่าวไม่แตกต่างกันมากระหว่างคนในเมืองหรือชนบท ส่วนใหญ่ของผู้จะเข้าสู่วัยอายุเปรียบเทียบกับประมาณครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุ ยังไม่ได้แบ่งทรัพย์สินสมบัติของตนให้แก่บุตรหลาน เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้ที่อยู่ในเมืองอื่นมีสัดส่วนที่

รายงานว่ามีสมบัติให้แบ่งสูงที่สุด ขณะที่ชนบทต่ำที่สุด แม้ว่าส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุเห็นว่าควรมีการทำพินัยกรรมก่อนตาย แต่ส่วนใหญ่ก็ยังไม่ได้ทำพินัยกรรม

ภาวะสุขภาพ - ข้อมูลต่างๆ ที่แสดงภาวะสุขภาพแสดงว่า กลุ่มผู้สูงอายุมีภาวะสุขภาพด้อยกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ในกลุ่มผู้สูงอายุเอง ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุปัจจุบันไม่ได้เปลี่ยนแปลงจากผู้สูงอายุรุ่นก่อนมากนัก ประมาณ 1 ใน 3 ของผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรงถึงแข็งแรงมากที่เหลือสุขภาพอยู่ในระดับปานกลางถึงอ่อนแอมาก

ร้อยละ 43 ของผู้สูงอายุ และร้อยละ 45 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ รายงานว่าเจ็บป่วยเล็กน้อยๆ ในเดือนที่แล้ว แต่สัดส่วนที่ป่วยมากในปีที่แล้วของกลุ่มผู้สูงอายุสูงกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ (ร้อยละ 29 เปรียบเทียบกับร้อยละ 26) ผู้สูงอายุสูงมีจำนวนวันเฉลี่ยที่ป่วยมากกว่าผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ

โรคที่มีการรายงานว่าเป็นกันมากในทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุคือ ปวดหลัง/เอวและไขข้ออักเสบ ความดันโลหิตสูง โรคกระเพาะ และโรคหัวใจ ส่วนโรคอื่นๆ แม้จะมีรายงานว่าเป็น แต่มีสัดส่วนไม่สูงนัก (ไม่เกินร้อยละ 10)

ผู้สูงอายุมีสัดส่วนที่มีปัญหาการกลืนหรือถ่ายปัสสาวะและอุจจาระมากกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ กว่า 1 ใน 10 ของผู้สูงอายุมีปัญหาดังกล่าว ผู้สูงอายุมีปัญหาการทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเองมากกว่าผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในทุกกิจกรรม ประมาณร้อยละ 3 ของผู้สูงอายุมีปัญหาเกี่ยวกับอาหาร การใส่เสื้อผ้า หรืออาบน้ำ/เข้าส้วมด้วยตนเองไม่ได้ ร้อยละ 16 มีปัญหาเดินไปมาในบ้านด้วยตนเองไม่ได้ ร้อยละ 38 มีปัญหาไม่สามารถนั่งของๆ ได้ ประมาณร้อยละ 2 ของผู้สูงอายุมองไม่เห็นถ้าไม่ใส่แว่น และร้อยละ 18 เห็นเพียงรางๆ เท่านั้น กว่าครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุไม่มีแว่นใส่ และประมาณ 1 ใน 4 ใส่แว่นตา

ทั้งผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุส่วนใหญ่ไม่ไปตรวจสุขภาพ สุขภาพที่มีรายงานการตรวจในสัดส่วนที่สูงที่สุดได้แก่ ความดันโลหิต รองลงมาคือ เลือดและปัสสาวะ สุขภาพด้านอื่นๆ มีรายงานการตรวจในสัดส่วนที่ต่ำ

ระดับความเหงาจะเพิ่มตามอายุ ร้อยละ 10 ของกลุ่มอายุ 50-59 ปี และร้อยละ 14 ของกลุ่มอายุ 70 ปี+ รายงานว่าเหงามาก โดยรวมกว่าครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุรายงานว่างเหงา ในทั้งสองกลุ่มอายุ ผู้ที่อยู่ในชนบทมีแนวโน้มจะเหงามากกว่าผู้ที่อยู่ในเมือง กล่าวคือ ร้อยละ 4 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ และร้อยละ 9 ของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ เปรียบเทียบกับร้อยละ 11 และร้อยละ 12 ของผู้ที่อยู่ในชนบท ตามลำดับ รายงานว่างเหงามาก

การใช้แหล่งบริการสาธารณสุขและพฤติกรรมอนามัย - ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ วิธีการรักษาเมื่อขามเจ็บป่วยที่นิยมมากที่สุดคือ ซื้อมากินเอง ในชนบทนอกจากซื้อมากินเองแล้ว แหล่งรักษาที่มักไปรองลงมาคือ สถานีอนามัย และโรงพยาบาลของรัฐตามลำดับ ในเมืองนิยมไปโรงพยาบาล/คลินิกเอกชนมากกว่าของรัฐ การรักษาด้วยแผนโบราณมีสัดส่วนต่ำมากทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ

เป็นไปตามที่คาดหมาย กลุ่มผู้สูงอายุมีสัดส่วนที่เข้าพักรักษาในสถานพยาบาลเมื่อปีที่แล้ว และเมื่อห้าปีที่แล้ว สูงกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ร้อยละ 43 ของผู้สูงอายุได้เข้าพักรักษาในสถานพยาบาลเมื่อปีที่แล้ว โดยมีจำนวนวันเฉลี่ยที่เข้าพักในสถานพยาบาล 25 วันหรือประมาณ 4 สัปดาห์

การสูบบุหรี่และดื่มสุราเป็นพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพที่ประชากรสูงวัยไทยโดยเฉพาะเพศชายทำกันจนเป็นนิสัย กว่าร้อยละ 80 ของประชากรชายอายุ 50 ปี+ เคยสูบบุหรี่ และกว่าร้อยละ 70 เคยดื่มสุรา อัตราการกินหมากต่ำกว่าการสูบบุหรี่และดื่มสุรามาก การกินหมากเป็นพฤติกรรมของเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ประมาณร้อยละ 36 ของหญิงอายุ 50-59 ปีเคยกินหมาก สัดส่วนดังกล่าวเพิ่มเป็นร้อยละ 88 ในกลุ่มหญิงอายุ 80 ปี+ อัตราการยังคงสูบบุหรี่และดื่มสุราลดลงอย่างมากตามกลุ่มอายุที่เพิ่มขึ้น สะท้อนว่ามีแนวโน้มจะเลิกพฤติกรรมดังกล่าวเมื่อบุคคลมีอายุเพิ่มขึ้น พบว่าสัดส่วนที่เลิกสูบบุหรี่ ดื่มสุรา และกินหมาก ในกลุ่มผู้สูงอายุสูงกว่ากลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ประมาณครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุที่เคยดื่มสุราได้เลิกดื่มสุรา

ในกลุ่มที่เคยสูบบุหรี่ ดื่มสุรา หรือกินหมาก อายุที่เริ่มมีพฤติกรรมดังกล่าวของการสูบบุหรี่จะต่ำกว่าของการดื่มสุราและกินหมากอย่างมาก อายุเฉลี่ยที่เริ่มกินหมากค่อนข้างสูง คือประมาณ 29 ปีสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ และ 32 ปีสำหรับกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ

ส่วนใหญ่ผู้ที่เคยสูบบุหรี่จะสูบไม่เกิน 10 มวนต่อวัน ไม่ว่าจะเป็กลุ่มลักษณะภูมิหลังใด ส่วนการดื่มสุราดูเหมือนว่าชายสูงอายุจะดื่มบ่อยครั้งกว่ากลุ่มอื่นๆ

การเตรียมการเพื่อยามสูงอายุ - ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุดูเหมือนจะมีการคิดและเตรียมการด้านต่างๆ เพื่อยามสูงอายุในระดับกลางๆ แบบของการเตรียมการของกลุ่มอายุ 50-59 ปีมักเป็นด้านจิตใจมากกว่าเศรษฐกิจและสุขภาพ กล่าวคือ เตรียมเรื่องทางศาสนา (ร้อยละ 67) ตามด้วยการออกกำลังกาย (ร้อยละ 48) การอยู่อาศัย (ร้อยละ 42) การเก็บเงิน/ออมเงิน (ร้อยละ 37) การใช้เวลาว่าง (ร้อยละ 36) การตรวจสุขภาพเป็นประจำ (ร้อยละ 31) และการยกทรัพย์สินมรดก (ร้อยละ 15) เพศชายมักคิดและเตรียมด้านเศรษฐกิจ การใช้เวลาว่างและออกกำลังกาย ขณะที่เพศหญิงคิดและเตรียมเข้าหาศาสนามากขึ้น ผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ และเมืองอื่น มีสัดส่วนที่คิดและเตรียม

ด้านเศรษฐกิจและสุขภาพมากกว่าผู้ที่อยู่ในชนบท คนในชนบทคิดและเตรียมเข้าหาศาสนาและเรื่องขบถทรัพย์สินมรดกมากกว่าคนในเมือง

ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุไทย ยังคงคาดหวังให้บุตรเป็นแหล่งหลักในการเกื้อหนุนทางการเงินยามสูงอายุ ความคาดหวังจากบุตรสาวดูเหมือนจะมีมากกว่าจากบุตรชาย มีเพียงร้อยละ 2 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุไทยคาดหวังจะได้บำเหน็จบำนาญเป็นแหล่งเกื้อหนุนทางการเงินยามสูงอายุ

ความรู้และทัศนคติในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุ - แม้ว่าสวัสดิการต่างๆ ที่ช่วยเหลือผู้สูงอายุจะมีอยู่อย่างจำกัดและไม่เพียงพอ แต่เป็นที่น่าสนใจว่า ความรู้เกี่ยวกับโครงการสวัสดิการต่างๆ บางโครงการที่มีสำหรับผู้สูงอายุ ยังอยู่ในระดับค่อนข้างดี เช่น กว่าร้อยละ 80 ของผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุเคยได้ยินโครงการให้การรักษาฟรีแก่ผู้สูงอายุ โดยที่กลุ่มแรกมีสัดส่วนเคยได้ยินสูงกว่ากลุ่มหลัง อย่างไรก็ตาม กว่า 1 ใน 3 เล็กน้อย และเกือบ 2 ใน 3 ของผู้สูงอายุ เคยได้ยินเกี่ยวกับโครงการเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุ และบ้านพักคนชรา ตามลำดับ แม้ว่าระดับความรู้เกี่ยวกับโครงการสวัสดิการด้านสุขภาพจะดีกว่าด้านเศรษฐกิจและสังคม แต่ในทุกโครงการระดับการไปใช้หรือได้รับบริการค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการเบี้ยยังชีพ เพียงร้อยละ 2 ของผู้สูงอายุ รายงานว่า มีสมาชิกในครัวเรือนได้รับเงินเบี้ยยังชีพ ร้อยละ 44 มีสมาชิกในครัวเรือนไปใช้บริการรักษาฟรีแก่ผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจำนวนผู้สูงอายุเป้าหมายที่โครงการเบี้ยยังชีพครอบคลุม ก็นับได้ว่าอยู่ในระดับที่เป็นไปตามเป้าหมาย

ทั้งผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 94) เห็นว่า ผู้สูงอายุควรอยู่กับครอบครัว และส่วนใหญ่ของคนเหล่านี้ก็ต้องการอยู่กับครอบครัวด้วย

เพียงร้อยละ 4 ของผู้สูงอายุ และร้อยละ 5 ของผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ไม่พึงพอใจกับที่อยู่ปัจจุบัน

การเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ยังเป็นเรื่องที่ไม่ค่อยนิยมกันทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ ยกเว้นกลุ่มฌาปนกิจซึ่งเป็นกลุ่มที่นิยมกันในชนบทมากกว่าในเมือง เพียงร้อยละ 14 ของผู้สูงอายุ และร้อยละ 3 ของกลุ่มผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุเป็นสมาชิกของกลุ่มผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุและผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุ มีการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มค่อนข้างสูง ส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะกิจกรรมกลุ่มที่สอบถามเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และเป็นเรื่องความรื่นเริงมากกว่า ผลดังกล่าวชี้แนะว่า โครงการชักชวนให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมจึงน่าจะเป็นโครงการที่ไม่มี ความเครียดหรือเรียกร้องร่างกายหรือกำลังเงินจากผู้สูงอายุ

บรรณานุกรม

คณะทำงานพิจารณาโยบายและมาตรการหลักเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุ., 2535. “สาระสำคัญของนโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว (พ.ศ.2535 - 2554).”

คณะกรรมการการศึกษาวิจัยและวางแผนระยะยาวเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ในคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ “แผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ.2525 - 2544.”

นภาพร ชโยวรรณ มาลินี วงษ์สิทธิ์ และจันทร์เพ็ญ แสงเทียนฉาย, 2532. สรุปผลการวิจัยโครงการวิจัยผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย. เอกสารสถาบันหมายเลข 165/32 กรุงเทพฯ: สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นภาพร ชโยวรรณ, 2535. “การเตรียมการเพื่อยามสูงอายุของผู้สูงอายุและคนหนุ่มสาวไทย” การประชุมวิชาการประชากรศาสตร์ระหว่างชาติ 2535. สมาคมนักประชากร หน้า 163-194.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่แปด พ.ศ.2540 - 2544.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. สัมมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2533 : ทิวราชอาณาจักร.

Napaporn Chayovan, Malinee Wongsith and Chanpen Saengtienchai, 1988. Socio-Economic Consequences of the Ageing of the Population in Thailand. IPS Publication No.161/88, Institute of Population Studies, Chulalongkorn University.

United Nations, 1994. World Urbanization Prospects, (1994 revision).

ภาคผนวก

การเลือกตัวอย่างและการคำนวณค่าถ่วงน้ำหนัก โครงการสำรวจสถานะผู้สูงอายุในประเทศไทย

โครงการสำรวจสถานะผู้สูงอายุในประเทศไทย (Survey of the Welfare of Elderly in Thailand, SWET) เป็นการสำรวจตัวอย่างซึ่งเลือกด้วยความน่าจะเป็นของประชากรอายุ 50 ปี และมากกว่าที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนส่วนบุคคลทั่วประเทศ การเลือกตัวอย่างของ SWET ใช้ข้อมูลสำมะโนประชากรปี พ.ศ.2533 เป็นกรอบตัวอย่าง โดยมีวิธีการเลือกแบบแบ่งชั้นภูมิหลายขั้นตอน (Stratified, multi-stage sample)

จังหวัดทั้งหมดในประเทศไทย 75 จังหวัด ถูกแบ่งเป็น 13 ชั้นภูมิ (strata) ตามการแบ่งการบริหารราชการส่วนภูมิภาคของกระทรวงสาธารณสุข โดยมีกรุงเทพมหานครเป็นหนึ่งชั้นภูมิ (ชั้นภูมิที่ 13) ส่วนในอีก 12 ชั้นภูมินั้น แต่ละชั้นภูมิประกอบด้วยจังหวัด 5-7 จังหวัด การเลือกตัวอย่าง (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร) มีขั้นตอนดังนี้ :

ภายในแต่ละชั้นภูมิจะเลือกจังหวัดตัวอย่าง 2 จังหวัดโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย ได้จำนวนจังหวัดตัวอย่างทั้งหมด 24 จังหวัด

ในแต่ละจังหวัดตัวอย่างจะแบ่งเป็น 2 เขตคือ เขตเทศบาล (รวมเทศบาลตำบล) และนอกเขตเทศบาล หรือเมืองกับชนบท

ในเขตเทศบาลหรือเขตเมือง เลือกชุมชนอาคารตัวอย่าง 1 ชุมชนอาคารจากชุมชนอาคารทั้งหมดในเขตเทศบาลของจังหวัดตัวอย่าง โดยวิธีสุ่มอย่างง่าย

ภายในชุมชนอาคารตัวอย่าง เลือกครัวเรือนตัวอย่างที่มีสมาชิกอายุ 50 ปีและมากกว่า (หรือต่อไปนี้จะเรียกว่าครัวเรือนเข้าข่าย) จำนวน 50 ครัวเรือนจากครัวเรือนทั้งหมดที่มีสมาชิกอายุ 50 ปี และมากกว่าในชุมชนอาคารตัวอย่างนั้น

สำหรับเขตชนบท ภายในจังหวัดตัวอย่าง เลือกอำเภอตัวอย่าง 2 อำเภอจากอำเภอทั้งหมดในจังหวัดตัวอย่างนั้นโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย

ภายในแต่ละอำเภอตัวอย่าง เลือกหมู่บ้านตัวอย่างจำนวน 3 หมู่บ้าน จากหมู่บ้านทั้งหมดในอำเภอโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย ภายใน 3 หมู่บ้านตัวอย่างของแต่ละอำเภอตัวอย่างเลือกจำนวนครัวเรือนเข้าข่ายตัวอย่าง 125 ครัวเรือน จากครัวเรือนเข้าข่ายทั้งหมด

สำหรับกรุงเทพมหานคร การเลือกตัวอย่างทำโดยการสุ่มจำนวนชุมชนอาคารตัวอย่าง 24 ชุมชนอาคาร จากชุมชนอาคารทั้งหมดในเขตกรุงเทพมหานคร และในแต่ละชุมชนอาคารตัวอย่าง เลือกครัวเรือนเข้าข่ายตัวอย่างประมาณ 50 ครัวเรือน จากครัวเรือนทั้งหมดที่มีสมาชิกอายุ 50 ปีและมากกว่า

ด้วยวิธีการเลือกดังกล่าว ประมาณว่าจะได้จำนวนตัวอย่างที่เป็นประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าประมาณ 8,400 ราย โดยแยกเป็นในชนบท 6,000 ราย เมืองอื่น 1,200 ราย และกรุงเทพมหานคร 1,200 ราย กระจายอยู่ใน 144 หมู่บ้าน 48 อำเภอ 24 เขตเทศบาล 1 มหานคร (48 ชุมชนอาคาร) และ 25 จังหวัด

จากข้อมูลสำมะโนประชากรปี พ.ศ.2533 ในจำนวนหมู่บ้านตัวอย่าง 144 หมู่บ้านและชุมชนอาคารตัวอย่าง 44 ชุมชนอาคาร มีครัวเรือนทั้งหมดประมาณ 19,200 ครัวเรือน ในครัวเรือนทั้งหมดเหล่านี้คาดว่าจะมีครัวเรือนที่มีสมาชิกอายุ 50 ปีและมากกว่า (ครัวเรือนเข้าข่าย) ประมาณ 8,000 กว่าครัวเรือน เพื่อให้การปฏิบัติงานสนามมีประสิทธิภาพและทำได้อย่างรวดเร็ว จึงมีการสำรวจครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน/ชุมชนอาคารที่ตกเป็นตัวอย่างทั้งหมด (ยกเว้นในกรุงเทพมหานคร) ก่อนการปฏิบัติงานสนามจริง ซึ่งต่อไปนี้เรียกว่า "การสำรวจก่อน (หรือ presurvey)" การสำรวจก่อนๆ นี้กระทำระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม 2538 ผลการสำรวจก่อนการสำรวจจริงทำให้ได้ข้อมูลบัญชีรายชื่อครัวเรือนที่มีสมาชิกอายุ 50 ปีและมากกว่า (ครัวเรือนเข้าข่าย) ในหมู่บ้าน/ชุมชนอาคารตัวอย่าง และข้อมูลดังกล่าวได้ถูกนำมาใช้ในการเลือกครัวเรือนเข้าข่ายตัวอย่างหรือครัวเรือนตัวอย่างที่มีสมาชิกอายุ 50 ปีและมากกว่าของแต่ละอำเภอ/ชุมชนอาคารตามที่ได้อธิบายข้างต้น

สำหรับกรุงเทพมหานคร เนื่องจากข้อจำกัดของบุคลากรและลักษณะพิเศษของกรุงเทพมหานครเอง ทำให้การทำกำรสำรวจก่อนการสำรวจจริง (presurvey) ไม่สามารถทำได้ในทางปฏิบัติ วิธีการเลือกครัวเรือนเข้าข่ายตัวอย่างของกรุงเทพมหานครจำเป็นต้องมีการปรับเล็กน้อย (อธิบายในส่วนต่อไป)

นอกจากการเลือกครัวเรือนเข้าข่ายตัวอย่างแล้ว ยังมีการเลือกบุคคลหรือผู้ให้สัมภาษณ์ตัวอย่างจากสมาชิกเข้าข่ายทั้งหมดในครัวเรือนเข้าข่ายตัวอย่าง ทั้งนี้เนื่องจากในแต่ละครัวเรือนเข้าข่ายที่ตกเป็นตัวอย่าง อาจจะมีสมาชิกอายุ 50 ปีและมากกว่า เกินกว่า 1 คนขึ้นไป การเลือกบุคคลเข้าข่ายตัวอย่างจะเลือกในขั้นสำรวจจริงโดยพนักงานสัมภาษณ์ใช้ตารางเลขสุ่ม พนักงานสัมภาษณ์ทุกคนได้รับการอบรมถึงวิธีการใช้ตารางและการเลือก กล่าวคือให้บันทึกสมาชิกที่มีอายุ 50 ปีและมากกว่าทุกคนในครัวเรือนโดยเรียงลำดับจากผู้ที่มีอายุมากไปหาอายุน้อย จากนั้นใช้เลขสุดท้ายของบ้านเลขที่ กับจำนวนผู้เข้าข่ายในครัวเรือนเป็นตัวกำหนดในการเลือกเลขสุ่ม ตัวเลขในตารางสุ่มจะระบุถึงลำดับที่ของบุคคลเข้าข่ายที่ถูกเลือกสำหรับการสัมภาษณ์

วิธีการเลือกหน่วยตัวอย่างในแต่ละชั้น และจำนวนผู้เข้าข่ายที่กำหนดเพื่อสัมภาษณ์ สำหรับแต่ละหน่วยข้างต้น ทำให้ตัวอย่างที่ได้มาไม่เป็นตัวอย่างที่ถ่วงน้ำหนักในตัวเอง (a self weighting sample) เพื่อให้ผลการสำรวจเป็นตัวแทนระดับประเทศของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า ดังนั้นจึงต้องมีการคำนวณค่าถ่วงน้ำหนัก เพื่อปรับความแตกต่างของความน่าจะเป็นที่จะถูกเลือกและของความแตกต่างในอัตราการตอบแบบสอบถาม ตลอดจนการปฏิบัติงานสนามอื่นๆ

ความน่าจะเป็นของการเลือกและการคำนวณค่าถ่วงน้ำหนักของเขตชนบท เมืองอื่น และกรุงเทพมหานคร มีดังนี้ :

เขตชนบท - ความน่าจะเป็นของการเลือกผู้ให้สัมภาษณ์ที่เข้าข่ายในครัวเรือน h , ใน หมู่บ้าน i , อำเภอ j , จังหวัด k และชั้นภูมิ l คือ

$$P_{hijkl} = \frac{2}{NP_l} \cdot \frac{2}{ND_{kl}} \cdot \frac{3}{NV_{jkl}} \cdot \frac{125}{\sum_{i=1}^3 NH_{ijkl}} \cdot \frac{1}{S_{hijkl}}$$

- เมื่อ P_{hijkl} = ความน่าจะเป็นของการเลือก
- NP_l = จำนวนของจังหวัดในชั้นภูมิ l (พิสัยตั้งแต่ 5-7)
- ND_{kl} = จำนวนอำเภอในจังหวัด k ในชั้นภูมิ l
- NV_{jkl} = จำนวนหมู่บ้านในอำเภอ j ของจังหวัด k ในชั้นภูมิ l
- $\sum_{i=1}^3 NK_{ijkl}$ = จำนวนครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้านที่เป็นตัวอย่าง 3 หมู่บ้าน i , ในอำเภอ j , จังหวัด k , ชั้นภูมิ l
- S_{hijkl} = จำนวนผู้ให้สัมภาษณ์เข้าข่ายในครัวเรือนที่เลือก h , ของ 3 หมู่บ้าน i , อำเภอ j , จังหวัด k , ชั้นภูมิ l

ค่าถ่วงน้ำหนักเบื้องต้น (interim weights) คือ ส่วนกลับของความน่าจะเป็นของการเลือก

$$W_{hijkl} = \frac{1}{P_{hijkl}}$$

เมื่อ P_{ijkl} = ความน่าจะเป็นของการเลือกผู้ให้สัมภาษณ์ที่เข้าข่ายในครัวเรือน i , = ชุมรม
อาคาร j ของจังหวัด k ของชั้นภูมิ l คือ

$$P_{ijkl} = \frac{2}{NP_1} \cdot \frac{1}{NB_{kl}} \cdot \frac{50}{NH_{jkl}} \cdot \frac{1}{S_{ijkl}}$$

เมื่อ P_{ijkl} = ความน่าจะเป็นของการเลือก

NP_1 = จำนวนจังหวัดในชั้นภูมิ l (พิสัยตั้งแต่ 5-7)

NB_{kl} = จำนวนชุมรมอาคารในเขตเทศบาลของจังหวัด k ในชั้นภูมิ l

NH_{jkl} = จำนวนครัวเรือนเข้าข่ายในชุมรมอาคาร j ของจังหวัด k ของชั้นภูมิ l
ประมาณ 2/3 ของครัวเรือนทั้งหมดในชุมรมอาคาร)

S_{ijkl} = จำนวนผู้ให้สัมภาษณ์เข้าข่ายภายในครัวเรือนที่ถูกเลือก i ,
ในชุมรมอาคาร j , ของจังหวัด k ของชั้นภูมิ l

ค่าถ่วงน้ำหนักเบื้องต้น (interim weights) ของผู้ให้สัมภาษณ์คือ ส่วนกลับของความน่า
จะเป็นของการเลือก

$$W_{ijkl} = \frac{1}{P_{ijkl}}$$

กรุงเทพมหานคร - ความน่าจะเป็นของการเลือกคือ

$$P_{ijkl} = \frac{24}{NB} \cdot \frac{50}{NH_j} \cdot \frac{1}{S_{ij}}$$

NB = จำนวนชุมรมอาคารในกรุงเทพมหานคร

NH_j = จำนวนครัวเรือนเข้าข่ายในชุมรมอาคาร j

S_{ij} = จำนวนผู้ให้สัมภาษณ์เข้าข่ายภายในครัวเรือนเข้าข่ายตัวอย่าง i , ชุมรมอาคาร j

เนื่องจากพบว่าชุมชนอาคารหลายชุมชนอาคารในกรุงเทพมหานครมีจำนวนครัวเรือนผู้เข้าข่ายไม่ถึงเป้าหมาย (50 ครัวเรือน) ในทางปฏิบัติได้มีการขยายเขตของชุมชนอาคาร ไปยังบริเวณที่ติดกันสำหรับชุมชนอาคารเหล่านั้น นอกจากนี้ยังมีปัญหาการได้มาซึ่งบัญชีรายชื่อครัวเรือนเข้าข่ายในแต่ละชุมชนอาคารของกรุงเทพมหานครจากการทำ presurvey ดังนั้นในทางปฏิบัติจึงต้องสัมภาษณ์ทุกครัวเรือนเข้าข่ายในชุมชนอาคารตัวอย่าง ดังนั้นความน่าจะเป็นของการเลือกในกรุงเทพมหานครจึงกลายเป็นเท่ากับ :

$$P_i = \frac{24}{NB} \cdot \frac{1}{S_i}$$

นั่นคือเท่ากับให้ครัวเรือนทั้งหมดมีโอกาสเท่ากันที่จะถูกเลือก และความแตกต่างกันคือจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ที่เข้าข่ายในแต่ละครัวเรือนเท่านั้น เช่นเดิมค่าถ่วงน้ำหนักเบื้องต้นคือ ส่วนกลับของความน่าจะเป็นของการเลือก

ค่าถ่วงน้ำหนักสุดท้าย (Final weights) เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว เช่น การขาดข้อมูลที่แน่นอนตรงกับมาตรการวัดขนาด (measure of size) หรือคือจำนวนครัวเรือนเข้าข่ายในชุมชนอาคารตัวอย่าง, ความแตกต่างในอัตราการไม่ตอบแบบสอบถาม (หรือการปฏิเสธให้สัมภาษณ์) ตลอดจนเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงมีการปรับค่าถ่วงน้ำหนักเพื่อให้การกระจายของประชากรตัวอย่างตามเขตเมือง-ชนบทและภาคเป็นไปตามการกระจายเมือง-ชนบทและภาคที่คาดหวัง โดยให้จำนวนตัวอย่างที่ถ่วงน้ำหนักรวมทั้งหมดเท่ากับจำนวนตัวอย่างที่ไม่ถ่วงน้ำหนัก (คือ 7,708 ราย)

แหล่งข้อมูลของการกระจายประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่าตามเขตเมือง-ชนบทและภาค ได้มาจากสำมะโนประชากรประเทศไทย ปี พ.ศ.2533 และการคาดประมาณประชากรเขตเมือง-ชนบทของ United Nations ในปี 1994

การกระจายร้อยละของประชากรอายุ 50 ปีและมากกว่า ตามเขตเมือง-ชนบทและภาคที่คาดหวัง 9 กลุ่ม แสดงในสดมภ์ที่ 2 ของตาราง ก.1 เมื่อนำจำนวนตัวอย่างทั้งหมด 7,708 คูณกับการกระจายร้อยละตามเขตเมือง-ชนบทและภาค 9 กลุ่ม จะได้จำนวนตัวอย่างที่ต้องการตามเขตเมือง-ชนบทและภาค (สดมภ์ที่ 3 ตาราง ก.1)

ค่าถ่วงน้ำหนักสุดท้ายของตัวอย่างแต่ละบุคคล (the final individual weights) ได้โดยการคูณค่าถ่วงน้ำหนักเบื้องต้นของแต่ละบุคคลกับอัตราส่วนของจำนวนตัวอย่างที่ต้องการต่อจำนวนตัวอย่างที่ได้มาจริงของแต่ละเขตเมือง-ชนบทและภาคที่ตัวอย่างนั้นตกอยู่

ผลการศึกษาที่ด่วงน้ำหนักแล้วด้วยค่าด่วงน้ำหนักสุดท้ายนี้ จะได้การกระจายของประชากรตัวอย่างอายุ 50 ปีและมากกว่า ตามเขตเมือง-ชนบทและภาคตามที่คาดประมาณ โดยมีจำนวนรวมของตัวอย่างที่ด่วงน้ำหนักแล้ว เท่ากับจำนวนตัวอย่างที่สัมภาษณ์ได้จริง

ตาราง ก.1 การกระจายร้อยละของประชากรตัวอย่าง SWET ตามเขตเมือง-ชนบท และภาค

เมือง-ชนบท/ภาค	ร้อยละ		จำนวนตัวอย่าง ตามการ คาดประมาณ
	ไม่ด่วงน้ำหนัก	คาดหมายตาม การคาดประมาณ	
รวมชนบท	(73.9)	(81.6)	(6,290)
เหนือ ชนบท	18.01	19.83	1,528
ตะวันออกเฉียงเหนือ ชนบท	19.60	29.00	2,235
กลาง ชนบท	24.25	21.74	1,676
ใต้ ชนบท	12.00	11.03	850
รวมเมืองอื่น	(14.7)	(8.9)	(686)
เหนือ เมือง	3.65	1.95	150
ตะวันออกเฉียงเหนือ เมือง	3.85	2.06	159
กลาง เมือง	4.85	3.19	246
ใต้ เมือง	2.35	1.70	131
กรุงเทพมหานคร	(11.4)	(9.5)	(732)
รวม	100.0	100.0	(7,708)